M. TULLII CICERONIS

AD

Q. FRATREM

DIALOGI TRES,

DE

ORATORE;

JUXTA EDITIONEM ACCURATISSIMAM

ZACHARIÆ PEARCE,

DECANI WINTONIENSIS, POSTEA VERO EPISCOPI ROFFENSIS.

QUOS DIALOGOS, VITA CICERONIS PRÆFIXA, ATQUE NOTIS PAGINARUM IMO SUBJECTIS,

Johannes Smith, S. T. D.
LAT. ET GRÆC. HEB. CÆT. Q. LINGUAR. ORIENT. IN COLLEGIO DARTMUTHENSI PROFESSOR,

ANGLICE ILLUSTRAVIT.

Pergite, ut facitis, adolescentes, atque in id studium, in quo estis, incumbite, ut et vobis honori, et amicis utilitati, et Reipublicæ emolumento esse possitis. Dial. I. § VIII.

WALPOLE, IN *NOV. HANTONIA*:
TYPIS *THOMÆ* ET *THOMÆ*; APUD QUOS ALIOSQ. BIBLIOPOLAS IN FÆD REIP. AMERICÆ, VENEUNT.

MDCCCIV.

VIRO HONORATO

Johanni Wheelock, LL. D.

Collegii Dartmuthensis

ET

SCHOLÆ MOORENSIS

PRÆSIDI,

HANC EDITIONEM

M. TULLII CICERONIS

AD

Q. FRATREM

DIALOGORUM TRIUM

DE

ORATORE,

ILLUSTRATORUM,

OBSERVANTIA MAXIMA

INSCRIBIT DICATQUE

JOHANNES SMITH.

THE

LIFE

OF

M. T. CICERO.

MARCUS TULLIUS CICERO was born at Arpinum, the 3d of January, in the year of Rome 647, about 105* years before the Christian era. His father Marcus Tullius†, who was of the equestrian order, took great care of his education, which was directed with a view to the bar. His mother's name was Helvia.‡

Having displayed promising abilities at school, he was taught philosophy by Philo, and law by Mutius Scævola. In the Marsian war, he acquired military knowledge under Sylla, against whom, in his oration for Roscius, he declaimed with severity.

He dreaded the resentment of Sylla, after he rose to power. A desire of safety, therefore, and also of gaining health, as he was of a weak and delicate constitution, induced Cicero to visit Greece; where he heard the Athenian orators and philosophers, and greatly improved, both in eloquence and knowledge.

At Athens, he met with T. Pomponius, who had been his school-fellow; and who, from his attachment to that city, and long residence in it, obtained the surname of *Atticus*. Here they revived and confirmed that intimate friendship which subsisted between them, and, in all the vicissitudes of their fortunes, was a source of mutual consolation.

From

* The Encyclopedia says 107. Philad. edit. 1798.

† Some affirm, that Cicero's father was a fuller. Others deduce his origin from Attius Tullius, a prince who governed the Volsci with great reputation.

‡ Her family was noble, and her character excellent.

From Athens, Cicero passed into Asia. Amongst the rhetoricians of Asia, he availed himself of the instructions of Xenocles, of Adramittium, Dionysius of Magnesia, and Menippus of Caria.

At Rhodes he studied under the rhetorician Apollonius Molo, and the philosopher Posidonius. Apollonius, not understanding the Roman language, desired Cicero to declaim in Greek; who readily complied, because he thought by that mean his faults might the better be corrected. When he had ended his declamation, the auditory were astonished at his performance, and strove each to praise him most, excepting Apollonius, who manifested no signs of pleasure while he was speaking, and, when he had done, sat a long time thoughtful and silent. At length, observing that his conduct, on the occasion, gave his pupils uneasiness, Apollonius said, as for you, Cicero, I admire and praise you; but I am concerned for the fate of Greece. She has nothing left her but the glory of eloquence and erudition, and *that* you are carrying to Rome.

Cicero's friends at Rome, who were well acquainted with his distinguished talents, were anxious for his return. And when, after an excursion of two years, he yielded to their solicitations, he applied himself with the greatest diligence to oratory, and soon surpassed all of his profession in the Roman forum.

Having spent one year at the bar, he was promoted to the dignity of Quæstor. The Quæstors were the general receivers or treasurers of the republic, and were annually sent into the provinces, distributed by lot. The island of Sicily was the allotment of Cicero. This office he received, not as a gift, but a trust; and he acquitted himself in it with such justice and moderation, that he gained the love and esteem of all the Sicilians. Before his return to Rome, he made the tour of the island, to see every thing which was curious. In the city of Syracuse, he discovered the tomb of Archimedes to the magistrates, when they were showing him the curiosities of that place, who, to his surprise, knew nothing of any such tomb.

We have no account of the precise time of Cicero's marriage with Terentia; but it is supposed to have been soon after his return from his travels, when he was about thirty years old.

Having discharged his quæstorship in Sicily, he gained an immediate right to the Senate, and an actual admission into it, to continue a member during life: and he settled again in Rome, where he was constantly employed, in defending the persons and properties of its citizens.

At the expiration of five years after Cicero's election to the

the quæstorship, which was the interval prescribed by law, before he could hold the office of Ædile, he was, in his 37th year, chosen to this office, by the unanimous suffrages of all the tribes.

After his election to the ædileship, but before his entrance upon the office, he undertook the famed prosecution of C. Verres, the late Prœtor of Sicily; who was charged with many flagrant acts of injustice, rapine and cruelty, during his triennial government of that island. This was one of the most noble transactions of Cicero's life; for which deed he was greatly and justly celebrated by antiquity, and for which he will continue, in all ages, to be esteemed and admired by the friends of justice and humanity. The result was, that, by his diligence and address, he confounded Hortensius, the advocate of Verres. Although Hortensius was the reigning orator at the bar, and styled the king of the forum, he had nothing to say for his client. Verres, despairing of a favorable issue, and indeed of any kind of defence, went, without waiting for his sentence, into voluntary exile.

After the usual interval of two years from the time, when he was chosen Ædile, Cicero offered himself a candidate for the prœtorship; and, in three different assemblies convened for the purpose of choosing Prœtors, he was declared every time, the first, by the suffrages of all the centuries. He was now in the career of his glory, and in sight, as it were, of the consulship, the grand object of his ambition.

In his 43d year, the age required by law, before one could be raised to the office and dignity of a Consul, he declared himself a candidate for the consulship, together with six competitors, L. Sulpitius Galba, L. Sergius Catilina, C. Antonius, L. Cassius Longinus, Q. Cornificius, and C. Licinius Sacerdos. The two first were patricians. The two next, although plebeians, were noble. The fathers of the two last had been distinguished by public honors. As the election approached, Cicero's interest appeared to be superior to that of all the other candidates. Not only the plebeians, but the patricians, on account of the dangers which threatened the city, were desirous of raising Cicero to the consulship, as they thought him the only man qualified to break the cabals of the desperate, by the vigor and prudence of his administration. The method of choosing Consuls was by small tickets of wood with the names of the candidates inscribed on them, distributed to the citizens. In Cicero's case, the citizens were not content with this secret and silent way. Before a scrutiny was made, they loudly and universally proclaimed him the first Consul. Therefore, his remark was just, that "he was not chosen by the votes of particular citizens, but the common suffrage of the city; nor declared

declared by the voice of the crier, but by that of the whole Roman people."

His situation was now critical, and required continual circumspection. A great number of dissolute and profligate Romans, headed and incited by Catiline, conspired against their country, and combined to murder Cicero. At this crisis, in full senate, he accused Catiline of treason against the state; but, the evidences not being clear, his efforts were unavailing. He stood upon his guard, and by the information of Fulvia, a woman of quality, his life was saved from the daggers of Marcius and Cethegus, whom Catiline had sent to assassinate him. After this, Cicero in the senate commanded Catiline to leave the city; who departed in triumph to meet 20,000 men, assembled to support his cause. These Caius Antony defeated in Gaul; and Cicero, at Rome, punished the rest of the principal conspirators with death. This capital punishment, although inveighed against by Caius J. Cæsar as too severe, was supported by Lutatius Catulus and Cato, and confirmed by the senate. After this memorable deliverance, Cicero received the thanks of all the people, and was styled the *father of his country*.

He had no sooner quitted his office as Consul, than he began to feel the weight of that envy, which is usually the consequence of illustrious merit. He was now the common mark, not only of all the factious, whose designs he had invariably counteracted, but also of those who emulated the splendor of his fame, a party not less dangerous. The united exertions of these characters were employed against him, till they expelled him from that city, which he had so lately preserved.

At the expiration of his consulship, Cicero sent a particular account of his administration to Pompey, who was then finishing the Mithridatic war: but Pompey, being informed of the unfavorable disposition which was manifested towards him, at Rome, answered him with great coldness, and, instead of paying him a compliment, took no notice of what had passed in the affair of Catiline.

After this, Cicero purchased a house of M. Crassus on the Palatine hill, near that in which he had always lived with his father, and which he is supposed now to have relinquished to his brother Quintus. This house cost him more than 130,000 dollars, and seems to have been one of the noblest seats in Rome. The purchase, however, of so expensive a house, with borrowed money, raised some censure on his vanity.

In the 45th year of Cicero's life, a remarkable event occurred, the pollution of the mysteries of the Bona Dea by P. Clodius; which event, by an unhappy train of consequences,

involved

involved Cicero in great and unexpected calamity. Clodius had an intrigue with Pompeia, Cæsar's wife, who, according to annual custom, was then celebrating in her house those awful sacrifices of the goddess, to which no male was ever admitted. The thought of gaining access to his mistress, in the midst of her solemn ministry, flattered the vanity of Clodius. To effect his purpose, he dressed himself in a woman's habit; hoping that, by the advantage of his smooth face, and the introduction of one of the maids, he might pass without discovery. By some mistake, however, between him and his guide, he lost his way, when he came within the house, and was detected. The story was immediately spread abroad, and excited general horror throughout the city. When Clodius, by order of the senate, was brought to trial, he produced two witnesses who swore that, when it was said he committed this impiety, he was at Interamna, two or three days journey from the city. But Cicero, being called upon to give his testimony, deposed, that Clodius had been with him at his house in Rome, on the morning of the day, when the mysteries of the Bona Dea were polluted.

Irritated by this, Clodius meditated revenge. It was his wish to be chosen Tribune, and in that office to drive Cicero out of the city, by the sanction of a law, which he hoped by some artifice or other to obtrude upon the people.

As no patrician was capable of the tribunate by its original institution, his first aim was to become a plebeian, by an adoption into a plebeian family. This he effected by the suffrages of the people.

The first triumvirate was now formed, which was a wicked conspiracy of three of the most powerful citizens of Rome, to extort from their country by violence, what they could not obtain by law. Pompey's chief motive was to procure the confirmation of his acts by Cæsar in his consulship, the time of which was now approaching. Cæsar hoped, by giving way to Pompey's glory, to advance his own. It was the aim of Crassus to gain that ascendancy by the authority of Pompey and Cæsar, which he could not otherwise acquire.

Cicero might have made what terms he pleased with this triumvirate. He might have been admitted a partner of their power, and a fourth in their league. But he would not enter into any engagement with the three, whose union he and all the friends of the liberties of Rome abhorred.

As soon as Clodius had procured his adoption into a plebeian family, he began to threaten Cicero with all the terrors of his tribuneship, to which he was now raised without opposition.

Clodius was secretly encouraged by Pompey and Cæsar; not that they designed to ruin Cicero, but to keep him under

the lash, and thus prevent his acting in opposition to their measures. It was Cæsar's wish, that he might be so depressed, as to be compelled to a dependence on himself. With this view, while he privately advised Clodius to pursue him, he proposed to Cicero expedients for his security.

But, although his situation was dangerous, as his enemies daily gained ground against him, yet he was unwilling to owe the obligation of his safety to any man, especially to Cæsar, whose designs he had always suspected. When Cæsar failed in securing the dependence of Cicero on himself, he resolved to assist Clodius with all his power to oppress him, while Pompey was giving him the strongest assurances that there was no danger, and that he would never suffer him to be injured.

Clodius, in the mean time, gratified the people with some new laws advantageous to them: the design of which, however, was to effect with greater ease the banishment of Cicero. Having caused a law to be enacted declaring that any one, who had condemned a Roman citizen unheard, should be banished, he soon impeached Cicero upon it.

In vain did this great man go up and down the city, supplicating the people, and attended by thousands of the first young noblemen,* many of whom he had instructed in eloquence. Those powers of speaking, which had so often been successful in defending the causes of others, seemed entirely to fail him in his own. Clodius procured a decree of banishment against him, which prohibited him fire and water, and admission into any house, within five hundred miles of Italy. His buildings were demolished, and his goods exposed to sale.

It must be confessed, that he did not manifest the magnanimity, which might reasonably be expected from one who had acted so illustrious a part in the republic. His letters were filled with lamentable expressions of grief and despair. He was not, however, deserted in his exile. Wherever he went, he was received with uncommon respect. And the faction that had effected his banishment soon subsided, when the senate and the people were unanimous for his return.

Cicero was recalled sixteen months after his banishment, in his 50th year; when he was restored to his former dignity, and satisfaction made for the ruin of his estates. But he had domestic difficulties to encounter, which gave him much uneasiness. These arose from the perverse disposition of his wife, which, by a series of provocation, confirmed in him that settled disgust, which terminated in a divorce.

In his fifty-sixth year, he was made Proconsul of Cilicia, where

* Plutarch says, by, at least, twenty thousand.

where he conducted with such moderation and prudence, that his administration gained him much applause.

After long hesitation, during the civil commotions between Cæsar and Pompey, he joined himself with the latter, and followed him to Dyrrachium. When, at the battle of Pharsalia, victory had declared in favor of Cæsar, Cicero repaired to Brundusium, where he was reconciled to the conqueror, who treated him with great humanity. From this time Cicero rarely visited Rome, as he preferred retirement in the country to the dissipation and intrigues of the city.

Cæsar was declared Dictator the second time; and Mark Antony was appointed master of his horse.

About this time Cicero was forced to part with his wife Terentia, whose conduct had been a long time disagreeable to him. She was a woman of a warm and imperious spirit: and although he had borne her perverseness in the vigor of his health, and the prosperous train of his affairs, yet in declining life, depressed by a continual succession of mortifications, the want of ease and quiet at home, was no longer tolerable to him.

He had by her a son* and a daughter.† He afterwards married a young woman, to whom he was guardian; but he soon repudiated her, because she seemed elated at the death of his daughter Tullia.

Tullia was about 32 years old at the time of her death. By the few hints which are left of her character, she appears to have been an amiable and excellent woman. She was most affectionate and dutiful to her father. Having added to the usual graces of her sex the more solid accomplishments of knowledge and polite letters, she was qualified to be the companion and delight of his old age. She was justly esteemed, not only as one of the best, but of the most learned amongst the Roman ladies. His affliction for the loss of so amiable and worthy a daughter was inexpressibly great.

Cicero employed his whole time in little else than reading and writing, during Cæsar's administration, to which he could never heartily submit.

Upon the death of Cæsar,‡ Octavius his nephew and heir came into Italy, and was presented to Cicero by Hirtius and Pansa, with the strongest professions on the part of the young man, that he would be governed entirely by his direction. Cicero thought it prudent to cherish and encourage Octavius, if for no other purpose, at least, to keep him at a distance from Antony. But he suspected Octavius's want of experience, and strength sufficient to deal with Antony; and, above all, that he would act with severity towards those, who had conspired against Cæsar.

When,

* M. Cicero. † Tullia. ‡ Caius Julius Cæsar.

When, at length, he consented to unite himself to the interest of Octavius, it was with no other view but to arm him with power to crush Antony, yet so checked and limited that he should not be able to oppress the republic.

In the hurry of all these politics, he still pursued his studies with his wonted application. Beside some philosophical treatises, he now finished his book of offices, for the use of his son; a work admired by all succeeding ages, as the most perfect system of heathen morality, and the noblest specimen of what reason could do, in guiding man through life with innocence and happiness. He constantly attended to public affairs. He missed no opportunity, but did every thing, which human prudence could do, for the recovery of the republic. This appears from the spirited Philippics, which from time to time he published against Antony, as well as from other monuments of antiquity. But all his efforts were ineffectual: for although Antony's army was entirely defeated at the siege of Mutina, yet the death of the Consuls Pansa and Hirtius in that action, frustrated all the schemes of Cicero, which he had planned for the restoration of the liberties of his country.

Having moulded the senate to his mind, Octavius marched towards Gaul to meet Antony and Lepidus, who had already passed the Alps, and brought their armies into Italy, in order to have a personal interview with him. This interview had been previously concerted for the purpose of settling the terms of a triple league, and dividing, amongst themselves, the power and provinces of Italy. They met about two miles from Bononia. Here they spent three days in a close conference to adjust the plan of their accommodation. And that they might, by dispatching their enemies, obviate causes of quarrel, they proscribed and doomed to death about two hundred, amongst whom was Cicero, on the list of Antony. In consenting to the proscription of Cicero, Octavius* yielded a man, to whom he was greatly obligated for his advancement and power.

Cicero was pursued by the emissaries of Antony. One of these was Popilius, whom Cicero had defended on an accusation of parricide.

The assassins overtook him, as he was fleeing in a litter towards the sea of Caieta; when his head was severed from his body by Herennius. This memorable event was on the ides of December, in the year of Rome 710. Cicero had then lived sixty three years, eleven months, and five days.

By

* After the battle at Actium, and the destruction of the liberties of the Roman Republic, the servile senate bestowed on him the surname of Augustus, as expressive of his greatness and dignity.

By Antony's command, his head and hands were carried to Rome. His head was fixed upon the rostra, between his hands; a sad spectacle to the people! It drew tears from the eyes of every virtuous citizen to behold those mangled members, which had been so nobly exerted, from that place, in defence of the lives, the fortunes, and the liberties of the Roman people, ignominiously exposed to the scorn of sycophants and traitors. When those parts of Cicero's body were brought to Rome, Antony was holding an assembly, for the election of magistrates. He no sooner beheld the head and hands of Cicero, than he cried out, " Now let there be an end of all proscriptions." Fulvia, the wife of Antony, wreaked her vengeance upon Cicero's head, by drawing the tongue out of the mouth, and repeatedly boring it through with a bodkin.

* * * * * * *

CICERO has, perhaps, acquired more celebrity and honor by his literary compositions, than by his spirited exertions as a Roman magistrate. If we take an impartial survey of his principles and conduct, avowed in his epistolary correspondence, we shall find much to blame, as well as admire: we shall discover that, to advance his fortune, and make himself popular, were objects of magnitude in his view. The misfortunes which befel him, after his consulship, developed his character. From that time to his death, pusillanimity and irresolution tainted his judgment, and perplexed every step he wished to take. He flattered Pompey and cringed to Cæsar, while in his letters he abused them both.

His learning and abilities, however, have been the admiration of every age and country. His style has always been accounted the true standard of pure latinity. In clearness of method, he surpasses Demosthenes. In all his orations, his art is conspicuous. He begins, usually, with a regular exordium, and, by a masterly address, prepossesses his hearers. No man has ever understood the force of words better than Cicero. Yet he is not without defects. In some of his orations there is too much art, even carried to a degree of ostentation. He sometimes seems desirous of obtaining admiration, rather than of producing conviction. Although the services, which he rendered his country, were very considerable, and his literary and oratorical abilities eminent, yet he applauded himself more than propriety admits.

Authors consulted by the writer of the foregoing life. Quintil. Flor. Sallust—C. Nep. Eutrop. Lempriere. Encyclopædia Philada. edit. 1798.

In composing the following notes the author availed himself of Pearce's and Guthrie's notes on these dialogues. He also consulted Quintilian, Lempriere's Classical Dictionary, Calepini Dictionarium, &c.

M. TULLII CICERONIS

DE

ORATORE

AD

Q. FRATREM

DIALOGUS, seu LIBER I.

§ I. COGITANTI mihi sæpenumero, et memoria vetera repetenti, perbeati fuisse, Quinte frater, illi videri solent, qui in optima Republica,* cum et honoribus et rerum gestarum gloria florerent, eum vitæ cursum tenere potuerunt, ut vel in negotio sine periculo, vel in otio cum dignitate esse possent. Ac fuit tempus illud, cum mihi quoque initium requiescendi, atque animum ad utriusque nostrum præclara studia referendi, fore justum & prope ab omnibus concessum arbitrarer; si infinitus forensium rerum labor et ambitionis occupatio, decursu

* By *optima respublica* Cicero means a constitution of government, without any innovations from corruption or power. The sentiment is worthy a Roman patriot, who had seen, with regret, the constitution of his country subverted by the influence of both.

honorum,* etiam ætatis flexu constitisset. Quam spem cogitationum et consiliorum meorum cum graves communium temporum,† tum varii nostri casus fefellerunt: nam, qui locus quietis et tranquillitatis plenissimus fore videbatur, in eo maximæ moles molestiarum et turbulentissimæ tempestates exstiterunt. Neque vero nobis cupientibus atque exoptantibus fructus otii datus est ad eas artes, quibus a pueris dediti fuimus, celebrandas inter nosque recolendas: nam prima ætate incidimus in ipsam perturbationem disciplinæ veteris: et consulatu devenimus in medium rerum omnium certamen atque discrimen: et hoc tempus omne post consulatum‡ objecimus iis fluctibus, qui, per nos a communi peste depulsi, in nosmetipsos§ redundarunt. Sed tamen in his vel asperitatibus rerum, vel angustiis temporis obsequar studiis nostris:

* *Decursu honorum.* Here is an allusion to the chariot races.

Si infinitus forensium rerum labor, et ambitionis occupatio, decursu honorum, etiam ætatis flexu, constitisset.

If the multiplicity of my labors at the bar, and the toils of ambition into which I was led, had, after the end of my race through the public honors, terminated at the decline of life.

† Every one acquainted with the Roman history knows, that Cicero entered upon public life at the sad and memorable period, when the Roman liberty began to be attacked by the violence of faction, which finally destroyed it.

‡ *Post consulatum.* It is supposed that Cicero wrote these dialogues *on the character of an Orator*, in his 52d year, which was the second, after his return from banishment.

§ It is evident, that the enemies of Cicero, in pursuing their measures against him, availed themselves of the part which he had acted in the Catilinarian conspiracy. His conduct, in putting the friends of Catiline to death, was repugnant to the principles of the Roman government.

nostris: et, quantum mihi vel fraus inimicorum, vel caussæ amicorum, vel Respublica tribuet otii, ad scribendum potissimum conferam. Tibi vero, frater, neque hortanti deero, neque roganti: nam neque auctoritate quisquam apud me plus valere te potest, neque voluntate.

§ II. Ac mihi repetenda est veteris cujusdam memoriæ* non sane satis explicata recordatio, sed (ut arbitror) apta ad id, quod requiris: ut cognoscas, quæ viri omnium eloquentissimi clarissimique senserint de omni ratione dicendi: vis enim (ut mihi sæpe dixisti,) quoniam, quæ pueris aut adolescentulis nobis ex commentariolis nostris inchoata ac rudia exciderunt, vix hac ætate digna et hoc usu, quem ex caussis, quas diximus, tot tantisque consecuti sumus, aliquid iisdem de rebus politius a nobis perfectiusque proferri: solesque nonnumquam hac de re a me in disputationibus nostris dissentire; quod ego prudentissimorum† hominum artibus eloquentiam contineri statuam; tu autem illam ab elegantia doctrinæ segregandam putes, et in quodam ingenii atque exercitationis genere ponendam. Ac mihi quidem, sæpenumero in summos homines ac summis ingeniis præditos intuenti, quærendum esse visum est, quid esset, cur plures in omnibus rebus, quam in dicendo admirabiles

* *Memoria* sometimes signifies the same as tempus. It here means a former transaction; viz. a dialogue *on the character of an orator*, the outlines and general topics of which Cotta had communicated to Cicero.—The dialogue is introduced in the 7th Sect. of this Book.

† *Prudentissimorum*, the most learned: that is, men excelling in the knowledge of philosophy, civil law, and all the liberal arts and sciences.

biles* exstitissent: nam, quocumque te animo et cogitatione converteris, permultos excellentes in quoque genere videbis, non mediocrium artium sed prope maximarum. Quis enim est, qui, si clarorum hominum scientiam, rerum gestarum vel utilitate vel magnitudine, metiri velit, non anteponat oratori imperatorem? Quis autem dubitet, quin belli duces ex hoc una civitate præstantissimos pæne innumerabiles; in dicendo autem excellentes vix paucos proferre possimus?† Jam vero consilio ac sapientia qui regere ac gubernare Rempublicam possent, multi nostra, plures patrum memoria, atque etiam majorum exstiterunt; cum boni perdiu nulli, vix autem singulis ætatibus singuli tolerabiles oratores invenirentur. Ac ne quis forte cum aliis studiis, quæ reconditis in artibus atque in quadam varietate literarum versentur, magis hanc dicendi rationem, quam cum imperatoris laude, aut cum boni senatoris prudentia comparandam putet; convertat animum ad ea ipsa artium genera,

* This remark has very little solidity. It is the general cant of some writers to applaud the arts in which they excel, or which they would recommend. Cicero has, by varying the expressions a little, recommended philosophy, as attended with the same excellencies, which here he ascribes to eloquence. Quœs. Tusc. Lib. v. §5.

† That there were but few accomplished orators in Rome before Cicero, may be accounted for in a way, which, probably, he thought not honorable to his country. Suetonius tells us, that the Roman government was so jealous of the effects of oratory, that, in the consulship of *Fannius Strabo* and *Valerius Messala*, 98 years before our author, all orators were expelled from Rome, by a decree of the senate. This conduct was agreeable to the maxims of a government, which feared the effects of eloquence on the minds of a people, impatient of a severe aristocracy, and watchful of every opportunity to shake off their yoke of subjection.

genera, circumspiciatque qui in iis floruerint, quamque multi: sic facillime, quanta oratorum sit semperque fuerit paucitas, judicabit.

§ III. Neque enim te fugit omnium laudatarum artium procreatricem quandam et quasi parentem, eam, quam *Philosophian* Græci vocant, ab hominibus doctissimis judicari; in qua difficile est enumerare, quot viri, quanta scientia, quantaque in suis studiis varietate et copia fuerint, qui non una aliqua in re separatim elaborarint, sed omnia, quæcumque possent, vel scientiæ pervestigatione vel disserendi ratione, comprehenderint. Quis ignorat, ii qui mathematici vocantur, quanta in obscuritate rerum, et quam recondita in arte et multiplici subtilique versentur? quo tamen in genere ita multi perfecti homines exstiterunt, ut nemo fere studuisse ei scientiæ vehementius videatur, quin, quod voluerit, consecutus sit. Quis musicis,* quis huic studio literarum, quod profitentur ii, qui grammatici vocantur, penitus se dedidit, quin omnem illarum artium pæne infinitam

* *Musicis* here is not from musicus, a musician; but from music-a,-orum, the science of music: or, it may be an adjective agreeing with *rebus* understood, as in Book II. Sect. XV. *de mathematicis, de musicis rebus non poterit, quin dicat.*

Quintilian, whose institutes are the superstructure of the foundation which Cicero has laid in these dialogues, informs us how exalted an opinion the ancients had of music. He says, that *in former ages music was not only studied, but highly esteemed: that, amongst the ancients, grammar and music were always connected, and taught by one master.*

Quod cum fecisse Socratem in fidibus audirem, vellem equidem et illud: (discebant enim fidibus antiqui.) Cic. de Senectute, Sect. VIII.

finitam vim, et materiam scientiæ, cognitione comprehenderit? Vere mihi hoc videor esse dicturus; ex omnibus iis, qui in harum artium studiis liberalissimis sint doctrinisque versati, minimam copiam poetarum egregiorum exstitisse: atque in hoc ipso numero, in quo perraro exoritur aliquis excellens, si diligenter et ex nostrorum et ex Græcorum copia comparare voles, multo tamen pauciores oratores,* quam poetæ, boni reperientur. Quod hoc etiam mirabilius debet videri, quia cæterarum artium studia fere reconditis atque abditis e fontibus hauriuntur; dicendi autem omnis ratio in medio posita, communi quodam in usu, atque in hominum more et sermone versatur: ut in cæteris id maxime excellat, quod longissime sit ab imperitorum intelligentia sensuque disjunctum; in dicendo autem vitium vel maximum sit a vulgari genere orationis, atque a consuetudine communis sensus abhorrere.

§ IV. Ac ne illud quidem vere dici potest, aut plures cæteris artibus inservire, aut majore delectatione, aut

spe

* If the fact be admitted, that there have been more good poets than orators, this reason may be offered, that eloquence is an art, of which no one species can be universally adapted to all places, ages, and governments. For instance; the species, which prevailed at Rome, differed from that which prevailed in Greece. The eloquence of the English is different from that of the French; and that of the Italians from both. Whereas the language of great actions in a hero, of harmony in a musician, of genius in a poet, or of proportion in a mathematician, is understood by every people, and in all ages. It is a language, not depending, as success in oratory does, upon the form of a government, the manners of a people, or the caprice of a judge, but founded on stable principles, and to be examined only by truth.

spe uberiore, aut præmiis ad perdiscendum amplioribus commoveri. Atque, ut omittam Græciam, quæ semper eloquentiæ princeps esse voluit, atque illas omnium doctrinarum inventrices Athenas, in quibus summa dicendi vis et inventa est et perfecta; in hac ipsa civitate profecto nulla umquam vehementius, quam eloquentiæ, studia viguerunt. Nam posteaquam, imperio omnium gentium constituto, diuturnitas pacis otium confirmavit, nemo fere laudis cupidus adolescens non sibi ad dicendum studio omni enitendum putavit. Ac primo quidem totius rationis ignari, qui neque exercitationis ullam viam, neque aliquod præceptum artis esse arbitrarentur, tantum,* quantum ingenio et cogitatione poterant, consequebantur: post autem, auditis oratoribus Græcis, cognitisque eorum literis, adhibitisque doctoribus, incredibili quodam nostri homines dicendi studio flagraverunt. Excitabat eos magnitudo et varietas, multitudoque in omni genere caussarum; ut ad eam doctrinam, quam suo quisque studio assecutus esset, adjungeretur usus frequens,

* The eloquence of those brave Romans, who spoke good sense before oratory became an art in their country, merits applause. The public speaker, however, whose education is liberal and complete, enjoys peculiar advantages.

Quintilian says, *Do not even the bees extract that fragrant taste, which honey alone can impart to human sense, from very different flowers and juices? Is there, therefore, any wonder, that eloquence, (which is the greatest gift heaven has bestowed on men,) requires many arts to render it complete? And, although they do not all appear in an oration, or seem to be of any use, they nevertheless afford an inward supply of strength, and are silently felt in the mind. Without these, a man may be eloquent; but I wish to form an orator. None can be said to have all the requisites, while the smallest thing is wanting.* Instit. Orat. Lib. I. Cap. VII. et alibi.

frequens, qui omnium magistrorum præcepta superaret. Erant autem huic studio maxima, quæ nunc quoque sunt, exposita præmia, vel ad gratiam, vel ad opes, vel ad dignitatem. Ingenia vero (ut multis rebus possumus judicare) nostrorum hominum multum cæteris hominibus omnium gentium* præstiterunt. Quibus de caussis, quis non jure miretur, ex omni memoria ætatum, temporum, civitatum, tam exiguum oratorum numerum inveniri? Sed nimirum majus est hoc quiddam, quam homines opinantur, et pluribus ex artibus studiisque collectum.

§ V. Quis enim aliud in maxima discentium multitudine, summa magistrorum copia, præstantissimis hominum ingeniis, infinita caussarum varietate, amplissimis eloquentiæ propositis præmiis, esse caussæ putet, nisi rei quandam incredibilem magnitudinem ac difficultatem? Est enim et scientia comprehendenda rerum plurimarum, sine qua verborum volubilitas inanis atque irridenda est: et ipsa oratio conformanda non solum electione, sed etiam constructione verborum: et omnes animorum motus, quos hominum generi rerum natura tribuit, penitus pernoscendi: quod omnis vis ratioque dicendi in eorum, qui audiunt, mentibus aut sedandis

aut

* Cicero meant to speak ironically, or grossly to flatter his countrymen, in affirming, that the capacities of the Romans were far superior to those of the rest of mankind. Had he lived a few years later, he might have had some shadow of pretence for disputing the prize of excellence in poetry and other arts, with Greece, in favor of Rome. But it seems impossible that he could be serious, in what he has here advanced. Architecture, eloquence, painting, music, and mathematics were arts, in his time, unknown at Rome, otherwise than as they were imported from Greece.

aut excitandis expromenda est. Accedat eodem oportet lepos quidam facetiæque, et eruditio libero digna, celeritasque et brevitas et respondendi et lacessendi, subtili venustate atque urbanitate conjuncta. Tenenda præterea est omnis antiquitas exemplorumque vis: neque legum aut juris* civilis scientia negligenda est. Nam quid ego de actione ipsa plura dicam? quæ motu corporis, quæ gestu, quæ vultu, quæ vocis conformatione ac varietate moderanda est: quæ sola per se ipsa quanta sit, histrionum levis ars et scena declarat: in qua cum omnes in oris et vocis et motus moderatione elaborent, quis ignorat, quam pauci sint fuerintque, quos animo æquo spectare possimus? Quid dicam de thesauro rerum omnium, memoria? quæ nisi custos inventis cogitatisque rebus et verbis adhibeatur, intelligimus omnia, etiam si præclarissima fuerint, in oratore peritura. Quamobrem mirari desinamus, quæ caussa sit eloquentium paucitatis; cum ex illis rebus universis eloquentia constet, quibus in singulis elaborare permagnum est: hortemurque potius liberos nostros cæterosque, quorum gloria nobis et dignitas chara est, ut animo rei magnitudinem complectantur, neque iis aut præceptis, aut magistris, aut exercitationibus, quibus utuntur omnes, sed aliis quibusdam se id, quod expetunt, consequi posse confidant.

§ VI. Ac mea quidem sententia nemo poterit esse

 omni

* *Legum aut juris civilis.* By *leges* Cicero means the laws of nations, which are the foundation of general society. The *jus civile* was appropriated to the Roman citizens. A passage in his offices, Lib. III. Cap. XVII. explains this difference. *Quod civile, non idem continuo gentium: quod autem gentium, idem civile esse debet.*

omni laude cumulatus orator, nisi erit omnium rerum magnarum atque artium scientiam consecutus: etenim ex rerum cognitione efflorescat et redundet oportet oratio; quæ, nisi subest res ab oratore percepta et cognita, inanem quandam habet elocutionem et pæne puerilem. Neque vero ego hoc tantum oneris imponam nostris præsertim oratoribus, in hac tanta occupatione urbis ac vitæ, nihil ut iis putem licere nescire: quamquam vis oratoris professioque ipsa bene dicendi hoc suscipere ac polliceri videatur, ut omni de re, quæcumque sit posita, ab eo ornate copioseque dicatur. Sed, quia non dubito, quin hoc plerisque immensum infinitumque videatur, et quod Græcos homines, non solum ingenio, et doctrina, sed etiam otio studioque abundantes, partitionem quandam artium fecisse video, neque in universo genere singulos elaborasse; sed seposuisse a cæteris dictionibus eam partem dicendi, quæ in forensibus disceptationibus judiciorum ac deliberationum versaretur, et id unum genus oratori reliquisse; non complectar in his libris amplius, quam quod huic generi, re quæsita et multum disputata, summorum hominum prope consensu est tributum: repetamque non ab incunabulis nostræ veteris puerilisque doctrinæ quendam ordinem præceptorum; sed ea, quæ quondam accepi in nostrorum hominum, eloquentissimorum et omni dignitate principum, disputatione esse versata: non quod illa contemnam, quæ Græci dicendi artifices et doctores reliquerunt; sed, cum illa pateant in promtuque sint omnibus, neque ea interpretatione mea aut ornatius explicari aut planius exprimi possint, dabis hanc veniam, mi frater, ut opinor, ut eorum, quibus summa dicendi laus a nostris hominibus

hominibus concessa est, auctoritatem Græcis* anteponam.

§ VII. Cum igitur vehementius inveheretur in caussam principum consul Philippus†, Drusique tribunatus pro senatus auctoritate susceptus infringi jam debilitarique videretur, dici mihi memini, ludorum Romanorum diebus L. Crassum, quasi colligendi sui causa, se in Tusculanum contulisse; venisse eodem, socer ejus qui fuerit, Q. Mutius dicebatur, et M. Antonius, homo et consiliorum in Republica socius, et summa cum Crasso familiaritate conjunctus. Exierant autem cum ipso Crasso

* The Greek eloquence was more simple, uniform, and natural, than the Roman, and, consequently, did not require all the auxiliaries, which Cicero demands in an orator. In giving his opinion, that the authority of those of his countrymen, whom all Rome allowed to be finished orators, was to be preferred to that of the Greeks, he manifests a strong attachment to his favorite system, and a degree of national pride.

† Every one may perceive the propriety and beauty with which Cicero introduces the following dialogue, in the three important circumstances of time, place, and characters. The time is, when the cause of the nobility was on the point of ruin by an overbearing Consul, who ought to have been their patron and defender. The place is Tusculanum, a very pleasant retreat, at a small distance from Rome. The persons engaged in the conference are Crassus, Antonius, Mutius Scævola, Cotta, and Sulpitius: of whom the two first were distinguished orators; Scævola was one of the greatest lawyers of the age, and Cotta and Sulpitius, young gentlemen of high rank, and very promising appearance.

He introduced those illustrious personages as acting their parts in the dialogue, that he might wipe off the imputation of eloquence being taught at Rome, by men of no quality.

Cicero, by treating his subject in a dialogue, has avoided the dogmatical air, which, otherwise, his discussion of it must have given him. Crassus expresses Cicero's sentiments, with regard to eloquence.

Crasso duo adolescentes, et Drusi maxime familiares, et in quibus magnam tum spem majores natu dignitatis suæ collocarant, C. Cotta, qui tum tribunatum plebis petebat, et Pub. Sulpitius, qui deinceps eum magistratum petiturus putabatur. Hi primo die de temporibus illis, deque universa Republica, quam ob caussam venerant, multum inter se usque ad extremum tempus diei collocuti sunt; quo quidem in sermone multa divinitus a tribus illis consularibus Cotta deplorata et commemorata narrabat: ut nihil incidisset postea civitati mali, quod non impendere illi tanto ante vidissent: eo autem omni sermone confecto, tantam in Crasso humanitatem fuisse, ut, cum lauti accubuissent, tolleretur omnis illa superioris tristitia sermonis; eaque esset in homine jucunditas et tantus in jocando lepos, ut dies inter eos curiæ fuisse videretur, convivium Tusculani. Postero autem die, cum illi majores natu satis quiessent, et in ambulationem ventum esset; dicebat tum Scævolam, duobus spatiis tribusve factis, dixisse, Cur non imitamur, Crasse, Socratem illum, qui est in Phædro Platonis? nam me hæc tua platanus admonuit, quæ non minus ad opacandum hunc locum patulis est diffusa ramis, quam illa, cujus umbram secutus est Socrates; quæ mihi videtur non tam ipsa aquula, quæ describitur, quam Platonis oratione crevisse: et, quod ille durissimis pedibus fecit, ut se abjiceret in herbam, atque ita illa, quæ philosophi divinitus ferunt esse dicta, loqueretur, id meis pedibus certe concedi est æquius. Tum Crassum, Imo vero commodius etiam, pulvinosque poposcisse, et omnes in iis sedibus, quæ erant sub platano, consedisse.

§ VIII.

§ VIII. Ibi, ut ex pristino sermone relaxarentur animi omnium, solebat Cotta narrare, Crassum sermonem quendam de studio dicendi intulisse. Qui cum ita esset exorsus, Non sibi cohortandum Sulpitium et Cottam; sed magis utrumque collaudandum videri, quod tantam jam essent facultatem adepti, ut non æqualibus suis solum anteponerentur, sed cum majoribus natu compararentur. Neque vero mihi quidquam, inquit, præstabilius videtur, quam posse dicendo tenere hominum cœtis, mentes allicere, voluntates impellere, quo velis; unde autem velis, deducere. Hæc una res in omni libero populo, maximeque in pacatis tranquillisque civitatibus præcipue semper floruit, semperque dominata est. Quid enim est aut tam admirabile, quam ex infinita multitudine hominum existere unum, qui id, quod omnibus natura sit datum, vel solus vel cum paucis facere possit? aut tam jucundum cognitu atque auditu, quam sapientibus sententiis gravibusque verbis ornata oratio et polita? aut tam potens tamque magnificum, quam populi motus, judicum religiones, senatus gravitatem, unius oratione converti? Quid porro tam regium, tam liberale, tam munificum, quam opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem; liberare periculis, retinere* homines in civitate? Quid autem tam necessarium, quam tenere semper arma, quibus vel tectus ipse esse possis, vel provocare improbos, vel te ulcisci lacessitus? Age vero, ne semper forum, subsellia, rostra, curiamque meditere, quid esse potest in

* *Retinere homines in civitate.* See his oration for Milo, where he applies the same phrase to Milo's circumstances. The Romans were very delicate in speaking of punishments, and wished to soften the terms, when they made mention of them.

in otio aut jucundius, aut magis proprium humanitatis, quam sermo facetus ac nulla in re rudis? Hoc enim uno præstamus vel maxime feris, quod colloquimur inter nos, et quod exprimere dicendo sensa possumus. Quamobrem quis hoc non jure miretur, summeque in eo elaborandum esse arbitretur, ut quo uno homines maxime bestiis præstent, in hoc hominibus ipsis antecellat? Ut vero jam ad illa summa veniamus; quæ vis alia potuit aut dispersos homines unum in locum congregare; aut a fera agrestique vita ad hunc humanum cultum civilemque deducere, aut jam constitutis civitatibus, leges, judicia, jura describere? Ac, ne plura, quæ sunt pæne innumerabilia, consecter, comprehendam brevi; sic enim statuo, perfecti oratoris moderatione et sapientia non solum ipsius dignitatem, sed et privatorum plurimorum, et universæ Reipublicæ salutem maxime contineri. Quamobrem pergite, ut facitis, adolescentes, atque in id studium, in quo estis, incumbite, ut et vobis honori, et amicis utilitati, et Reipublicæ emolumento esse possitis.

§ IX. Tum Scævola comiter, ut solebat, Cætera, inquit, assentior Crasso, ne aut de C. Lælii, soceri mei, aut de hujus generi, aut arte aut gloria detraham: sed illa duo, Crasse, vereor, ut tibi possim concedere; Unum, quod ab oratoribus civitates et initio constitutas, et sæpe conservatas esse dixisti; Alterum, quod, remoto foro, concione, judiciis, senatu, statuisti oratorem in omni genere sermonis et humanitatis esse perfectum. Quis enim tibi hoc concesserit, aut initio genus hominum in montibus ac silvis dissipatum, non prudentium consiliis compulsum

compulsum potius, quam disertorum oratione delinitum, se oppidis mœnibusque sepsisse? aut vero reliquas utilitates, aut in instituendis, aut conservandis civitatibus, non a sapientibus et fortibus viris, sed a disertis et ornate dicentibus esse constitutas? An vero tibi Romulus ille aut pastores et convenas congregasse, aut Sabinorum connubia conjunxisse, aut finitimorum vim repressisse eloquentia videtur, non consilio et sapientia singulari? Quid enim? in Numa Pompilio; quid? in Servio Tullio; quid? in cæteris regibus, quorum multa sunt eximia ad constituendam Rempublicam, num quod eloquentiæ vestigium apparet? Quid? exactis regibus (tametsi ipsam exactionem mente, non lingua perfectam L. Bruti esse cernimus,) sed deinceps omnia, nonne plena consiliorum, inania verborum videmus? Ego vero, si velim et nostræ civitatis exemplis uti et aliarum, plura proferre possim detrimenta publicis rebus, quam adjumenta per homines eloquentissimos importata: sed, ut reliqua prætermittam, omnium mihi videor, exceptis, Crasse, vobis duobus, eloquentissimos audisse Ti. et C. Sempronios*; quorum pater homo prudens et gravis, haudquaquam eloquens, et sæpe alias, et maxime censor saluti Reipublicæ fuit; atque is non accurata quadam orationis copia, sed nutu atque verbo libertinos in urbanas† tribus

* Cicero refers to the celebrated T. and C. Gracchi; whose great abilities, integrity and eloquence have not had the good fortune to be transmitted to posterity, in that favorable light, in which they must appear to those, who, without prejudice, reflect upon the true maxims of Roman liberty.

† This had been previously effected, with regard to four city tribes. The design of the distribution of the citizens of Rome into tribes was to balance the ambition of the people.

tribus transtulit; quod nisi fecisset, Rempublicam, quam nunc vix tenemus, jamdiu nullam haberemus. At vero ejus filii diserti, et omnibus vel naturæ vel doctrinæ præsidiis ad dicendum parati, cum civitatem vel paternò consilio, vel avitis armis florentissimam accepissent, ista præclara gubernatrice (ut ais) civitatum eloquentia Rempublicam dissipaverunt.

§ X. Quid? leges veteres moresque majorum: Quid? auspicia, quibus et ego et tu, Crasse, cum magna Reipublicæ salute præsumus: quid? religiones et cæremoniæ: quid? hæc jura civilia, quæ jampridem in nostra familia sine ulla eloquentiæ laude versantur, num aut inventa sunt, aut cognita, aut omnino ab oratorum genere tractata? Equidem et Servium Galbam memoria teneo, divinum hominem in dicendo, et M. Æmilium Porcinam, et C. ipsum Carbonem, quem tu adolescentulus perculisti*, ignarum legum, hæsitantem in majorum institutis, rudem in jure civili: et hæc ætas nostra†, præter te, Crasse, qui tuo magis studio, quam proprio munere aliquo disertorum, jus a nobis civile didicisti, (quod interdum pudeat) juris ignara est. Quod vero in extrema oratione quasi tuo jure sumsisti, oratorem in omnis sermonis disputatione copiosissime posse versari, id, nisi hic in tuo regno essemus, non tulissem, multisque præessem, qui aut interdicto‡ tecum contenderent, aut te ex jure

* *Perculisti*, you vanquished.

† *Hæc ætas nostra*, this our age: sc. the orators of our age.

‡ *Interdicto tecum contenderent.* That is, they would bring the Prætor's decree against you.

jure manum consertum* vocarent, quod in alienas possessiones tam temere irruisses. Agerent enim tecum lege primum Pythagorei omnes atque Democritici; cæterique in suo physici vindicarent, ornati homines in dicendo et graves, quibuscum tibi justo sacramento† contendere non liceret. Urgerent præterea philosophorum greges, jam ab illo fonte et capite Socrate: nihil te de bonis rebus in vita, nihil de malis, nihil de animi permotionibus, nihil de hominum moribus, nihil de ratione vitæ didicisse, nihil omnino quæsisse, nihil scire convincerent; et, cum universi in te impetum fecissent, tum singulæ famili litem tibi intenderent. Instaret Academia‡ quæ, quicquid dixisses, id teipsum scire negaret: Stoici vero nostri disputationum suarum atque interrogationum laqueis te irretitum tenerent: Peripatetici autem etiam hæc ipsa, quæ propria oratorum putasses, adjumenta atque ornamenta dicendi ab se peti vincerent oportere; ac non solum meliora, sed etiam multo plura Aristotelem Theophrastumque de his rebus, quam omnes dicendi magistros scripsisse ostenderent. Missos facio Mathematicos, Grammaticos, Musicos, quorum artibus vestra ista dicendi vis ne minima quidem societate conjungitur. Quamobrem ista tanta tamque multa profitenda, Crasse, non senseo: satis id est magnum,

* *Manum conserere* was the form of challenging property, the person who claimed it, at the same time saying, *meum est*.

† *Sacramento contendere* was, when both parties in a law suit put a sum of money into the hands of a priest, to be kept by him until the decision of the cause, when the loser forfeited his deposit to sacred uses, and the other had his returned.

‡ The Academics were, generally, sceptics, who endeavored to puzzle their antagonists, by denying every thing, but that they knew nothing.

num, quod potes præstare, ut in judiciis ea caussa, quamcumque tu dicis, melior et probabilior esse videatur: ut in concionibus et sententiis dicendis ad persuadendum tua plurimum valeat oratio: denique ut prudentibus diserte, stultis etiam vere dicere videaris. Hoc amplius si quid poteris, non id mihi videbitur orator, sed Crassus sua quadam propria, non communi oratorum facultate posse.

§ XI. Tum ille, Non sum, inquit, nescius, Scævola, ista inter Græcos dici et disceptari solere. Audivi enim summos homines, cum quæstor ex Macedonia venissem Athenas, florente Academia, ut temporibus illis ferebatur, quod eam Charmadas et Clitomachus et Æschines obtinebant: erat etiam Metrodorus qui cum illis una ipsum illum Carneadem diligentius audierat, hominem omnium in dicendo, ut ferebant, acerrimum et copiosissimum. Vigebat auditor Panætii illius tui Mnesarchus, et Peripatetici Critolai Diodorus: multi erant præterea præclari in philosophia et nobiles, a quibus omnibus una pæne voce repelli oratorem a gubernaculis civitatum, excludi ab omni doctrina rerumque majorum scientia, ac tantum in judicia et conciunculas, tamquam in aliquod pistrinum, detrudi et compingi videbam. Sed ego neque illis assentiebar, neque harum disputationum inventori et principi, longe omnium in dicendo gravissimo et eloquentissimo, Platoni; cujus tum Athenis cum Charmada diligentius legi Gorgiam: quo in libro in hoc maxime admirabar Platonem, quod mihi in oratoribus irridendis ipse esse orator summus videbatur: verbi enim controversia jamdiu torquet Græculos, homines contentionis

contentionis cupidiores, quam veritatis. Nam, si quis hunc statuet esse oratorem, qui tantummodo in jure, aut in judiciis possit, aut apud populum, aut in senatu copiose loqui, tamen huic ipsi multa tribuat et concedat, necesse est: neque enim sine multa pertractatione omnium rerum publicarum, neque sine legum, morum, juris scientia, neque natura hominum incognita ac moribus, in his ipsis rebus satis callide versari et perite potest: qui autem hæc cognoverit, sine quibus ne illa quidem minima in caussis quisquam recte tueri potest, quid huic abesse poterit de maximarum rerum scientia? Sin oratoris nihil vis esse, nisi composite, ornate, copiose, eloqui; quæro, id ipsum qui possit assequi sine ea scientia, quam ei non conceditis? dicendi enim virtus, nisi ei, qui dicit, ea, de quibus dicit, percepta sint, exstare non potest. Quamobrem, si ornate locutus est (sicut fertur, et mihi videtur) physicus ille Democritus, materies illa fuit physici, de qua dixit; ornatus vero ipse verborum oratoris* putandus est: et si Plato de rebus a civilibus controversiis remotissimis divinitus est locutus, quod ego concedo: si item Aristoteles, si Theophrastus, si Carneades in rebus iis, de quibus disputaverunt, eloquentes, et in dicendo suaves atque ornati fuerunt; sint hæ res, de quibus disputant, in aliis quibusdam studiis; oratio quidem ipsa propria est hujus unius rationis, de qua loquimur et quærimus. Etenim videmus iisdem

de

* Cicero's good sense would not have suffered him to advance this proposition, had he not been greatly influenced by the passion he had for his own profession. Daily experience evinces, that a clear head and a comprehensive knowledge of a subject will make almost any man eloquent, though he should never read a word upon the art of an orator.

de rebus jejune quosdam et exiliter, ut eum, quem acutissimum ferunt, Chrysippum disputavisse, neque ob eam rem philosophiæ non satisfecisse, quod non habuerit hanc dicendi in arte aliena facultatem.

§ XII. Quid ergo interest? aut qui discernes eorum, quos nominavi, ubertatem in dicendo et copiam, ab eorum exilitate, qui hac dicendi varietate et elegantia non utuntur? Unum erit profecto, quod ii, qui bene dicunt, afferunt proprium; compositam orationem et ornatam, et artificio quodam et expolitione distinctam. Hæc autem oratio, si res non subest ab oratore percepta et cognita, aut nulla sit necesse est, aut omnium irrisione ludatur. Quid est enim tam furiosum, quam verborum vel optimorum atque ornatissimorum sonitus inanis, nulla subjecta sententia nec scientia? Quicquid erit igitur, quacumque ex arte, quocumque de genere, id orator, si, tamquam clientis caussam, didicerit, dicet melius et ornatius, quam ille ipse ejus rei inventor* atque artifex. Nam si quis erit, qui hoc dicat, Esse quasdam oratorum proprias sententias atque caussas, et certarum rerum forensibus cancellis circumscriptam scientiam; fatebor equidem in his magis assidue versari hanc nostram dictionem: sed tamen in his ipsis rebus permulta sunt, quæ

* This may be true, with regard to eloquence of language, and propriety of pronunciation, including *voice* and *gesture*. But, if we regard the ends of speaking, which are to move and persuade, we shall find the best way to succeed is to *feel*. A man, who is himself deeply interested in a cause or event, may, with equal ability, and little study, make greater impressions on an assembly, than another with all the application and art of an orator, which our author could enjoin or recommend.

quæ isti magistri, qui Rhetorici vocantur, nec tradunt, nec tenent. Quis enim nescit maximam vim existere oratoris in hominum mentibus vel ad iram, aut ad odium, aut dolorem incitandis, vel ab hisce iisdem permotionibus ad lenitatem misericordiamque revocandis? quæ*, nisi qui naturas hominum, vimque omnem humanitatis, caussasque eas, quibus mentes aut incitantur aut reflectuntur, penitus perspexerit, dicendo, quod volet, perficere non poterit. Atqui totus hic locus philosophorum proprius videtur, neque orator, me auctore, umquam repugnabit: sed, cum illis cognitionem rerum concesserit, quod in ea solum illi voluerint elaborare, tractationem orationis, quæ sine illa scientia nulla est, sibi assumet. Hoc enim est proprium oratoris, quod sæpe jam dixi, oratio gravis et ornata, et hominum sensibus ac mentibus accommodata.

§ XIII. Quibus de rebus Aristotelem et Theophrastum scripsisse fateor. Sed vide, ne hoc, Scævola, totum sit a me. Nam ego, quæ sunt oratori cum illis communia, non mutuor ab illis; isti, quæ de his rebus disputant, oratorum esse concedunt. Itaque cæteros libros artis isti

* Some, instead of quæ, read *quare*. There is no occasion, however, to make the alteration; for, when Cicero uses a relative pronoun, in the beginning of a sentence, he frequently repeats the same, or employs a similar word, in the latter part. There are ellipses here, which may be thus supplied: *Quæ* (orator) *perficere non poterit, nisi* (ille) *qui naturas hominum, vimque omnem humanitatis, caussasque eas, quibus mentes aut incitantur aut reflectuntur, penitus perspexerit;* (ille autem, qui naturas hominum, &c.—penitus perspexerit) *dicendo, quod volet,* (perficere poterit.) Some suppose, that *quæ* is redundant, or governed by *quoad* understood.

isti suæ nomine, hos Rhetoricos et inscribunt et appellant. Etenim cum illi in dicendo inciderint loci (quod persæpe evenit,) ut de diis immortalibus, de pietate, de concordia, de amicitia, de communi civium, de hominum, de gentium jure, de æquitate, de temperantia, de magnitudine animi, de omni virtutis genere sit dicendum, clamabunt, credo, omnia gymnasia* atque omnes philosophorum scholæ, sua hæc esse omnia propria, nihil omnino ad oratorem pertinere: quibus ego, ut de his rebus omnibus in angulis consumendi otii causa disserant, cum concessero, illud tamen oratori tribuam et dabo, ut eadem, de quibus illi tenui quodam exanguique sermone disputant, hic cum omni gravitate et jucunditate explicet. Hæc ego cum ipsis philosophis tum Athenis disserebam: cogebat enim me Marcus Marcellus hic noster, qui nunc ædilis curulis est, et profecto, nisi ludos nunc faceret, huic nostro sermoni interesset; ac jam tum erat adolescentulus his studiis mirifice deditus. Jam vero de legibus instituendis, de bello, de pace, de sociis, de vectigalibus, de jure civium generatim in ordines ætatesque descripto, dicant Græci, si volunt, Lycurgum aut Solonem (quamquam illos quidem censemus in numero eloquentium reponendos) scisse melius, quam Hyperidem aut Demosthenem, perfectos jam homines in dicendo et perpolitos: vel nostros decemviros, qui XII tabulas perscripserunt, quos necesse est fuisse prudentes, anteponant in hoc genere et Servio Galbæ et

socero

* *Gymnasia;* places in ancient Greece, where wrestlers, &c. performed feats of activity. The word here, as it often does, signifies schools, in which literature was taught.

socero tuo C. Lælio, quos constat dicendi gloria præstitisse. Numquam enim negabo esse quasdam artes proprias eorum, qui in iis cognoscendis atque tractandis studium suum omne posuerunt; sed oratorem plenum atque perfectum esse eum dicam, qui de omnibus rebus possit varie copioseque dicere.

§ XIV. Etenim sæpe in iis caussis, quas omnes proprias esse oratorum confitentur, est aliquid, quod non ex usu forensi, quem solum oratoribus conceditis, sed ex obscuriore aliqua scientia sit promendum et assumendum. Quæro enim, num possit aut contra imperatorem, aut pro imperatore dici sine rei militaris usu, aut sæpe etiam sine regionum terrestrium aut maritimarum scientia? num apud populum de legibus jubendis aut vetandis? num in senatu de omni rei publicæ genere dici sine summa rerum civilium cognitione et prudentia? num admoveri possit oratio ad sensus animorum atque motus, vel inflammandos vel etiam extinguendos (quod unum in oratore dominatur,) sine diligentissima pervestigatione earum omnium rationum, quæ de naturis humani generis ac moribus a philosophis explicantur? Atque haud scio, an minus hoc vobis sim probaturus; equidem non dubitabo, quod sentio, dicere: Physica ista ipsa, et Mathematica, et quæ paulo ante cæterarum artium propria posuisti, scientiæ sunt eorum, qui illa profitentur: illustrare autem oratione si quis istas ipsas artes velit, ad oratoris ei confugiendum est facultatem. Neque enim, si Philonem illum architectum, qui Atheniensibus

niensibus armamentarium* fecit, constat perdiserte populo rationem operis sui reddidisse, existimandum est architecti potius artificio disertum, quam oratoris, fuisse. Nec, si huic M. Antonio pro Hermodoro fuisset de navalium opere dicendum, non, cum ab illo caussam didicisset, ipse ornate de alieno artificio copioseque dixisset. Neque vero Asclepiades is (quo nos medico amicoque usi sumus) tum, cum eloquentia vincebat cæteros medicos, in eo ipso, quod ornate dicebat, medicinæ facultate utebatur, non eloquentiæ. Atque illud est probabilius, neque tamen verum, quod Socrates dicere solebat, Omnes in eo, quod scient, satis esse eloquentes: illud verius, Neque quemquam in eo disertum esse posse, quod nesciat, neque, si id optime sciat, ignarusque sit faciundæ ac poliundæ orationis, diserte id ipsum posse, de quo sciat, dicere.

§ XV. Quamobrem siquis universam et propriam oratoris vim definire complectique vult; is orator erit, mea sententia, hoc tam gravi dignus nomine, qui, quæcumque res inciderit, quæ sit dictione explicanda, prudenter, et composite, et ornate, et memoriter dicat, cum quadam etiam actionis dignitate. Sin cuipiam nimis infinitum videtur, quod ita posui, *quacumque de re*, licet hinc, quantum cuique videbitur, circumcidat atque amputet: tamen illud tenebo, Si, quæ cæteris in artibus aut studiis sita sunt, orator ignoret, tantumque ea teneat, quæ

* Pliny, Lib. VII. makes mention of this arsenal, and observes, that it was so large and commodious, that a thousand ships might have been drawn up to it, and secured from the injuries of the weather and the sea.

quæ sint in disceptationibus atque in usu forensi; tamen his de rebus ipsis si sit ei dicendum, cum cognoverit ab iis, qui tenent, quæ sint in quaque re, multo oratorem melius, quam ipsos illos, quorum eæ sunt artes, esse dicturum. Ita si de re militari dicendum huic erit Sulpitio, quæret a C. Mario affini nostro; et, cum acceperit, ita pronuntiabit, ut ipsi C. Mario pæne hic melius, quam ipse, illa scire videatur. Sin de jure civili; tecum communicabit, teque hominem prudentissimum et peritissimum in iis ipsis rebus, quas abs te didicerit, dicendi arte superabit. Sin quæ res inciderit,in qua de natura,de vitiis hominum, de cupiditatibus, de modo, de continentia, de dolore, de morte dicendum sit; forsitan, si ei sit visum (etsi hæc quidem nosse debet orator,) cum Sexto Pompeio, erudito homine in philosophia, communicabit. Hoc profecto efficiet, ut quamcumque rem a quoque cognoverit, de ea multo dicat ornatius, quam ille ipse, unde cognorit. Sed si me audierit, quoniam philosophia in tres partes est distributa, in naturæ obscuritatem, in disserendi subtilitatem, in vitam atque mores;* duo illa relinquamus atque largiamur inertiæ nostræ: tertium vero, quod semper oratoris fuit, nisi tenebimus, nihil oratori, in quo magnus esse possit, relinquemus. Quare hic locus de vita et moribus totus est oratori perdiscendus; cætera, si non didicerit, tamen poterit, si quando opus erit, ornare dicendo, si modo erunt ad eum delata et ei tradita.

 § XVI.

* By *in naturæ obscuritatem*, Cicero means natural philosophy; by *in disserendi subtilitatem*, logic; and, by *in vitam atque mores*, ethics, or moral philosophy.

§ XVI. Etenim si constat inter doctos, hominem ignarum astrologiæ, ornatissimis atque optimis versibus Aratum* de cœlo stellisque dixisse; si de rebus rusticis hominem ab agro remotissimum, Nicandrum Colophonium, poetica quadam facultate, non rustica, scripsisse præclare; quid est, cur non orator de rebus iis eloquentissime dicat, quas ad certam caussam tempusque cognorit? Est enim finitimus oratori Poeta, numeris adstrictior paulo, verborum autem licentia liberior, multis vero ornandi generibus socius ac pæne par; in hoc quidem certe prope idem,† nullis ut terminis circumscribat aut definiat jus suum, quo minus ei liceat eadem illa facultate et copia vagari, qua velit. Namque illud quare, Scævola, negasti te fuisse laturum, nisi in meo regno esses; quod in omni genere sermonis, in omni parte humanitatis dixerim oratorem perfectum esse debere? Numquam mehercule hoc dicerem, si eum, quem fingo, me ipsum esse arbitrarer: sed, ut solebat C. Lucilius sæpe dicere (homo tibi subiratus mihi propter eam ipsam caussam

* Aratus was a Greek poet of Cilicia. He was patronized by Antigonus, king of Macedon, and contemporary with Menander and Callimachus. Cicero was so enamoured of his writings, that he translated his phenomena. Part of the translation is extant.

As to the doctrine advanced by our author, we may observe, that the poet can describe an art which he never thoroughly studied. There is a difference, therefore, between writing upon subjects in verse, where only a superficial knowledge is required to make a fine episode, and treating of them in prose, where all the terms are to be clearly laid down, and, in case of any difficulty or reply, answered.

† This is true, with regard to the principles of eloquence here laid down. But the Greek manner is different, where truth alone is the professed object.

caussam minus quam volebat, familiaris; sed tamen et doctus et perurbanus,) sic sentio; Neminem esse in oratorum numero habendum, qui non sit omnibus iis artibus, quæ sunt libero dignæ, perpolitus: quibus ipsis si in dicendo non utimur, tamen apparet atque exstat, utrum simus earum rudes, an didicerimus: ut qui pila ludunt, non utuntur in ipsa lusione artificio proprio palæstræ; sed indicat ipse motus, didicerintne palæstram, an nesciant: et qui aliquid fingunt, etsi tum pictura nihil utuntur, tamen, utrum sciant pingere, an nesciant, non obscurum est: sic in orationibus hisce ipsis judiciorum, concionum, senatus, etiamsi propriæ ceteræ non adhibeantur artes, tamen facile declaratur, utrum is, qui dicat, tantummodo in hoc declamatorio sit opere jactatus, an ad dicendum omnibus ingenuis artibus instructus accesserit.

§ XVII. Tum ridens Scævola, Non luctabor,* inquit, tecum, Crasse, amplius: id enim ipsum, quod contra me locutus es, artificio quodam es consecutus, ut et mihi, quæ ego vellem non esse oratoris, concederes, et ea ipsa, nescio quomodo, rursus detorqueres atque oratori propria traderes. Hæc,† cum ego prætor Rhodum venissem, et cum summo illo doctore istius disciplinæ Apollonio ea, quæ a Panætio acceperam, contulissem; irrisit ille quidem (ut solebat) philosophiam, atque

* Crassus, having just finished his remarks upon fencing-schools, is humourously addressed by Scævola. *Non luctabor tecum*, I will not fence with you.

† Hæc, &c. See Note * on Sect. XII. p. 37.

atque contemsit; multaque non tam graviter dixit, quam facete: tua autem fuit oratio ejusmodi, non ut ullam artem doctrinamve contemneres; sed ut omnes comites ac ministras oratoris esse diceres; quas, ego, si quis sit unus complexus omnes, idemque si ad eas facultatem istam ornatissimæ* orationis adjunxerit, non possum dicere, eum non egregium quendam hominem atque admirandum fore. Sed is, si quis esset, aut etiam si umquam fuisset, aut vero si esse posset, tu esses unus profecto, qui, et meo judicio et omnium, vix ullam cæteris oratoribus (pace horum dixerim) laudem reliquisti. Verum si tibi ipsi nihil deest, quod in forensibus rebus civilibusque versetur, quin scias; neque eam tamen scientiam, quam adjungis oratori, complexus es; videamus, ne plus ei tribuas, quam res et veritas ipsa concedat. Hic Crassus, Memento, inquit, me non de mea, sed de oratoris facultate dixisse. Quid enim nos aut didicimus, aut scire potuimus, qui ante ad agendum, quam ad cognoscendum venimus; quos in foro, quos in ambitione, quos in Republica, quos in amicorum negotiis res ipsa ante confecit, quam possemus aliquid de rebus tantis suspicari? Quod si tibi tantum in nobis videtur esse, quibus, etiamsi ingenium (ut tu putas) non maxime defuit, doctrina certe et otium et hercule etiam studium illud discendi acerrimum defuit; quid censes, si ad alicujus ingenium vel majus illa, quæ ego non attigi, accesserint? qualem illum, et quantum oratorem futurum?

§ XVIII.

* Cicero's inordinate love of praise prompted him to seize every opportunity to portray himself as an orator.

§ XVIII. Tum Antonius, Probas mihi, inquit ista, Crasse, quæ dicis; nec dubito, quin multo locupletior in dicendo futurus sit, si quis omnium rerum atque artium rationem naturamque comprehenderit. Sed primum id difficile est factu, præsertim in hac nostra vita nostrisque occupationibus; deinde illud etiam verendum est, ne abstrahamur ab hac exercitatione et consuetudine dicendi populari et forensi; aliud enim mihi quoddam genus orationis esse videtur eorum hominum, de quibus paulo ante dixisti, quamvis illi ornate et graviter aut de natura rerum, aut de humanis rebus loquantur: nitidum quoddam genus est verborum et lætum; et palæstræ magis et olei, quam hujus civilis turbæ ac fori. Namque egomet, qui sero ac leviter Græcas literas attigissem, tamen cum pro consule in Ciliciam proficiscens Athenas venissem, complures tum ibi dies sum propter navigandi* difficultatem commoratus: sed, cum quotidie mecum haberem homines doctissimos, eos fere ipsos, qui abs te modo sunt nominati, cumque hoc, nescio quomodo, apud eos increbruisset, me in caussis majoribus, sicuti te solere versari; pro se quisque, ut poterat, de officio et ratione oratoris disputabat. Horum alii, sicut iste ipse Mnesarchus, hos, quos nos oratores vocaremus, nihil esse dicebat, nisi quosdam operarios lingua celeri et exercitata: oratorem autem, nisi qui sapiens esset, esse neminem; atque ipsam eloquentiam, quod ex bene dicendi scientia constaret, unam quandam esse virtutem;

et

* By *Navigandi difficultatem* we are to understand, either that the seas were dangerous, or that he was obliged to wait some time, before he could obtain a passage in a convenient ship.

et qui unam virtutem haberet, omnes habere; easque esse inter se æquales et pares: ita qui esset eloquens, eum virtutes omnes habere, atque esse sapientem. Sed hæc erat spinosa quædam et exilis oratio, longeque a nostris sensibus abhorrebat. Charmadas vero multo uberius iisdem de rebus loquebatur; non quo aperiret sententiam suam (hic enim mos erat patrius Academiæ, adversari semper omnibus in disputando;) sed tum maxime tamen hoc significabat, eos, qui rhetores nominarentur, et qui dicendi præcepta traderent, nihil plane tenere; neque posse quemquam facultatem assequi dicendi, nisi qui philosophorum inventa didicisset.

§ XIX. Disputabant contra diserti homines, Athenienses, et in Republica caussisque versati, in quis* erat etiam is, qui nuper Romæ fuit Menedemus, hospes meus; qui cum diceret esse quandam prudentiam, quæ versaretur in perspiciendis rationibus constituendarum et regendarum Rerumpublicarum, excitabatur homo promtus ab homine abundanti doctrina, et quadam incredibili varietate rerum et copia: omnes enim partes illius ipsius prudentiæ petendas esse a philosophia docebat, neque ea, quæ statuerentur in Republica de diis immortalibus, de disciplina juventutis, de justitia, de patientia, de temperantia, de modo rerum omnium, cæteraque, sine quibus civitates aut esse aut bene moratæ esse non possent, usquam in eorum inveniri libellis. Quod si tantam vim rerum maximarum arte sua rhetorici illi doctores

* *Quis* is here used for queis or quibus, by a syncope.

doctores complecterentur; quærebat, cur de procemiis et epilogis et de ejusmodi nugis (sic enim appellabat) referti essent eorum libri; de civitatibus instituendis, de scribendis legibus, de æquitate, de justitia, de fide, de frangendis cupiditatibus, de conformandis hominum moribus, litera in eorum libris nulla inveniretur. Ipsa vero præcepta sic illudere solebat, ut ostenderet, non modo eos illius expertes esse prudentiæ, quam sibi adsciscerent; sed ne hanc quidem ipsam dicendi rationem ac viam nosse: caput enim esse arbitrabatur oratoris, ut et ipsis, apud quos ageret, talis, qualem se ipse optaret, videretur (id fieri vitæ dignitate, de qua nihil rhetorici isti doctores in præceptis suis reliquissent;) et uti eorum, qui audirent, sic afficerentur animi, ut eos affici vellet orator: quod item fieri nullo modo posse, nisi cognosceret is, qui diceret, quot modis hominum mentes, et quibus rebus, et quo genere orationis in quamque partem moverentur: hæc autem esse penitus in media philosophia retrusa atque abdita, quæ isti rhetores ne primoribus quidem labris attigissent. Ea Menedemus exemplis magis, quam argumentis conabatur refellere: memoriter enim multa ex orationibus Demosthenis præclare scripta pronuntians docebat illum, in animis vel judicum vel populi in omnem partem dicendo permovendis, non fuisse ignarum, quibus ea rebus consequeretur, quæ negaret ille sine philosophia quemquam scire posse.

§ XX. Huic ille respondebat, non se negare Demosthenem summam prudentiam summamque vim habuisse dicendi: sed (sive ille hoc ingenio potuisset, sive, id quod

quod constaret, Platonis studiosus audiendi fuisset,) non quid ille potuisset, sed quid isti docerent, esse quærendum. Sæpe etiam in eam partem ferebatur oratione, ut omnimodis disputaret, nullam artem esse dicendi: idque cum argumentis docuerat, quod ita nati essemus, ut et blandiri et suppliciter insinuare iis, a quibus esset petendum, et adversarios minaciter terrere possemus; et rem gestam exponere; et id, quod intenderemus, confirmare; et id, quod contra diceretur, refellere; et ad extremum deprecari aliquid et conqueri; quibus in rebus omnis oratorum versaretur facultas: et quod consuetudo exercitatioque et intelligendi prudentiam acueret, et eloquendi celeritatem incitaret: tum etiam exemplorum copia nitebatur: nam primum, quasi dedita opera, neminem scriptorem artis ne mediocriter quidem disertum fuisse dicebat, cum repeteret usque a Corace nescio quo, et Tisia*, quos artis illius inventores et principes fuisse constaret: eloquentissimos autem homines, qui ista nec didicissent nec omnino scire curassent, innumerabiles quosdam nominabat: in quibus etiam (sive ille irridens, sive quod ita putaret atque ita audisset) me in illo numero, qui illa non didicissem, et tamen (ut ipse dicebat) possem aliquid in dicendo proferebat: quorum illi alterum facile assentiebar, nihil me didicisse: in altero autem me illudi ab eo, aut etiam ipsum

* *Corax* and *Tisias* were the most ancient writers upon the arts. They were Sicilians. *Quintil. Inst. Lib.* III. *Cap.* I. Quintillian must mean that they were the first who treated the arts systematically; for there were many excellent authors in most arts, before them. They were contemporary with Hiero of Syracuse, 475 years before Christ.

ipsum errare arbitrabar. Artem vero negabat esse ullam, nisi quæ cognitis penitusque perspectis, et in unum exitum spectantibus, et numquam fallentibus rebus contineretur; hæc autem omnia, quæ tractarentur ab oratoribus, dubia esse et incerta; cum et dicerentur ab iis, qui ea omnia non plane tenerent, et audirentur ab iis, quibus non scientia esset tradenda, sed exigui temporis aut falsa aut certe obscura opinio. Quid multa? sic mihi tum persuadere videbatur, neque artificium ullum esse dicendi, neque quemquam posse, nisi qui illa, quæ a doctissimis hominibus in philosophia dicerentur, cognosset, aut callide aut copiose dicere. Quibus dicere Charmadas solebat, ingenium tuum, Crasse, vehementer admirans, me sibi perfacilem in audiendo, te perpugnacem in disputando esse visum.

§ XXI. Tumque ego, hac eadem opinione adductus, scripsi etiam illud quodam in libello, qui me imprudente et invito excidit et pervenit in manus hominum, *disertos* me cognosse nonnullos, *eloquentem* adhuc neminem: quod eum statuebam disertum, qui posset satis acute atque dilucide apud mediocres homines ex communi quadam hominum opinione dicere; eloquentem vero*, qui mirabilius et magnificentius augere posset atque

 ornare,

* Here Cicero sits to his own picture, which, without doubt, perfectly resembles the original. Had he known his foibles as well as his excellencies; had he united his character, as an orator, to that of a virtuous citizen, and an upright magistrate, invariably conforming his conduct to the principles of truth and justice; no man could have appeared to posterity with greater lustre. But he was timid and wavering in the management of public affairs.

ornare, quæ vellet, omnesque omnium rerum, quæ ad dicendum pertinerent, fontes animo ac memoria contineret. Id si est difficile nobis, qui ante, quam ad discendum ingressi sumus, obruimur ambitione et foro, sit tamen in re positum atque natura: ego enim, quantum auguror conjectura, quantaque ingenia in nostris hominibus esse video, non despero fore aliquem aliquando, qui et studio acriore, quam nos sumus atque fuimus, et otio ac facultate discendi majore ac maturiore, et labore atque industria superiore, cum se ad audiendum, legendum scribendumque dediderit, existat talis orator, qualem quærimus; qui jure non solum disertus, sed etiam eloquens dici possit; qui tamen mea sententia aut hic est jam Crassus, aut, si quis pari fuerit ingenio, pluraque, quam hic, et audierit et lectitarit et scripserit, paulum huic aliquid poterit addere. Hoc loco Sulpitius, Insperanti mihi, inquit, et Cottæ, sed valde optanti utrique nostrum cecidit, ut in istum sermonem, Crasse, delaberemini: nobis enim huc venientibus jucundum satis fore videbatur, si, cum vos de rebus aliis loqueremini, tamen nos aliquid ex sermone vestro memoria dignum excipere possemus: ut vero penitus in eam ipsam totius hujus vel studii, vel artificii, vel facultatis disputationem pæne intimam veniretis, vix optandum nobis videbatur. Ego enim, qui ab ineunte ætate incensus essem studio utriusque vestrum, Crassi vero etiam amore, cum ab eo nusquam discederem, verbum ex eo numquam elicere potui de via ac ratione dicendi, cum et per memet ipsum egissem, et per Drusum sæpe tentassem: quo in genere, tu, Antoni, (vere loquar) numquam mihi percunctanti aut quærenti aliquid defuisti, et persæpe me, quæ soleres

in

in dicendo observare, docuisti. Nunc, quoniam uterque vestrum patefecit earum rerum ipsarum aditum, quas quærimus, et quoniam princeps Crassus ejus sermonis ordiendi fuit, date nobis hanc veniam, ut ea, quæ sentitis de omni genere dicendi, subtiliter persequamini. Quod quidem si erit a vobis impetratum, magnam habebo, Crasse, huic palæstræ et Tusculano tuo gratiam, et longe Academiæ illi ac Lyceo tuum hoc suburbanum gymnasium anteponam.

§ XXII. Tum ille, Imo vero, inquit, Sulpiti, rogemus Antonium, qui et potest facere id, quod requiris, et consuevit, ut te audio dicere. Nam me quidem fateor semper a genere hoc toto sermonis refugisse, et tibi cupienti atque instanti sæpissime negasse, ut tute paulo ante dixisti : quod ego non superbia, neque inhumanitate faciebam ; neque quo tuo studio rectissimo atque optimo non obsequi vellem, præsertim cum te unum ex omnibus ad dicendum maxime natum aptumque cognossem ; sed mehercule istius disputationis insolentia, atque earum rerum, quæ quasi in arte traduntur, inscitia. Tum Cotta, Quoniam id, quod difficillimum nobis videbatur, ut omnino de his rebus, Crasse, loquerere, assecuti sumus ; de reliquo jam nostra culpa fuerit, si te, nisi omnia, quæ percunctati erimus, explicaris, dimiserimus. De his, credo, rebus, inquit Crassus, ut in cretionibus* scribi solet, QUIBUS SCIAM POTEROQUE. Tum ille, Namque,

* *Cretiones,* administrations, solemnities at entering on an estate. The cretiones were of two kinds ; the one vulgar, in which the words, *quibus scio poteroque,* were inserted ; the other absolute, in which they were not inserted. Ulpian. Tit. 22.

Namque, quod tu non poteris, aut nescies, quis nostrum tam impudens est, qui se scire, aut posse postulet? Jam vero ista conditione, dum mihi liceat negare posse, quod non potero, et fateri nescire, quod nesciam, licet, inquit Crassus, vestro arbitratu percunctemini. Atque, inquit Sulpitius, hoc primum ex te, de quo modo Antonius exposuit, quid sentias, quærimus; existimesne artem aliquam esse dicendi. Quid? mihi nunc vos, inquit Crassus, tanquam alicui Græculo otioso et loquaci, et fortasse docto atque erudito, quæstiunculam, de qua meo arbitratu loquar, ponitis? Quando enim me ista curasse aut cogitasse arbitramini, et non semper irrisisse potius eorum hominum impudentiam, qui, cum in schola assedissent, ex magna hominum frequentia dicere juberent, si quis quid* quæreret? Quod primum ferunt Leontinum fecisse Gorgiam, qui permagnum quiddam suscipere ac profiteri videbatur, cum se ad omnia, de quibus quisque audire vellet, esse paratum denuntiaret. Postea vero vulgo hoc facere cœperunt, hodieque faciunt; ut nulla sit res neque tanta, neque tam improvisa, neque tam nova, de qua se non omnia, quæ dici possunt, profiteantur esse dicturos. Quod si te, Cotta, arbitrarer, aut te, Sulpiti, de iis rebus audire velle, adduxissem huc Græcum aliquem, qui vos istiusmodi disputationibus delectaret: quod ne nunc quidem difficile factu est: est enim apud M. Pisonem, adolescentem jam huic studio deditum, summo hominem ingenio nostrique cupidissimum, Peripateticus Staseas, homo nobis sane familiaris, et

* It appears from this passage, that quackery in science is of very ancient date. The philosophers here mentioned were a kind of prize-fighters.

et (ut inter homines peritos constare video) in illo suo genere omnium princeps.

§ XXIII. Quem tu mihi, inquit Mutius, Staseam, quem Peripateticum narras? Gerendus est tibi mos adolescentibus*, Crasse, qui non Græci alicujus quotidianam loquacitatem sine usu, neque ex scholis cantilenam requirunt, sed ex homine omnium sapientissimo atque eloquentissimo, atque ex eo, qui non in libellis, sed in maximis caussis, et in hoc domicilio imperii et gloriæ sit consilio linguaque princeps, cujus vestigia persequi cupiunt, ejus sententiam sciscitantur. Equidem te cum in dicendo semper putavi deum, tum vero tibi numquam eloquentiæ majorem tribui laudem, quam humanitatis: qua nunc te uti vel maxime decet, neque defugere eam disputationem, ad quam te duo excellentis ingenii adolescentes cupiunt accedere. Ego vero, inquit, istis obsequi studeo, neque gravabor breviter meo more, quid quaque de re sentiam, dicere. Ac primum illud (quoniam auctoritatem tuam negligere, Scævola, fas mihi esse non puto) respondeo, mihi dicendi aut nullam artem, aut pertenuem videri; sed omnem esse contentionem inter homines doctos in verbi controversia positam. Nam, si ars ita definitur (ut paulo ante exposuit Antonius,) ex rebus penitus perspectis planeque cognitis, atque ab opinionis arbitrio sejunctis, scientiaque comprehensis: non mihi videtur ars oratoris esse ulla: sunt enim varia, et ad vulgarem popularemque sensum

* *Gerendus est tibi mos adolescentibus*, you must gratify or indulge the young gentlemen. *Morem gerere*, to gratify or oblige.

sensum accommodata omnia genera hujus forensis nostræ dictionis. Sin autem ea, quæ observata sunt in usu ac ratione dicendi, hæc ab hominibus callidis ac peritis animadversa ac notata, verbis designata, generibus illustrata, partibus distributa sunt (id quod fieri potuisse video;) non intelligo, quamobrem non, si minus illa subtili definitione, at hac vulgari opinione ars esse videatur. Sed sive est ars, sive artis quædam similitudo, non est quidem ea negligenda; verum intelligendum est, alia quædam ad consequendam eloquentiam esse majora.

§ XXIV. Tum Antonius vehementer se assentire Crasso dixit, quod neque ita amplecteretur artem, ut ii solerent, qui omnem vim dicendi in arte ponerent; neque rursum eam totam, sicut plerique philosophi facerent, repudiaret. Sed existimo, inquit, gratum te his, Crasse, facturum, si ista exposueris, quæ putas ad dicendum plus, quam ipsam artem posse prodesse. Dicam equidem, quoniam institui, petamque a vobis, inquit, ne has meas ineptias efferatis: quamquam moderabor ipse, ne, ut quidam magister atque artifex, sed quasi unus e togatorum numero, atque ex forensi usu homo mediocris neque omnino rudis, videar non ipse aliquid a me promsisse, sed fortuito in sermonem vestrum incidisse. Equidem, cum peterem magistratus, solebam in prensando* dimittere a me Scævolam, cum ei

* Amongst the ancient Romans, it was customary for those who stood candidates for public offices to take citizens by the hand, and solicit their suffrages. The word *prensando* here implies this kind of soliciting.

ei ita dicerem, Me velle esse ineptum ; id erat, petere blandius ; quod, nisi inepte fieret, bene non posset fieri : hunc autem esse hominem unum ex omnibus, quo præsente ego ineptus esse minime vellem ; quem quidem nunc mearum ineptiarum testem et spectatorem fortuna constituit. Nam quid est ineptius, quam de dicendo dicere, cum id ipsum, *dicere*, numquam sit non ineptum, nisi cum est necessarium ? Perge vero, Crasse, inquit Mutius : istam enim culpam, quam vereris, ego præstabo.

§ XXV. Sic igitur sentio, inquit Crassus, Naturam primum atque ingenium* ad dicendum vim afferre maximam ; neque vero istis, de quibus paulo ante dixit Antonius, scriptoribus artis rationem dicendi et viam, sed naturam defuisse. Nam et animi atque ingenii celeres quidam motus esse debent, qui et ad excogitandum acuti, et ad explicandum ornandumque sint uberes, et ad memoriam firmi atque diuturni. Et, si quis est, qui hæc putet arte accepi posse, quod falsum est (præclare enim se res habeat, si hæc accendi aut commoveri arte possint ; inseri quidem et donari ab arte non possunt ; omnia sunt enim illa dona naturæ,) quid de illis dicet, quæ certe cum ipso homine nascuntur, linguæ solutio, vocis sonus, latera†, vires, conformatio quædam et figu-

ra

* *Naturam primum atque ingenium*, nature and genius. Quintilian in his preface (towards the end,) says, *Illud tamen in primis testandum est. nihil præcepta atque artes valere, nisi* adjuvante natura. *Quapropter ei, cui deerit ingenium, non magis hæc scripta sunt, quam de agrorum cultu sterilibus terris.*

† *Latera*, strong lungs.

ra totius oris et corporis? Neque hæc ita dico, ut ars aliquid limare non possit (neque enim ignoro et quæ bona sint, fieri meliora posse doctrina, et quæ non optima, aliquo modo acui tamen et corrigi posse;) sed sunt quidam aut ita lingua hæsitantes, aut ita voce absoni, aut ita vultu motuque corporis vasti atque agrestes, ut etiamsi ingeniis atque arte valeant, tamen in oratorum numerum venire non possint. Sunt autem quidam ita in iisdem rebus habiles, ita naturæ muneribus ornati, ut non nati, sed ab aliquo deo ficti esse videantur. Magnum quoddam est onus atque munus, suscipere atque profiteri se esse, omnibus silentibus, unum maximis de rebus magno in conventu hominum audiendum: adest enim fere nemo, quin acutius atque acrius vitia in dicente, quam recta videat: ita quicquid est, in quo offenditur, id etiam illa, quæ laudanda sunt, obruit. Neque hæc in eam sententiam disputo, ut homines adolescentes, siquid naturale forte non habeant, omnino a dicendi studio deterream. Quis enim non videt, C. Cœlio æquali meo, magno honori fuisse omnino illam ipsam, quamcumque assequi potuerit, in dicendo mediocritatem? Quis vestrum æqualem Q. Varium, vastum hominem atque fœdum, non intelligit illa ipsa facultate, quamcumque habet, magnam esse in civitate gratiam consecutum?

§ XXVI. Sed, quia de oratore quærimus, fingendus est nobis oratione nostra detractis omnibus vitiis orator, atque omni laude cumulatus: neque enim, si multitudo litium, si varietas caussarum, si hæc turba et barbaria forensis dat locum vel vitiosissimis oratoribus, idcirco

co nos hoc, quod quærimus, omittemus. Itaque in iis artibus, in quibus non utilitas quæritur necessaria, sed animi libera quædam oblectatio, quam diligenter et quam prope fastidiose judicamus? nullæ enim lites, neque controversiæ sunt, quæ cogant homines, sicut in foro non bonos oratores, item in theatro actores malos perpeti. Est igitur oratori diligenter providendum, non uti illis satisfaciat, quibus* necesse est; sed ut iis ipsis admirabilis esse videatur, quibus libere liceat judicare. Ac, si quæritis plane quid sentiam, enuntiabo apud homines familiarissimos, quod adhuc semper tacui et tacendum putavi. Mihi etiam quique optime dicunt, quique id facillime atque ornatissime facere possunt, tamen, nisi timide ad dicendum accedunt, et in exordienda oratione perturbantur, pæne impudentes videntur: tametsi id accidere non potest: ut enim quisque optime dicit, ita maxime dicendi difficultatem, variosque eventus orationis, expectationemque hominum pertimescit. Qui vero nihil potest dignum re, dignum nomine oratoris, dignum hominum auribus efficere atque edere, is mihi, etiamsi commovetur in dicendo, tamen impudens videtur: non enim pudendo, sed non faciendo id, quod non decet, impudentiæ nomen effugere debemus. Quem vero non pudet (id quod in plerisque video,) hunc ego non reprehensione solum, sed etiam pœna dignum puto. Equidem et in vobis animadvertere soleo, et in me ipso sæpissime experior, ut exalbescam in principiis dicendi, et tota mente atque omnibus artubus contremiscam. Adolescentulus vero sic initio

H accusationis

* *Quibus* (satisfacere) *necesse est.*

accusationis exanimatus sum, ut hoc summum beneficium Q. Maximo debuerim, quod continuo consilium dimiserit, simul ac me fractum ac debilitatum metu viderit. Hic omnes assensum significare, et colloqui inter se cœperunt: fuit enim mirificus quidam in Crasso pudor, qui tamen non modo non obesset ejus orationi, sed etiam probitatis commendatione prodesset.

§ XXVII. Tum Antonius, Sæpe, ut dicis, inquit, animadverti, Crasse, et te et cæteros summos oratores (quamquam tibi par, mea sententia, nemo umquam fuit) in dicendi exordio permoveri; cujus quidem rei cum caussam quærerem, quidnam esset, cur ut in quoque oratore plurimum esset, ita maxime is pertimesceret, has caussas inveniebam duas: Unam, quod intelligerent ii, quos usus ac natura docuisset, nonnumquam summis oratoribus non satis ex sententia eventum dicendi procedere: ita non injuria, quotiescumque dicerent, id, quod aliquando posset accidere, ne tum accideret, timere: Altera est hæc (de qua queri sæpe soleo,) cæterarum homines artium spectati et probati, si quando aliquid minus bene fecerint, quam solent, aut noluisse, aut valetudine impediti non potuisse consequi id, quod scirent putantur: Noluit, inquiunt, hodie agere Roscius; aut, Crudior fuit. Oratoris peccatum, si quod est animadversum, stultitiæ peccatum videtur: stultitia autem excusationem non habet; quia nemo videtur, aut quia crudus fuerit, aut quod ita maluerit, stultus fuisse. Quo etiam

etiam gravius judicium in dicendo subimus? quoties enim dicimus, toties de nobis judicatur: et qui semel in gestu peccavit, non continuo existimatur nescire gestum; cujus autem in dicendo aliquid* reprehensum est, aut æterna in eo, aut certe diuturna valet opinio tarditatis.

§ XXVIII. Illud vero, quod a te dictum est, Esse permulta, quæ orator nisi a natura haberet, non multum a magistro adjuvaretur, valde tibi assentior; inque eo vel maxime probavi summum illum doctorem, Alabandensem† Apollonium, qui, cum mercede doceret, tamen non patiebatur eos, quos judicabat non posse oratores evadere, operam apud sese perdere; dimittebatque, et, ad quam quemque artem putabat esse aptum, ad eam impellere atque hortari solebat: satis est enim cæteris artificiis percipiendis, tantummodo similem esse hominis, et id, quod tradatur, vel etiam inculcetur, siquis forte sit tardior, posse percipere animo et memoria custodire. Non quæritur mobilitas linguæ, non celeritas verborum, non denique ea, quæ nobis non possumus fingere, facies, vultus, sonus. In oratore autem acumen dialecticorum, sententiæ philosophorum, verba prope poetarum, memoria jurisconsultorum, vox tragœdorum, gestus pæne summorum actorum est requirendus. Quamobrem

* *Cujus autem in dicendo aliquid* (peccatum is understood) *reprehensum est.*

† *Alabandensem*, of Alabanda, a city of Caria, near the river Mæander. Several illustrious orators were born in this city, sc. Menecles, Hierocles, and Apollonius Molo, of whom Cicero here makes mention. According to Plutarch, Cicero and J. Cæsar were, at the same time, the pupils of Apollonius. Vid. Alabanda in Calepin. Dictionario.

Quamobrem nihil in hominum genere rarius perfecto oratore inveniri potest: quæ enim, singularum rerum artifices singula si mediocriter adepti sunt, probantur, ea, nisi omnia summa sunt in oratore, probari non possunt. Tum Crassus, Atqui vide, inquit, in artificio perquam tenui et levi, quanto plus adhibeatur diligentiæ, quam in hac re, quam constat esse maximam. Sæpe enim soleo audire Roscium, cum ita dicat, Se adhuc reperire discipulum, quem quidem probaret, potuisse neminem: non quo non essent quidam probabiles, sed quia, si aliquid modo esset vitii, id ferre ipse non posset: nihil est enim tam insigne, nec tam ad diuturnitatem memoriæ stabile, quam id, in quo aliquid offenderis. Itaque, ut ad hanc similitudinem hujus histrionis oratoriam laudem dirigamus, videtisne, quam nihil ab eo, nisi perfecte, nihil nisi cum summa venustate fiat? nihil nisi ita, ut deceat, et uti omnes moveat atque delectet? Itaque hoc jamdiu est consecutus, ut, in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur. Hanc ego absolutionem perfectionemque in oratore desiderans, a qua ipse longe absum, facio impudenter: mihi enim volo ignosci, cæteris ipse non ignosco. Nam qui non potest, qui vitiose facit, quem denique non decet, hunc (ut Apollonius jubebat) ad id, quod facere posset, detrudendum puto.

§ XXIX. Num tu igitur, inquit Sulpitius, me aut hunc Cottam jus civile, aut rem militarem jubes discere? nam quis ad ista summa atque in omni genere perfecta potest pervenire? Tum ille, Ego vero, inquit, quod in vobis egregiam quandam ac præclaram indolem ad dicendum esse cognovi, idcirco hæc exposui omnia;

nia ; nec magis ad eos deterrendos, qui non possent, quam ad vos, qui possetis, exacuendos accommodavi orationem meam. Et quamquam in utroque vestrum summum esse ingenium studiumque perspexi ; tamen hæc quæ sunt in specie posita, de quibus plura fortasse dixi, quam solent Græci dicere, in te, Sulpiti, divina sunt. Ego enim neminem nec motu corporis, neque ipso habitu atque forma aptiorem, nec voce pleniorem aut suaviorem mihi videor audisse ; quæ quibus a natura minora data sunt, tamen illud assequi possunt, ut iis, quæ habeant, modice et scienter utantur, et ut ne dedeceat : id enim est maxime vitandum, et de hoc uno minime est facile præcipere, non mihi modo, qui sicut unus paterfamilias his de rebus loquor, sed etiam ipsi illi Roscio, quem sæpe audio dicere, Caput esse artis, *decere* :* quod tamen unum id esse, quod tradi arte non possit. Sed, si placet, sermonem alio transferamus, et nostro more aliquando, non rhetorico, loquamur. Minime vero, inquit Cotta : nunc enim te jam exoremus, necesse est (quoniam retines nos in hoc studio, nec ad aliam dimittis artem) ut nobis explices, quicquid est istud, quod tu in dicendo potes : neque enim sumus nimis avidi ; ista tua mediocri eloquentia contenti sumus ; idque ex te quærimus (ut ne plus nos assequamur, quam quantulum tu in dicendo assecutus es,) quoniam, quæ a natura expetenda sunt, ea dicis non nimis deesse nobis, quid præterea esse assumendum putes ?

§ XXX.

* In all undertakings, said the *ancients*, let us sacrifice to the Graces. It is because they sacrificed to the Graces, that their writings have been in lasting esteem.

§ XXX. Tum Crassus arridens, Quid censes, inquit, Cotta, nisi studium et ardorem quendam amoris? sine quo, cum in vita nihil quicquam egregium, tum certe hoc, quod tu expetis, nemo umquam assequetur. Neque vero vos ad eam rem video esse cohortandos, quos, cum mihi quoque sitis molesti, nimis etiam flagrare intelligo cupiditate. Sed profecto studia nihil prosunt perveniendi aliquo, nisi illud, quod eo, quo intendas, ferat deducatque, cognoris. Quare, quoniam mihi levius quoddam onus imponitis, neque ex me de oratoris arte, sed de hac mea, quantulacumque est, facultate quæritis, exponam vobis quandam, non aut perreconditam, aut valde difficilem aut magnificam, aut gravem, rationem consuetudinis meæ, qua quondam solitus sum uti, cum mihi in isto studio versari adolescenti licebat. Tum Sulpitius, O diem Cotta, nobis, inquit, optatum! Quod enim neque precibus umquam, nec insidiando, nec speculando assequi potui, ut, quid Crassus ageret meditandi aut dicendi caussa, non modo videre mihi, sed ex ejus scriptore* et lectore Diphilo suspicari liceret; id spero nos esse adeptos, omniaque jam ex ipso, quæ diu cupimus, cognituros.

§ XXXI. Tum Crassus, Atqui arbitror, Sulpiti, cum audieris, non tam te hæc admiraturum, quæ dixero, quam existimaturum, tum, cum ea audire cupiebas, caussam cur cuperes, non fuisse: nihil enim dicam reconditum, nihil expectatione vestra dignum, nihil aut inauditum, vobis, aut cuiquam novum. Nam principio illud, quod

est

* *Ejus scriptore*, his clerk, or amanuensis.

est homine ingenuo liberaliterque educato dignum, non negabo me ista omnium communia et contrita præcepta didicisse; Primum oratoris officium esse, dicere ad persuadendum accommodate: deinde esse omnem orationem aut de infinitæ rei quæstione, sine designatione personarum et temporum; aut de re certis in personis ac temporibus locata: In utraque autem re, quicquid in controversiam veniat, in eo quæri solere, aut factumne sit; aut, si est factum, quale sit; aut etiam quo nomine vocetur; aut, quod nonnulli addunt, rectene factum esse videatur: Existere autem controversias etiam ex scripti interpretatione, in quo aut ambigue quid sit scriptum, aut contrarie, aut ita, ut a sententia scriptum dissideat: his autem omnibus partibus subjecta quædam esse argumenta propria: Sed caussarum, quæ sint a communi quæstione sejunctæ, partim in judiciis versari, partim in deliberationibus: esse etiam genus tertium, quod in laudandis aut vituperandis hominibus poneretur: Certosque esse locos, quibus in judiciis uteremur, in quibus æquitas quæreretur: alios in deliberationibus, qui omnes ad utilitatem dirigerentur eorum, quibus consilium daremus: alios item in laudationibus, in quibus ad personarum dignitatem omnia referrentur. Cumque esset omnis oratoris vis ac facultas in quinque partes distributa; ut deberet reperire primum, quid diceret; deinde inventa non solum ordine, sed etiam momento quodam atque judicio dispensare atque componere: tum ea denique vestire atque ornare oratione; post memoria sepire; ad extremum agere cum dignitate et venustate;

tate :* etiam illa cognoram et acceperam, ante, quam de re diceremus, initio conciliandos eorum esse animos, qui audirent; deinde rem demonstrandam ; postea controversiam constituendam ; tum id, quod nos intenderemus, confirmandum ; post, quæ contra dicerentur, refellenda ; extrema autem oratione, ea, quæ pro nobis essent, amplificanda et augenda, quæque essent pro adversariis, infirmanda atque frangenda.

§ XXXII. Audieram etiam, quæ de orationis ipsius ornamentis traderentur : in qua præcipitur primum, ut pure et latine loquamur ; deinde ut plane et dilucide ; tum ut ornante ; post ad rerum dignitatem apte et quasi decore : singularumque rerum præcepta cognoram. Quinetiam, quæ maxime propria essent naturæ, tamen hio ipsis artem adhiberi videram : nam de actione et de memoria quædam brevia, sed magna cum exercitatione præcepta gustaram. In his enim fere rebus omnis istorum artificum doctrina versatur, quam ego si nihil dicam adjuvare, mentiar : habet enim quædam quasi ad commonendum oratorem, quo quidque referat, et quo intuens, ab eo, quodcumque sibi proposuerit, minus aberret. Verum ego hanc vim intelligo esse in omnibus præceptis, non ut ea secuti oratores eloquentiæ laudem sint adepti ; sed, quæ sua sponte homines eloquentes facerent, ea quosdam

* The ancients divided Rhetoric into five parts ; viz. Invention, Disposition, Elocution, Memory and Pronunciation (including voice and gesture. The moderns retain the same arrangement excepting memory, which they have dropped as a general division of this art.

dam observasse, atque id* egisse: sic esse non eloquentiam ex artificio, sed artificium ex eloquentia natum; quod tamen, ut ante dixi, non ejicio: est enim, etiamsi minus necessarium ad bene dicendum, tamen ad cognoscendum non illiberale.

Præterea exercitatio quædam suscipienda vobis est; quamquam vos quidem jampridem estis in cursu; sed iis, qui ingrediuntur in stadium, quique ea, quæ agenda sunt in foro, tamquam in acie, possunt etiam nunc exercitatione quasi ludicra prædiscere ac meditari. Hanc ipsam, inquit Sulpitius, nosse volumus: attamen ista, quæ abs te breviter de arte decursa sunt, audire cupimus, quamquam sunt nobis quoque non inaudita: verum illa mox; nunc de ipsa exercitatione, quid sentias, quærimus.

§ XXXIII. Equidem probo ista, Crassus inquit, quæ vos facere soletis, ut, caussa aliqua posita consimili caussarum earum, quæ in forum deferuntur, dicatis quam maxime ad veritatem accommodate. Sed plerique in hoc vocem modo, neque eam scienter, et vires exercent suas, et linguæ celeritatem incitant, verborumque frequentia delectantur: in quo fallit eos, quod audierunt, Dicendo homines, ut dicant, efficere solere: vere enim etiam illud dicitur, Perverse dicere homines, perverse dicendo, facillime consequi. Quamobrem in istis ipsis exercitationibus, etsi utile est etiam subito sæpe dicere, tamen illud utilius, sumto spatio ad cogitandum, parati-

* *Id* is, doubtless, in this place, improperly used. If for it we substitute *idem*, the sense will be sufficiently clear.

us atque accuratius dicere. Caput autem est, quod (ut vere dicam) minime facimus (est enim magni laboris, quem plerique fugimus,) quamplurimum scribere. *Stilus optimus et præstantissimus dicendi effector ac magister;* neque injuria: nam si subitam et fortuitam orationem commentatio et cogitatio facile vincit; hanc ipsam profecto assidua ac diligens scriptura superabit. Omnes enim sive artis sunt loci, sive ingenii cujusdam atque prudentiæ, qui modo insunt in ea re, de qua scribimus, anquirentibus nobis, omnique acie ingenii contemplantibus ostendunt se et occurrunt; omnesque sententiæ verbaque omnia, quæ sunt cujusque generis maxime illustria, sub acumen stili subeant et succedant necesse est: tum ipsa collocatio conformatioque verborum perficitur in scribendo, non poetico, sed quodam oratorio numero et modo. Hæc sunt, quæ clamores et admirationes in bonis oratoribus efficiunt; neque ea quisquam, nisi diu multumque scriptitarit,* etiam si vehementissime se in his subitis dictionibus exercuerit, consequetur; et, qui a scribendi consuetudine ad dicendum venit, hanc affert facultatem, ut etiam subito si dicat, tamen illa, quæ dicantur, similia scriptorum esse videantur; atque etiam, si quando in dicendo scriptum attulerit aliquid, cum ab eo discesserit, reliqua similis oratio consequetur: ut concitato navigio, cum remiges sustinuerunt, retinet tamen ipsa navis motum et cursum suum, intermisso impetu pulsuque remorum: sic in oratione perpetua, cum scripta deficiunt, parem tamen obtinet o-

ratio

* This practice could not fail to be useful to all public speakers.

ratio reliqua cursum scriptorum similitudine et vi concitata.

§ XXXIV. In quotidianis autem cogitationibus equidem mihi adolescentulus proponere solebam illam exercitationem maxime, qua C. Carbonem, nostrum illum inimicum, solitum esse uti sciebam; ut aut versibus propositis quam maxime gravibus, aut oratione aliqua lecta ad eum finem, quem memoria possem comprehendere, eam rem ipsam, quam legissem, verbis aliis quam maxime possem lectis pronuntiarem. Sed post animadverti hoc esse in hoc vitii, quod ea verba, quæ maxime cujusque rei propria, quæque essent ornatissima atque optima, occupasset aut Ennius, si ad ejus versus me exercerem; aut Gracchus, si ejus orationem mihi forte proposuissem: ita, si iisdem verbis uterer, nihil prodesse; si aliis, etiam obesse, cum minus idoneis uti consuescerem. Postea mihi placuit, eoque sum usus adolescens, ut summorum oratorum Græcas orationes explicarem; quibus lectis hoc assequebar, ut, cum ea, quæ legerem, Græce, Latine redderem, non solum optimis verbis uterer, et tamen usitatis, sed etiam exprimerem quædam verba imitando, quæ nova nostris essent, dummodo essent idonea. Jam vocis et spiritus, et totius corporis, et ipsius linguæ motus et exercitationes non tam artis indigent, quam laboris:* quibus in rebus habenda est ratio diligenter, quos imitemur, quorum similes velimus esse. Intuendi nobis sunt non solum oratores,

* Cicero means that, by exercise, one may become expert in the management and disposition of all the exterior circumstances of speaking.

oratores, sed etiam actores, ne mala consuetudine ad aliquam deformitatem pravitatemque veniamus. Exercenda est etiam memoria ediscendis ad verbum quam plurimis et nostris scriptis et alienis. Atque in ea exercitatione non sane mihi displicet adhibere, si consueris, etiam istam locorum simulacrorumque rationem, quæ in arte traditur.* Educenda deinde dictio est ex hac domestica exercitatione et umbratili medium in agmen, in pulverem, in clamorem, in castra, atque in aciem forensem: subeundus usus omnium, et periclitandæ vires ingenii, et illa commentatio inclusa in veritatis lucem, proferenda est. Legendi etiam poetæ, cognoscenda historia, omnium bonarum artium scriptores ac doctores et legendi et pervolutandi, et exercitationis caussa laudandi, interpretandi, corrigendi, vituperandi, refellendi; disputandumque de omni re in† contrarias partes; et, quicquid erit in quaque re, quod probabile videri possit, eliciendum atque dicendum. Perdiscendum jus civile, cognoscendæ leges, percipienda omnis antiquitas, senatoria consuetudo, disciplina Reipublicæ, jura sociorum, fœdera, pactiones, caussa imperii cognoscenda est. Libandus etiam ex omni genere urbanitatis facetiarum quidam lepos, quo, tanquam sale, perspergatur omnis oratio. Effudi vobis omnia quæ sentiebam;

* The art of memory was cultivated amongst the ancient Greeks, who, it is probable, carried it to a considerable degree of perfection. It is now lost.

† Quintilian thought differently. It was his opinion, that an orator could not distinguish himself as truly deserving, without great virtues as well as great abilities.

bam; quæ fortasse, quemcumque patremfamilias arripuissetis ex aliquo circulo, eadem vobis percunctantibus respondisset.

§ XXXV. Hæc cum Crassus dixisset, silentium est consecutum. Sed, quamquam satis iis, qui aderant, ad id, quod erat propositum, dictum videbatur, tamen sentiebant celerius esse multo, quam ipsi vellent, ab eo peroratum. Tum Scævola, Quid est, Cotta? inquit, quid tacetis? nihilne vobis in mentem venit, quod præterea a Crasso requiratis? Imo id mehercule, inquit, ipsum attendo: tantus enim cursus verborum fuit, et sic evolavit oratio, ut ejus vim et incitationem adspexerim, vestigia ingressumque vix viderim. Et tamquam in aliquam locupletem ac refertam domum venerim, non explicata veste, neque proposito argento, neque tabulis et signis propalam collocatis, sed his omnibus multis magnificisque rebus constructis ac reconditis; sic modo in oratione Crassi divitias ac ornamenta ejus ingenii per quædam involucra atque integumenta perspexi; sed, ea cum contemplari cuperem, vix adspiciendi potestas fuit: ita neque hoc possum dicere, me omnino ignorare, quid possideat, neque plane nosse ac vidisse. Quin tu igitur facis idem, inquit Scævola, quod faceres, si in aliquam domum plenam ornamentorum villamve venisses? Si ea seposita, ut dicis, essent, tuque valde spectandi cupidus esses, non dubitares rogare dominum, ut proferri juberet, præsertim si esses familiaris; similiter nunc petis a Crasso, ut eam copiam ornamentorum suorum, quam constructam uno in loco, quasi per transennam, prætereuntes strictim aspeximus, in lucem proferat, et

suo

suo quidque in loco collocet? Ego vero, inquit Cotta, a te peto, Scævola (me enim et hunc Sulpitium impedit pudor, ab homine omnium gravissimo qui genus hujusmodi disputationis semper contemserit, hæc, quæ isti forsitan puerorum elementa videantur, exquirere;) sed tu hoc nobis da, Scævola, et perfice, ut Crassus hæc, quæ coarctavit et peranguste refersit in oratione sua, dilatet nobis atque explicet. Ego mehercule, inquit Mutius, antea vestra magis hoc caussa volebam, quam mea (neque enim tantopere hanc a Crasso disputationem desiderabam, quantopere ejus in caussis oratione delector:) nunc vero, Crasse, mea quoque etiam caussa rogo, ut, quoniam tantum habemus otii, quantum jamdiu nobis non contigit, ne graveris* exædificare id opus, quod instituisti; formam enim totius negotii opinione majorem melioremque video; quam vehementer probo.

§ XXXVI. Enimvero, inquit Crassus, mirari satis non queo, etiam te hæc, Scævola, desiderare, quæ neque ego teneo, uti ii, qui docent; neque sunt ejus generis, ut, si optime tenerem, digna essent ista sapientia ac tuis auribus. Ain' tu, inquit ille? si de istis communibus et pervagatis vix huic ætati audiendum putas, etiamne illa negligere possumus, quæ tu oratori cognoscenda esse dixisti, de naturis hominum, de moribus, de rationibus iis, quibus hominum mentes et incitarentur et reprimerentur, de historia, de antiquitate, de administratione Reipublicæ, denique de nostro ipso jure civili? Hanc enim ego omnem scientiam et copiam rerum in tua prudentia

* *Graveris* is from grav-or, -ari, -atus sum *or* fui—dep. *to be reluctant, to grudge, to be loath.* Vid. gravor in Calep. Dictionario.

dentia sciebam inesse ; in oratoris vero instrumento tam lautam supellectilem numquam videram. Potes igitur, inquit Crassus (ut alia omittam innumerabilia et immensa, et ad ipsum tuum jus civile veniam,) oratores putare eos, quos multas horas expectavit, cum in campum* properaret, et ridens et stomachans Scævola: cum Hypseus maxima voce, plurimis verbis a M. Crasso prœtore contenderet, ut ei, quem defendebat, caussa cadere liceret ; Cn. autem Octavius, homo consularis, non minus longa oratione recusaret, ne adversarius caussa caderet, ac ne is, pro quo ipse diceret, turpi tutelæ judicio, atque omni molestia stultitia adversarii liberaretur ? Ego vero istos, inquit (memini enim mihi narrare Mutium,) non modo oratoris nomine, sed ne foro quidem dignos putarim. Atqui non defuit illis patronis, inquit Crassus, eloquentia, neque dicendi ratio aut copia, sed juris civilis prudentia : quod alter plus, lege agendo, petebat, quam quantum lex in duodecim tabulis permiserat ; quod cum impetrasset, caussa caderet : alter iniquum putabat plus secum agi, quam quod erat in actione ; neque intelligebat, si ita esset actum, litem adversarium perditurum.

§ XXXVII. Quid ? his paucis diebus, nonne, nobis in tribunali Q. Pompeii, prætoris urbani, familiaris nostri, sedentibus, homo ex numero disertorum postulabat, ut illi, unde peteretur, vetus atque usitata exceptio daretur, *cujus pecuniæ dies fuisset ?* quod petitoris caussa comparatum

* *Campum*, the Campus Martius ; which was a large field near Rome, on the bank of the Tiber, where the youths practised various kinds of robust exercises, and the citizens elected their magistrates.

paratum esse non intelligebat: ut, si ille infitiator probasset judici, ante petitam esse pecuniam, quam esset cœpta deberi, petitor, rursus cum peteret, exceptione excluderetur, *quod ea res in judicium antea venisset:* Quid ergo hoc fieri turpius aut dici potest, quam eum, qui hanc personam susceperit, ut amicorum controversias caussasque tueatur, laborantibus succurrat, ægris medeatur, afflictos excitet, hunc in minimis tenuissimisque rebus ita labi, ut aliis miserandus, aliis irridendus esse videatur? Equidem propinquum nostrum P. Crassum illum Divitem*, et multis aliis in rebus elegantem hominem et ornatum, et præcipue in hoc efferendum et laudandum puto, quod, cum P. Scævola† frater esset, solitus ei persæpe dicere, Neque illum in jure civili satis illi arti facere posse, nisi dicendi copiam assumsisset (quod quidem hic, qui mecum consul fuit, filius ejus est consecutus;) neque se ante caussas amicorum tractare atque agere cœpisse, quam jus civile didicisset. Quid vero ille M. Cato? nonne et eloquentia tanta fuit, quantam illa tempora atque illa ætas in hac civitate ferre maximam potuit, et juris civilis omnium peritissimus? Verecundius hac de re jamdudum loquor, quod adest vir in dicendo summus, quem ego unum oratorem maxime admiror: sed tamen idem hoc semper jus civile contemsit. Verum, quoniam sententiæ atque opinionis meæ

* The Crassus here mentioned was not M. Crassus, the famous Triumvir, who was killed by the Parthians; but another, who, according to authors, was distinguished by riches, quality, eloquence, jurisprudence, and the pontifical office. Guthrie.

† The family of the Scævolæ were famous for their knowledge of the civil law; and that of Crassus, for eloquence.

meæ voluistis esse participes, nihil occultabo ; et, quoad potero, vobis exponam, quid de quaque re sentiam.

§ XXXVIII. Antonii incredibilis quædam, et prope singularis et divina vis ingenii videtur, etiam si hac scientia juris nudata sit, posse facile cæteris armis prudentiæ caussas tueri atque defendere : quamobrem hic nobis sit exceptus : cæteros vero non dubitabo primum inertiæ condemnare sententia mea, post etiam impudentiæ. Nam volitare in foro, hærere in jure ac prætorum tribunalibus, judicia privata magnarum rerum obire, in quibus sæpe non de facto, sed de æquitate ac jure certetur ; jactare se in caussis centumviralibus, in quibus usucapionum, tutelarum, gentilitatum, agnationum, alluvionum, circumluvionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminum, stillicidiorum, testamentorum, ruptorum aut ratorum, cæterarumque rerum innumerabilium jura versentur, cum omnino, quid suum, quid alienum, quare denique civis aut peregrinus, servus aut liber quispiam sit, ignoret, insignis est impudentiæ. Illa vero deridenda arrogantia est, in minoribus navigiis rudem esse se confiteri ; quinqueremes, aut etiam majores, gubernare didicisse. Tu mihi* cum in circulo decipiare adversarii stipulatiuncula ; cum obsignes tabellas clientis tui, quibus in tabellis id sit scriptum, quo ille capiatur ; ego tibi ullam caussam majorem committendam putem ? Citius hercule is, qui duorum scalmorum naviculam in portu everterit, in Euxino ponto Argonautarum navem gubernarit.

* *Mihi* is here inserted for the sake of euphony. It has no government nor signification.

gubernarit. Quid? si ne parvæ quidem caussæ sunt, sed sæpe maximæ, in quibus certatur de jure civili, quod tandem os est illius patroni, qui ad eas caussas sine ulla scientia juris audet accedere? Quæ potuit igitur esse caussa major, quam illius militis; de cujus morte cum domum falsus ab exercitu nuntius venisset, et pater ejus, re credita, testamentum mutasset, et, quem ei visum esset, fecisset heredem, essetque ipse mortuus, res delata est ad centumviros, cum miles domum revenisset, egissetque lege in hereditatem paternam [testamento exheres filius?] Nempe in ea caussa quæsitum est de jure civili, possetne paternorum bonorum exheres esse filius, quem pater testamento neque heredem, neque exheredem scripsisset nominatim.

§ XXXIX. Quid, qua de re inter Marcellos et Claudios patricios centumviri judicarunt? cum Marcelli ab liberti filio stirpe, Claudii patricii ejusdem nominis hereditatem gente ad se rediisse dicerent, nonne in ea caussa fuit oratoribus de toto stirpis ac gentilitatis jure dicendum? Quid quod item in centumvirali judicio certatum esse accepimus? qui Romam in exilium venisset, cui Romæ exulare jus esset, si se ad aliquem quasi patronum applicavisset, intestatoque esset mortuus, nonne in ea caussa jus* applicationis, obscurum sane et ignotum, patefactum in judicio atque illustratum est a patrono? Quid? nuper cum ego C. Sergii Auratæ contra hunc nostrum Antonium judicio privato caussam defenderem, nonne

* Amongst the Romans, next to the relation of father and son, was that of a guardian and his ward; the second, that of a patron and his client; the third, of a host and his guest; lastly, of kindred and alliance.

nonne omnis nostra in jure versata defensio est? cum enim Marius Gratidianus ædes Auratæ vendidisset, neque servire quandam earum ædium partem in mancipii lege dixisset, defendebamus, quicquid fuisset incommodi in mancipio, id si venditor scisset neque declarasset, præstare debere. Quo quidem in genere familiaris noster M. Bucculeius, homo neque meo judicio stultus, et suo valde sapiens, et a juris studio non abhorrens, simili in re quodammodo nuper erravit; nam, cum ædes L. Fufio venderet, in mancipio lumina, uti tum essent, ita recepit; Fufius autem, simul atque ædificari cœptum est in quadam parte urbis, quæ modo ex illis ædibus conspici posset, egit statim cum Bucculeio, quod, cuicumque particulæ cœli officeretur, quamvis esset procul, mutari lumina putabat. Quid vero? clarissima Manii Curii caussa Marcique Coponii nuper apud centumviros quo concursu hominum, qua expectatione defensa est? cum Q. Scævola, æqualis et collega meus, homo omnium et disciplina juris civilis eruditissimus, et ingenio prudentiaque acutissimus, et oratione maxime limatus atque subtilis, atque (ut ego soleo dicere) juris peritorum eloquentissimus, eloquentium juris peritissimus, ex scripto testamentorum jura defenderet, negaretque, nisi posthumus et natus, et ante, quam in suam tutelam venisset, mortuus esset, heredem eum esse posse, qui esset secundum posthumum et natum et mortuum heres institutus: ego voluntatem defenderem, hac eum tum mente fuisse, qui testamentum fecisset, ut, si filius non esset, qui in tutelam veniret, M. Curius esset heres. Num destitit uterque nostrum in ea caussa, in auctoritatibus,

tatibus, in exemplis, in testamentorum formulis, hoc est, in medio jure civili versari?

§ XL. Omitto jam plura exempla caussarum amplissimarum, quæ sunt innumerabilia. Capitis* nostri, sæpe potest accidere, ut caussæ versentur in jure: etenim sic C. Mancinum, nobilissimum atque optimum virum ac consularem, cum eum propter invidiam Numantini fœderis paterpatratus ex senatusconsulto Numantinis dedidisset, eumque illi non recepissent, posteaque Mancinus domum revenisset, neque in senatum introire dubitasset; P. Rutilius M. filius, tribunus plebis, de senatu jussit educi, quod eum civem negaret esse; quia memoria sic esset proditum, Quem pater suus aut populus vendidisset, aut paterpatratus dedidisset, ei nullum esse postliminium. Quam possumus reperire ex omnibus rebus civilibus caussam contentionemque majorem, quam de ordine, de civitate, de libertate, de capite hominis consularis; præsertim cum hæc non in crimine aliquo, quod ille posset infitiari, sed in civili jure consisteret? Similique in genere, inferiore ordine, si quis apud nos servisset ex populo fœderato, seseque liberasset, ac postea domum revenisset, quæsium est apud majores nostros, num is ad suos postliminio rediisset, et amisisset hanc civitatem. Quid? de libertate, quo judicium gravius

* It was rarely the case, that the life of a Roman citizen could be attacked by a legal charge.

The word *caput* here does not mean the natural life: nor does the expression *causa capitalis* import a capital cause, in our sense of the words. Amongst the Romans, any cause was capital, which could, in its event, affect the honor or reputation of a person.

vius esse nullum potest, nonne ex jure civili potest esse contentio, cum quæritur, is, qui domini voluntate census sit, continuone, an ubi lustrum* conditum, liber sit? Quid, quod usu memoria patrum venit? ut, paterfamilias, qui ex Hispania Romam venisset, cum uxorem prægnantem in provincia reliquisset, Romæque alteram duxisset, neque nuntium priori remisisset, mortuusque esset intestato, et ex utraque filius natus esset, mediocrisne res in controversiam adducta est, cum quæreretur de duobus civium capitibus, et de puero, qui ex posteriore natus erat, et de ejus matre; quæ, si judicaretur certis quibusdam verbis, non novis nuptiis, fieri cum superiore divortium, in concubinæ locum duceretur? Hæc igitur et horum similia jura suæ civitatis ignorantem, erectum et celsum, alacri et promto ore ac vultu huc atque illuc intuentem, vagari magna cum caterva toto foro, præsidium, clientibus, atque opem amicis, et prope cunctis civibus lucem ingenii et concilii sui porrigentem atque tendentem, nonne in primis flagitiosum putandum est?

§ XLI.

* *Ubi lustrum conditum.* When the name of a man was upon the rolls of the census, it appeared that he was a Roman citizen. See Cicero's oration for Archias.

He observes in his oration for Cæcina, that, although a man was a slave, his enrolment in the census rendered him free. *Condere lustrum* signifies to finish the rolls, which were made up every fifth year.

Livy informs us, that, when this business was completed, certain plays were celebrated.

It was, however, a question with the lawyers, whether a slave was (continuo) immediately free, on his enrolment; or, at the end of the lustrum, viz. when the next rolls were made up.

§ XLI. Et quoniam de impudentia dixi, castigemus etiam segnitiem hominum atque inertiam. Nam si esset ista cognitio juris magna ac difficilis, tamen utilitatis magnitudo deberet homines ad suscipiendum discendi laborem impellere; sed o dii immortales, non dicerem hoc audiente Scævola, nisi ipse dicere soleret, nullius artis faciliorem sibi cognitionem videri. Quod quidem certis de caussis a plerisque aliter existimatur: primum, quia veteres illi, qui huic scientiæ præfuerunt, obtinendæ atque augendæ potentiæ suæ caussa, pervulgari artem suam noluerunt: deinde, posteaquam est editum, expositis a Cn. Flavio primum actionibus, nulli fuerunt, qui illa artificiose* digesta generatim componerent. Nihil est enim, quod ad artem redigi possit, nisi ille prius, qui illa tenet, quorum artem instituere vult, habeat illam scientiam, ut ex iis rebus, quarum ars nondum sit, artem efficere possit. Hoc video, dum breviter voluerim dicere, dictum a me esse paulo obscurius: sed experiar, et dicam, si potero, planius.

§ XLII. Omnia fere, quæ sunt conclusa nunc artibus, dispersa et dissipata quondam fuerunt: ut in musicis numeri et voces et modi: in geometria lineamenta, formæ, intervalla, magnitudines; in astrologia cœli conversio, ortus, obitus motusque siderum: in grammaticis† poetarum pertractatio, historiarum cognitio, verborum interpretatio, pronunciandi quidam sonus; in

* *Qui illa artificiose digesta generatim componerent.* Who could reduce his artful digest into a methodical arrangement.

† By the study of grammar, the ancients meant the study of what we call the *Belles Lettres*.

in hac denique ipsa ratione dicendi excogitare, ornare, disponere, meminisse, agere, ignota quondam omnibus et diffusa late videbantur. Adhibita est igitur ars quædam extrinsecus ex alio genere quodam, quod sibi totum philosophi assumunt, quæ rem dissolutam divulsamque conglutinaret, et ratione quadam constringeret. Sit ergo in jure civili finis hic, legitimæ atque usitatæ in rebus caussisque civium æquabilitatis conservatio. Tum sunt notanda genera, et ad certum numerum paucitatemque revocanda (genus autem est id, quod sui similes communione quadam, specie autem differentes, duas aut plures complectitur partes; partes autem sunt, quæ generibus iis, ex quibus emanant, subjiciuntur:) omniaque, quæ sunt vel generum vel partium nomina, definitionibus, quam vim habeant, est exprimendum; est enim definitio, Earum rerum, quæ sunt ejus rei propriæ, quam definire volumus, brevis et circumscripta quædam explicatio. Hisce ego rebus exempla adjungerem, nisi, apud quos hæc haberetur oratio, cernerem; nunc complectar, quod proposui, brevi: si enim aut mihi facere licuerit, quod jamdiu cogito, aut alius quispiam aut me impedito occuparit, aut mortuo effecerit, ut primum omne jus civile in genera digerat, quæ perpauca sunt; deinde eorum generum quasi quædam membra dispertiat; tum propriam cujusque vim definitione declaret; perfectam artem juris civilis habebitis, magis magnam atque uberem, quam difficilem atque obscuram. Atque interea tamen, dum hæc, quæ dispersa sunt, coguntur, vel passim licet carpentem et colligentem undique repleri justa juris civilis scientia,

§ XLIII.

§ XLIII. Nonne videtis equitem Romanum, hominem acutissimo omnium ingenio, sed minime cæteris artibus eruditum, C. Aculeonem, qui mecum vivit semperque vixit, ita tenere jus civile, ut ei, cum ab hoc discesseritis, nemo de iis, qui peritissimi sunt, anteponatur? Omnia enim sunt posita ante oculos, collocata in usu quotidiano, in congressione hominum atque in foro; neque ita multis literis aut voluminibus magnis continentur: eadem enim sunt elata primum a pluribus; deinde, paucis verbis commutatis, etiam ab iisdem scriptoribus scripta sunt sæpius. Accedit vero, quo facilius percipi cognoscique jus civile possit (quod minime plerique arbitrantur,) mira quædam in cognoscendo suavitas et delectatio. Nam, sive quem aliena studia delectant, plurima est in omni jure civili, et in pontificum libris et in duodecim* tabulis, antiquitatis effigies, quod et verborum prisca vetustas cognoscitur, et actionum genera quædam majorum consuetudinem vitamque declarant: sive quis civilem scientiam contempletur (quam Scævola non putat oratoris esse propriam, sed cujusdam ex alio genere prudentiæ,) totam hanc, descriptis omnibus civitatis utilitatibus ac partibus, duodecim tabulis contineri videbit: sive quem ista præpotens et gloriosa philosophia delectat (dicam audacius,) hosce habet fontes omnium disputationum suarum, qui jure civili et legibus continentur: ex his enim et dignitatem maxime

* A more excellent digest of laws for the security of property was never formed, than that of the twelve Tables. Had the public liberty of the Romans obtained as strong a barrier, as secured their private property, the constitution of their government might, in a sense, have been said to be immortal.

me expetendam videmus, cum verus, justus atque honestus labor honoribus, præmiis, splendore decoratur; vitia autem hominum atque fraudes damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exsiliis, morte multantur; et docemur non infinitis concertationumque plenis disputationibus, sed auctoritate nutuque legum domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, nostra tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abstinere.

§ XLIV. Fremant omnes licet, dicam, quod sentio: bibliothecas mehercule omnium philosophorum unus mihi videtur duodecim tabularum libellus, si quis legum fontes et capita viderit, et auctoritatis pondere et utilitatis ubertate superare. Ac si nos, id quod maxime debet, nostra patria delectat, cujus rei tanta est vis ac tanta natura, ut Ithacam illam inasperrimis saxulis, tanquam nidulum, affixam sapientissimus* vir immortalitati anteponeret; quo amore tandem inflammati esse debemus in ejusmodi patriam, quæ una in omnibus terris domus est virtutis, imperii, dignitatis? Cujus primum nobis mens, mos, disciplina nota esse debet; vel quia est patria parens omnium nostrum; vel quia tanta sapientia fuisse in jure constituendo putanda est, quanta fuit in his tantis opibus imperii comparandis. Percipietis etiam illam ex cognitione juris lætitiam et voluptatem, quod, quantum præstiterint nostris majores prudentia cæteris gentibus, tum facillime intelligetis, si cum illorum Lycurgo et Dracone et Solone nostras leges conferre vol-

 ueritis:

* By *sapientissimus vir* Cicero means Ulysses, whose ruling passion, according to Homer [Odyss. Lib. V. 219,] was the love of his country, which was not so contemptible, as it is here represented.

ueritis: incredibile est enim, quam sit omne jus civile, præter hoc nostrum, inconditum ac pæne ridiculum: de quo multa soleo in sermonibus quotidianis dicere, cum hominum nostrorum prudentiam cæteris omnibus, et maxime Græcis, antepono. His ego de caussis dixeram, Scævola, iis, qui perfecti oratores esse vellent, juris civilis cognitionem esse necessariam.

§ XLV. Jam vero ipsa per sese quantum afferat iis, qui ei præsunt, honoris, gratiæ, dignitatis, quis ignorat? Itaque, ut apud Græcos infimi homines, mercedula adducti, ministros se præbent in judiciis oratoribus, ii, qui apud illos *pragmatikoi* vocantur; sic in nostra civitate contra amplissimus quisque et clarissimus vir, ut ille, qui propter hanc juris civilis scientiam sic appellatus a summo poeta est

Egregie cordatus homo Catus Æliu'† Sextus;*

multique præterea, qui, cum ingenio sibi auctore dignitatem reperissent, perfecerunt, ut in respondendo jure auctoritate plus etiam, quam ipso ingenio, valerent. Senectuti vero celebrandæ et ornandæ quod honestius potest esse perfugium, quam juris interpretatio? Equidem mihi hoc subsidium jam ab adolescentia comparavi, non solum ad caussarum usum forensem, sed etiam ad decus atque ornamentum senectutis: ut, cum me vires

(quod

* *Catus, wise, prudent, judicious.* It is here the cognomen of Sextus Ælius. Plin. Nat. Hist. VII. 31. *Reliquis animi bonis præstitere cæteros mortales sapientia; ob id Cati, Corculi apud Romanos, cognominati.*

† *Æliu'* is used for Ælius. The most ancient Roman poets, particularly those who wrote comedies, frequently cast away *s* from the end of a word by an apostrophe.

(quod fere jam tempus adventat) deficere cœpissent, ista ab solitudine domum meam vindicarem. Quid est enim præclarius, quam publicæ muneribus perfunctum senem posse suo jure dicere idem quod apud Ennium dicat ille Pythius Apollo, Se esse eum, unde sibi, si non populi et reges, at omnes sui cives consilium expetant,

Suarum rerum incerti : quos ego mea ope ex
Incertis certos compotesque consili
Dimitto, ut ne res temere tractent turbidas ?

Est enim sine dubio domus jurisconsulti totius oraculum civitatis. Testis est hujusce Q. Mutii janua et vestibulum, quod in ejus infirmissima valetudine affectaque jam ætate, maxima quotidie frequentia civium ac summorum hominum splendore celebratur.

§ XLVI. Jam vero illa non longam orationem desiderant, quamobrem existimem publica quoque jura, quæ sunt propria civitatis atque imperii, tum monumenta rerum gestarum, et vetustatis exempla oratori nota esse debere : nam, ut in rerum privatarum caussis atque judiciis depromenda sæpe oratio est ex jure civili, et idcirco, ut ante diximus, oratori juris civilis scientia necessaria est ; sic in caussis publicis judiciorum, concionum, senatus, omnis hæc et antiquitatis memoria, et publici juris auctoritas, et regendæ reipublicæ ratio ac scientia, tanquam aliqua materies, iis oratoribus, qui versantur in republica, subjecta esse debet. Non enim causidicum nescio quem, neque proclamatorem, aut rabulam* hoc sermone nostro conquirimus, sed eum virum,

* *Rabulam*, a pettifogger. *Ut, a fando fabula, ita a radendo est rabula, quod radit*, i. e. *offendit aures*. Calepin. Dictionar.

virum, qui primum sit ejus artis antistes, cujus cum ipsa natura magnam homini facultatem daret, tamen esse deus putatur; ut et ipsum, quod erat hominis proprium, non partum per nos, sed divinitus ad nos delatum videretur: deinde qui possit, non tam caduceo,* quam nomine oratoris ornatus, incolumis vel inter hostium tela versari: tum qui scelus fraudemque nocentis possit dicendo subjicere odio civium, supplicioque constringere; idemque ingenii præsidio, innocentiam judiciorum pœna liberare; idemque languentem labentemque populum aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflammare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare; qui denique, quemcumque in animis hominum motum res et caussa postulet, eum dicendo vel excitare possit vel sedare. Hanc vim si quis existimat, aut ab iis, qui de dicendi ratione scripserunt, expositam esse, aut a me posse exponitam brevi, vehementer errat; neque solum inscientiam meam, sed ne rerum quidem magnitudinem perspicit. Equidem vobis, quoniam ita voluistis, fontes, unde hauriretis, atque itinera ipsa ita putavi esse demonstranda, non ut ipse dux essem (quod et infinitum est, et non necessarium,) sed ut commonstrarem tantum viam, et, ut fieri solet, digitum ad fontes intenderem.

§ XLVII. Mihi vero inquit Mutius, satis superque abs te videtur istorum studiis, si modo sunt studiosi, esse factum: nam, ut Socratem illum solitum aiunt dicere, *perfectum sibi opus esse, siquis satis esset concitatus cohortatione*

* *Caduceus* or *caduceum* was a staff or wand, which the heralds carried, when they were sent to the enemies of the Roman people, to treat either of peace, or war. Carrying this before them, they were thought sacred and inviolable.

hortatione sua ad studium cognoscendæ percipiendæque virtutis; quibus enim id persuasum esset, ut nihil mallent se esse, quam bonos viros, iis reliquam facilem esse doctrinam: sic ego intelligo, si in hæc, quæ patefecit oratione sua Crassus, intrare volueritis, facillime vos ad ea, quæ cupitis, perventuros ab hoc aditu januaque patefacta.* Nobis vero, inquit Sulpitius, ista sunt pergrata perque jucunda; sed pauca etiam requirimus, imprimisque ea, quæ valde breviter a te, Crasse, de ipsa arte percursa sunt, cum illa te et non contemnere et didicisse confitere. Ea si paulo latius dixeris, expleris omnem expectationem diuturni desiderii nostri: nam nunc, quibus studendum rebus esset, accepimus, quod ipsum est tamen magnum; sed vias earum rerum rationemque cupimus cognoscere. Quid si, inquit Crassus, quoniam ego, quo facilius vos apud me tenerem, vestræ potius obsecutus sum voluntati, quam aut consuetudini aut naturæ meæ, petimus ab Antonio, ut ea, quæ continet, neque adhuc protulit, ex quibus unum libellum sibi excidisse jamdudum questus est, explicet nobis, et illa dicendi mysteria enuntiet? Ut videtur, inquit Sulpitius: nam Antonio dicente, etiam quid tu intelligas, sentiemus. Peto igitur, inquit Crassus, a te, quoniam id nobis, Antoni, hominibus id ætatis, oneris ab horum adolescentium studiis imponitur, ut exponas, quid iis de rebus, quas a te quæri vides, sentias.

§ XLVIII.

* *Patefacta* is from patefio. The compounds of facio, which retain *a*, have fio in the passive voice: as, calefacio; *passive*, calefio: patefacio; *passive*, patefio.

§ XLVIII. Deprehensum equidem me, inquit Antonius, plane video atque sentio; non solum quod ea requiruntur a me, quorum sum ignarus atque insolens; sed quia, quod in caussis valde fugere soleo, ne tibi, Crasse, succedam, id me nunc isti vitare non sinunt. Verum hoc ingrediar ad ea, quæ vultis, audacius quod idem mihi spero usu esse venturum in hac disputatione, quod in dicendo solet, ut nulla expectetur ornata oratio neque enim sum de arte dicturus, quam numquam didici, sed de mea consuetudine: ipsaque illa, quæ in commentarium meum retuli, sunt ejusmodi, non aliqua mihi doctrina tradita, sed in rerum usu caussisque tractata quæ si vobis, hominibus eruditissimis, non probabuntur, vestram iniquitatem accusatote, qui ex me ea quæsieritis, quæ ego nescirem; meam facilitatem laudatote, cum vobis, non meo judicio, sed vestro studio inductus, non gravate respondero. Tum Crassus, Perge modo, inquit, Antoni; nullum est enim periculum, ne quid tu eloquare, nisi ita prudenter, ut neminem nostrum pœniteat ad hunc te sermonem impulisse. Ego vero, inquit, pergam, et id faciam, quod in principio fieri in omnibus disputationibus oportere censeo, ut, quid illud sit, de quo disputetur, explanetur; ne vagari et errare cogatur oratio, si ii qui inter se dissenserint, non idem esse illud, de quo agitur, intelligent: nam si forte quæreretur, quæ esset ars imperatoris, constituendum putarem principio, quis esset imperator; qui cum esset constitutus, Administrator quidam belli gerendi, tum adjungeremus de exercitu, de castris, de agminibus, de signorum collationibus, de oppidorum oppugnationibus, de commeatu, de insidiis faciendis atque vitandis, de

reliquis

reliquis rebus, quæ essent propriæ belli administrandi: quarum qui essent animo et scientia compotes, eos esse imperatores dicerem: uterer que exemplis Africanorum et Maximorum: Epaminondam atque Annibalem, atque ejus generis homines nominarem. Sin autem quæreremus, quis esset is, qui ad Rempublicam moderandam usum et scientiam et studium suum contulisset, definirem hoc modo, Qui quibus rebus utilitas Reipublicæ pararetur augereturque, teneret, iisque uteretur, hunc Reipublicæ rectorem et consilii publici auctorem esse habendum; prædicaremque P. Lentulum, principem illum, et Tib. Gracchum patrem, et Q. Metellum, et P. Africanum, et C. Lælium, et innumerabiles alios cum ex nostra civitate,* tum ex cæteris. Sin autem quæreretur, quisnam jurisconsultus vere nominaretur, eum dicerem, Qui legum et consuetudinis ejus, qua privati in civitate uterentur, et ad respondendum, et ad agendum, et ad cavendum, peritus esset: et ex eo genere Sex. Ælium, M' Manilium, P. Mutium nominarem.

§ XLIX. Atque, ut jam ad leviora artium studia veniam, si musicus, si grammaticus, si poeta quæratur, possim similiter explicare, quid eorum quisque profiteatur, et quo non amplius ab quoque sit postulandum. Philosophi denique ipsius, qui de sua vi ac sapientia unus omnia pæne profitetur, est tamen quædam descriptio, ut is, qui studeat omnium rerum divinarum atque humanarum vim, naturam caussasque nosse, et omnem

* In these dialogues, *civitas* frequently means the Roman commonwealth. It sometimes denotes other governments. Thus, immediately after *civitate*, Cicero adds, *tum ex cæteris*.

omnem bene vivendi rationem tenere et persequi, nomine hoc appelletur. Oratorem autem, quoniam de eo quærimus, equidem non facio eundem, quem Crassus, qui mihi visus est omnem omnium rerum atque artium scientiam comprehendere uno oratoris officio ac nomine : atque eum puto esse, qui verbis ad audiendum jucundis et sententiis ad probandum accommodatis uti possit in caussis forensibus atque communibus. Hunc ego appello oratorem, eumque esse præterea instructum voce et actione et lepore quodam volo. Crassus vero mihi noster visus est oratoris facultatem non illius artis terminis, sed ingenii sui finibus immensis pæne describere : nam et civitatum regendarum oratori gubernacula sententia sua tradidit; in quo per mihi mirum visum est, Scævola, te hoc illi concedere, cum sæpissime tibi senatus breviter impoliteque dicenti maximis sit de rebus assensus. M. vero Scaurus, quem non longe ruri* apud se esse audio, vir regendæ Reipublicæ scientissimus, si audierit hanc auctoritatem gravitatis et consilii sui vindicari a te, Crasse, quod eam oratoris propriam esse dicas, jam credo huc veniat, et hanc loquacitatem nostram vultu ipso aspectuque conterreat : qui, quamquam est in dicendo minime contemnendus, prudentia tamen rerum magnarum magis, quam dicendi arte, nititur. Neque vero, si quis utrumque potest, aut ille consilii publici auctor ac senator bonus ob eam ipsam caussam orator est ; aut hic disertus atque eloquens, si est idem in procuratione civitatis egregius, aliquam

* *Ruri* is in the ablative case.

quam* scientiam dicendi copia est consecutus. Multum inter se distant istæ facultates, longeque sunt diversæ atque sejunctæ ; neque eadem ratione ac via M. Cato, P. Africanus, Q. Metellus, C. Lælius, qui omnes eloquentes fuerunt, orationem suam et Reipublicæ dignitatem exornabant.

§ L. Neque enim est interdictum aut a rerum natura, aut a lege aliqua atque more, ut singulis hominibus ne amplius, quam singulas artes, nosse liceat. Quare non, etsi eloquentissimus Athenis Pericles, idemque in ea civitate plurimos annos princeps consilii publici fuit, idcirco ejusdem hominis atque artis utraque facultas existimanda est ; nec, si P. Crassus idem fuit eloquens et juris peritus, ob eam caussam inest in facultate dicendi juris civilis scientia. Si quisque, ut in aliqua arte et facultate excellens aliam quoque artem sibi assumserit, is perficiet, ut, quod præterea sciet, id ejus, in quo excellet, pars quædam esse videatur ; licet ista ratione dicamus, pila bene et duodecim scriptis† ludere, proprium esse juris civilis, quoniam utrumque eorum P. Mutius optime fecerit : eademque ratione dicantur et quos ‡ *phusikous* Græci nominant, iidem poetæ, quoniam Empedocles physicus egregium poema feceret. At hoc ne philosophi quidem ipsi, qui omnia, sicut propria, sua esse atque a se possideri volunt, dicere audent, geometri-

M am

* *Aliquam* i. e. ullam ; as in Dialogue II. XIV.

† *Scriptus* or *scriptum* means, according to some, a stone or pebble, used by the ancients in a kind of play. Others understand by the word a kind of play, in which the tesseræ and calculi were used.

‡ Phusikous naturalists.

am aut musicam philosophi esse, quia Platonem omnes in illis artibus præstantissimum fuisse fateantur. Ac, si jam placet omnes artes oratori subjungere, tolerabilius est sic potius dicere, Ut, quoniam dicendi facultas non debeat esse jejuna atque nuda, sed aspersa atque distincta multarum rerum jucunda quadam varietate, sit boni oratoris multa auribus accepisse, multa vidisse, multa animo et cogitatione, multa etiam legendo percurrisse; neque ea, ut sua, possedisse, sed, ut aliena, libasse: fateor enim callidum quendam hunc, et nulla in re tironem ac rudem, nec peregrinum atque hospitem in agendo esse debere.

§ LI. Neque vero istis tragœdiis tuis, quibus uti philosophi maxime solent, Crasse, perturbor, quod ita dixisti, Neminem posse eorum mentes, qui audirent, aut inflammare dicendo, aut inflammatas restinguere, cum eo maxime vis oratoris magnitudoque cernatur, nisi qui rerum omnium naturam, mores hominum atque rationes penitus perspexerit; in quo philosophia sit oratori necessario percipienda: quo in studio hominum quoque ingeniosissimorum otiosissimorumque totas ætates videmus esse contritas; quorum ego copiam magnitudinemque cognitionis atque artis non modo non contemno, sed etiam vehementer admiror: nobis tamen, qui in hoc populo foroque versamur, satis est ea de moribus hominum et scire et dicere, quæ non abhorrent ab hominum moribus. Quis enim umquam orator magnus et gravis, cum iratum adversario judicem facere vellet, hæsitavit ob eam caussam, quod nescinet, quid esset iracundia, fervorne mentis, an cupiditas puniendi

doloris?

doloris? Quis, cum cæteros animorum motus aut judicibus aut populo dicendo miscere atque agitare vellet, ea dixit, quæ a philosophis dici solent? qui partim* omnino motus negant in animis ullos esse debere, quique eos in judicum mentibus concitent, scelus eos nefarium facere: partim, qui tolerabiliores volunt esse, et ad veritatem vitæ proprius accedere, per mediocres ac potius leves motus debere esse dicunt. Orator autem omnia hæc, quæ putantur in communi vitæ consuetudine mala ac molesta, et fugienda, multo majora et acerbiora verbis facit; itemque ea, quæ vulgo expetenda atque optabilia videntur, dicendo amplificat atque ornat; neque vult ita sapiens inter stultos videri, uti, qui audiant, aut illum ineptum et Græculum putent, aut, etiam si valde probent ingenium oratoris, sapientiam admirentur, se esse stultos moleste ferant: sed ita peragrat per animos hominum, ita sensus mentesque pertractat, ut non desideret philosophorum descriptiones, neque exquirat oratione,

* *Qui partim omnino motus negant in animis ullos esse debere, quique eos in judicum mentibus concitent, scelus eos nefarium facere.* Some of whom (i. e. *of the philosophers*) say that men's minds ought not to be susceptible of any emotions, and that they, who in pleading touch the passions of the judges, are guilty of a detestable practice.

In the latter part of the sentence, dicunt is understood: sc. dicunt *scelus eos nefarium facere.*

When a negative verb occurs in the beginning of a sentence, an affirmative verb, or one contrasted with the former, is frequently understood, and sometimes expressed, at the end.

Thus Hor. Sat. I. of Book I.

> Qui fit Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem
> Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illa
> Contentus vivat: laudet diversa sequentes!

oratione, Summum illud bonum in animone sit, an in corpore; virtute, an voluptate definiatur; an hæc inter se jungi copularique possint; an vero, ut quibusdam visum, nihil certum sciri, nihil plane cognosci et percipi possit; quarum rerum fateor magnam multiplicemque esse disciplinam, et multas, copiosas variasque rationes. Sed aliud quiddam, longe aliud, Crasse, quœrimus: acuto homine nobis opus est, et natura usuque callido, qui sagaciter pervestiget, quid sui cives, iique homines, quibus aliquid dicendo persuadere velit, cogitent, sentiant, opinentur, expectent.

§ LII. Teneat oportet venas cujusque generis, ætatis, ordinis; et eorum, apud quos aliquid agit, aut erit acturus, mentes sensusque degustet: philosophorum autem libros reservet sibi ad hujuscemodi Tusculani requiem atque otium, ne, siquando ei dicendum erit de justitia et fide, mutuetur a Platone; qui, cum hæc exprimenda verbis arbitraretur, novam quandam finxit in libris civitatem: usque eo illa, quæ dicenda de justitia putabat, a vitæ consuetudine et a civitatum moribus abhorrebant. Quod si ea probarentur in populis atque in civitatibus, quis tibi, Crasse, concessisset, clarissimo viro et amplissimo principi civitatis, ut illa diceres in maxima concione tuorum civium, quæ dixisti? *Eripite nos ex miseriis, eripite nos ex faucibus eorum, quorum crudelitas nostro sanguine non potest expleri: nolite sinere nos cuiquam servire, nisi vobis universis, quibus et possumus et debemus.** Omitto *miserias*, in quibus, ut

* *Eripite nos ex miseriis,* &c. These are the words of Crassus, in an oration which he pronounced before the people, upon a difference between the senators, and the knights. It

ut illi aiunt, vir fortis esse non potest:* omitto *fauces*, ex quibus te eripi vis, ne judicio iniquo exsorbeatur sanguis tuus; quod sapienti negant accidere posse: *servire* vero non modo te, sed universum senatum, cujus tum caussam agebas, ausus es dicere? Potestne virtus, Crasse, servire, istis auctoribus, quorum tu præcepta oratoris facultate complecteris? quæ et semper et sola libera est, quæque, etiam si corpora capta sint armis, aut constricta vinculis, tamen suum jus atque omnium rerum impunitam libertatem tenere debeat. Quæ vero addidisti, Non modo senatum servire *posse* populo, sed etiam *debere*; quis hoc philosophus, tam mollis, tam languidus, tam enervatus, tam omnia ad voluptatem corporis doloremque referens, probare posset? Senatum servire populo, cui populus ipse moderandi et regendi sui potestatem, quasi quasdam habenas, tradidisset?

§ LIII. Itaque hæc, cum a te divinitus ego dicta arbitrarer, P. Rutilius Rufus,† homo doctus et philosophiæ deditus, non modo parum commode, sed etiam turpiter et flagitiose dicta esse dicebat. Idemque Servium Galbam,‡ quem hominem probe commeminisse se aiebat, pergraviter

It appears by this fragment, that the senate were then reduced to great distress.

* Cicero here alludes to the opinion of the Stoics, who admitted of no mediocrity of principles, and made no allowance for passions and circumstances.

† Cicero introduces the character of a true Stoic, in Rutilius.

‡ This Galba was impeached for his oppression and cruelty, when he was governor in Spain.

pergraviter reprehendere solebat, quod is, L. Scribonio quæstionem in eum ferenti, populi misericordiam concitasset, cum M. Cato, Galbæ gravis atque acer inimicus, aspere apud populum Romanum et vehementer esset locutus; quam orationem in Originibus suis exposuit ipse. Reprehendebat igitur Galbam Rutilius, quod is C. Sulpitii Galli, propinqui sui, Q. pupillum filium ipse pæne in humeros suos extulisset, qui patris clarissimi recordatione et memoria fletum populo moveret, & duos filios suos parvos tutelæ populi commendasset, ac se, tamquam in procinctu testamentum faceret, sine libra atque tabulis populum Romanum tutorem instituere dixisset illorum orbitati. Itaque cum et invidia et odio populi tum Galba premeretur, his quoque eum tragœdiis liberatum ferebat: quod item apud Catonem scriptum esse video, *nisi pueris et lacrymis usus esset, pœnas eum daturum fuisse.* Hæc Rutilius valde vituperabat, et huic humilitati dicebat vel exsilium fuisse, vel mortem anteponendam. Neque vero hoc solum dixit, sed ipse et sensit et fecit: nam, cum esset ille vir exemplum, ut scitis, innocentiæ, cumque illo nemo neque integrior esset in civitate neque sanctior, non modo supplex judicibus esse noluit, sed ne ornatius quidem aut liberius caussam dici suam, quam simplex ratio veritatis ferebat. Paullum huic Cottæ tribuit partium, disertissimo adolescenti, sororis suæ filio. Dixit item caussam illam quadam ex parte Q. Mutius more suo, nullo apparatu, pure et dilucide. Quod si tu tunc, Crasse, dixisses, qui subsidium oratori ex illis disputationibus, quibus philosophi utuntur, ad dicendi copiam petendum esse paullo

ante

ante dicebas; et, si tibi pro P. Rutilio non philosophorum more, sed tuo licuisset dicere, quamvis scelerati illi fuissent, sicuti fuerunt, pestiferi cives supplicioque digni, tamen omnem eorum importunitatem ex intimis mentibus evellisset vis orationis tuæ. Nunc talis vir amissus est, dum caussa ita dicitur, ut si in illa commentitia Platonis civitate res ageretur: nemo ingemuit, nemo inclamavit patronorum, nihil cuiquam doluit, nemo est questus, nemo Rempublicam imploravit, nemo supplicacavit. Quid multa? pedem nemo in illo judicio supplosit; credo, ne Stoicis renunciaretur.

§ LIV. Imitatus est homo Romanus et consularis veterem illum Socratem, qui quum omnium sapientissimus esset, sanctissimeque vixisset, ita in judicio capitis pro se ipse dixit, ut non supplex aut reus, sed magister aut dominus videretur esse judicum. Quinctiam, quum ei scriptam orationem disertissimus orator Lysias attulisset, quam, si ei videretur, edisceret, ut ea pro se in judicio uteretur, non invitus legit, et commode scriptam esse dixit: sed, inquit, *ut, si mihi calceos Sicyonios attulisses, non uterer, quamvis essent habiles et apti ad pedem, quia non essent viriles; sic illam orationem disertam sibi et oratoriam videri, fortem et virilem non videri.* Ergo ille quoque damnatus est, neque solum primis sententiis, quibus tantum statuebant judices, damnarent, an absolverent; sed etiam illis, quas iterum legibus ferre debebant; erat enim Athenis, reo damnato, si fraus capitalis non esset, quasi pœnæ æstimatio. Ex sententia, cum judicibus daretur, interrogabatur reus, quam quasi æstimationem commeruisse se maxime confiteretur; quod

cum

cum interrogatus, Socrates esset, respondit, *sese meruisse, ut amplissimis honoribus et præmiis decoraretur, et ut ei victus quotidianus in Prytaneo* publice præberetur:* qui honos apud Græcos maximus haberetur. Cujus responso sic judices exarserunt, ut capitis hominem innocentissimum condemnarent: qui quidem si absolutus esset (quod mehercule, etiamsi nihil ad nos pertinet, tamen propter ejus ingenii magnitudinem vellem,) quonam modo istos philosophos ferre possemus, qui nunc, cum ille damnatus est nullam aliam ob culpam, nisi propter dicendi inscientiam, tamen a se oportere dicunt peti præcepta dicendi? Quibuscum ego non pugno, utrum sit melius aut verius: tantum dico, et aliud illud esse atque hoc, et hoc sine illo summum esse posse.

§ LV. Nam quod jus civile, Crasse, tam vehementer amplexus es, video quid egeris: tum,† quum dicebas, videbam. Primum Scævolæ te dedidisti, quem omnes amare meritissimo pro ejus eximia suavitate debemus; cujus artem cum indotatam esse et incomtam videres, verborum eam dote locupletasti et ornasti: deinde, quod in ea tu plus operæ laborisque consumseras, cum ejus studii tibi et hortator et magister esset domi, veritus es, nisi istam artem oratione exaggerasses, ne operam perdidisses. Sed ego ne cum ista quidem arte pugno: sit sane tanta, quantam tu illam esse vis: etenim

* Prytaneum was a place in Athens, where the important affairs of state were transacted. Calep. Dict.

† *Quum dicebas, videbam.* In some copies, *non* is placed before *videbam.* Thus, *quum dicebas,* non *videbam.*

nim sine controversia et magna est, et late patet, et ad multos pertinet, et summo in honore semper fuit, et clarissimi cives ei studio etiam hodie præsunt. Sed vide, Crasse, ne, dum novo et alieno ornatu velis ornare juris civilis scientiam, suo quoque eam, concesso et tradito, spolies atque denudes. Nam si ita diceres, qui jurisconsultus esset, esse eum oratorem; itemque, qui esset orator, juris eundem esse consultum; præclaras duas artes constitueres, atque inter se pares et ejusdem socias dignitatis: nunc vero jusisconsultum sine hac eloquentia, de qua quærimus, fateris esse posse, fuisseque plurimos; oratorem negas, nisi illam scientiam assumserit, esse posse. Ita et tibi jurisconsultus ipse per se nihil, nisi leguleius quidam cautus et acutus, præco actionum, cantor formularum, auceps syllabarum. Sed quia sæpe utitur orator subsidio juris in caussis, idcirco istam juris scientiam eloquentiæ, tanquam ancillulam pedissequamque, adjunxisti.

§ LVI. Quod vero impudentiam admiratus es eorum patronorum, qui aut, cum parva nescirent, magna profiterentur, aut ea, quæ maxima essent in jure civili, tractare auderent in caussis, cum ea nescirent, numquamque didicissent; utriusque rei facilis est et promta defensio. Nam neque illud est mirandum, qui, quibus verbis coemtio fiat, nesciat, eundem ejus mulieris, quæ coemtionem fecerit, caussam posse defendere: nec, si parvi navigii et magni eadem est in gubernando scientia, idcirco

circo qui, quibus verbis erctum* cieri oporteat, nesciat, idem erciscundæ familiæ caussam agere non possit. Nam quod maximas centumvirales caussas in jure positas protulisti; quæ tandem earum caussa fuit, quæ ab homine eloquenti, juris imperito, non ornatissime potuerit dici? quibus quidem in caussis omnibus, sicut in ipsa M'Curii, quæ abs te nuper est dicta, et in C. Hostilii Mancini controversia, atque in eo puero, qui ex altera natus erat uxore, non remisso nuntio superiori, fuit inter peritissimos homines summa de jure dissensio. Quæro igitur, quid adjuverit oratorem in his caussis juris scientia, cum hic jurisconsultus superior fuerit discessurus, qui esset non suo artificio, sed alieno, hoc est, non juris scientia, sed eloquentia sustentatus. Equidem hoc sæpe audivi, cum ædilitatem P. Crassus peteret, eumque major natu, etiam consularis, Servius Galba assectaretur, quod Crassi filiam C. filio suo despondisset, accessisse ad Crassum consulendi caussa quendam rusticanum: qui cum Crassum seduxisset, atque ad eum retulisset, responsumque ab eo verum magis, quam ad suam rem accommodatum abstulisset; ut eum tristem Galba vidit, nomine appellavit, quæsivitque, qua de re ad Crassum retulisset; ex quo ut audivit, commodumque ut vidit hominem, Suspenso, inquit, animo et occupato Crassum tibi respondisse video: deinde ipsum Crassum manu prehendit, et, Heus tu, inquit, quid tibi in mentem venit ita respondere? Tum ille fidenter, homo peritissimus, confirmare, ita se rem habere, ut respondisset

* *Erctum* is an antiquated law term. Erctum cieri means the same, as *hæreditatem dividi;* and eriscundæ familiæ, as *dividendæ hæreditatis;* Erciscundæ is a participial from erciscor, used for erciscendæ.

respondisset, nec dubium esse posse. Galba autem alludens varie et copiose multas similitudines afferre, multaque pro æquitate contra jus dicere: atque illum, cum disserendo par esse non posset (quamquam fuit Crassus in numero disertorum, sed par Galbæ nullo modo,) ad auctores confugisse, et id, quod ipse diceret, et in P. Mutii fratris sui libris, et in Sex. Ælii commentariis scriptum protulisse; ac tamen concessisse, Galbæ disputationem sibi probabilem et prope veram videri.

§ LVII. Attamen quæ caussæ sunt ejusmodi, ut de earum jure dubium esse non possit, omnino in judicium vocari non solent. Num quis eo testamento, quod paterfamilias antefecit, quam ei filius natus est, hereditatem petit? nemo: quia constat agnascendo rumpi testamentum: ergo in hoc genere juris judicia nulla sunt: Licet igitur impune oratori omnem hanc partem juris in controversiis ignorare, quæ pars sine dubio multo maxima est. In eo autem jure, quod ambigitur inter peritissimos, non est difficile oratori, ejus partis, quamcumque defendet, auctorem aliquem invenire; a quo cum amentatas hastas acceperit, ipse eas oratoris lacertis viribusque torquebit: nisi vero (bona venia hujus optimi viri dixerim Scævolæ) tu libellis aut præceptis soceri tui caussam M'Curii defendisti. Nonne arripuisti patrocinium æquitatis, et defensionem testamentorum ac voluntatis mortuorum? ac mea quidem sententia (frequens enim te audivi, atque affui) multo majorem partem sententiarum sale tuo, et lepore, et politissimis facetiis pellexisti, cum et illud nimium acumen illuderes, et admirarere ingenium Scævolæ,

qui

qui excogitasset, Nasci prius oportere, quam emori: cumque multa colligeres et ex legibus, et ex senatusconsultis, et ex vita ac sermone communi non modo acute, sed etiam ridicule ac facete; ubi si verba, non rem sequeremur, confici nil posset. Itaque hilaritatis plenum judicium ac lætitiæ fuit: in quo quid tibi juris civilis exercitatio profuerit, non intelligo; dicendi vis egregia summa festivitate et venustate conjuncta profuit. Ipse ille Mutius paterni juris defensor, et quasi patrimonii propugnator fui, quid in illa caussa, cum contra te diceret, attulit, quod de jure civili depromtum videretur? quam legem recitavit? quid patefecit dicendo, quod fuisset imperitis occultius? nempe ejus omnis oratio versata est in eo, ut scriptum plurimum valere oportere defenderet. At in hoc genere pueri apud magistros exercentur omnes, cum in ejusmodi caussis alias scriptum, alias æquitatem defendere docentur. Et, credo, in illa* militis caussa, si tu aut heredem aut militem defendisses, ad Hostilianas te actiones, non ad tuam vim et oratoriam facultatem contulisses: tu vero vel, si testamentum defenderes, sic ageres, ut omne omnium testamentorum jus in eo judicio positum videretur; vel, si caussam ageres militis, patrem ejus, ut soles, dicendo a mortuis excitasses; statuisses ante oculos; complexus esset filium flensque eum centumviris commendasset; lapides mehercule omnes flere ac lamentari coegisset, ut

* Pontius, giving credit to a false report, that his son was slain in the army employed against the Cimbri, appointed by his will Torquatus for his heir, and died. But his son, his lawful heir, on his return from the army, procured the abolition of the will, by a decree of the Senate.

ut totum illud, *uti lingua nuncupasset*,* non in duodecim tabulis, quas tu omnibus bibliothecis anteponis, sed in magistri† carmine scriptum videretur.

§ LVIII. Nam quod inertiam accusas adolescentium, qui istam artem primum facillimam non ediscant; (quæ quam sit facilis, illi viderint, qui ejus artis arrogantia, quasi difficillima sit, ita subnixi ambulant: deinde etiam tu ipse videris, qui eam artem facilem esse dicis, quam concedis adhuc artem omnino non esse, sed aliquando, siquis aliam artem didicerit, ut hanc artem efficere possit, tum esset illam artem futuram;) deinde, quod sit plena delectationis, in qua tibi remittunt omnes istam voluptatem, et ea se carere patiuntur, nec quisquam est eorum, qui, si jam sit ediscendum sibi aliquid, non Teucrum Pacuvii malit‡ quam Manilianas venalium

* *Uti lingua nuncupasset* is a detached phrase of law jargon, which cannot be translated. It is used as the nominative case to *videretur*, and as the substantive to *scriptum*.

† The man appointed by the Prætor to sell the estate of an insolvent debtor was called *magister*.

Hence Quintilian, VI. 3. observes, that Cicero said of the mother of Pletorius, *Dum vixisset, ludum; postquam mortua est, magistros babuisse.* That is, after her death, her goods were sold.

‡ This excellent Tragedian Pacuvius, the son of the poet Ennius, was born at Brundisium, and died in extreme old age. In A. Gellius, Book I. Chap. 24. we have his epitaph written by himself, which shows his great modesty.

Adolescens, tamen etsi properas, hoc te saxum rogat,
Uti ad se aspicias: deinde quod scriptu'st legas.
Hic sunt poetæ Marcei Pacuvici sita
Ossa. Hoc volebam, nescius ne esses. Vale.

um vendendorum leges ediscere. Tum autem, quod amore patriæ censes nos nostrorum majorum inventa nosse debere, non vides veteres leges aut ipsa sua vetustate consenuisse, aut novis legibus esse sublatas? Quod vero viros bonos jure civili fieri putas, quia legibus et præmia proposita sint virtutibus, et supplicia vitiis; equidem putabam virtutem hominibus (si modo tradi ratione possit) instituendo et persuadendo, non minis et vi ac metu tradi: nam ipsum quidem illud, etiam sine cognitione juris, quam sit bellum cavere malum, scire possumus. De me autem ipso, cui uni tu concedis, ut sine ulla juris scientia tamen caussis satisfacere possim, tibi hoc, Crasse, respondeo, Neque me umquam jus civile didicisse, neque tamen ni iis caussis, quas in jure possem defendere, umquam istam scientiam desiderasse: aliud est enim esse artificem cujusdam generis atque artis, aliud in communi vita et vulgari hominum consuetudine nec hebetem nec rudem. Cui nostrum non licet fundos nostros obire, aut res rusticas, vel fructus caussa vel delectationis, invisere? tamen nemo tam sine oculis, tam sine mente vivit, ut, quid sit sementis ac messis, quid arborum putatio ac vitium, quo tempore anni, aut quo modo ea fiant, omnino nesciat. Num igitur, si cui fundus inspiciendus, aut si mandandum aliquid procuratori de agricultura, aut imperandum villico sit, Magonis Carthaginiensis sunt libri perdiscendi? an hac communi intelligentia contenti esse possumus? Cur ergo non iidem in jure civili, præsertim cum in caussis et in negotiis et in foro conteramur, satis insructi esse possumus ad hoc duntaxat, ne in nostra patria peregrini atque advenæ esse videamur? Ac si jam sit caussa aliqua ad nos delata

delata obscurior, difficile, credo, sit cum hoc Scævola communicare; quamquam ipsi omnia, quorum negotium est, consulta ad nos et exquisita deferunt. An vero, si de re ipsa, si de finibus, cum in rem præsentem non venimus, si de tabulis et perscriptionibus controversia est, contortas res et sæpe difficiles necessario perdiscimus? si leges nobis, aut si hominum peritorum responsa cognoscenda sunt, veremur, ne ea, si ab adolescentia juri civili minus studuerimus, non queamus cognoscere?

§ LIX. Nihilne igitur prodest oratori juris civilis scientia? Non possum negare prodesse ullam scientiam, ei præsertim, cujus eloquentia copia rerum debeat esse ornata: sed multa et magna et difficilia sunt ea, quæ sunt oratori necessaria, ut ejus industriam in plura studia distrahere nolim. Quis neget opus esse oratori, in hoc oratorio motu statuque, Roscii gestum et venustatem? tamen nemo suaserit studiosis dicendi adolscentibus in gestu discendo histrionum more elaborare. Quid est oratori tam necessarium, quam vox? tamen me auctore nemo dicendi studiosus, Græcorum more et tragœdorum, voci serviet, qui et annos complures sedentes declamitant, et quotidie, antequam pronuntient, vocem cubantes sensim excitant, eandemque, cum egerunt sedentes ab acutissimo sono usque ad gravissimum sonum recipiunt, et quasi quodam modo colligunt. Hoc nos si facere velimus, ante condemnentur ii, quorum caussas receperimus, quam toties, quoties perscribitur, Pæanem

anem* aut Munionem citarimus. Quod si in gestu, qui multum oratorem adjuvat, et in voce, quæ una maxime eloquentiam vel commendat vel sustinet, elaborare nobis non licet: ac tantum in utroque assequi possumus, quantum in hac acie quotidiani muneris spatii nobis datur: quanto minus est ad juris civilis perdiscendi occupationem descendendum? quod et summatim percipi sine doctrina potest, et hanc habet ab illis rebus dissimilitudinem, quod vox et gestus subito sumi, et aliunde arripi non potest; juris utilitas ad quamque caussam, quamvis repente, vel a peritis vel de libris depromi potest. Itaque illi disertissimi homines ministros habent in caussis juris peritos, cum ipsi sint peritissimi, et qui, ut abs te paulo ante dictum est, pragmatici vocantur. In quo nostri omnino melius multo, quod clarissimorum hominum auctoritate leges et jura tecta esse voluerunt. Sed tamen non fugisset hoc Græcos homines, si ita necesse arbitrati essent, oratorem ipsum erudire in jure civili, non ei pragmaticum adjutorem dare.

§ LX. Nam quod dicis senectutem a solitudine vindicari juris civilis scientia; fortasse etiam pecuniæ magnitudine; sed nos non, quid nobis utile verum quid oratori necessarium sit, quærimus. Quamquam, quoniam multa ad oratoris similitudinem ab uno artifice sumimus,

* *Quam toties, quoties perscribitur, Pæanem aut Munionem citarimus.* Guthrie's translation is, *Before we could get half through the scale.* He says, *this passage can scarcely be translated.* He supposes the words *Pæanem* and *Munionem* answer to our sol, fa, la.

By these words we are to understand a musical exercise practised by the ancient Greeks, for the purpose of modulating their voices.

minus, solet idem Roscius dicere, *se, quo plus sibi ætatis accederet,** *eo tardiores tibicinis modos et cantus remissiores esse facturum:* quod si ille, adstrictus certa quadam numerorum moderatione et pedum, tamen aliquid ad requiem senectutis excogitat, quanto facilius nos non laxare modos, sed totos mutare possumus? Neque enim hoc te, Crasse, fallit, quam multa sint, et quam varia genera dicendi, et quod haud sciam, an tu primus ostenderis, qui jamdiu multo dicis remissius et lenius, quam solebas; neque minus hæc tamen tua gravissimi sermonis, lenitas, quam illa summa vis et contentio probatur: multique oratores fuerunt, ut illum Scipionem audimus et Lælium, qui omnia sermone conficerent paulo intentiore, numquam, ut Servius Galba, lateribus aut clamore contenderent. Quod si jam hoc facere non poteris aut noles, vereris, ne tua domus, talis et viri et civis, si a litigiosis hominibus non colatur, a cæteris deseratur? Equidem tantum absum ab ista sententia, ut non modo non arbitrer subsidium senectutis in eorum, qui consultum veniant, multitudine esse ponendum, sed tamquam portum aliquem expectem istam, quam tu times, solitudinem: subsidium enim bellissimum existimo esse senectuti otium. Reliqua vero, etiamsi adjuvant, historiam dico, et prudentiam juris publici, et antiquitatis iter,† et exemplorum copiam, siquando opus

O erit,

* It appears from this passage, and many others in ancient authors, that the Roman players, while they were acting, spoke to certain airs of music, which accompanied the voice.

† Cicero probably means by *iter* the progress which the laws of the twelve tables made, from one country to another, before they were digested and made the laws of Rome.

erit, a viro optimo et istis rebus instructissimo, familiari meo, Longino mutuabor. Neque repugnabo, quo minus (id quod modo hortatus es) omnia legant, omnia audiant, in omni recto studio atque humanitate versentur; sed mehercule non ita multum spatii mihi videtur, si modo ea facere et persequi volent, quæ a te, Crasse, præcepta sunt; qui mihi prope etiam nimis duras leges imponere visus es huic ætati; sed tamen ad id, quod cupiunt, adipiscendum prope necessarias. Nam et subitæ ad propositas caussas exercitationes, et accuratæ et meditatæ commentationes, ac stilus ille tuus, quem tu vere dixisti, *perfectorem dicendi esse ac magistrum*, mihi sudoris est; et illa orationis suæ cum scriptis alienis comparatio, et de alieno scripto subita, vel laudandi vel vituperandi vel comprobandi vel refellendi caussa, disputatio, non mediocris contentionis est vel ad memoriam vel ad imitandum.

§ LXI. Illud vero fuit horribile, quod mehercule vereor, ne majorem vim ad deterrendum habuerit, quam ad cohortandum: voluisti enim in suo genere unumquemque nostrum quasi quendam esse Roscium; dixistique, non tam ea, quæ recta essent, probari, quam, quæ prava sunt, fastidiis adhærescere: quod ego non tam fastidiose in nobis, quam in histrionibus spectari puto. Itaque nos raucos sæpe attentissime audiri video; tenet enim res ipsa atque caussa: at Æsopum, si paulum irrauserit, explodi. A quibus enim nihil præter voluptatem aurium quæritur, in iis offenditur, simulatque imminuitur aliquid de voluptate; in eloquentia autem multa sunt, quæ teneant, quæ si omnia summa non sunt, et

pleraque

pleraque tamen magna sunt, necesse est ea ipsa, quæ sunt, mirabilia videri. Ergo, ut ad primum illud revertar, sit orator nobis is, qui, ut Crassus descripsit, accommodate ad persuadendum possit dicere. Is autem concludatur in ea, quæ sunt in usu civitatum vulgari ac forensi: remotisque cæteris studiis, quamvis ea sint ampla atque præclara, in hoc uno opere, ut ita dicam, noctes et dies urgeatur; imiteturque illum, cui sine dubio summa vis dicendi conceditur, Atheniensem Demosthenem, in quo tantum studium fuisse tantusque labor dicitur, ut primum impedimenta naturæ diligentia industriaque superaret; cumque ita balbus esset, ut ejus ipsius artis, cui studeret, primam literam non posset dicere, perfecit meditando, ut nemo planius eo locutus putaretur: deinde, cum spiritus ejus esset angustior, tantum continenda anima in dicendo est assecutus, ut una continuatione verborum (id quod ejus scripta declarant) binæ ei contentiones vocis et remissiones continerentur. Qui etiam (ut memoriæ proditum est,) conjectis in os calculis, summa voce versus multos uno spiritu pronuntiare consuescebat; neque is* consistens in loco, sed inambulans, atque adscensu ingrediens arduo. Hisce ego cohortationibus, Crasse, ad studium et ad laborem incitandos juvenes vehementer assentior: cætera, quæ collegisti ex variis et diversis studiis et artibus, tametsi ipse es omnia consecutus, tamen ab oratoris proprio officio atque munere sejuncta esse arbitror.

§ LXII.

* In some editions it is *id*, instead of *is*. The latter is to be preferred.

§ LXII. Hæc cum Antonius dixisset, sane dubitare visus est Sulpitius et Cotta, utrius oratio propius ad veritatem videretur accedere. Tum Crassus, Operarium nobis quendam, Antoni, ŏratorem facis; atque haud scio, an aliter sentias, et utare tua illa mirifica ad refellendum consuetudine, qua tibi nemo umquam præstitit: cujus quidem ipsius facultatis exercitatio oratorum propria est, sed jam in philosophorum consuetudine versatur, maximeque eorum, qui de omni re proposita in utramque partem sôlent copiosissime dicere.* Verum ego non solum arbitrabar, his præsertim audientibus, a me informari oportere, qualis esse posset is qui habitaret in subselliis, neque quidquam amplius afferret, quam quod caussarum necessitas postularet; sed majus quiddam videbam, cum censebam oratorem, præsertim in nostra Republica, nullius ornamenti expertem esse oportere. Tu autem, quoniam exiguis quibusdam finibus totum oratoris munus circumdedisti, hoc facilius nobis expones ea, quæ abs te de officiis præceptisque oratoris quæsita sunt: sed, opinor, secundum hunc diem; satis enim multa a nobis hodie dicta sunt. Nunc et Scævola, quoniam in Tusculanum ire constituit, paulum requiescet, dum se calor frangat; et nos ipsi, quoniam id temporis est, valetudini demus operam. Placuit sic omnibus. Tum Scævola, Sane, inquit, vellem non constituissem,

* *Qui de omni re proposita in utramque partem solent copiosissime dicere.* Who accustom themselves to speak with the greatest fluency, on either side of any question proposed.

stituissem, in Tusculanum me hodie venturum esse Lælio: libenter audirem Antonium: et, cum exsurgeret, simul arridens, Neque enim, inquit, tam mihi molestus fuit, quod jus nostrum civile pervellit, quam jucundus, quod se id nescire confessus est.

M. TULLII

M. TULLII CICERONIS

DE

ORATORE

AD

Q. FRATREM

DIALOGUS, SEU LIBER II.

§ I. MAGNA, nobis pueris, Quinte frater, si memoria tenes, opinio fuit, L. Crassum non plus attigisse doctrinæ, quam quantum prima illa puerili institutione potuisset; M. autem Antonium omnino omnis eruditionis expertem atque ignarum fuisse: erantque multi, qui, quamquam non ita se rem habere arbitrarentur, tamen, quo facilius nos incensos studio discendi a doctrina deterrerent, libenter id, quod dixi, de illis oratoribus prædicarent; ut, si homines non eruditi summam essent prudentiam atque incredibilem eloquentiam consecuti, inanis omnis noster esse labor, et stultum in nobis erudiendis patris nostri, optimi ac prudentissimi viri, studium videretur. Quos tum (ut pueri) refutare domes-

ticis

ticis testibus, patre, et C. Aculeone propinquo nostro, et L. Cicerone patruo, solebamus; quod de Crasso pater, et Aculeo (quocum erat nostra matertera,) quem Crassus dilexit ex omnibus plurimum, et patruus, qui cum Antonio in Ciliciam profectus una decesserat, multa nobis de ejus studio doctrinaque sæpe narravit: cumque nos cum consobrinis nostris, Aculeonis filiis, et ea disceremus, quæ Crasso placerent, et ab iis doctoribus, quibus ille uteretur, erudiremur, etiam illud sæpe intelleximus (cum essemus ejusmodi, quod vel pueri sentire poteramus,) illum et Græce sic loqui, nullam ut nosse aliam linguam videretur, et doctoribus nostris ea ponere in percunctando, eaque ipsum omni in sermone tractare, ut nihil esse ei novum, nihil inauditum videretur. De Antonio vero, quamquam sæpe ex humanissimo homine, patruo nostro, acceperamus, quemadmodum ille vel Athenis vel Rhodi se doctissimorum hominum sermonibus dedisset; tamen ipse adolescentulus, quantum illius ineuntis ætatis meæ patiebatur pudor, multa ex eo sæpe quæsivi. Non erit profecto tibi, quod scribo, hoc novum: nam jam tum ex me audiebas, mihi illum ex multis variisque sermonibus nullius rei, quæ quidem esset in iis artibus, de quibus aliquid existimare possem, rudem aut ignarum esse visum. Sed fuit hoc in utroque eorum, ut Crassus non tam existimari vellet non didicisse, quam illa despicere, et nostrorum hominum in omni genere prudentiam Græcis anteferre: Antonius autem probabiliorem* hoc populo orationem fore censebat suam, si omnino didicisse numquam putaretur: atque ita se uterque graviorem fore, si alter contemnere, alter ne

* *Probabiliorem*, more acceptable or pleasing.

ne nosse quidem Græcos videretur. Quorum consilium quale fuerit, nihil sane ad hoc tempus: illud autem est hujus institutæ scriptionis ac temporis, neminem eloquentia non modo sine dicendi doctrina, sed ne sine omni quidem sapientia florere umquam et præstare potuisse.

§ II. Etenim cæteræ fere artes se ipsæ per se tuentur singulæ; bene dicere autem, quod est scienter et perite et ornate dicere, non habet definitam aliquam regionem, cujus terminis septum* teneatur. Omnia, quæcumque in hominum disceptationem cadere possunt, bene sunt ei dicenda, qui hoc se posse profitetur, aut eloquentiæ nomen relinquendum est. Quare equidem et in nostra civitate, et in ipsa Græcia, quæ semper hæc summa duxit, multos et ingeniis et magna laude dicendi sine summa rerum omnium scientia fuisse fateor; talem vero exsistere eloquentiam, qualis fuerit in Crasso et Antonio, non cognitis rebus omnibus, quæ ad tantam prudentiam pertinerent, tantamque dicendi copiam, quanta in illis fuit, non potuisse confirmo. Quo etiam feci libentius, ut eum sermonem, quem illi quondam inter se de his rebus habuissent, mandarem literis; vel ut illa opinio, quæ semper fuisset, tolleretur, alterum non doctissimum, alterum plane indoctum fuisse; vel ut ea, quæ existimarem a summis oratoribus de eloquentia divinitus

* Some editions, for *septum* have septa. *Bene dicere——non habet definitam aliquam regionem, cujus terminis septum teneatur.* *Dicere* here is in the infinitive mode, and used as the nominative case to *teneatur*, and the substantive to *septum*. It is, therefore, of the neuter gender, and requires *septum*, in the same gender.

divinitus esse dicta, custodirem literis, si ullo modo assequi complectique potuissem; vel mehercule etiam, ut laudem eorum jam prope senescentem, quantum ego possem, ab oblivione hominum atque a silentio vindicarem. Nam, si ex scriptis cognosci ipsi suis potuissent, minus hoc fortasse mihi esse putassem laborandum: sed, cum alter non multum (quod quidem exstaret,) et id ipsum adolescens; alter nihil admodum scripti reliquisset; deberi hoc a me tantis hominum ingeniis putavi, ut, cum etiam nunc vivam illorum memoriam teneremus, hanc immortalem redderem, si possem. Quod hoc etiam spe aggredior majore ad probandum, quia non de Servii Galbæ aut C. Carbonis eloquentia scribo aliquid, in quo liceat mihi fingere, siquid velim, nullius memoria jam me refellente: sed edo hæc iis cognoscenda, qui eos ipsos, de quibus loquor, sæpe audierunt; ut duos summos viros iis, qui neutrum illorum viderint, eorum, quibus, ambo illi oratores cogniti sint, vivorum et præsentium memoria teste commendemus.

§ III. Nec vero te, carissime frater atque optime, rhetoricis nunc quibusdam libris, quos tu agrestes putas, insequor ut erudiam: (quid enim tua potest oratione aut subtilius aut ornatius esse?) sed quoniam sive judicio, ut soles dicere; sive, ut ille pater eloquentiæ de se Isocrates scripsit ipse, pudore a dicendo et timiditate ingenua quadam refugisti; sive, ut ipse jocari soles, unum putasti satis esse non modo in una familia, rhetorem, sed pæne in tota civitate: non tamen arbitror tibi hos libros

in eo fore genere, quod merito propter* eorum, qui de dicendi ratione disputarunt, jejunitatem bonarum artium possit illudi. Nihil enim mihi quidem videtur in Crassi et Antonii sermone esse præteritum, quod quisquam summis ingeniis, acerrimis studiis, optima doctrina, maximo usu cognosci ac percipi potuisse arbitraretur: quod tu facillime poteris judicare, qui prudentiam rationemque dicendi per te ipsum; usum autem per nos percipere voluisti. Sed, quo citius, hoc quod suscepimus, non mediocre munus conficere possimus, omissa nostra adhortatione, ad eorum, quos proposuimus, sermonem disputationemque veniamus. Postero igitur die quam illa erant acta, hora fere secunda, cum etiam tum in lecto Crassus esset, et apud eum Sulpitius sederet; Antonius autem inambularet cum Cotta in porticu, repente eo Q. Catulus senex cum C. Julio fratre venit: quod ubi audivit, commotus Crassus surrexit, omnesque admirati majorem aliquam esse caussam eorum adventus suspicati sunt. Qui cum inter se, ut ipsorum usus ferebat, amicissime consalutassent, Quid vos tandem? Crassus, num quidnam, inquit, novi? Nihil sane, inquit Catulus; etenim vides esse ludos: sed vel tu nos ineptos licet, inquit, vel molestos putes: cum ad me in Tusculanum, inquit, heri vesperi venisset Cæsar de Tusculano suo, dixit mihi a se Scævolam hinc euntem esse conventum, ex quo mira quædam se audisse dicebat, te, quem ego toties omni ratione tentans ad disputandum elicere non potuissem, permulta

* *Eorum* is governed by artium.

permulta de eloquentia cum Antonio disseruisse, et, tamquam in schola, prope ad Græcorum consuetudinem disputasse. Ita me frater exoravit, ne ipsum quidem a studio audiendi nimis abhorrentem, sed mehercule verentem, ne molesti vobis interveniremus, ut huc secum venirem: Scævolam enim ita dicere aiebat, bonam partem sermonis in hunc diem esse dilatam. Hoc si tu cupidius factum existimas, Cæsari attribues; si familiarius, utrique nostrum; nos quidem, nisi forte molesti intervenimus, venisse delectat.

§ IV. Tum Crassus, equidem, quæcumque caussa vos huc attulisset, lætarer, cum apud me viderem homines mihi carissimos et amicissimos; sed tamen (vere dicam) quævis mallem fuisset, quam ista, quam dicis. Ego enim (ut, quemadmodum sentio, loquar) numquam mihi minus, quam hesterno die, placui: magis adeo id facilitate, quam alia ulla culpa mea contigit; qui, dum obsequor adolescentibus, me senem esse sum oblitus; fecique id, quod ne adolescens quidem feceram, ut iis de rebus, quæ doctrina aliqua continerentur, disputarem. Sed hoc tamen cecidit mihi peropportune, quod, transactis jam meis partibus, ad Antonium audiendum venistis. Tum Cæsar, Equidem inquit, Crasse, ita sum cupidus te in illa longiore ac perpetua disputatione audiendi, ut, si id mihi minus contingat, vel hoc sim quotidiano tuo sermone contentus. Itaque experiar equidem illud, ut ne Sulpitius familiaris meus, aut Cotta plus, quam ego, apud te valere videatur; et te exorabo profecto, ut mihi quoque et Catulo tuæ suavitatis

aliquid

aliquid impertias: sin tibi id minus libebit, non te urgebo; neque committam, ut, dum vereare, ne tu sis ineptus, me esse judices. Tum ille, Ego mehercule, inquit, Cæsar, ex omnibus Latinis verbis hujus verbi vim vel maximam semper putavi: quem enim nos *ineptum** vocamus, is mihi videtur ab hoc nomen habere ductum, quod *non* sit *aptus*: idque in sermonis nostri consuetudine perlate patet. Nam, qui aut, tempus quid postulet, non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eorum, quibuscum est, vel dignitatis vel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnus aut multus est, is *ineptus* dicitur. Hoc vitio cumulata est eruditissima illa Græcorum natio: itaque, quod vim hujus mali Græci non vident, ne nomen quidem ei vitio imposuerunt: ut enim quæras omnia, quomodo Græci ineptum appellent, non reperies. Omnium autem ineptiarum, quæ sunt innumerabiles, haud scio an ulla sit major, quam, ut illi solent, quocumque in loco, quoscumque inter homines visum est, de rebus aut difficillimis aut non necessariis argutissime disputare. Hoc nos ab istis adolescentibus facere inviti et recusantes heri coacti sumus.

§ V. Tum Catulus, Ne Græci quidem, inquit, Crasse, qui in civitatibus suis clari et magni fuerunt, sicuti tu es, nosque omnes in nostra Republica volumus esse, horum Græcorum, qui† se inculcant auribus nostris, similes fuerunt; nec tamen in otio sermones hujusmodi

* *In* and aptus.

† These Grecians were only pedants and ignorant declaimers.

di disputationesque fugiebant. Ac si tibi videntur, qui temporis, qui loci, qui hominum rationem non habent, inepti, sicut debent videri; num tandem aut locus hic non idoneus videtur, in quo porticus hæc ipsa, ubi inambulamus, et palæstra, et tot locis sessiones gymnasiorum et Græcarum disputationum memoriam quodammodo commovent? aut inopportunum tempus in tanto otio, quod et raro datur, et nunc peroptato nobis datum est? aut homines ab hoc genere disputationis alieni, qui omnes hi sumus, ut sine his studiis vitam nullam esse ducamus? Omnia ista, inquit Crassus, ego alio modo interpretor, qui primum palæstram et sedes et porticus, etiam ipsos, Catule, Græcos exercitationis et delectationis caussa, non disputationis invenisse arbitror: nam et sæculis multis ante gymnasia inventa sunt, quam in his philosophi garrire cœperunt; et hoc ipso tempore, cum omnia gymnasia philosophi teneant, tamen eorum auditores discum* audire, quam philosophum malunt; qui simul ut increpuit, in media oratione de maximis rebus et gravissimis disputantem philosophum omnes unctionis caussa relinquunt: ita levissimam delectationem gravissimæ, ut ipsi ferunt, utilitati anteponunt. Otium autem quod dicis esse, assentior: verum otii fructus est non contentio animi, sed relaxatio.

§ VI. Sæpe ex socero meo audivi, cum is diceret, socerum suum Lælium semper fere cum Scipione solitum

* The *discus* was a heavy mass of stone, lead, or iron, with a handle made of a thong. The young men vied with one another, in their exertions to throw it to the greatest distance. Calep. Dictionarium.

litum rusticari, eosque incredibiliter repuerascere esse solitos cum rus ex urbe, tamquam e vinculis, evolavissent. Non audeo dicere de talibus viris, sed tamen ita solet narrare Scævola, conchas eos et umbilicos ad Caietam et ad Laurentem legere consuesse, et ad omnem animi remissionem ludumque descendere. Sic enim se res habet, ut quemadmodum volucres videmus procreationis atque utilitatis suæ caussa fingere et construere nidos; easdem autem, cum aliquid effecerint, levandi laboris sui caussa passim ac libere solutas opere volitare: sic nostri animi forensibus negotiis atque urbano opere defessi gestiunt, ac volitare cupiunt, vacui cura atque labore. Itaque illud, quod ego in caussa Curiana Scævolæ dixi, non dixi secus ac sentiebam. Nam, *si*, inquam, *Scævola, nullum erit testamentum, recte factum, nisi quod tu scripseris, omnes ad te cives cum tabulis veniemus; omnium testamenta tu scribes unus: quid igitur?* inquam; *quando ages negotium publicum? quando amicorum? quando tuum? quando denique nihil ages?* Tum illud addidi, *mihi enim liber esse non videtur, qui non aliquando nihil agit:* in permaneo, Catule, sententia; meque, cum huc veni, hoc ipsum nihil agere et plane cessare delectat. Nam, quod addidisti tertium, vos eos esse, qui vitam insuavem sine his studiis putaretis, id me non modo non hortatur ad disputandum, sed etiam deterret. Nam, ut C. Lucilius, homo doctus et perurbanus, dicere solebat, *ea, quæ scriberet, neque se ab indoctissimis, neque ab doctissimis legi velle; quod alteri nihil intelligerent, alteri plus fortasse, quam ipse:* de quo etiam scripsit, *Persium non curo legere* (hic enim

fuit,

fuit, ut noramus, omnium fere nostrorum hominum* doctissimus;) *Lælium Decimum volo* (quem cognovimus virum bonum, et non illiteratum, sed nihil ad Persium:) sic ego, si jam mihi disputandum sit de his nostris studiis, nolim equidem apud rusticos, sed multo minus apud vos: malo enim non intelligi orationem meam, quam reprehendi.

§ VII. Tum Cæsar, Equidem, inquit, Catule, jam mihi videor navasse† operam, quod huc venerim: nam hæc ipsa recusatio disputationis, disputatio quædam fuit mihi quidem perjucunda. Sed cur impedimus Antonium, cujus audio esse partes, ut de tota eloquentia disserat, quemque jamdudum Cotta et Sulpitius expectat? Ego vero, inquit Crassus, neque Antonium verbum facere patiar, et ipse obmutescam, nisi prius a vobis impetraro. Quidnam? inquit Catulus. Ut hic sitis hodie. Tum, cum ille dubitaret, quod ad fratrem promiserat, Ego, inquit Julius, pro utroque respondeo; sic faciemus: atque ista quidem conditione, vel ut verbum nullum faceres, me teneres. Hic Catulus arrisit; et simul, Præcisa, inquit, mihi quidem dubitatio est, quoniam neque domi imperaram, et hic, apud quem eram futurus, sine mea sententia tam facile promisit. Tum omnes oculos in Antonium conjecerunt; et ille, Audite vero,‡ audite, inquit; hominem enim audistis de schola,

* *Nostrorum hominum*, of our countrymen.

† *Jam mihi videor navasse operam.* I think I have now obtained my purpose.

‡ Here Antonius exposes the pedantry of the Greek Professors.

la, atque a magistro, et Græcis literis eruditum: et eo quidem loquar confidentius, quod Catulus auditor accessit, cui non solum nos Latini sermonis, sed etiam Græci ipsi solent suæ linguæ subtilitatem elegantiamque concedere. Sed tamen, quoniam hoc totum, quicquid est, sive artificium, sive studium dicendi, nisi accessit os nullum potest esse; docebo vos, discipuli, id quod ipse non didici, quid de omni genere dicendi sentiam. Hic posteaquam arriserunt, Res mihi videtur esse, inquit, facultate præclara, arte mediocris: ars enim earum rerum est, quæ sciuntur: oratoris autem omnis actio opinionibus, non scientia continetur. Nam et apud eos dicimus, qui nesciunt, et ea dicimus, quæ nescimus ipsi: itaque et illi alias aliud iisdem de rebus et sentiunt et judicant, et nos* contrarias sæpe caussas dicimus, non modo ut Crassus contra me dicat aliquando, aut ego contra Crassum; cum alterutri necesse sit falsum dicere: sed etiam ut uterque nostrum eadem de re alias aliud defendat; cum plus uno verum esse non possit. Ut igitur in ejusmodi re, quæ mendacio nixa sit, quæ ad scientiam non sæpe perveniat quæ opiniones hominum et sæpe errores aucupetur, ita dicam, si caussam putatis esse, cur audiatis.

§ VIII. Nos vero, et valde quidem, Catulus inquit, putamus

* This practice of speaking upon opposite sides is too often recommended by Cicero. Quintilian's opinion on this point is expressed, in the following sentence.

An ei, qui ad defendendas causas advocatur, non est, opus fide, quam nec cupiditas corrumpat, nec gratia avertat, nec metus frangat; sed proditorem, transfugam, prævaricatorem donabimus oratoris illo sacro nomine?

putamus, atque eo magis, quod nulla mihi ostentatione videris esse usurus: exorsus es enim non gloriose, magisque (ut tu putas,) a veritate, quam a nescio qua dignitate. Ut igitur de ipso genere sum confessus, inquit, Antonius, artem esse non maximam; sic illud affirmo, præcepta posse quædam dari peracuta ad pertractandos animos hominum, et ad excipiendas eorum voluntates. Hujus rei scientiam si quis volet magnam quandam artem esse dicere, non repugnabo: etenim cum plerique temere ac nulla ratione caussas in foro dicant, nonnulli autem propter exercitationem, aut propter consuetudinem aliquam callidius id faciant, non est dubium, quin, si quis animadverterit, quid sit, quare alii melius, quam alii dicant, id possit notare. Ergo id qui toto in genere fecerit, is, si non plane artem, at quasi artem quandam invenerit. Atque utinam, ut mihi illa videre videor in foro atque in caussis, ita nunc, quemadmodum ea reperirentur, possem vobis exponere! Sed de me videro: nunc hoc propono, quod mihi persuasi, Quamvis ars non sit, tamen nihil esse perfecto oratore præclarius. Nam, ut usum dicendi omittam, qui in omni pacata et libera civitate dominatur, tanta oblectatio est in ipsa facultate dicendi, ut nihil hominum aut auribus aut mentibus jucundius percipi possit: qui enim cantus moderatæ* orationis pronuntiatione dulcior inveniri potest? quod carmen artificiosa verborum conclusione aptius? qui actor in imitanda, quam orator in suscipienda veritate jucundior? quid autem subtilius, quam

* *Moderatæ orationis*, of a regular or elegant discourse.

Moderatæ is explained in Book I. Sect. LX. Adstrictus certa quadam numerorum moderatione et pedum. See also Book III. Sect. XLVII.

acutæ crebræque sententiæ ? quid admirabilius, quam res splendore illustrata verborum ? quid plenius, quam omni rerum genere cumulata oratio ? neque enim ulla non propria oratoris est res, quæ quidem ornate dici graviterque debeat.

§ IX. Hujus est in dando consilio de maximis rebus cum dignitate explicata sententia ; ejusdem et languentis populi incitatio, et effrenati moderatio : eadem facultate et fraus hominum ad perniciem, et integritas ad salutem vocatur ? quis cohortari ad virtutem ardentius ? quis a vitiis acrius revocare ? quis vituperare improbos asperius ? quis laudare bonos ornatius ? quis cupiditatem vehementius frangere accusando potest ? quis mœrorem levare mitius consolando ? Historia vero, testis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ, nuntia vetustatis, qua voce alia, nisi oratoris, immortalitati commendatur ? Nam si qua est ars alia, quæ verborum aut faciendorum aut deligendorum scientiam profiteatur ; aut si quisquam dicitur, nisi orator, formare orationem, eamque variare et distinguere quasi quibusdam verborum sententiarumque insignibus ; aut si via ulla, nisi ab hac una arte, traditur aut argumentorum, aut sententiarum, aut denique descriptionis atque ordinis ; fateamur aut hoc, quod hæc ars profiteatur, alienum esse, aut cum aliqua alia arte esse commune. Sed, si in hac una est ea ratio atque doctrina, non, si qui aliarum artium* bene locuti sunt, eo minus id est hujus unius proprium : sed, ut orator de iis rebus, quæ cæterarum artium sunt, si modo eas cognorit (ut heri

Crassus

* *Si qui aliarum artium* (homines is understood, and governs artium.)

Crassus dicebat,) optime potest dicere; sic cæterarum artium homines ornatius illa sua dicunt, si quid ab hac arte didicerunt. Neque enim, si de rusticis rebus agricola quispiam, aut etiam (id quod multi) medicus de morbis, aut de pingendo pictor aliquis diserte dixerit aut scripserit, idcirco illius artis putanda sit eloquentia: in qua, quia vis magna est in hominum ingeniis, eo multi etiam sine doctrina aliquid omnium generum atque artium consequuntur; sed, quid cujusque sit proprium, etsi ex eo judicari potest, cum videris, quid quæque doceant, tamen hoc certius nihil esse potest quam quod omnes artes aliæ sine eloquentia suum munus præstare possunt, orator sine ea nomen suum obtinere non potest: ut cæteri, si diserti sint, aliquid ab hoc habeant; hic, nisi domesticis se instruxerit copiis, aliunde dicendi copiam petere non possit.

§ X. Tum Catulus, Etsi, inquit, Antoni, minime impediendus est interpellatione iste cursus orationis tuæ, patiere tamen, mihique ignosces: *non enim possum, quin exclamem*, ut ait ille in Trinummo;* ita mihi vim oratoris cum exprimere subtilitur visus es, tum laudare copiosissime: quod quidem eloquentem vel optime facere oportet, ut eloquentiam laudet: debet enim ad eam laudandam ipsam illam adhibere, quam laudat. Sed perge porro; tibi enim assentior, vestrum esse hoc totum diserte dicere; idque si quis in alia arte faciat, eum assumto aliunde uti bono, non proprio nec suo. Et Crassus, Nox te, inquit, nobis, Antoni, expolivit, hominemque

* *Trinummus* is a comedy of Plautus. See act III. scene 2.

nemque reddidit: nam hesterno sermone unius cujusdam operis, ut ait Cæcilius, remigem aliquem aut bajulum nobis oratorem descripseras, inopem quendam humanitatis, atque inurbanum. Tum Antonius, Heri enim, inquit, hoc mihi proposueram, ut, si te refellissem, hos a te discipulos abducerem: nunc, Catulo audiente et Cæsare, videor debere non tam pugnare tecum, quam, quid ipse sentiam, dicere. Sequitur igitur, quoniam nobis est hic, de quo loquimur, in foro atque in oculis civium constituendus, ut videamus, quid ei negotii demus, cuique eum muneri velimus esse præpositum. Nam Crassus heri, cum vos, Catule et Cæsar, non adessetis, posuit breviter in artis distributione idem, quod Græci plerique posuerunt: neque sane, quid ipse sentiret, sed quid ab illis diceretur, ostendit; duo prima genera questionum esse, in quibus eloquentia versaretur, unum infinitum, alterum certum. Infinitum mihi videbatur id dicere, in quo aliquid generatim quæreretur, hoc modo; Expetendane esset eloquentia; expetendine honores: certum autem, in quo quid in personis, et in constituta re et definita quæreretur; cujusmodi sunt, quæ in foro atque in civium caussis disceptationibusque versantur. Ea mihi videntur aut in lite ordinanda, aut in consilio dando esse posita: nam illud tertium, quod et a Crasso tactum est, et, ut audio, ille ipse Aristoteles, qui hæc maxime illustravit, adjunxit, etiamsi opus* est, tamen minus est necessarium. Quidnam? inquit Catulus; an laudationes? id enim video poni genus tertium.

§ XI.

* *Opus*, convenient. In other passages, Cicero uses *opus* in this sense.

§ XI. Ita, inquit Antonius; et in eo quidem genere scio et me, et omnes, qui affuerunt, delectatos esse vehementer, cum abs te est Popilia,* mater vestra, laudata cui primum mulieri hunc honorem in nostra civitate tributum puto: sed non omnia, quæcumque loquimur, mihi videntur ad artem et ad præcepta esse revocanda. Ex his enim fontibus, unde omnia ornate dicendi præcepta sumuntur, licebit etiam laudationem ornare, neque illa elementa desiderare, quæ ut nemo tradat, quis est, qui nesciat, quæ sint in homine laudanda? positis enim iis rebus, quas Crassus in illius orationis suæ, quam contra collegam censor habuit, principio dixit, *quæ natura aut fortuna darentur hominibus, in iis rebus se vinci posse animo æquo pati; quæ ipsi sibi homines parare possent, in iis rebus se pati vinci non posse;* qui laudabit quempiam, intelligit exponenda sibi esse fortunæ bona; ea sunt generis, pecuniæ propinquorum, amicorum, opum, valetudinis, formæ, virium, ingenii, cæterarumque rerum, quæ sunt aut corporis, aut extraneæ: si habuerit, bene his usum: si non habuerit, sapienter caruisse; si amiserit, moderate tulisse: Deinde quid sapienter is, quem laudet, quid liberaliter, quid fortiter, quid juste, quid magnifice, quid pie, quid grate, quid humaniter, quid denique cum aliqua virtute aut fecerit aut tulerit. Hæc, et quæ sint ejus generis, facile videbit, qui volet laudare quempiam; et qui vituperare, contraria. Cur igitur dubitas, inquit Catulus, facere hoc tertium genus, quoniam

* *Popilia* was not the first of the Roman ladies, who was publicly praised. Plutarch informs us, that, before Popilia, Camillus made a funeral oration in praise of the Roman matrons, because they had brought their ornaments to perform a vow to Apollo.

niam inest in ratione rerum? non enim, si est facilius, eo de numero quoque est excerpendum. Quia nolo, inquit, omnia, quæ cadunt aliquando in oratorem, quamvis exigua sint, ea sic tractare, quasi nihil possit dici sine præceptis suis: nam et testimonium sæpe dicendum est, ac nonnumquam etiam accuratius; ut mihi necesse fuit in Sext. Titium,* seditiosum civem et turbulentum. Explicavi in eo testimonio dicendo omnia† consilia consulatus mei, quibus illi tribuno plebis pro Republica restitissem; quæque ab eo contra Rempublicam facta arbitrarer, exposui: diu retentus sum, multa, audivi, multa respondi. Num igitur placet, cum de eloquentia præcipias, aliquid etiam de testimoniis dicendis quasi in arte tradere? Nihil sane, inquit Catulus, necesse est.

§ XII. Quid si (quod sæpe summis viris accidit) mandata sint exponenda aut in senatu ab imperatore, aut ad imperatorem, aut ad regem, aut ad populum aliquem a senatu? num, quia genere orationis in hujusmodi caussis accuratiore est utendum, idcirco pars etiam hæc caussarum numeranda videtur, aut propriis præceptis instruenda? Minime vero, inquit Catulus: non enim deerit homini diserto in ejusmodi rebus facultas, ex cæteris rebus et caussis comparata. Ergo item, inquit, illa, quæ sæpe diserte agenda sunt, et quæ ego paulo

* This *Sextus Titius* was a friend to the Agrarian law. He was sometimes, on that score, impertinent to the Senate.

† Cicero here makes a sort of apology for his own conduct. He often praises his political character and measures.

lo ante (cum eloquentiam laudarem) dixi oratoris esse, neque habent sùum locum ullum in divisione partium, neque certum præceptorum genus, et agenda sunt non minus diserte, quam quæ in lite dicuntur, objurgatio, cohortatio, consolatio; quorum nihil est, quod non summa dicendi ornamenta desideret; sed ex artificio res ista præcepta non quærunt. Plane, inquit Catulus, assentior. Age vero, inquit Antonius, qualis oratoris, et quanti hominis in dicendo putas esse, historiam scribere? Si, ut Græci scripserunt, summi, inquit Catulus: si, ut nostri, nihil opus est oratore: satis est non esse mendacem. Atqui, ne nostros contemnas, inquit Antonius, Græci quoque sic initio scriptitarunt, ut noster Cato, ut Pictor, ut Piso. Erat enim historia nihil aliud, nisi annalium confectio; cujus rei memoriæque publicæ retinendæ caussa, ab initio rerum Romanarum usque ad P. Mutium pontificem maximum res omnes singulorum annorum mandabat literis pontifex maximus, efferebatque in album,* et proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi; hique etiam nunc annales maximi nominantur. Hanc similitudinem scribendi multi secuti sunt, qui sine ullis ornamentis monumenta solum temporum, hominum, locorum, gestarumque rerum reliquerunt. Itaque, qualis apud Græcos Pherecydes, Hellanicus, Acusilas fuit, aliique permulti, talis noster Cato et Pictor et Piso; qui neque tenent, quibus rebus ornatur oratio (modo enim huc ista sunt importata,) et, dum intelligatur, quid dicant, unam dicendi laudem putant

* *Efferebatque in album.* And displayed them upon a white table, i. e. he legibly and fairly engrossed them.

tant esse brevitatem. Paullulum se erexit, et addidit historiæ majorem sonum vocis vir optimus, Crassi familiaris, Antipater: cæteri non exornatores rerum, sed tantummodo narratores fuerunt.

§ XIII. Est, inquit Catulus, ut dicis: sed iste ipse Cœlius neque distinxit historiam varietate locorum; neque verborum collocatione, et tractu orationis leni et æquabili perpolivit illud opus; sed, ut homo neque doctus, neque maxime aptus ad dicendum, sicut potuit, dolavit: vicit tamen, ut dicis, superiores. Minime mirum, inquit Antonius, si ista res adhuc nostra lingua illustrata non est: nemo enim studet eloquentiæ nostrorum hominum, nisi ut in caussis atque in foro eluceat: apud Græcos autem eloquentissimi homines, remoti a caussis forensibus, cum ad cæteras res illustres, tum ad scribendam historiam maxime se applicaverunt. Namque et Herodotum illum, qui princeps genus hoc ornavit, in caussis nihil omnino versatum esse accepimus: atqui tanta est eloquentia, ut me quidem, quantum ego Græce scripta intelligere possum, magnopere delectet.* Et post illum Thucydides omnes dicendi artificio, mea sententia, facile vicit: qui ita creber est rerum frequentia, ut verborum prope numerum sententiarum numero consequatur; ita porro verbis aptus et pressus, ut nescias, utrum res oratione, an verba sententiis illustrentur. Atqui ne hunc quidem, quamquam est in Republica versatus,

* The character here given of the Greek historians is perfectly just. It has never been disputed.

versatus, ex numero accepimus eorum, qui caussas dictitarunt;* et hos libros tum scripsisse dicitur, cum a Republica remotus, atque, id quod optimo cuique Athenis accidere solitum est, in exsilium pulsus esset. Hunc consecutus est Syracusius Philistus, qui, cum Dionysii tyranni familiarissimus esset, otium suum consumsit in historia scribenda, maximeque Thucydidem est, sicut mihi videtur, imitatus. Postea vero, quasi ex clarissima rhetoris officina, duo præstantes ingenio, Theopompus et Ephorus, ab Isocrate magistro impulsi, se ad historiam contulerunt; caussas omnino numquam attigerunt.

§ XIV. Denique etiam a philosophia† profectus princeps Xenophon, Socraticus ille; post ab Aristotele Calisthenes, comes Alexandri, scripsit historiam; et hic quidem rhetorico pæne more; ille autem superior leniore quodam sono est usus, et qui illum impetum oratoris non habeat; vehemens fortasse minus, sed aliquanto tamen est, ut mihi quidem videtur, dulcior. Minimus natu horum omnium Timæus, quantum autem judicare possum, longe eruditissimus, et rerum copia et sententiarum varietate abundantissimus, et ipsa compositione verborum non impolitus, magnam eloquentiam ad scribendum attulit, sed nullum usum forensem. Hæc cum ille dixisset, Quid est, inquit, Catule, Cæsar? ubi sunt, qui Antonium Græce negant scire? quot historicos nominavit? quam scienter, quam proprie de unoquoque

 dixit?

* *Qui caussas dictitarunt.* Who frequently pleaded in courts. Dictito is a *frequentative* verb.

† *A philosophia,* i. e. from the school of philosophy.

dixit? Id mehercule, inquit Catulus, admirans, illud jam mirari desino, quod multo magis ante mirabar, hunc, cum hæc nesciret, in dicendo posse tantum. Atqui, Catule, inquit Antonius, non ego utilitatem aliquam ad dicendum aucupans horum libros et nonnullos alios, sed delectationis caussa, cum est otium, legere soleo. Quid ergo? Est fateor, aliquid tamen: ut, cum in sole ambulem, etiamsi aliam ob caussam ambulem, fieri natura tamen, ut colorer; sic, cum istos libros ad Misenum (nam Romæ vix licet) studiosius legerim, sentio orationem meam illorum cantu quasi colorari. Sed, ne latius hoc vobis patere videatur, hæc duntaxat in Græcis intelligo, quæ ipsi, qui scripserunt, voluerunt a vulgo intelligi. In philosophos vestros si quando incidi, deceptus indicibus librorum, quod sunt fere inscripti de rebus notis et illustribus, de virtute, de justitia, de honestate, de voluptate, verbum prorsus nullum intelligo; ita sunt angustis et concisis disputationibus illigati. Poetas omnino, quasi alia quadam lingua locutos, non conor attingere: cum his me (ut dixi) oblecto, qui res gestas, aut qui orationes scripserunt suas, aut qui ita loquuntur, ut videantur voluisse esse nobis, qui non sumus eruditissimi, familiares, Sed illuc redeo.

§ XV. Videtisne, quantum munus sit oratoris historia? haud scio, an flumine orationis et varietate maximum: neque tamen eam reperio usquam separatim instructam rhetorum præceptis: sita sunt* enim ante oculos. Nam quis nescit, primam esse historiæ legem,

Ne

* *Sita sunt;* sc. præcepta historiæ scribendæ.

Ne quid falsi dicere audeat? deinde, Ne quid veri non audeat? Ne qua suspicio gratiæ sit in scribendo? Ne qua simultatis? Hæc scilicet fundamenta nota sunt omnibus. Ipsa autem exædificatio posita est in rebus et verbis. Rerum ratio ordinem temporum desiderat, regionum descriptionem: vult etiam (quoniam in rebus magnis memoriaque dignis consilia primum, deinde acta, postea eventus exspectantur) et de consiliis significari, quid scriptor probet; et in rebus gestis declarari non solum, quid actum aut dictum sit, sed etiam quomodo; et, cum de eventu dicatur, ut caussæ explicentur omnes vel casus, vel sapientiæ, vel temeritatis: hominumque ipsorum non solum res gestæ, sed etiam, qui fama ac nomine excellat, de cujusque vita atque natura. Verborum autem ratio, et genus orationis fusum atque tractum, et cum lenitate quadam æquabili profluens, sine hac judiciali asperitate, et sine sententiarum forensium aculeis persequendum est. Harum tot tantarumque rerum videtisne nulla esse præcepta, quæ in artibus rhetorum reperiantur? In eodem silentio multa alia oratorum officia jacuerunt, cohortationes, consolationes, præcepta, admonita, quæ tractanda sunt omnia disertissime; sed locum suum in illis artibus, quæ traditæ sunt, habent nullum. Atque in hoc genere illa quoque est infinita silva; quod oratori plerique (ut etiam Crassus ostendit) duo genera ad dicendum dederunt; unum de certa definitaque caussa, quales sunt, quæ in litibus, quæ in deliberationibus versantur: addat, si quis volet, etiam laudationes; Alterum, quod appellant omnes fere scriptores, explicat nemo, infinitam generis sine tempore et sine persona quæstionem. Hoc quid, et quantum sit,

cum

cum dicunt, intelligere mihi non videntur: si enim est oratoris, quæcumque res infinite posita sit, de ea posse dicere, dicendum erit ei, quanta sit solis magnitudo, quæ forma terræ: de mathematicis, de musicis rebus non poterit, quin dicat, hoc onere suscepto, recusare. Denique ei, qui profitetur esse suum, non solum de iis controversiis, quæ temporibus et personis notæ sunt, hoc est, de omnibus forensibus, sed etiam de generum infinitis quæstionibus dicere, nullum potest esse genus orationis, quod sit exceptum.

§ XVI. Sed si illam quoque partem quæstionum oratori volumus adjungere, vagam et liberam et late patentem, ut de rebus bonis aut malis, expetendis aut fugiendis, honestis aut turpibus, utilibus aut inutilibus, de virtute, de justitia, de continentia, de prudentia, de magnitudine animi, de liberalitate, de pietate, de amicitia, de fide, de officio, de cæteris virtutibus, contrariisque vitiis dicendum oratori putemus; itemque de Republica, de imperio, de re militari, de disciplina civitatis, de hominum moribus: assumamus eam quoque partem, sed ita, ut sit circumscripta modicis regionibus. Equidem omnia, quæ pertinent ad usum civium, morem hominum, quæ versantur in consuetudine vitæ, in ratione Reipublicæ, in hac societate civili, in sensu hominum communi, in natura, moribus, comprehendenda esse oratori puto: si minus ut separatim de his rebus philosophorum more respondeat, at certe ut in caussa prudenter possit intexere; hisce autem ipsis de rebus ut ita loquatur ut ii, qui jura, qui leges, qui civitates constituerunt, locuti sunt, simpliciter et splendide, sine ulla serie disputationum, et

sine

sine jejuna concertatione verborum. Hoc loco ne qua sit admiratio, si tot tantarumque rerum nulla a me præcepta ponentur, sic statuo; Ut in cæteris artibus, cum tradita sunt cujusque artis difficillima,* reliqua, quia aut faciliora aut similia sunt, tradi non necesse esse; ut in pictura, qui hominis speciem pingere perdidicerit, posse eum cujusvis vel formæ vel ætatis, etiam si non didicerit, pingere; neque esse periculum, qui leonem aut taurum pingat egregie, ne idem in multis aliis quadrupedibus facere non possit: (neque enim est omnino ars ulla, in qua omnia, quæ illa arte effici possunt, a doctore tradantur; sed qui primarum et certarum rerum genera ipsa didicerunt, reliqua non incommode persequuntur:) similiter arbitror, in hac sive ratione sive exercitatione dicendi, qui illam vim adeptus sit, ut eorum mentes, qui aut de Republica, aut de ipsius rebus, aut de iis, contra quos, aut pro quibus dicat, cum aliqua statuendi potestate audiant, ad suum arbitrium movere possit, hunc de toto illo genere reliquarum orationem non plus quæsiturum esse, quid dicat, quam Polycletum illum, cum Herculem fingebat, quemadmodum pellem aut hydram fingeret, etiamsi hæc numquam separatim facere didicisset.

§ XVII. Tum Catulus, Præclare mihi videris, Antoni, posuisse ante oculos, quid discere oporteret eum, qui orator esset futurus; quid etiam, si non didicisset, ex eo, quod didicisset, assumeret; deduxisti enim totum hominum in duo solum genera caussarum; cætera innumerabilia exercitationi et similitudini reliquisti. Sed

* *Difficillima* agrees with præcepta understood.

Sed videto, ne in istis duobus generibus hydra tibi sit et pellis: Hercules autem et alia opera majora ne in illis rebus, quas prætermittis, relinquantur: non enim mihi minus operis videtur de universis generibus rerum, quam de singulorum caussis, ac multo etiam majus de natura deorum, quam de hominum litibus dicere. Non est ita, inquit Antonius: dicam enim tibi, Catule, non tam doctus, quam (id quod est majus) expertus. Omnium cæterarum rerum oratio, mihi crede, ludus est homini non hebeti, neque inexercitato, neque communium literarum et politioris humanitatis experti; in caussarum contentionibus magnum est quoddam opus, atque haud sciam, an de humanis operibus longe maximum: in quibus vis oratoris plerumque ab imperitis exitu et victoria judicatur; ubi adest armatus adversarius, qui sit et feriendus et repellendus; ubi sæpe is, qui rei dominus futurus est, alienus atque iratus, aut etiam amicus adversario et inimicus tibi est; cum aut docendus is est, aut dedocendus, aut reprimendus, aut incitandus, aut omni ratione ad tempus, ad caussam oratione moderandus; in quo sæpe benevolentia ad odium, odium autem ad benevolentiam deducendum est; qui tamquam machinatione aliqua tum ad severitatem, tum ad remissionem animi, tum ad tristitiam, tum ad lætitiam est contorquendus. Omnium sententiarum gravitate, omnium verborum ponderibus est utendum. Accedat,* oportet, actio varia vehemens, plena animi, plena spiritus, plena doloris, plena veritatis. In his operibus si quis illam artem comprehenderit, ut, tamquam Phidias, Minervæ signum efficere possit; non sane, quemadmodum in clypeo

* *Accedat*, should be added, i.e. employed. *Ut* is understood.

peo idem ille artifex minora illa opera facere discat, laborabit.

§ XVIII. Tum Catulus, Quo ista majora ac mirabiliora fecisti, eo me major expectatio tenet, quibusnam rationibus, quibusque præceptis ea tanta vis comparetur; non quo mea* quidem jam intersit (neque enim ætas id mea desiderat, et aliud quoddam genus dicendi nos secuti sumus, qui numquam sententias de manibus judicum vi quadam orationis extorsimus, ac potius placatis eorum animis tantum, quantum ipsi patiebantur, accepimus;) sed tamen ista tua, nullum ad usum meum, tantum cognoscendi studio adductus requiro. Nec mihi opus est Græco aliquo doctore, qui mihi pervulgata præcepta decantet, cum ipse numquam forum, numquam ullum judicium adspexerit; ut Peripateticus ille dicitur Phormio: cum Hannibal Carthagine expulsus Ephesum ad Antiochum venisset exsul; proque, eo quod ejus nomen erat magna apud omnes gloria, invitatus esset ab hospitibus suis, ut eum, quem dixi, si vellet, audiret; cumque se non nolle dixisset, locutus esse dicitur homo copiosus aliquot horas de imperatoris officio, et de omni re militari. Tum, cum cæteri, qui illum audierant, vehementer essent delectati, quærebant ab Hannibale, quidnam ipse de illo philosopho judicaret: hic Pœnus non optime Græce, sed tamen libere respondisse fertur, *multos se deliros senes sæpe vidisse: sed qui magis, quam Phormio, deliraret, vidisse neminem.* Neque mehercule injuria

* *Non quo mea quidem jam intersit.* Not that I have any partial views (or interest) in this business. Mea is in the ablative sing. feminine, or, according to some, in the accusative plur. neut. governed by intersit

injuria quid cnim aut arrogantius aut loquacius fieri potuit, quam Hannibali, qui tot annos de imperio cum populo Romano omnium gentium victore certasset, Græcum hominem, qui numquam hostem, numquam castra vidisset, numquam denique minimam partem ullius publici muneris attigisset, præcepta de re militari dare? Hoc mihi facere omnes isti, qui de arte dicendi præcipiunt, videntur: quod enim ipsi experti non sunt, id docent cæteros: sed hoc minus fortasse errant, quod non te, ut ille Hannibalem, sed pueros aut adolescentulos docere conantur.

§ XIX. Erras, Catule, inquit Antonius: nam egomet in multos jam Phormiones incidi: quis enim est istorum Græcorum, qui quemquam nostrum quidquam intelligere arbitretur? Ac mihi quidem non ita molesti sunt facile omnes perpetior et perfero: nam aut aliquid afferunt, quod mihi non displiceat, aut efficiunt, ut me non didicisse minus pœniteat. Dimitto autem eos non tam contumeliose, quam philosophum illum Hannibal, et eo fortasse plus habeo etiam negotii: sed tamen est eorum doctrina, quantum ego judicare possum, perridicula. Dividunt enim totam rem in duas partes, in caussæ controversiam, et in quæstionem: caussam appellant, rem positam in disceptatione rerum et controversia; quæstionem autem, rem positam in infinita dubitatione: de caussa præcepta dant; de altera parte dicendi mirum silentium est. Denique quinque faciunt quasi membra eloquentiæ, invenire quid dicas, inventa disponere, deinde ornare verbis, post memoriæ mandare, tum ad extremum

tremum agere ac pronuntiare: rem sane non reconditam. Quis enim hoc non sua sponte viderit, neminem posse dicere, nisi, et quid diceret, et quibus verbis et quo ordine diceret, haberet, et ea meminisset? Atque hæc ego non reprehendo, sed ante oculos posita esse dico: ut eas item quatuor, quinque, sexve partes, vel etiam septem (quoniam aliter ab aliis digeruntur,) in quas est ab his omnis oratio distributa. Jubent enim exordiri ita, ut eum, qui audiat, benevolum nobis faciamus, et docilem, et attentum: deinde rem narrare ita, ut verisimilis narratio sit, ut aperta, ut brevis: post autem dividere caussam, aut proponere: nostra confirmare argumentis ac rationibus; deinde contraria refutare. Tum autem alii conclusionem orationis, et quasi perorationem collocant: alii jubent ante, quam peroretur, ornandi aut augendi caussa degredi; deinde concludere ac perorare. Ne hæc quidem reprehendo: sunt enim concinne distributa; sed tamen (id quod necesse fuit hominibus expertibus veritatis) non perite. Quæ enim præcepta principiorum et narrationum esse voluerunt, ea in totis orationibus sunt conservanda: nam ego mihi benevolum judicem facilius facere possum in cursu orationis, quam cum omnia sunt inaudita; docilem autem, non cum polliceor me demonstraturum, sed tum cum doceo et explano; attentum vero crebro tota actione excitandis mentibus, judicum, non prima denuntiatione efficere possumus. Jam vero narrationem quod jubent verisimilem esse et apertam et brevem, recte nos admonent: quod hæc narrationis magis putant esse propria, quam totius orationis, valde mihi videntur errare: omninoque in hoc omnis est error, quod existimant, artificium

esse hoc quoddam non dissimile cæterorum; cujusmodi* de ipso jure civili hesterno die Crassus componi posse dicebat; ut genera rerum primum exponerentur; in quo vitium est, si genus ullum prætermittatur: deinde singulorum generum partes; in quo et deesse aliquam partem et superare, mendosum est; tum verborum omnium definitiones; in quibus neque abesse quidquam decet, neque redundare.

§ XX. Sed hoc si in jure civili, si etiam in parvis aut mediocribus rebus doctiores assequi possunt, non idem sentio tanta hac in re, tamque immensa posse fieri: sin autem qui arbitrantur, deducendi sunt ad eos, qui hæc docent. Omnia jam explicata et perpolita assequentur; sunt enim innumerabiles de his rebus libri, neque abditi neque obscuri. Sed videant quid velint; ad ludendumne, an ad pugnandum arma sint sumturi: aliud enim pugna et acies; aliud ludus campusque noster desiderat.† Attamen ars ipsa ludicra armorum et gladiatori et militi prodest aliquid; sed animus acer et præsens, et acutus idem atque versutus, invictos viros efficit, non difficilius arte conjuncta. Quare ego tibi oratorem sic jam instituam, si potuero, ut quid efficere possit, ante perspiciam. Sit enim mihi tinctus literis; audierit aliquid, legerit, ista ipsa præcepta acceperit: tentabo, quid deceat, quid voce, quid viribus, quid spiritu,

* *Cujusmodi* is governed by *artificium* understood.

† *Aliud enim pugna et acies* (sc. desiderat;) *aliud ludus campusque noster desiderat.* A war and a battle require one thing; a fencing school and our Campus Martius require another.

situ, quid lingua efficere possit. Si intelligam posse ad summos pervenire, non solum hortabor, ut elaboret, sed etiam, si vir quoque mihi bonus videbitur, obsecrabo: tantum ego in excellente oratore, et eodem viro bono, pono esse ornamenti universæ civitati: sin videbitur, cum omnia summe fecerit, tamen ad mediocres oratores esse venturus; permittam ipsi, quid velit; molestus magnopere non ero: sin plane abhorrebit, et erit absurdus, ut se contineat aut ad aliud studium transferat, admonebo. Nam neque is, qui optime potest, deserendus ullo modo est a cohortatione nostra; neque is, qui aliquid potest, deterrendus: quod alterum, divinitatis mihi cujusdam videtur: alterum, vel non facere, quod non optime possis, vel facere, quod non pessime facias, humanitatis: tertium vero illud, clamare contra quam deceat et quam possit, hominis est, ut tu, Catule, de quodam declamatore dixisti, stultitiæ suæ quamplurimos testes domestico præconio colligentis. De hoc igitur, qui erit talis, ut cohortandus adjuvandusque sit, ita loquamur, ut ei tradamus ea duntaxat, quæ nos usus docuit; ut nobis ducibus veniat eo, quo sine duce ipsi pervenimus; quoniam meliora docere non possumus.

§ XXI. Atque (ut a familiari nostro exordiar) hunc ego, Catule, Sulpitium primum in caussa parvula adolescentulum audivi, voce, et forma, et motu corporis, et reliquis rebus aptum ad hoc munus, de quo quærimus: oratione autem celeri et concitata (quod erat ingenii,) et verbis effervescentibus et paulo nimium redundantibus (quod erat ætatis) non sum aspernatus. Volo enim, se efferat in adolescente fœcunditas: nam facilius sicut in

vitibus revocantur ea, quæ sese nimium profuderunt, quam si nihil valet materies, nova sarmenta cultura excitantur; ita volo esse in adolescente, unde aliquid amputem: non enim potest in eo succus esse diuturnus, quod nimis celeriter est maturitatem assecutum. Vidi statim indolem, neque dimisi tempus; et eum sum cohortatus, ut forum sibi ludum putaret esse ad discendum; magistrum autem, quem vellet, eligeret; me quidem si audiret, L. Crassum: quod iste arripuit, et ita sese facturum confirmavit; atque etiam addidit, graciæ scilicet caussa, me quoque sibi magistrum futurum. Vix annus intercesserat ab hoc sermone cohortationis meæ, cum iste accusavit C. Norbanum, defendente me. Non est credibile, quid interesse mihi sit visum inter eum, qui tum erat, et qui anno ante fuerat: omnino in illud genus eum Crassi magnificum atque præclarum natura ipsa ducebat; sed ea* non satis proficere potuisset, nisi eodem† studio atque imitatione incidisset, atque ita dicere consuesset, ut tota mente Crassum atque omni animo intueretur.

§ XXII. Ergo hoc sit primum in præceptis meis, ut demonstremus, quem imitetur, atque ita ut, quæ maxime excellant in eo, quem imitabitur, ea diligentissime persequatur: tum accedat exercitatio, qua illum, quem ante delegerit, imitando effingat, atque ita exprimat, non ut multos imitatores sæpe cognovi, qui aut ea, quæ facilia sunt, aut etiam illa, quæ insignia ac pæne vitiosa, consectantur

* *Ea* is in the ablative case sing. and agrees with *natura* understood.

† *Nisi eodem studio atque imitatione incidisset.* Unless he had concurred or coincided with the same (i. e. Crassus,) in study and imitation.

consectantur imitando. Nihil est facilius, quam amictum imitari alicujus, aut statum, aut motum. Si vero etiam vitiose aliquid est, id sumere et in eo vitiosum esse, non magnum est; ut ille, qui nunc etiam amissa voce furit in Republica Fufius, nervos in dicendo C. Fimbriæ, quos tamen habuit ille, non assequitur; oris pravitatem et verborum latitudinem imitatur: sed tamen ille nec deligere scivit, cujus potissimum similis esset, et in eo ipso, quem delegèrat, imitari etiam vitia voluit. Qui autem ita faciet, ut oportet, primum vigilet necesse est in deligendo: deinde, quem probavit, in eo, quæ maxime excellént, eo diligentissime persequatur. Quid enim causæ censetis esse, cur ætates extulerint singulæ singula prope genera dicendi? quod non tam facile in nostris oratoribus possumus judicare (quia scripta, ex quibus judicium fieri posset, non multa sane reliquerunt,) quam in Græcis, ex quorum scriptis, cujusque ætatis quæ dicendi ratio voluntasque fuerit, intelligi potest. Antiquissimi fere sunt, quorum quidem scripta constent, Pericles atque Alcibiades, et eadem ætate Thucydides; subtiles, acuti, breves, sententiis magis, quam verbis abundantes: non potuisset accidere, ut unum esset omnium genus, nisi aliquem sibi proponerent ad imitandum. Consecuti sunt hos Critias, Theramenes, Lysias: multa Lysiæ scripta sunt, nonnulla Critiæ, de Theramene audivimus: omnes etiam tum retinebant illum Periclis succum, sed erant paulo uberiore filo. Ecce tibi* exortus est Isocrates, magister istorum omnium, cujus e ludo, tamquam ex equo Troja-

no,

* *Tibi* is inserted only for euphony.

no, meri principes exierunt: sed eorum partim in pompa, partim in acie illustres esse voluerunt.

§ XXIII. Itaque et illi Theopompi, Ephori, Philisti, Naucratæ, multique alii naturis* differunt; voluntate† autem similes sunt et inter sese et magistri: et ii, qui se ad caussas contulerunt, ut Demosthenes, Hyperides, Lycurgus, Æschines, Dinarchus, aliique complures, etsi inter se pares non fuerunt, tamen sunt omnes in eodem virtutis imitandæ genere versati: quorum quamdiu mansit imitatio, tamdiu genus illud dicendi studiumque vixit. Posteaquam, extinctis his, omnis eorum memoria sensim obscurata est et evanuit, alia quædam dicendi molliora ac remissiora genera viguerunt: inde Demochares, quem aiunt sororis filium fuisse Demosthenis; tum Phalereus ille Demetrius, omnium istorum, mea sententia, politissimus, aliique eorum similes exstiterunt: quæ si volemus usque ad hoc tempus persequi, intelligemus, ut hodie Alabandensem illum Meneclem et ejus fratrem Hieroclem, quos ego audivi, tota imitatur Asia; sic semper fuisse aliquem, cujus se similes plerique esse vellent. Hanc igitur similitudinem qui imitatione assequi volet, tum exercitationibus crebris atque magnis, tum scribendo maxime persequatur: quod si hic noster Sulpitius faceret, multo ejus oratio esset pressior; in qua nunc interdum, ut in herbis rustici solent dicere, in summa ubertate inest luxuries quædam, quæ stilo depascenda est. Hic Sulpitius, Me quidem, inquit, recte mones, idque mihi gratum est; sed ne te quidem,

* *Naturis*, in their geniuses.

† *Voluntate*, in their taste.

quidem, Antoni, multum scriptitasse arbitror. Tum ille, Quasi vero, inquit, non ea præcipiam aliis, quæ mihi ipsi desint: sed tamen ne tabulas quidem conficere existimor: verum et in hoc ex re familiari mea, et in illo ex eo, quod dico, quantulum id cumque est, quid faciam, judicari potest. Atque esse tamen multos videmus, qui neminem imitentur, et suapte natura, quod velint, sine cujusquam similitudine consequantur; quod et in vobis animadverti recte potest, Cæsar et Cotta, quorum alter inusitatum nostris quidem oratoribus leporem quendam et salem; alter acutissimum et subtilissimum dicendi genus est consecutus. Neque vero vester æqualis Curio, patre mea sententia vel eloquentissimo temporibus illis, quemquam mihi magnopere videtur imitari; qui tamen verborum gravitate et elegantia et copia suam quandam expressit quasi formam figuramque dicendi: quod ego maxime potui judicare in ea caussa, quam ille contra me apud centumviros pro fratribus Cossis dixit; in qua nihil illi defuit, quod non modo copiosus, sed etiam sapiens orator habere deberet.

§ XXIV. Verum, ut aliquando ad caussas deducamus illum, quem constituimus, et eas quidem, in quibus plusculum negotii est, judiciorum atque litium (riserit aliquis fortasse hoc præceptum; est enim non tam acutum, quam necessarium, magisque monitoris non fatui, quam eruditi magistri,) hoc ei primum præcipiemus, Quascumque caussas erit acturus, ut eas diligenter penitusque cognoscat. Hoc in ludo non præcipitur; faciles enim caussæ ad pueros deferuntur. Lex peregrinum vetat in murum adscendere: adscendit: hostes repulit;

repulit: accusatur. Nihil est negotii hujusmodi caussam cognoscere. Recte igitur nihil de caussa discenda præcipiunt; hæc est enim in ludo caussarum fere formula. At vero in foro, tabulæ, testimonia, pacta, conventa, stipulationes, cognationes, affinitates, decreta, responsa, vita denique eorum, qui in caussa versantur, tota cognoscenda est: quarum rerum negligentia plerasque caussas, et maxime privatas (sunt enim multo sæpe obscuriores,) videmus amitti. Ita nonnulli, dum operam suam multam existimari volunt, ut toto foro volitare, et a caussa ad caussam ire videantur, caussas dicunt incognitas:* in quo est illa quidem magna offensio, vel negligentiæ, susceptis rebus; vel perfidiæ, receptis: sed etiam illa major opinione, quod nemo potest de ea re, quam non novit non turpissime dicere: ita dum inertiæ vituperationem, quæ major est, contemnunt, assequuntur etiam illam, quam magis ipsi fugiunt, tarditatis. Equidem soleo dare operam, ut de sua quisque re me ipse doceat, et ut nequis alius adsit, quo liberius loquatur; et agere adversarii caussam, ut ille agat suam, et, quidquid de sua re cogitarit, in medium proferat. Itaque cum ille discessit, tres personas unus sustineo summa animi æquitate, meam adversarii, judicis. Qui locus est talis, ut plus habeat adjumenti, quam incommodi, hunc judico esse dicendum: ubi plus mali, quam boni reperio, id totum abjudico atque ejicio: ita assequor, ut alio tempore cogitem, quid dicam, et alio dicam:

* *In quo est illa quidem magna offensio, vel negligentiæ, susceptis rebus; vel perfidiæ, receptis.* By this conduct they incur great blame; either of negligence, if they undertake to act; or of treachery, if they profess to succeed. Guthrie.

cam: quæ duo plerique, ingenio freti, simul faciunt: sed certe iidem illi melius aliquanto dicerent, si aliud sumendum sibi tempus ad cogitandum, aliud ad dicendum putarent. Cum rem penitus caussamque cognovi, statim occurrit animo, quæ sit caussa ambigui; nihil est enim, quod inter homines ambigetur; sive ex crimine caussa constet, ut facinoris; sive ex controversia, ut hereditatis; sive ex deliberatione, ut belli; sive ex persona, ut laudis; sive ex disputatione, ut de ratione vivendi; in quo non aut, Quid factum sit, aut fiat, futurumve sit, quæratur, aut Quale sit, aut Quid vocetur.

§ XXV. Ac nostræ fere caussæ, quæ quidem sunt criminum plerumque, infitiatione defenduntur: nam et de pecuniis repetundis, quæ maximæ sunt, neganda fere sunt omnia: et de ambitu raro illud datur, ut possis liberalitatem ac benignitatem ab ambitu atque largitione sejungere: de sicariis, de veneficiis, de peculatu infitiari necesse est. Id est igitur genus primum caussarum, in judiciis ex controversia Facti: in deliberationibus plerumque ex futuri: raro etiam ex Instantis, aut Facti. Sæpe autem res non, Sit, necne, sed Qualis sit, quæritur; ut, cum L. Opimii caussam defendebat apud populum, audiente me, C. Carbo consul, nihil de C. Gracchi nece negebat; sed id jure pro salute patriæ factum esse dicebat; ut eidem Carboni tribuno plebis, alia tum mente Rempublicam capessenti, P. Africanus de Tib. Graccho interroganti responderat, jure cæsum videri: jure autem omnia defenduntur, quæ sunt ejus generis, ut aut oportuerit, aut licuerit, aut necesse fuerit, aut imprudentia

T aut

aut casu facta esse videantur. Jam, Quid vocetur, quæritur, cum, quo verbo quid appellandum sit, contenditur; ut mihi ipsi cum hoc Sulpitio fuit in Norbani caussa summa contentio: pleraque enim de iis, quæ ab isto objiciebantur, cum confiterer, tamen ab illo majestatem minutam negabam: ex quo verbo lege Apuleia tota illa caussa pendebat. Atque in hoc genere caussarum nonnulli præcipiunt, ut verbum illud, quod caussam facit, lucide breviterque uterque definiat. Quod mihi quidem perquam puerile videri solet: alia est enim, cum inter doctos homines de iis ipsis rebus, quæ versantur in artibus, disputatur, verborum definitio; ut cum quæritur, quid sit ars, quid sit lex, quid sit civitas: in quibus hoc præcipit ratio atque doctrina, ut vis ejus rei, quam definias, sic exprimatur, ut neque absit quidquam, neque supersit. Quod quidem in illa caussa neque Sulpitius fecit, neque ego facere conatus sum: nam, quantum uterque nostrum potuit, omni copia dicendi dilatavit, quid esset majestatem* minuere. Etenim definitio primum, reprehenso verbo uno aut addito aut demto, sæpe extorquetur e manibus: deinde genere ipso doctrinam† redolet exercitationemque pæne puerilem: tum et in sensum et in mentem judicis intrare non potest; ante enim præterlabitur, quam percepta est.

§ XXVI. Sed in eo genere, in quo, Quale sit quid, ambigitur, exsistit etiam ex scripti interpretatione sæpe contentio, in quo nulla potest esse, nisi ex ambiguo, controversia.

* *Majestatem minuere*; to commit treason.

† *Doctrinam redolet*; it smells rank of ostentation or pedantry.

controversia. Nam illud ipsum, cum scriptum* a sententia discrepat, genus quoddam habet ambigui: quod tum explicatur, cum ea verba, quæ desunt, suggesta sunt: quibus additis, defenditur sententiam scripti perspicuam fuisse. Et ex contrariis scriptis si quid ambigitur, non novum genus nascitur, sed superioris generis caussa duplicatur: idque aut numquam dijudicari poterit, aut ita dijudicabitur, ut referendis præteritis verbis id scriptum, quodcumque defendimus, suppleatur. Ita fit, ut unum genus in iis caussis, quæ propter scriptum ambiguntur, relinquatur, Si est scriptum aliquid ambigue. Ambiguorum autem cum plura genera sunt (quæ mihi videntur ii melius nosse, qui dialectici† appellantur; hi autem nostri ignorare, qui non minus nosse debeant,) tum illud est frequentissimum in omni consuetudine vel sermonis vel scripti, cum idcirco aliquid ambigitur, quod aut verbum aut verba sint prætermissa. Iterum autem peccant, cum genus hoc caussarum, quod in scripti interpretatione versatur, ab illis caussis, in quibus, Qualis quæque res sit, disceptatur, sejungunt: nusquam enim tam quæritur, quale sit genus ipsum rei, quam in scripto, quod totum a facti controversia separatum est. Ita tria sunt omnino genera, quæ in disceptationem et controversiam cadere possunt; Quid fiat, factum, futurumve sit, aut Quale sit, aut Quomodo nominetur: nam et illud quidem, quod quidam Græci adjungunt, Rectene factum sit, totum in eo est, quod, Quale sit, quærimus.

§ XXVII.

* *Cum scriptum a sententia discrepat.* When the letter differs from the spirit of an act.

§ XXVII. Sed jam ad institutum revertar meum. Cum igitur accepto caussæ genere et cognito rem tractare cœpi, nihil prius constituo, quam, Quid sit illud, quo mihi referenda sit omnis illa oratio, quæ sit propria quæstionis et judicii; deinde illa duo diligentissime considero; quorum alterum commendationem habet nostram, aut eorum, quos defendimus; alterum est accommodatum ad eorum animos, apud quos dicimus, ad id, quod volumus, commovendos. Ita omnis ratio dicendi tribus ad persuadendum rebus est nixa; ut probemus vera esse ea, quæ defendimus; ut conciliemus nobis eos, qui audiunt; ut animos eorum, ad quemcumque caussa postulabit motum, vocemus. Ad* probandum autem duplex est oratori subjecta materies: una earum rerum, quæ non excogitantur ab oratore, sed in re positæ ratione tractantur; ut tabulæ, testimonia, pacta, conventa, quæstiones, leges, senatusconsulta, res judicatæ, decreta, responsa, et reliqua, si quæ sunt, quæ non reperiuntur ab oratore, sed ad oratorem a caussa atque a reis deferuntur: altera est, quæ tota in disputatione et argumentatione oratoris collocata est. Ita in superiore genere de tractandis argumentis, in hoc autem etiam de inveniendis cogitandum est. Atque isti quidem, qui docent, cum caussas in plura genera secuerunt, singulis generibus argumentorum copiam suggerunt: quod etiamsi ad instituendos adolescentulos magis aptum est, ut, simul ac posita sit caussa, habeant, quo se referant, unde statim expedita possint argumenta depromere;

tamen

* *Ad probandum autem duplex est oratori subjecta materies.* To prove a point, two methods are presented to an orator.

tamen et tardi ingenii est, rivulos consectari, fontes rerum non videre; et jam ætatis est ususque nostri, a capite, quod velimus, arcessere, et, unde omnia manant, videre. Et primum genus illud earum rerum, quæ ad oratorem deferuntur, meditatum nobis in perpetuum ad omnem usum similium rerum esse debebit: nam pro tabulis et contra tabulas, pro testibus et contra testes, pro quæstionibus et contra quæstiones, et item de cæteris rebus ejusdem generis, vel separatim dicere solemus de genere universo, vel definite de singulis temporibus, hominibus, caussis. Quos quidem locos (vobis hoc, Cotta et Sulpiti, dico) multa commentatione atque meditatione paratos atque expeditos habere debetis: longum est enim nunc me explicare, qua ratione aut confirmare aut infirmare testes, tabulas, quæstiones oporteat. Hæc sunt omnia ingenii vel mediocris, exercitationis autem maximæ: artem quidem et præcepta duntaxat hactenus requirunt, ut certis dicendi luminibus ornentur. Itemque illa, quæ sunt alterius generis, quæ tota ab oratore pariuntur, excogitationem non habent difficilem, explicationem magis illustrem perpolitamque desiderant. Itaque cum hæc duo nobis quærenda sunt in caussis, primum, quid deinde quomodo dicamus: arterum quod totum arte tinctum videtur, tametsi artem requirit, tamen prudentiæ est pæne mediocris, Quid dicendum sit, videre; alterum est, in quo oratoris vis illa divina virtusque cernitur, ea, quæ dicenda sunt, ornate, copiose, varieque dicere.

§ XXVIII. Quare illam partem superiorem, quoniam semel ita vobis placuit, non recusabo, quo minus perpoliam

poliam atque conficiam (quantum consequar, vos judicabitis,) quibus ex locis ad eas tres res, quæ ad fidem faciendam solæ valent, ducatur oratio, ut et concilientur animi et doceantur et moveantur: hæc sunt enim tria numero; ea vero quemadmodum illustrentur, præsto est, qui omnes docere possit, qui hoc primus in nostros mores induxit, qui maxime auxit, qui solus effecit. Namque ego, Catule (dicam enim non reverens assentandi suspicionem,) neminem esse oratorem paulo illustriorem arbitror, neque Græcum neque Latinum, quem ætas nostra tulerit, quem non et sæpe et diligenter audierim. Itaque, si quid* est in me, quod jam sperare videor, quoniam quidem vos, his ingeniis homines, tantum operæ mihi ad audiendum datis, ex eo est, quod nihil quisquam umquam me audiente egit orator, quod non in memoria mea penitus insederit. Atque ego is (qui sum, quantuscumque sum ad judicandum,) omnibus auditis oratoribus, sine ulla dubitatione sic statuo et judico, neminem omnium tot et tanta, quanta sunt in Crasso, habuisse ornamenta dicendi. Quamobrem, si vos quoque hoc idem existimatis, non erit, ut opinor, iniqua partitio, si cum ego hunc oratorem, quem nunc fingo, ut institui, crearo, aluero, confirmaro, tradam eum Crasso et vestiendum et ornandum. Tum Crassus, Tu vero, inquit, Antoni, perge, ut instituisti: neque enim est boni neque liberalis parentis, quem procrearit et eduxerit, eum non et vestire et ornare; præsertim cum te locupletem esse negare non possis. Quod enim ornamentum, quæ vis, qui animus, quæ dignitas illi oratori defuit, qui in caussa peroranda non dubitavit excitare reum.

* *Si quid est in me;* si quid ingenii.

reum consularem, et ejus diloricare tunicam, et judicibus cicatrices adversas senis imperatoris ostendere? qui idem, hoc accusante Sulpitio, cum hominem seditiosum furiosumque defenderet, non dubitavit seditiones ipsas ornare, et demonstrare gravissimis verbis multos sæpe impetus populi non injustos esse, quos præstare nemo possit? multas etiam e Republica* seditiones sæpe esse factas, ut cum reges essent exacti, ut cum tribunicia potestas esset constituta? illam Norbani seditionem ex luctu civium, et ex Cæpionis odio, qui exercitum amiserat, neque reprimi potuisse, et jure esse conflatam? Potuit hic locus tam anceps, tam inauditus, tam lubricus, tam novus, sine quadam incredibili vi ac facultate dicendi tractari? Quid ego de Cn. Manlii, quid de Q. Regis commiseratione dicam? quid de aliis innumerabilibus? in quibus hoc non maxime enituit, quod tibi omnes dant, acumen quoddam singulare; sed hæc ipsa, quæ nunc ad me delegare, vis ea semper in te eximia et præstantia fuerunt.

§ XXIX. Tum Catulus, Ego vero, inquit, in vobis hoc maxime admirari soleo, quod, cum inter vos in dicendo dissimillimi sitis, ita tamen uterque vestrum dicat, ut ei nihil neque a natura denegatum, neque a doctrina non delatum esse videatur. Quare, Crasse, neque tu tua suavitate nos privabis, ut si quid ab Antonio aut prætermissum aut relictum sit, non explices; neque te, Antoni, si quid non dixeris, existimabimus non potuisse potius, quam a Crasso dici maluisse. Hic Crassus, Quin tu, inquit, Antoni, omittis ista quæ proposuisti, quæ

* *E republica,* for the good or safety of the commonwealth.

quæ nemo horum desiderat, Quibus* ex locis ea, quæ dicenda sint in caussis, reperiantur? quæ, quamquam abs te novo quodam modo præclareque dicuntur, sunt tamen et re faciliora, et præceptis pervagata: illa deprome nobis, unde afferas, quæ sæpissime tractas, semperque divinitus. Depromam equidem, inquit Antonius; et, quo facilius id a te exigam, quod peto nihil tibi a me postulanti recusabo. Meæ totius orationis, et istius ipsius in dicendo facultatis, quam modo Crassus in cœlum verbis extulit, tres sunt rationes, ut ante dixi; una conciliandorum hominum, altera docendorum, tertia concitandorum. Harum trium partium prima lenitatem orationis, secunda acumen, tertia vim desiderat: nam hoc necesse est, ut is, qui nobis caussam adjudicaturus sit, aut inclinatione voluntatis propendeat in nos, aut defensionis argumentis adducatur, aut animi permotione cogatur. Sed, quoniam illa pars, in qua rerum ipsarum explicatio ac defensio posita est, videtur omnem hujus generis quasi doctrinam continere, de ea primum loquemur, et pauca dicemus: pauca enim sunt, quæ usu am tractata, et animo quasi notata habere videamur.

§ XXX. Ac tibi sapienter monenti, L. Crasse, liben-r assentiemur, ut singularum caussarum defensiones, uas solent magistri pueris tradere, relinquamus; a-eriamus autem ea capita, unde omnis ad omnem et aussam et orationem disputatio ducitur: neque enim, ıoties verbum aliquod est scribendum vobis, toties e-ıs verbi literæ sunt cogitatione conquirendæ; nec quoties

* *Quibus ex locis.* The sense is, quibus *in* locis.

ties caussa dicenda est, toties ad ejus caussæ seposita argumenta revolvi nos oportet; sed habere certos locos, qui, ut literæ ad verbum scribendum, sic illi ad caussam explicandam statim occurrant. Sed hi loci ei demum oratori prodesse possunt, qui est versatus in rebus vel usu, quem ætas denique affert; vel auditione et cogitatione, quæ studio et diligentia præcurrit ætatem. Nam si tu mihi quamvis eruditum hominem adduxeris, quamvis acrem et acutum in cogitando, quamvis ad pronuntiandum expeditum, si erit idem in consuetudine civitatis, in exemplis, in institutis, in moribus ac voluntatibus civium suorum hospes, non multum ei loci proderunt illi, ex quibus argumenta promuntur: Subacto mihi ingenio opus est, ut agro non semel arato, sed novato et iterato, quo meliores fœtus possit et grandiores edere: subactio autem est usus, auditio, lectio, literæ. Ac primum naturam caussæ videat, quæ numquam latet: Factumne sit, quæratur, an Quale sit, an Quod nomen habeat: quo perspecto, statim occurrit naturali quadam prudentia, non his subductionibus, quas isti docent, quid faciat* caussam, id est, quo sublato controversia stare non possit: deinde, quid veniat in judicium, quod isti sic jubent quærere: interfecit Opimius Gracchum: quid facit caussam? quod Reipublicæ caussa, cum ex senatusconsulto ad arma vocasset: hoc tolle, caussa non erit. At id ipsum negat contra leges licuisse Decius. Veniet igitur in judicium, Licueritne ex senatusconsulto servandæ Reipublicæ caussa. Perspicua sunt hæc quidem, et in vulgari prudentia sita: sed

* *Quid faciat caussam;* what constitutes the cause (where the stress of the cause lies.)

illa quærenda, quæ ab accusatore et defensore argumenta, ad id, quod in judicium venit spectantia, debeant afferri.

§ XXXI. Atque hic illud videndum est, in quo summus est error istorum magistrorum, ad quos liberos nostros mittimus; non quo hoc quidem ad dicendum magnopere pertineat, sed tamen ut videatis, quam sit genus hoc eorum, qui sibi eruditi videntur, hebes atque impolitum. Constituunt enim in partiendis orationum modis duo genera caussarum; unum appellant, in quo sine personis atque temporibus de universo genere quæratur; alterum, quod personis certis et temporibus definiatur: ignari omnes controversias ad universi generis vim et naturam referri. Nam in ea ipsa caussa, de qua ante dixi, nihil pertinet ad oratoris locos Opimii persona, nihil Decii: de ipso enim universo genere infinita quæstio est, Num pœna videatur esse afficiendus, qui civem ex senatusconsulto patriæ conservandæ caussa interemerit, cum id per leges non liceret. Nulla denique est caussa, in qua id, quod in judicium venit, ex reorum* personis non generum ipsorum universa disputatione quæratur. Quinetiam in iis ipsis, ubi de facto ambigitur, Ceperitne contra leges pecunias P. Decius, argumenta et criminum et defensionis revocentur oportet ad genus et ad naturam universam: quod sumptuosus, de luxuria; quod alieni appetens, de avaritia; quod seditiosus, de turbulentis et malis civibus; quod a multis arguitur,

* *Reorum*, of the parties. By *reus* Cicero meant any person prosecuted, or engaged in a lawsuit. See § XLIII. Reos autem appello, non eos modo, qui arguuntur, sed omnes, quorum de re disceptatur.

arguitur, de genere testium: contraque, quæ pro reo dicentur, omnia necessario a tempore atque homine ad communes rerum et generum summas revolventur. Atque hæc forsitan homini, non omnia, quæ sunt in natura rerum, celeriter animo comprehendenti, permulta videantur, quæ veniant in judicium tum, cum de facto quæratur: sed tamen criminum est multitudo, non defensionum aut locorum infinita.

§ XXXII. Quæ vero, cum de facto non ambigitur, quæruntur, Qualia sint, ea, si ex reis numeres, et innumerabilia sunt et obscura; si ex rebus, valde et modica et illustria. Nam si Mancini caussam in uno Mancino ponimus, quotiescumque is, quem paterpatratus dediderit, receptus non erit, toties caussa nova nascetur: sin illa controversia caussam facit, Videaturne ei, quem paterpatratus* dediderit, si is non sit receptus, postliminium esse; nihil ad artem dicendi, nec ad argumenta defensionis Mancini nomen pertinet. Ac, si quid affert præterea hominis aut dignitas aut indignitas, extra quæstionem est; et ea tamen ipsa oratione ad universi generis disputationem referatur necesse est. Hæc ego non eo consilio disputo, ut homines eruditos redarguam; quamquam reprehendendi sunt, qui in genere definiendo istas caussas describunt in personis et in temporibus positas esse: nam, etsi incurrunt tempora et personæ, tamen intelligendum est, non ex iis, sed ex genere quæstionis pendere caussas. Sed hoc nihil ad me; nullum enim nobis certamen cum istis esse debet:

tantum

* *Paterpatratus*, the presiding herald. *Fecialium sacerdotum antistes.* Calepin. Diction.

tantum satis est intelligi, ne hoc quidem eos consecutos, quod in tanto otio etiam sine hac forensi exercitatione efficere potuerunt, ut genera rerum discernerent, eaque paulo subtilius explicarent. Verum hoc (ut dixi) nihil ad me. Illud ad me, ac multo etiam magis ad vos, Cotta noster et Sulpiti: Quo modo nunc se istorum artes habent, pertimescenda est multitudo caussarum; est enim infinita. Si in personis ponitur; quot homines, tot caussæ: sin ad generum universas quæstiones referuntur; ita modicæ et paucæ sunt, ut eas omnes, diligentes et memores et sobrii oratores percursas animo et prope decantatas habere debeant; nisi forte existimatis a M' Curio caussam didicisse L. Crassum, et ea re multa attulisse, quamobrem, posthumo non nato, Curium tamen heredem Coponii esse oporteret. Nihil ad copiam argumentorum, neque ad caussæ vim ac naturam nomen Coponii aut Curii pertinuit: in genere erat universo rei negotiique, non in tempore ac nominibus omnis quæstio, cum scriptum ita sit, *si mihi filius genitur, isque prius moritur*, et cætera; *tum ut mihi ille sit heres:* Si natus filius non sit, videaturne is, qui filio mortuo institutus heres sit, heres esse?

§ XXXIII. Perpetui juris et universi generis quæstio non hominum nomina, sed rationem dicendi et argumentorum fontes desiderat. In quo etiam isti nos jurisconsulti impediunt, a discendoque deterrent: video enim in Catonis et Bruti libris nominatim fere referri, quid alicui de jure viro ac mulieri responderint; credo, ut putaremus in hominibus, non in re, consultationis aut dubitationis caussam aliquam fuisse; ut, quod homines essent

essent innumerabiles, debilitati a jure cognoscendo, voluntatem discendi simul cum spe perdiscendi abjiceremus. Sed hæc Crassus aliquando nobis expediet, et exponet descripta generatim: est enim ne forte nescias, heri nobis ille hoc, Catule, pollicitus, se jus civile, quod nunc diffusum et dissipatum est, in certa genera coacturum, et ad artem facile redacturum. Et quidem, inquit Catulus, haudquaquam id est difficile Crasso, qui et, quod disci potuit de jure, didicit; et quod iis, qui eum docuerunt, defuit, ipse afferet; ut, quæ sint in jure, vel acute describere vel ornate illustrare possit. Ergo ista, inquit Antonius, tum a Crasso discemus, cum se de turba et a subselliis in otium (ut cogitat) soliumque contulerit. Jam id quidem sæpe, inquit Catulus, ex eo audivi, cum diceret, sibi certum esse a judiciis caussisque discedere; sed, ut ipsi soleo dicere, non licebit: neque enim ipse auxilium suum sæpe a viris bonis frustra implorari patietur, neque id æquo animo feret civitas; quæ, si voce L. Crassi carebit, ornamento quodam sese spoliatam putabit. Nam hercle, inquit Antonius, si hæc vere a Catulo dicta sunt, tibi mecum in eodem est pistrino*, Crasse, vivendum, et istam oscitantem et dormitantem sapientiam, Scævolarum et cæterorum beatorum otio concedamus. Arrisit hic Crassus leniter, et, Pertexe modo, inquit, Antoni, quod exorsus es; me tamen ista oscitans sapientia, simul atque ad eam confugero, in libertatem vindicabit.

§ XXXIV.

* *Tibi mecum in eodem est pistrino, Crasse, vivendum.* You and I, Crassus, must live together in the same work-house.

§ XXXIV. Hujus quidem loci, quem modo sum exorsus, hic est finis, inquit Antonius; quoniam intelligitur, non in hominum innumerabilibus personis, neque in infinita temporum varietate, sed in generum caussis atque naturis omnia sita esse, quæ in dubium vocarentur; genera autem esse definita non solum numero, sed etiam paucitate; ut eam materiem orationis, quæ cujusque esset generis, studiosi qui essent dicendi, omnibus locis descriptam, instructam, ornatamque comprehenderent, rebus dico et sententiis.* Eæ vi sua verba parient, quæ semper satis ornata mihi quidem videri solent, si ejusmodi sunt, ut ea res ipsa peperisse videatur. Ac, si verum quæritis (quod mihi quidem videatur; nihil enim aliud affirmare possum, nisi sententiam et opinionem meam,) hoc instrumentum caussarum et generum universorum in forum deferre debemus; neque, ut quæque res delata ad nos erit, tum denique scrutari locos, ex quibus argumenta eruamus; quæ quidem omnibus, qui ea mediocriter modo considerarint, studio adhibito et usu, pertractata esse possunt: sed tamen animus referendus est ad ea capita, et ad illos, quos sæpe jam appellavi, locos, ex quibus omnia ad omnem orationem inventa ducuntur. Atque hoc totum est sive artis, sive animadversionis, sive consuetudinis, nosse regiones, intra quas venere et pervestiges, quod quæras: ubi eum locum omnem cogitatione sepseris, si modo usum rerum percallueris, nihil te effugiet, atque omne, quod erit in re, occurrit atque incidet.

§ XXXV.

* *Rebus dico et sententiis*; sc. descriptam, instructam, &c. rebus et sententiis.

§ XXXV. Et sic, cum ad inveniendum in dicendo tria sint; acumen,* deinde ratio† (quam licet, si volumus, appellemus artem,) tertium diligentia;‡ non possum equidem non ingenio primas concedere:|| sed tamen ipsum ingenium diligentia etiam ex tarditate incitat. Diligentia, inquam, quæ cum omnibus in rebus, tum in caussis defendendis plurimum valet. Hæc præcipue colenda est nobis; hæc semper adhibenda; hæc, nihil est, quod non assequatur. Caussa ut penitus, quod initio dixi, nota sit, diligentia est: ut adversarium attente audiamus, atque ut ejus non solum sententias, sed etiam verba omnia excipiamus, vultus denique perspiciamus omnes, qui sensus animi plerumque indicant, diligentia est; id tamen dissimulanter facere, ne sibi ille aliquid proficere videatur, prudentia est; deinde, ut in iis locis, quos proponam paulo post, pervolvatur animus, ut se penitus insinuet in caussam, ut sit cura et cogitatione intentus, diligentia est; ut his rebus adhibeat, tamquam lumen aliquod, memoriam, ut vocem, ut vires: hæc magna sunt. Inter ingenium quidem et diligentiam perpaullulum loci reliquum est arti: ars demonstrat tantum ubi quæras, atque ubi sit illud, quod studeas invenire: reliqua sunt in cura, attentione animi, cogitatione, vigilantia, assiduitate, labore, complectar uno verbo, quo sæpe jam usi sumus, diligentia; qua una virtute

* *Acumen*, quickness of apprehension.

† *Ratio*, method.

‡ *Diligentia*, application.

|| *Non possum equidem non ingenio primas concedere.* I must allot the chief part to genius. N. B. *Primas*, the chief part, is from prim-æ, -arum; or it may agree with *partes* understood.

virtute omnes virtutes reliquæ continentur. Nam orationis quidem copia, videmus, ut abundent philosophi, qui, ut opinor (sed tu hæc, Catule, melius) nulla dant præcepta dicendi, nec idcirco minus, quæcumque res proposita est, suscipiunt, de qua copiose et abundanter loquantur.

§ XXXVI. Tum Catulus, Est, inquit, ut dicis, Antoni, ut plerique philosophi nulla tradant præcepta dicendi, et habeant paratum tamen, quid de quaque re dicant. Sed Aristoteles, is, quem ego maxime admiror, proposuit quosdam locos, ex quibus omnis argumenti via non modo ad philosophorum disputationem, sed etiam ad hanc, qua in caussis utimur, inveniretur; a quo quidem homine jamdudum, Antoni, non aberrat oratio tua: sive tu similitudine illius divini ingenii in eadem incurris vestigia; sive etiam illa ipsa legisti atque didicisti: quod quidem magis verisimile videtur: plus enim te operæ Græcis dedisse rebus video, quam putaramus. Tum ille, Verum, inquit, ex me audies, Catule; semper ego existimavi jucundiorem et probabiliorem huic populo oratorem fore, qui primum quam minimam artificii alicujus, deinde nullam Græcarum rerum significationem daret: atque ego idem existimavi pecudis esse, non hominis, cum tantas res Græci susciperent, profiterentur, agerent, seseque et videndi res obscurissimas, et bene vivendi, et copiose dicendi rationem hominibus daturos pollicerentur,* non admovere aurem; et, si palam audire eos non auderes, ne minueres apud

* Daturos pollicerentur. See § V. Note *.

apud tuos cives auctoritatem tuam, subauscultando tamen excipere voces eorum, et procul, quid narrarent, attendere: itaque feci, Catule, et istorum omnium summatim caussas et genera ipsa gustavi.

XXXVII. Valde hercule, inquit Catulus, timide, tamquam ad aliquem libidinis scopulum, sic tuam mentem ad philosophiam appulisti, quam hæc civitas aspernata numquam est. Nam et referta quondam Italia Pythagoreorum fuit tum, cum erat in hac gente magna illa Græcia: ex quo etiam quidam Numam Pompilium, regem nostrum, fuisse Pythagoreum ferunt; qui annis permultis ante fuit, quam ipse Pythagoras; quo etiam major vir habendus est, cum illam sapientiam constituendæ civitatis duobus prope sæculis ante cognovit, quam eam Græci natam esse senserunt. Et certe non tulit ullos hæc civitas aut gloria clariores, aut auctoritate graviores, aut humanitate politiores P. Africano, C. Lælio, L. Furio, qui secum eruditissimos homines ex Græcia* palam semper habuerunt. Atque ego ex istis sæpe audivi, cum dicerent, pergratum Athenienses et sibi fecisse, et multis principibus civitatis, quod, cum ad senatum legatos de suis maximis rebus mitterent, tres illius ætatis nobilissimos philosophos misissent, Carneadem et Critolaum et Diogenem: itaque eos, dum Romæ essent, et a se et ab aliis frequenter auditos: quos tu cum haberes auctores, Antoni, miror, cur philosophiæ, sicut Zethus ille Pacuvianus, prope bellum indixeris. Minime, inquit Antonius: ac sic decrevi philosophari

* Some of the Greeks, who taught philosophy and rhetoric at Rome, were not pedants, but men of great erudition.

losophari potius, ut Neoptolamus apud Ennium, *paucis; nam omnino haud placet*. Sed tamen hæc est mea sententia, quam videbar exposuisse: Ego ista studia non improbo, moderata modo sint; opinionem istorum studiorum, et suspicionem artificii apud eos, qui res judicent, oratori adversariam esse arbitror; imminuit enim et oratoris auctoritatem, et orationis fidem.

§ XXXVIII. Sed, ut eo revocetur, unde huc declinavit oratio; ex tribus istis clarissimis philosophis, quos Romam venisse dixisti, videsne Diogenem eum fuisse, qui diceret, artem se tradere bene disserendi, et vera ac falsa dijudicandi, quam verbo Græco *dialektikeen** appellaret? In hac arte, si modo est hæc ars, nullum est præceptum, quomodo verum inveniatur, sed tantum est, quomodo judicetur. Nam et omne, quod eloquimur, fit, ut id aut esse dicamus, aut non esse; et, si simpliciter dictum sit, suscipiunt dialectici, ut judicent, verumne sit, an falsum; et, si conjuncte sit elatum, et adjuncta sint alia, judicent, rectene adjuncta sint, et verane summa sit uniuscujusque rationis: et ad extremum ipsi se compungunt suis acuminibus, et multa quærendo reperiunt non modo ea, quæ jam non possint ipsi dissolvere, sed etiam quibus ante exorsa, et potius detexta prope, retexantur. Hic nos igitur Stoicus iste nihil adjuvat; quoniam, quemadmodum inveniam quid dicam, non docet: atque idem etiam impedit; quod et multa reperit, quæ negat ullo modo posse dissolvi, et genus sermonis affert non liquidum, non fusum ac profluens; sed

* *Dialektikeen*, logic.

sed exile, aridum, concisum ac minutum: quod siquis probabit, ita probabit, ut oratori tamen aptum non esse fateatur: hæc enim nostra oratio multitudinis est auribus accommodanda, ad oblectandos animos, ad impellendos, ad ea probanda, quæ non aurificis statera, sed quadam populari trutina examinantur. Quare istam artem totam dimittamus, quæ in excogitandis argumentis muta nimium est, in judicandis nimium loquax. Critolaum istum, quem simul cum Diogene venisse commemoras, puto plus huic studio nostro prodesse potuisse: erat enim ab isto Aristotele, a cujus inventis tibi ego videor non longe aberrare. Atque inter hunc Aristotelem (cujus et illum legi librum, in quo exposuit dicendi artes omnium superiorum, et illos, in quibus ipse sua quædam de eadem arte dixit,) et hos germanos hujus artis magistros, hoc mihi visum est interesse; quod ille eadem acie mentis, qua rerum omnium vim naturamque viderat, hæc quoque adspexit, quæ ad dicendi artem, quam ille despiciebat, pertinebant: illi autem, qui hoc solum colendum ducebant, habitarunt in hac una ratione tractanda, non eadem prudentia, qua ille, sed usu in hoc uno genere, studioque majore. Carneadis vero vis incredibilis illa dicendi et varietas perquam esset optanda nobis; qui nullam umquam in illis suis disputationibus rem defendit, quam non probarit; nullam oppugnavit, quam non everterit. Sed hoc majus est quiddam, quam ab iis, qui hæc tradunt et docent, postulandum sit.

§ XXXIX. Ego autem, si quem nunc plane rudem institui ad dicendum velim, his potius tradam assiduis, uno opere eandem incudem diem noctemque tundentibus,

bus, qui omnes tenuissimas particulas atque omnia minima mansa, ut nutrices infantibus pueris, in os inserant: sin fit is, qui et doctrina mihi liberaliter institutus, et aliquo jam imbutus usu et satis acri ingenio esse videatur, illuc eum rapiam, ubi non seclusa aliqua aquula teneatur, sed unde universum flumen erumpat; qui* illi sedes et tamquam domicilia omnium argumentorum commonstret, et ea breviter illustret verbisque definiat. Quid enim est, in quo hæreat, qui viderit, omne, quod sumatur in oratione aut ad probandum, aut ad refellendum, aut ex sua sumi vi atque natura, aut assumi foris? Ex sua vi, cum aut, res quæ sit tota, quæratur, aut pars ejus, aut vocabulum quod habeat, aut quippiam, rem illam quod attingat: extrinsecus autem, cum ea, quæ sunt foris, neque inhærent in rei natura, colliguntur. Si res tota quæritur, definitione universa vis explicanda est sic; Si majestas est amplitudo ac dignitas civitatis, is eam minuit, qui exercitum hostibus populi Romani tradidit, non qui eum, qui id fecisset, populi Romani potestati tradidit. Sin pars, partitione hoc modo; Aut senatui parendum de salute Reipublicæ fuit, aut aliud consilium instituendum, aut sua sponte faciendum; aliud consilium, superbum; suum arrogans; utendum igitur fuit consilio senatus. Sin ex vocabulo, ut Carbo; Si consul est, qui consulit patriæ, quid aliud fecit Opimius? Sin ab eo, quod rem attingat, plures sunt argumentorum sedes ac loci: nam et conjuncta quæremus, et genera, et partes generibus subjectas, et similitudines, et dissimilitudines,

* *Qui* refers to hominem understood with *illuc* above. Sc. *Illuc* (ad hominem) eum rapiam—qui illi, &c.

similitudines, et contraria, et consequentia, et consentanea, et quasi præcurrentia, et repugnantia; et caussas rerum vestigabimus, et ea, quæ ex caussis orta sunt; et majora, paria, minora quæremus.

§ XL. Ex conjunctis sic argumenta ducuntur; Si pietati summa tribuenda laus est, debetis moveri, cum Q. Metellum tam pie lugere videatis. Ex genere autem; si magistratus in populi Romani potestate esse debent, quid Norbanum accusas, cujus tribunatus voluntati paruit civitatis? ex parte autem ea, quæ est subjecta generi; Si omnes, qui Reipublicæ consulunt, cari nobis esse debent, certe in primis imperatores, quorum consiliis, virtute, periculis retinemus et nostram salutem et imperii dignitatem. Ex similitudine autem; Si feræ partus suos diligunt, qua nos in liberos nostros indulgentia esse debemus? At ex dissimilitudine; Si barbarorum est in diem vivere, nostra consilia sempiternum tempus spectare debent. Atque utroque in genere, et similitudinis et dissimilitudinis, exempla sunt ex aliorum factis aut dictis aut eventis; et fictæ narrationes sæpe ponendæ. Jam ex contrario; Si Gracchus nefarie, præclare Opimius. Ex consequentibus; Si et ferro interfectus ille, et tu inimicus ejus cum gladio cruento comprehensus es in illo ipso loco, et nemo præter te tibi visus est, et caussa nemini, et tu semper audax, quid est, quod de facinore dubitare possumus? Ex consentaneis et præcurrentibus et repugnantibus, ut olim Crassus adolescens; Non, si Opimium defendisti, Carbo, idcirco te isti bonum civem putabunt: simulasse te, et aliud quid quæsisse perspicuum est, quod Ti. Gracchi mortem sæpe in concionibus deplorasti,

deplorasti, quod P. Africani necis socius fuisti, quod eam legem in tribunatu tulisti, quod semper a bonis dissensisti. Ex caussis autem rerum sic; Avaritiam si tollere vultis, mater ejus est tollenda, luxuries. Ex iis autem, quæ sunt orta de caussis; Si ærarii copiis et ad belli adjumenta et ad ornamenta pacis utimur, vectigalibus serviamus. Majora autem et minora et paria comparabimus sic. Ex majore; Si bona existimatio divitiis præstat, et pecunia tantopere expetitur, quanto gloria magis est expetenda? Ex minore sic;

——— *Hic parvæ consuetudinis*
Caussa hujus mortem fert tam familiariter:
*Quid, si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?**

Ex pari sic; Est ejusdem, et eripere et contra Rempublicam elargiri pecunias. Foris autem assumuntur ea, quæ non sua vi, sed extranea sublevantur, ut hæc; Hoc verum est; dixit enim Q. Lutatius: hoc falsum est; habita enim quæstio est: hoc sequi necesse est; recito enim tabulas: de quo genere toto paulo ante dixi. Hæc, ut brevissime dici potuerunt, ita a me dicta sunt.

§ XLI. Ut enim si aurum cui, quod esset multifariam defossum, commonstrare vellem, satis esse deberet, si signa et notas ostenderem locorum, quibus cognitis, ille sibi ipse foderit, et id, quod vellet, parvulo labore, nullo errore inveniret; sic has ego argumentorum novi notas, quæ illa mihi quærenti demonstrant, ubi sint; reliqua cura et cogitatione eruuntur. Quod autem argumentorum genus cuique caussarum generi maxime conveniat, non

* This example is taken from the Andria of Terence.

non est artis exquisitæ præscribere, sed est mediocris ingenii judicare: neque enim nunc id agimus, ut artem aliquam dicendi explicemus, sed ut doctissimus hominibus usus nostri quasi quædam monita tradamus. His igitur locis in mente et cogitatione defixis, et in omni re ad dicendum posita excitatis, nihil erit, quod oratorem effugere possit, non modo in forensibus disceptationibus, sed omnino in ullo genere dicendi. Si vero assequetur, ut talis videatur, qualem se videri velit, et animos eorum ita afficiat, apud quos aget, ut eos, quocumque velit, vel trahere vel rapere possit, nihil profecto præterea ad dicendum requiret. Jam illud videmus, Nequaquam satis esse, reperire quid dicas, nisi id inventum tractare possis: tractatio autem varia esse debet, ne aut cognoscat artem qui audiat, aut defatigetur similitudinis satietate. Proponi oportet, quid afferas: et quare id ita sit, ostendere: et ex iisdem illis locis interdum concludere, relinquere alias, alioque transire: sæpe non proponere, ac ratione ipsa afferenda, quid proponendum fuerit, declarare: si cui quid simile dicas, prius ut simile confirmes;* deinde, quod agitur, adjungas: puncta argumentorum plerumque ut occulas, ne quis ea numerare possit; ut re distinguantur, verbis confusa esse videantur.

§ XLII. Hæc ut et properans, et apud doctos, et semidoctus ipse percurro, ut aliquando ad illa majora veniamus. Nihil est enim in dicendo, Catule, majus, quam ut faveat oratori is, qui audiet, utque ipse sic moveatur, ut impetu quodam animi et perturbatione magis,

* *Oportet* is understood before *ut confirmes*.

magis, quam judicio aut consilio regatur: plura enim multo homines judicant odio, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut lætitia; aut spe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis, quam veritate, aut præscripto, aut juris norma aliqua, aut judicii formula, aut legibus. Quare, nisi quid vobis aliud placet, ad illa pergamus. Paulum, inquit, Catulus, etiam nunc deesse videtur iis rebus, Antoni, quas exposuisti, quod sit tibi ante explicandum, quam illuc proficiscare, quo te dicis intendere. Quidnam? inquit. Qui ordo tibi placeat, inquit Catulus, et quæ dispositio argumentorum, in qua tu mihi semper deus* videri soles. Vide, quam sim in isto genere, inquit, Catule, deus: non mehercule mihi, nisi admonito, venisset in mentem; ut possis existimare, me in ea, in quibus nonnumquam aliquid efficere videor, usu solere in dicendo vel casu potius incurrere. Ac res quidem ista, quam ego, quia non noram, sic tamquam ignotum hominem præteribam, tantum potest in dicendo, ut ad vincendum nulla plus possit. Sed tamen mihi videris ante tempus a me rationem ordinis et disponendarum rerum requisisse: nam, si ego omnem vim oratoris in argumentis, et in re ipsa per se comprobanda posuissem, tempus esset jam de ordine argumentorum et de collocatione aliquid dicere. Sed cum tria sint a me proposita, de uno dictum: cum de duobus reliquis dixero, tum erit denique de disponenda tota oratione quærendum.

§ XLIII.

* *Deus*, superior to a mortal.

§ XLIII. Valet igitur multum ad vincendum, probari mores, instituta, et facta, et vitam eorum, qui agent caussas, et eorum, pro quibus; et item improbari adversariorum: animosque eorum, apud quos agetur, conciliari quam maxime ad benevolentiam cum erga oratorem, tum erga illum, pro quo dicet orator. Conciliantur autem animi dignitate hominis, rebus gestis, existimatione vitæ; quæ facilius ornari possunt, si modo sunt, quam fingi, si nulla sunt. Sed hæc adjuvant in oratore, lenitas vocis, vultus pudoris significatio, verborum comitas: si quid persequare acrius, ut invitus et coactus facere videare. Facilitatis, liberalitatis, mansuetudinis, pietatis, grati animi, non appetentis, non avidi signa proferri perutile est; eaque omnia, quæ proborum, demissorum, non acrium, non pertinacium, non litigiosorum, non acerborum sunt, valde benevolentiam conciliant, abalienantque ab iis, in quibus hæc non sunt. Itaque eadem sunt in adversarios ex contrario conferenda. Sed genus hoc totum orationis in iis caussis excellet, in quibus minus potest inflammari animus judicis acri et vehementi quadam incitatione: non enim semper fortis oratio quæritur, sed sæpe placida, summissa, lenis, quæ maxime commendat reos; reos* autem appello, non eos modo, qui arguuntur, sed omnes, quorum de re disceptatur: sic enim olim loquebantur. Horum igitur exprimere mores oratione justos, integros, religiosos, timidos, perferentes injuriarum, mirum quiddam valet; et hoc vel in principiis, vel in re narranda, vel in peroranda tantam habet vim, si est suaviter, et cum sensu tractatum,

W ut

* *Reos.* See § XXXI. Note *.

ut sæpe plus, quam caussa, valeat (tantum autem efficitur sensu quodam ac ratione dicendi, ut quasi mores oratoris effingat oratio :) genere enim quodam sententiarum, et genere verborum, adhibita etiam actione leni facilitatemque significanti, efficitur, ut probi, ut bene morati, ut boni viri esse videantur.

§ XLIV. Huic autem est illa dispar adjuncta ratio orationis, quæ alio quodam genere mentes judicum permovet impellitque, ut aut oderint, aut diligant, aut invideant, aut salvum velint, aut metuant, aut sperent, aut cupiant, aut abhorreant, aut lætentur, aut mœreant, aut misereantur, aut punire velint, aut ad eos motus deducantur, si qui finitimi sunt et propinqui his ac talibus animi perturbationibus. Atque illud optandum est oratori, ut aliquam permotionem animorum sua sponte ipsi afferant ad caussam judices, ad id, quod utilitas oratoris feret, accommodatam : facilius est enim currentem (ut aiunt) incitare, quam commovere languentem. Sin id aut non erit, aut erit obscurius, sicut medico diligenti, priusquam conetur ægro adhibere medicinam, non solum morbus ejus, cui mederi volet, sed etiam consuetudo valentis et natura corporis cognoscenda est : sic equidem, cum aggredior ancipitem caussam et gravem ad animos judicum pertractandos, omni mente in ea cogitatione curaque versor, ut odorer, quam sagacissime possim, quid sentiant, quid existiment, quid expectent, quid velint, quo deduci oratione facillime posse videantur. Si se dant,* et, ut ante dixi, sua sponte, quo impellimus, inclinant atque propendent, accipio

* *Si se dant.* If they yield, as the vanquished to conquerors.

accipio quod datur, et ad id, unde aliquis flatus ostenditur, vela do : sin est integer quietusque judex, plus est operis ; sunt enim omnia dicendo excitanda, nihil adjuvante natura. Sed tantam vim habet illa, quæ recte a bono poeta dicta est *flexanima** *atque omnium regina rerum*, oratio, ut non modo inclinantem erigere, aut stantem inclinare, sed etiam adversantem et repugnantem, ut imperator bonus ac fortis, capere possit.

§ XLV. Hæc sunt illa, quæ me ludens Crassus modo flagitabat, cum a me divinitus tractari solere diceret, et in caussa M' Aquillii, C. que Norbani, nonnullisque aliis, quasi præclare acta, laudaret ; quæ mehercule ego, Crasse, cum a te tractantur in caussis, horrere soleo : tanta vis animi, tantus impetus, tantus dolor oculis, vultu, gestu, digito denique isto tuo significari solet : tantum est flumen gravissimorum optimorumque verborum, tam integræ sententiæ, tam veræ, tam novæ, tam sine pigmentis fucoque puerili, ut mihi non solum tu incendere judicem, sed ipse ardere videaris. Neque fieri potest, ut doleat is, qui audit, ut oderit, ut invideat, ut pertimescat aliquid, ut ad fletum misericordiamque deducatur, nisi omnes ii motus, quos orator adhibere volet judici, in ipso oratore impressi esse atque inusti videbuntur. Quod si fictus aliquis dolor suscipiendus esset, et si in ejusmodi genere orationis nihil esset, nisi falsum atque imitatione simulatum, major ars aliqua forsitan esset requirenda : nunc ego, quid tibi, Crasse, quid cæteris accidat, nescio ; de me autem, caussa nulla est,

* *Flexanima*, the mistress of affections.

est, cur apud homines prudentissimos atque amicissimos mentiar. Non mehercule umquam apud judices aut dolorem, aut misericordiam, aut invidiam, aut odium excitare dicendo volui, quin ipse in commovendis judicibus, iis ipsis sensibus, ad quos illos adducere vellem, permoverer. Neque enim facile est perficere, ut irascatur ei, cui* tu velis, judex, si tu ipse id lente ferre videare; neque ut oderit eum, quem† tu velis, nisi teipsum flagrantem odio ante viderit: neque ad misericordiam adducetur, nisi ei tu signa doloris tui verbis, sententiis, voce, vultu, collacrymatione denique ostenderis: ut enim nulla materies tam facilis ad exardescendum est, quæ, nisi admoto igni, ignem concipere possit; sic nulla mens est tam ad comprehendendam vim oratoris parata, quæ possit incendi, nisi inflammatus ipse ad eam et ardens accesserit.

§ XLVI. Ac, ne forte hoc magnum ac mirabile esse videatur, hominem toties irasci, toties dolere, toties omni animi motu concitari, præsertim in rebus alienis; magna vis est earum sententiarum atque eorum locorum, quos agas tractesque dicendo, nihil ut opus sit simulatione et fallaciis: ipsa enim natura orationis ejus, quæ suscipitur ad aliorum animos permovendos, oratorem ipsum magis etiam quam quemquam eorum, qui audiunt, permovet. Et, ne hoc in caussis, in judiciis, in amicorum periculis, in concursu hominum, in civitate, in foro accidere miremur, cum agitur non solum ingenii nostri existimatio (nam id esset levius; quamquam, cum

* *Cui* (irasci understood) *tu velis.*

† *Quem* (odisse) *tu velis.*

cum professus sis, te id posse facere, quod pauci, ne id quidem negligendum est,) sed alia sunt majora multo, fides, officium, diligentia; quibus rebus adducti, etiam cum alienissimos defendimus, tamen eos alienos, si ipsi viri boni volumus haberi, existimare non possumus: sed, ut dixi, ne hoc in nobis mirum esse videatur, quid potest esse tam fictum, quam versus, quam scena, quam fabulæ? tamen in hoc genere sæpe ipse vidi, cum ex* persona mihi ardere oculi hominis histrionis viderentur spondalia illa dicentis,

Segregare, abs te ausus, aut sine illo Salamina ingredi?
Neque paternum adspectum es veritus?

Numquam illum *adspectum* dicebat, quin mihi Telamon iratus furere luctu filii videretur: ut idem, inflexa ad miserabilem sonum voce,

——— *quem ætate exacta, indigem*†
Liberum lacerasti, orbasti, exstinxsti: neque fratris necis,
Neque gnati ejus parvi, qui tibi in tutelam est traditus, etc.

flens ac lugens dicere videbatur. Quæ si ille histrio, quotidie cum ageret, tamen recte agere sine dolore non poterat; quid? Pacuvium putatis in scribendo leni animo ac remisso fuisse? Fieri nullo modo potuit: sæpe enim audivi, poetam bonum neminem (id quod a Democrito et Platone in scriptis relictum esse dicunt) sine inflammatione animorum exsistere posse, et sine quodam afflatu quasi furoris.

§ XLVII.

* *Ex persona*, through his mask.

† *Indigem*, by a syncope, for indigentem.

§ XLVII. Quare nolite existimare meipsum, qui non heroum veteres casus fictosque luctus vellem imitari atque adumbrare dicendo, neque actor essem alienæ personæ, sed auctor meæ, cum mihi M' Aquillius in civitate retinendus esset, quæ in illa caussa peroranda fecerim, sine magno dolore fecisse. Quem enim ego consulem fuisse, imperatorem ornatum a senatu, ovantem in Capitolium adscendisse meminissem, hunc cum afflictum, debilitatum, mœrentem, in summum discrimen adductum viderem, non prius sum conatus misericordiam aliis commovere, quam misericordia sum ipse captus. Sensi equidem tum magnopere moveri judices, cum excitavi mœstum ac sordidatum senem, et cum ista feci, quæ tu, Crasse, laudas, non arte, de qua quid loquar, nescio, sed motu magno animi ac dolore, ut discinderem tunicam, ut cicatrices ostenderem; cum C. Marius mœrorem orationis meæ præsens ac sedens multum lacrymis suis adjuvaret; cumque ego, illum crebro appellans, collegam ei suum commendarem, atque ipsum advocatum ad communem imperatorum fortunam defendendam invocarem. Non fuit hæc sine meis lacrymis, non sine dolore magno miseratio, omniumque deorum et hominum et civium et sociorum imploratio; quibus omnibus verbis, quæ a me tum sunt habita, si dolor abfuisset meus, non modo non miserabilis, sed etiam irridenda fuisset oratio mea. Quamobrem hoc vos doceo, Sulpiti, bonus ego videlicet atque eruditus magister, ut in dicendo irasci, ut dolere, ut flere possitis. Quamquam te quidem quid hoc doceam, qui in accusando sodali et quæstore meo tantum incendium non oratione solum, sed multo etiam magis vi et dolore et ardore animi concitaras,

ras, ut ego ad id restinguendum vix conarer accedere? Habueras enim tum omnia in caussa superiora: vim, fugam, lapidationem, crudelitatem tribunitiam, in Cæpionis gravi miserabilique casu, in judicium vocabas: deinde principem et senatus et civitatis, M. Æmilium, lapide percussum esse constabat: vi pulsum ex templo L. Cottam et T. Didium, cum intercedere vellent rogationi,* nemo poterat negare.

§ XLVIII. Accedebat, ut hæc tu adolescens pro Republica queri summa cum dignitate existimarere; ego, homo censorius, vix satis honeste viderer seditiosum civem, et in hominis consularis calamitate crudelem, posse defendere. Erant optimi cives judices, bonorum virorum plenum forum, vix ut mihi tenuis quædam venia daretur excusationis,† quod tamen eum defenderem, qui mihi quæstor fuisset. Hic ego quid dicam me artem aliquam adhibuisse? quid fecerim, narrabo; si placuerit, vos meam defensionem in aliquo artis loco reponetis. Omnium seditionum genera, vitia, pericula collegi; eamque orationem ex omni Reipublicæ nostræ temporum varietate repetivi; conclusique ita, ut dicerem, etsi omnes molestæ semper seditiones fuissent, justas tamen fuisse nonnullas et prope necessarias. Tum illa, quæ modo Crassus commemorabat, egi, Neque reges ex hac civitate exigi, neque tribunos plebis creari, neque

* *Cum intercedere vellent rogationi;* when they wished to put their negative.

† *Vix ut mihi tenuis quædam venia daretur excusationis.* That scarcely a slender plea of excuse could be allowed me (i. e. *that I could only offer a slender plea of excuse.*)

neque plebiscitis toties consularem potestatem minui, neque provocationem,* patronam illam civitatis ac vindicem libertatis, populo Romano dari sine nobilium dissensione potuisse: ac, si illæ seditiones saluti huic civitati fuissent, non continuo, si quis motus populi factus esset, id C. Norbano in nefario crimine atque in fraude capitali esse ponendum: quod si umquam populo Romano concessum esset, ut jure concitatus videretur (id quod docebam sæpe esse concessum, nullam illa caussam justiorem fuisse. Tum omnem orationem traduxi et converti in increpandam Cæpionis fugam, in deplorandum interitum exercitus: sic et eorum dolorem, qui lugebant suos, oratione refricabam; et animos equitum Romanorum, apud quos tum judices caussa agebatur, ad Q. Cæpionis odium, a quo erant ipsi propter judicia abalienati, renovabam.

§ XLIX. Quod ubi sensi me in possessione judicii ac defensionis meæ constitisse, quod et populi benevolentiam mihi conciliaram, cujus jus etiam cum seditionis conjunctione defenderam, et judicum animos totos vel calamitate civitatis, vel luctu ac desiderio propinquorum, vel odio proprio in Cæpionem ad caussam nostram converteram; tunc admiscere huic generi orationis vehementi atque atroci genus illud alterum, de quo ante disputavi, lenitatis et mansuetudinis cœpi; Me pro meo sodali, qui mihi in liberum loco more majorum esse deberet, et pro mea omni fama prope fortunisque decernere: nihil mihi ad existimationem turpius, nihil ad dolorem

* *Provocationem*, the right of appeal.

dolorem acerbius accidere posse, quam si is,* qui sæpe alienissimus a me, sed meis tamen civibus, saluti existimarer fuisse, sodali meo auxilium ferre non possem. Petebam a judicibus, ut illud ætati meæ, ut honoribus, ut rebus gestis, si justo, si pio dolore me esse affectum viderent, concederent, præsertim, si in aliis caussis intellexissent, omnia me semper pro amicorum periculis, nihil umquam pro me ipso deprecatum. Sic in illa omni defensione atque caussa, quod esse in arte positum videbatur, ut de lege Apuleia dicerem, ut, quid esset minuere majestatem, explicarem, perquam breviter perstrinxi atque attigi. His duabus partibus orationis, quarum altera concitationem habet, altera commendationem, quæ minime præceptis artium sunt perpolitæ, omnis est a me illa caussa tractata, ut et acerrimus in Cæpionis invidia renovanda, et in meis moribus erga meos necessarios declarandis mansuetissimus viderer. Ita, magis affectis animis judicum, quam doctis, tua, Sulpiti, est a nobis tum accusatio victa.

§ L. Hic Sulpitius, Vere hercule, inquit, Antoni, ista commemoras: nam ego nihil umquam vidi, quod tam e manibus† elaberetur, quam mihi tum est elapsa

 illa

* Is, with ego either expressed or understood, emphatically expresses the first person singular.

† *Quod tam e manibus elaberetur*; which thus slipped out of my hands. Antonius had just told in what manner he had acted his part, when he brought off Norbanus. He treats the whole of that business as a farce. He concludes, by saying Sulpitius was baffled, *magis affectis animis judicum, quam doctis*. Sulpitius keeps up the humor, and says, the cause had slipped out of his hands.

illa caussa. Cum enim, quemadmodum dixisti, tibi ego non judicium, sed incendium tradidissem, quod tuum principium, dii immortales, fuit? qui timor? quæ dubitatio? quanta hæsitatio tractusque verborum? Ut tu illud initio, quod tibi unum ad ignoscendum homines dabant, tenuisti, Te pro homine pernecessario, quæstore tuo, dicere? quam tibi primum munisti ad te audiendum viam. Ecce autem, cum te nihil aliud profecisse arbitrarer, nisi ut homines tibi, civem improbum defendenti, ignoscendum propter necessitudinem arbitrarentur, serpere occulte cœpisti, nihil dum aliis suspicantibus, me vero jam pertimescente, ut illam non Norbani seditionem, sed populi Romani iracundiam, neque eam injustam, sed meritam ac debitam fuisse defenderes. Deinde, qui locus abs te prætermissus est in Cæpionem? Ut tu illa omnia odio, invidia, misericordia miscuisti? neque hæc solum in defensione, sed etiam in Scauro cæterisque meis testibus, quorum testimonia, non refellendo, sed ad eundem impetum populi confugiendo, refutasti. Quæ cum abs te modo commemorarentur, equidem nulla præcepta desiderabam: istam enim ipsam demonstrationem defensionum tuarum abs teipso commemoratam, doctrinam esse non mediocrem puto. Atqui, si ita placet, inquit Antonius, trademus etiam, quæ nos sequi in dicendo, quæque maxime spectare solemus: docuit enim jam nos longa vita ususque rerum maximarum, ut, quibus rebus animi hominum moverentur, teneremus.

§ LI. Equidem primum considerare soleo, postuletne caussa: nam neque parvis in rebus adhibendæ sunt hæ

dicendi

dicendi faces, neque ita animatis hominibus, ut nihil ad eorum mentes oratione flectendas proficere possimus, ne aut irrisione aut odio digni putemur, si aut tragœdias agamus in nugis, aut convellere adoriamur ea, quæ non possunt commoveri. Nam quoniam hæc fere maxime sunt in judicum animis, aut quicumque illi erunt, apud quos agemus, oratione molienda, amor, odium, iracundia, invidia, misericordia, spes, lætitia, timor, molestia; sentimus amorem conciliari, si id videare, quod sit utile ipsis, apud quos agas, defendere; si aut pro bonis viris, aut certe pro iis, qui illis boni atque utiles sint, laborare: namque hæc res amorem magis conciliat, illa virtutis defensio caritatem; plusque proficit, si proponitur spes utilitatis futuræ, quam præteriti beneficii commemoratio. Enitendum est, ut ostendas, in ea re, quam defendas, aut dignitatem inesse aut utilitatem; eumque, cui concilies hunc amorem, significes nihil ad utilitatem suam retulisse, ac nihil omnino fecisse caussa sua: invidetur enim commodis hominum ipsorum; studiis autem eorum cæteris commodandi favetur. Videndumque hoc loco est, ne, quos ob benefacta diligi volemus, eorum laudem atque gloriam, cui maxime invideri solet, nimis efferre videamur. Atque iisdem his ex locis et odium in alios struere discemus, et a nobis ac nostris demovere. Eademque hæc genera tractanda sunt in iracundia vel excitanda vel sedanda: nam si quod ipsis, qui audiunt, perniciosum aut inutile, sit id factum augeas, odium creatur: sin, quod aut in bonos viros, aut in eos in quos quisque minime debuerit, aut in Rempublicam, tum excitatur, si non tam acerbum odium, tamen aut invidiæ aut odii non dissimilis offensio. Item timor incutitur

cutitur aut ex ipsorum periculis, aut ex communibus: interior est ille proprius;* sed hic quoque communis ad eandem similitudinem est perducendus.

§ LII. Par atque una ratio est spei, lætitiæ, molestiæ: sed haud sciam, an acerrimus longe sit omnium motus invidiæ, nec minus virium opus sit in ea comprimenda, quam in excitanda. Invident autem homines maxime paribus aut inferioribus, cum se relictos sentiunt, illos autem dolent evolasse: sed etiam superioribus invidetur sæpe vehementer, et eo magis, si intolerantius se jactant, et æquabilitatem communis juris præstantia dignitatis aut fortunæ suæ transeunt: quæ si inflammanda sunt, maxime dicendum est, non esse virtute parta; deinde etiam vitiis atque peccatis: tum si erunt honestiora atque graviora, tamen non esse tanta† ulla merita, quanta insolentia hominis, quantumque fastidium. Ad sedandum autem, magno illa labore, magnis periculis esse parta, nec ad suum commodum, sed ad aliorum esse collata: seseque, si quam gloriam peperisse videatur, tametsi ea non sit iniqua merces periculi, tamen ea non delectari, totamque abjicere atque deponere; omninoque perficiendum est (quoniam plerique sunt invidi, maximeque est hoc commune vitium et perpetuum; invidetur autem præstanti florentique fortunæ,) ut hæc opinio minuatur, et illa excellens opinione fortuna cum laboribus

* *Interior est ille proprius;* personal fear (i. e. *fear for one's own safety*) is more intense or vehement.

† For *tanta* some editions have *tanti*, which does not answer so well to *quanta* which follows.

laboribus et miseriis permista esse videatur. Jam misericordia movetur, si is, qui audit, adduci potest, ut illa, quæ de altero deplorentur, ad suas res revocet, quas aut tulerit acerbas aut timeat; aut intuens alium crebro ad seipsum revertatur. Ita cum singuli casus humanarum miseriarum graviter accipiuntur, si dicuntur dolenter, tum afflicta et prostrata virtus maxime luctuosa est: et, ut illa altera pars orationis, quæ probitatis commendatione boni viri debet speciem tueri, lenis (ut sæpe jam dixi) atque summissa; sic hæc, quæ suscipitur ab oratore ad commutandos animos atque omni ratione flectendos, intenta ac vehemens esse debet.

§ LIII. Sed est quædam in his duobus generibus, quorum alterum lene, alterum vehemens esse volumus, difficilis ad distinguendum similitudo. Nam ex illa lenitate, qua conciliamur iis, qui audiunt, ad hanc vim acerrimam, qua eosdem excitamus, influat oportet aliquid; et ex hac vi nonnumquam animi aliquid influendum est illi lenitati: neque est ulla temperatior oratio, quam illa, in qua asperitas contentionis oratoris ipsius humanitate conditur, remissio autem lenitatis quadam gravitate et contentione firmatur. In utroque autem genere dicendi, et illo, in quo vis atque contentio quæritur, et hoc, quod ad vitam et mores accommodatur, et principia tarda sunt, et exitus tamen spissi et producti esse debent: nam neque assiliendum statim est ad illud genus orationis (abest enim totum a caussa, et homines prius ipsum illud, quod proprium sui judicii est, audire desiderant,) nec, cum in eam rationem ingressus sis, celeriter discedendum est: Non enim, sicut argumentum,

tum, simulatque positum est, arripitur, alterumque et tertium poscitur; ita misericordiam aut invidiam aut iracundiam, simulatque intuleris, possis commovere: argumentum enim ratio ipsa confirmat, quæ, simulatque emissa est, adhærescit; illud autem genus orationis non cognitionem judicis, sed magis perturbationem requirit, quam consequi, nisi multa et varia et copiosa oratione, et simili contentione actionis, nemo potest. Quare qui aut breviter aut summisse dicunt, docere judicem possunt, commovere non possunt; in quo sunt omnia. Jam illud perspicuum est, omnium rerum in contrarias partes facultatem ex iisdem suppeditari locis: sed argumento resistendum est, aut iis, quæ comprobandi ejus caussa sumuntur, reprehendendis; aut demonstrando id, quod concludere illi velint, non effici ex propositis, nec esse consequens; aut, si ita non refellas, afferendum est in contrariam partem, quod sit aut gravius aut æque grave. Illa autem, quæ aut conciliationis caussa leniter, aut permotionis vehementer aguntur, contrariis commotionibus inferenda sunt, ut odio benevolentia, misericordia invidia tollatur.*

§ LIV. Suavis autem est, et vehementer sæpe utilis jocus et facetiæ: quæ, etiam si alia omnia tradi arte possunt,

* *Illa autem, quæ aut conciliationis causa leniter, aut permotionis vehementer aguntur, contrariis commotionibus inferenda sunt, ut odio benevolentia, misericordia invidia tollatur.* But those parts of a pleading, which are managed, either with gentleness, for the purpose of conciliating, or with vehemence, for that of violent emotion, are to be applied to opposite passions, that benevolence may be removed by hatred, and envy by compassion. *Commotionibus* is in the dative.

possunt, naturæ sunt propria certe, neque ullam artem desiderant; in quibus tu longe aliis mea sententia, Cæsar, excellis: quo magis mihi etiam testis esse potes, aut nullam esse artem salis, aut, si qua est, eam nos tu potissimum docebis. Ego vero, inquit Cæsar, omni de re facetius puto posse ab homine non inurbano, quam de ipsis facetiis, disputari. Itaque, cum quosdam Græcos inscriptos libros esse vidissem de ridiculis, nonnullam in spem veneram, posse me aliquid ex istis discere. Inveni autem ridicula et salsa multa Græcorum: nam et Siculi in eo genere et Rhodii et Byzantii, et præter cæteros, Attici excellunt; sed, qui ejus rei rationem quandam conati sunt artemque tradere, sic insulsi exstiterunt, ut nihil aliud eorum, nisi ipsa insulsitas,* rideatur. Quare mihi quidem nullo videtur modo doctrina ista res posse tradi. Etenim, cum duo genera sint facetiarum, alterum æquabiliter in omni sermone fusum, alterum peracutum et breve; illa a veteribus superior, cavillatio;† hæc altera, dicacitas‡ nominata est. Leve nomen habet utraque res: quippe leve enim est totum hoc, risum movere. Verumtamen, ut dicis, Antoni, multum in caussis persæpe lepore et facetiis profici vidi. Sed cum in illo genere perpetuæ festivitatis ars non desideretur (natura

* The strength of this argument is, if the Greeks, who are very witty, and the inventors of various arts, render themselves ridiculous in describing wit, it appears that it cannot by any means be taught, unless those, who are better qualified than they, undertake the business. He lessens the Greeks, that he may commend himself and his countrymen.

† *Cavillatio*, raillery.

‡ *Dicacitas*, repartee.

(natura enim fingit homines et creat imitatores et narratores facetos, et vultu adjuvante et voce et ipso genere sermonis) tum vero in hoc altero dicacitatis, quid habet ars loci, cum ante illud facete dictum emissum hærere debeat, quam cogitari potuisse videatur? Quid enim hic meus frater ab arte adjuvari potuit, cum a Philippo interrogatus, quid latraret, *furem se videre* respondit? Quid in omni oratione Crassus, vel apud centumviros contra Scævolam, vel contra accusatorem Brutum, cum pro Cn. Planco diceret? Nam id, quod tu mihi tribuis, Antoni, Crasso est, omnium sententia, concedendum: non enim fere quisquam reperietur, præter hunc, in utroque genere leporis excellens, et illo, quod in perpetuitate sermonis, et hoc, quod in celeritate atque dicto est. Nam hæc perpetua contra Scævolam Curiana defensio tota redundavit hilaritate quadam et joco; dicta illa brevia non habuit: parcebat enim adversarii dignitati, in quo ipse servabat suam; quod est hominibus facetis et dicacibus difficillimum, habere hominum rationem et temporum, et ea, quæ occurrant, cum salsissime dici possint, tenere. Itaque nonnulli ridiculi homines hoc ipsum non insulse interpretantur: dicere enim aiunt Ennium, *flammam a sapiente facilius ore in ardente opprimi, quam bona dicta teneat*: hæc scilicet bona dicta, quæ salsa sint: nam ea *dicta* appellantur proprio jam nomine.

§ LV. Sed ut in Scævola continuit ea Crassus, atque illo altero genere, in quo nulli aculei contumeliarum inerant, caussam illam disputationemque lusit; sic in Bruto, quem oderat, et quem dignum contumelia judicabat,

cabat, utroque genere pugnavit. Quam multa de balneis, quas nuper ille vendiderat; quam multa de amisso patrimonio dixit? atque illa brevia: cum ille diceret, *se sine caussa sudare; minime*, inquit; *modo enim existi de balneis:* innumerabilia hujuscemodi fuerunt: sed non minus jucunda illa perpetua; cum enim Brutus duos lectores excitasset, et alteri de colonia Narbonensi Crassi orationem legendam dedisset, alteri de lege Servilia; et cum contraria inter sese de Republica capita contulisset; noster hic facetissime* tres patris Bruti de jure civili libellos tribus legendos dedit. Ex libro primo, FORTE EVENIT, UT IN PRIVERNATI ESSEMUS. *Brute, testificatur pater, se tibi Privernatem fundum reliquisse.* Deinde ex libro secundo, IN ALBANO ERAMUS EGO, ET MARCUS FILIUS. *Sapiens videlicet homo cum primis nostræ civitatis norat hunc gurgitem: metuebat, ne, cum is nihil haberet, nihil esse ei relictum putaretur.* Tum ex libro tertio, in quo finem scribendi fecit (tot enim, ut audivi Scævolam dicere, sunt veri Bruti libri,) IN TIBURTI FORTE ASSEDIMUS EGO ET MARCUS FILIUS. *Ubi sunt ii fundi, Brute, quos tibi pater publicis commentariis consignatos reliquit? Quod nisi puberem te*, inquit, *jam haberet, quartum librum composuisset, et se etiam in balneis lotum cum filio, scriptum, reliquisset.* Quis est igitur, qui non fateatur, hoc

 lepore

* Readers of taste will not be greatly pleased with this instance of humor. "Ridicule—is too rough an entertainment for the polished and refined. Cicero discovers in Plautus a happy talent for ridicule, and a peculiar delicacy of wit: but Horace, who made a figure in the court of Augustus, where taste was considerably purified, declares against the lowness and roughness of that author's raillery." Elements of Criticism, Chap. II. Part II.

lepore atque his facetiis non minus refutatum esse Brutum, quam illis tragœdiis, quas egit idem, cum casu in eadem caussa funere efferretur anus Junia? pro dii immortales, quæ fuit illa, quanta vis? quam inexspectata? quam repentina? cum, conjectis oculis, gestu omni imminenti, summa gravitate et celeritate verborum, *Brute, quid sedes? quid illam anum patri nuntiare vis tuo? quid illis omnibus, quorum imagines duci vides? quid majoribus tuis? quid L. Bruto, qui hunc populum dominatu regio liberavit? quid te facere? cui rei, cui gloriæ, cui virtuti studere? Patrimonione augendo? at id non est nobilitatis: sed fac esse, nihil superest; libidines totum dissipaverunt. An juri civili? est paternum: sed dicet te, cum ædes venderes, ne in rutis quidem et cæsis solium* tibi paternum recepisse. An rei militari? qui numquam castra videris? An eloquentiæ? quæ nulla est in te; et, quidquid est vocis ac linguæ, omne in istum turpissimum calumniæ quæstum contulisti? Tu lucem adspicere audes? tu hos intueri? tu in foro, tu in urbe, tu in civium esse conspectu? Tu illam mortuam, tu imagines ipsas non perhorrescis? quibus non modo imitandis sed ne collocandis quidem tibi ullum locum reliquisti.*

§ LVI.

* *Sed dicet te, cum ædes venderes, ne in rutis quidem et cæsis solium tibi paternum recepisse.* But she will tell him, that, when you sold his house, you did not reserve among the moveables your father's great chair.

"Ruta, apud juris consultos, quasi eruta dicuntur: ut arena, creta, et his similia nondum in opus conversa. Calep. Diction.

Recipere ruta cæsa dicuntur ii, qui, cum ædes fundumve abalienant, excipiunt supellectilem, instrumenta, cæsas arbores, eruta saxa, vel metalla. Pearce.

§ LVI. Sed hæc tragica atque divina: faceta autem et urbana innumerabilia ex una contentione meministis; nec enim concio major umquam fuit, nec apud populum gravior oratio, quam hujus contra collegam in censura nuper, neque lepore et festivitate conditior. Quare tibi, Antoni, utrumque assentior, et multum facetias in dicendo prodesse sæpe, et eas arte nullo modo posse tradi. Illud quidem admiror, te nobis in eo genere tribuisse tantum, et non hujus rei quoque palmam, ut cæterarum, Crasso detulisse. Tum Antonius, Ego vero ita fecissem, inquit, nisi interdum in hoc Crasso paulum inviderem: nam esse quemvis facetum atque salsum, non nimis est per seipsum invidendum; sed, cum omnium sit venustissimus et urbanissimus, omnium gravissimum et severissimum et esse et videri, quod isti contigit uni, id mihi vix ferendum videbatur. Hic cum arrisisset ipse Crassus, Attamen, inquit Antonius, cum artem esse facetiarum, Juli, negares, aperuisti quiddam, quod præcipiendum videretur: haberi enim dixisti rationem oportere hominum, rei, temporis, ne quid jocus de gravitate decerperet: quod quidem in primis a Crasso observari solet. Sed hoc præceptum prætermittendum est facetiarum, cum his nihil opus sit: nos autem, quomodo utamur, cum opus sit, quærimus; ut in adversarium, et maxime si ejus stultitia poterit agitari,* in testem stultum, cupidum, levem, si facile homines audituri videbuntur. Omnino probabiliora sunt, quæ lacessiti dicimus, quam quæ priores: nam et ingenii celeritas major est, quæ apparet in respondendo, et humanitatis est

* *Si ejus stultitia poterit agitari.* If his folly can be exposed.

est responsio: videmur enim quieturi fuisse, nisi essemus lacessiti: ut in ista ipsa concione nihil fere dictum est ab hoc, quod quidem facetius dictum videretur, quod non provocatus responderit. Erat autem tanta gravitas in Domitio, tanta auctoritas, ut quod esset ab eo objectum, lepore magis elevandum, quam contentione frangendum videretur.

§ LVII. Tum Sulpitius, Quid igitur? inquit, patiemur Cæsarem, qui, quamquam Crasso facetias concedit, tamen multo in eo studio magis ipse elaborat, non explicare nobis totum genus hoc jocandi, quale sit, et unde ducatur; præsertim cum tantam vim et utilitatem salis* et urbanitatis† esse fateatur? Quid si, inquit Julius, assentior Antonio dicenti, nullam esse artem salis? Hic cum Sulpitius reticuisset, Quasi vero, inquit Crassus, horum ipsorum, de quibus Antonius tamdiu loquitur, ars ulla sit: observatio quædam est, ut ipse dixit, earum rerum, quæ in dicendo valent; quæ si eloquentes facere possit, quis esset non eloquens? Quis enim hæc non vel facile, vel certe aliquo modo posset ediscere? Sed ego in his præceptis hanc vim et hanc utilitatem esse arbitror, non ut ad reperiendum, quid dicamus, arte ducamur; sed ut ea, quæ natura, quæ studio, quæ exercitatione

* *Sal*, wit, means that natural seasoning of a discourse, which preserves it from insipidity, leaves as it were a relish upon the palate, and enlivens the attention.

† *Urbanitas*, politeness, applied to a discourse, signifies that in its words, connection, and sentiments, it discovers delicacy of taste, joined to that refinement of learning, which is acquired from the conversation of men of letters. It is, accordingly, opposed to *rusticitas*.

tione consequimur, aut recta esse confidamus aut prava intelligamus, cum, quo referenda sint, didicerimus. Quare, Cæsar, ego quoque a te hoc peto, ut, si tibi videtur, disputes de hoc toto jocandi genere quid sentias, ne qua forte dicendi pars (quoniam ita voluistis) in hoc tali cœtu atque in tam accurato sermone præterita esse videatur. Ego vero, inquit ille, quoniam collectam a conviva, Crasse, exigis, non committam, ut, si defugerim, tibi caussam aliquam dem recusandi: quamquam soleo sæpe mirari eorum impudentiam, qui agunt in scena gestum, spectante Roscio: quis enim sese commovere potest, cujus ille vitia non videat? Sic ego nunc, Crasso audiente, primum loquar de facetiis, et *docebo sus* (ut aiunt) *oratorem* eum, quem cum Catulus nuper audisset, *fœnum alios* aiebat *esse** *oportere*. Tum ille, Jocabatur, inquit, Catulus, præsertim cum ita dicat ipse, ut ambrosia† alendus esse videatur. Verum te, Cæsar, audiamus, ut ad Antonii reliqua redeamus. Et Antonius, Perpauca quidem mihi restant, inquit: sed tamen defessus jam labore atque itinere disputationis requiescam in Cæsaris sermone, quasi in aliquo peropportuno diversorio.

§ LVIII. Atqui, inquit Julius, non nimis liberale hospitium meum dices: nam te in viam, simulac perpaullulum gustaris, extrudam et ejiciam. Ac, ne diutius vos demorer, de omni isto genere quid sentiam, perbreviter exponam. De risu quinque sunt, quæ quærantur: unum,

* *Esse* is from *edo*, to eat.

† *Ambrosia*, the food of the gods.

unum, quid sit: alterum, unde sit: tertium, sitne oratoris velle risum movere: quartum, quatenus: quintum, quæ sint genera ridiculi. Atque illud primum, quid sit ipse risus, quo pacto concitetur, ubi sit, quomodo exsistat atque ita repente erumpat, ut eum cupientes tenere nequeamus, et quomodo simul latera, os, venas, vultum, oculos occupet, viderit Democritus:* neque enim ad hunc sermonem hoc pertinet; et, si pertineret, nescire me tamen id non puderet, quod ne ipsi quidem illi scirent, qui pollicerentur. Locus autem et regio quasi ridiculi (nam id proxime quæritur) turpitudine et deformitate quadam continetur: hæc enim ridentur vel sola, vel maxime, quæ notant et designant turpitudinem aliquam non turpiter. Est autem, ut ad illud tertium veniam, est plane oratoris movere risum; vel quod ipsa hilaritas benevolentiam conciliat ei, per quem excitata est; vel quod admirantur omnes acumen uno sæpe in verbo positum, maxime respondentis, nonnumquam etiam lacessentis; vel quod frangit adversarium, quod impedit, quod elevat, quod deterret, quod refutat; vel quod ipsum oratorem politum esse hominem significat, quod eruditum, quod urbanum; maximeque quod tristitiam ac severitatem mitigat et relaxat, odiosasque res sæpe, quas argumentis dilui non facile est, joco risuque dissolvit. Quatenus autem sint ridicula tractanda oratori, perquam diligenter videndum est; id quod in quarto

* *Viderit Democritus.* There is a joke in this expression: for it may refer, either to Democritus, the famous laughing philosopher, or to an eminent physician, contemporary with the persons who are represented as concerned in this dialogue.

to loco quærendi posueramus: nam nec insignis improbitas et sceleri juncta, nec rursus miseria insignis agitata ridetur: facinorosos enim majori quadam vi, quam ridiculi, vulnerari volunt; miseros illudi nolunt, nisi si se forte jactant. Parcendum est autem maxime caritati hominum, ne temere in eos dicas, qui diliguntur.

§ LIX. Hæc igitur adhibenda est primum in jocando moderatio: itaque ea facillime luduntur, quæ neque odio magno, nec misericordia maxima digna sunt. Quamobrem materies omnis ridiculorum est in istis vitiis, quæ sunt in vita hominum neque carorum, neque calamitosorum, neque eorum, qui ob facinus ad supplicium rapiendi videntur; eaque belle agitata ridentur. Est etiam deformitatis et corporis vitiorum satis bella materies ad jocandum. Sed quærimus idem, quod in rebus cæteris maxime quærendum est, Quatenus: in quo non modo illud præcipitur, ne quid insulse, sed etiam, si quid perridicule possis. Vitandum est oratori utrumque, ne aut scurrilis jocus sit, aut mimicus: quæ cujusmodi sint, facilius jam intelligemus, cum ad ipsa ridiculorum genera venerimus. Duo enim sunt genera facetiarum, quorum alterum re tractatur, alterum dicto. Re, si quando quid, tamquam aliqua fabella, narratur; ut olim tu, Crasse, in Memmium, *comedisse eum lacertum Largii** cum esset cum eo Tarracinæ de amicula rixatus: salsa, attamen a te ipso ficta, tota narratio. Addidisti

* When a man very eagerly kissed any one, he was said, in Latin, to bite or eat the part kissed. The following lines give us an idea of this ceremony, amongst the ancient Romans.

———— Sive

didisti clausulam, tota Tarracina tum omnibus in parietibus inscriptas fuisse literas, tria LLL, duo MM: cum quæreres, id quid esset, senem tibi quendam oppidanum dixisse,

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius.

Perspicitis, hoc genus quam sit facetum, quam elegans, quam oratorium: sive habeas, vere quod narrare possis (quod tamen est mendaciunculis adspergendum,) sive fingas: est autem hæc hujus generis virtus, ut ita facta demonstres, ut mores ejus, de quo narres, ut sermo, ut vultus omnes exprimantur, ut iis, qui audiunt, tum geri illa fierique videantur. In re est item ridiculum, quod ex quadam depravata imitatione sumi solet; ut idem Crassus, *per tuam nobilitatem, per vestram familiam.* Quid aliud fuit, in quo concio rideret, nisi illa vultus et vocis imitatio? *per tuas statuas* vero cum dixit, et extento brachio paullulum etiam de gestu addidit, vehementius risimus. Ex hoc genere est illa Rosciana imitatio senis:

*Tibi ego, Antipho, has sero,** inquit:

senium

——— Sive puer furens
Impressit memorem dente labris notam.
Non, si me satis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbare
Lædentem oscula. HOR. Od. XIII Book I.

* *Tibi ego, Antipho, has sero.* For you, Antipho, I plant these (trees.) We have here the words of an old man, planting trees, and telling his son Antipho, that, as he was young and vigorous, he might reap the fruit of them.

What is here added, *senium est, cum audio*, means, that Roscius so perfectly imitated a coughing old man, with a broken, trembling voice, that one would have thought he heard the old man himself, and not a player acting the part of an old man.

senium est, cum audio. Atque ita est totum hoc ipso genere ridiculum, ut cautissime tractandum sit: mimorum est enim ethologorum, si nimia est imitatio, sicut obscœnitas, Orator surripiat oportet imitationem, ut is, qui audiat, cogitet plura, quam videat: præstet idem ingenuitatem et ruborem suum, verborum turpitudine et rerum obscœnitate vitanda.

§ LX. Ergo hæc duo genera sunt ejus ridiculi, quod in re positum est: quæ sunt propria perpetuarum facetiarum,* in quibus describuntur hominum mores, et ita effinguntur, ut aut, re narrata aliqua, quales sunt, intelligantur; aut, imitatione brevi injecta, in aliquo insigni ad irridendum vitio reperiantur. In dicto autem ridiculum est id, quod verbi aut sententiæ quodam acumine movetur: sed, ut in illo superiore genere, vel narrationis vel imitationis, vitanda est mimorum ethologorum similitudo; sic in hoc scurrilis oratori dicacitas† magnopere fugienda est. Qui igitur distinguemus a Crasso, a Catulo, a cæteris familiarem vestrum Granium, aut Vargulam amicum meum? non mehercule in mentem mihi quidem venit: sunt enim dicaces; Granio quidem nemo dicacior. Hoc, opinor: primum ne quotiescumque potuerit dictum dici, necesse habeamus dicere. Pusillus testis processit: *licet*, inquit, *rogare*, Philippus? Tum quæsitor properans, *modo breviter*. Hic ille, *non accusabis:*

Z

* *Facetia*, (or rather facetiæ) signifies such a saying as is not only pleasant and witty, but also genteel and elegant. Inst. Orat. Book VI. Chap. 3.

† *Dicacitas* signifies a discourse which causes laughter; therefore Demosthenes is said to be *urbanus*, and not *dicax*.

*sabis : perpusillum** *rogabo.* Ridicule : sed sedebat judex L. Aurifex brevior etiam, quam ipse testis : omnis est risus in judicem conversus : visum est totum scurrile ridiculum. Ergo hæc, quæ cadere possunt in quos nolis, quamvis sint bella, sunt tamen ipso genere scurrilia : ut iste, qui se vult dicacem et mehercule est, Appius, sed nonnumquam in hoc vitium scurrile delabitur, *cœnabo*, inquit, *apud te*, huic lusco, familiari meo, C. Sextio : *uni enim locum esse video.* Est hoc scurrile, et quod sine caussa lacessivit, et tamen id dixit, quod in omnes luscos conveniret : ea, quia meditata putantur esse, minus ridentur. Illud egregium Sextii, et ex tempore, *manus lava*, inquit *et cœna.* Temporis igitur ratio, et ipsius dicacitatis moderatio et temperantia, et raritas dictorum distinguet oratorem a scurra ; et, quod nos cum caussa dicimus, non ut ridiculi videamur, ut proficiamus aliquid ; illi totum diem, et sine caussa. Quid enim est Vargula assecutus, cum eum candidatus A. Sempronius cum Marco suo fratre complexus esset, *puer, abige muscas ?*† Risum quæsivit, qui est, mea sententia, vel tenuissimus ingenii fructus. Tempus igitur dicendi prudentia et gravitate moderabimur ; quarum utinam artem aliquam haberemus ! sed domina natura est.

§ LXI. Nunc exponamus genera ipsa summatim, quæ risum maxime moveant. Hæc igitur sit prima partitio,

* *Perpusillum* is here equivocal. It may be an adverb, qualifying rogabo, or an adjective, agreeing either with *testem* understood, or *judicem*, &c.

† *Musca* signifies not only a fly, but an impertinent troublesome fellow.

titio, Quod facete dicatur, id alias in re habere, alias in verbo facetias; maxime autem homines delectari, si quando risus conjuncte re verboque moveatur. Sed hoc mementote, quoscumque locos attingam, unde ridicula ducantur, ex iisdem locis fere etiam graves sententias posse duci: tantum interest, quod gravitas honestis in rebus severe, jocus* in turpiculis et quasi deformibus ponitur: velut in iisdem verbis et laudare frugi servum possumus, et, si est nequam, jocari. Ridiculum est illud Neronianum vetus in furace servo, *solum esse, cui domi nihil sit nec obsignatum,*† *nec occlusum:* quod idem in bono servo dici solet. Sed hoc iisdem etiam verbis: ex iisdem autem locis omnia nascuntur: nam quod Sp. Carvilio graviter claudicanti ex vulnere ob Rempublicam accepto, et ob eam caussam verecundanti in publicum prodire, mater dixit, *quin prodis, mi Spuri? quotiescumque gradum facies, toties tibi tuarum virtutum veniat in mentem*, praeclarum et grave est: quod Calvino Glaucia claudicanti, *ubi est vetus illud, num claudicat? at hic claudicat*, hoc ridiculum est: et utrumque ex eo, quod in claudicatione animadverti potuit, est ductum, *Quid hoc Naevio ignavius?* severe Scipio: at in male olentem, *video me a te non conveniri, sed circumveniri,*‡ subridicule Philippus: at utrumque genus continet verbi

* By the word *jocus* is meant what is contrary to seriousness. Quintil. Inst. Orator. L. vi. Cap. 13.

† *Obsignatum.* The Romans were wont to seal up their bottles, [illegible] of wine, &c.

‡ *Video me a te non conveniri, sed circumveniri.* I perceive, that I am not met, but surrounded, by you. This is said to a man, who has [illegible] a-greeable scent about him.

bi ad literam immutati similitudo. Ex ambiguo dicta vel argutissima putantur; sed non semper in joco, sæpe etiam in gravitate versantur. Africano illo majori, coronam sibi in convivio ad caput accommodanti, cum ea sæpius rumperetur, P. Licinius Varus, *noli mirari,* inquit, *si non conveniat; caput enim magnum est:* laudabile et honestum: at ex eodem genere est, *Calvus, satis est, quod dicit parum.* Ne multa: nullum genus est joci, quo non ex eodem severa et gravia sumantur. Atque hoc etiam animadvertendum, non esse omnia ridicula faceta: quid enim potest esse tam ridiculum, quam Sannio est? sed ore, vultu, imitandis moribus, voce, denique ipso corpore ridetur: falsum hunc possum dicere, atque ita non ut ejusmodi oratorem esse velim, sed ut mimum.

§ LXII. Quare primum genus hoc, quod risum vel maxime movet, non est nostrum, morosum, superstitiosum, suspiciosum, gloriosum, stultum (naturæ ridentur ipsæ;) quas personas agitare solemus, non sustinere. Alterum genus est imitatione admodum ridiculum, sed nobis tantum licet furtim, si quando, et cursim: aliter enim minime est liberale. Tertium oris depravatio, non digna nobis. Quartum obscœnitas, non solum non foro digna, sed vix convivio liberorum. Detractis igitur tot rebus ex hoc oratorio loco, facetiæ reliquæ sunt, quæ aut in re, ut ante divisi, positæ videntur esse, aut in verbo: nam quod, quibuscumque verbis dixeris, facetum tamen est, re continetur: quod mutatis verbis salem amittit, in verbis habet leporem omnem. Ambigua sunt in primis acuta, atque in verbo posita, non in re: sed non

sæpe

sæpe magnum risum movent: magis ut belle et literate dicta laudantur; ut in illum Titium, qui cum studiose pila luderet, et idem signa sacra noctu frangere putaretur, gregalesque, cum in campum non venisset, requirerent, excusavit Vespa Terentius, quod eum *brachium fregisse* diceret. Ut illud Africani, quod est apud Lucilium:

Quid? Decius, nuculam an confixum† vis facere? inquit.

Ut tuus amicus, Crasse, Granius, *non esse sextantis.* Et, si quæritis, is, qui appellatur dicax, hoc genere maxime excellit; sed risus movent alia majores. Ambiguum per se ipsum probatur id quidem, ut ante, dixi, vel maxime: ingeniosi enim videtur, vim verbi in aliud, atque cæteri accipiant, posse ducere: sed admirationem magis, quam risum movet, nisi si quando incidit in aliud genus ridiculi.

§ LXIII. Quæ genera percurram equidem: sed scitis esse notissimum ridiculi genus, cum aliud exspectamus, aliud dicitur: hic nobismet ipsis noster error risum movet. Quod si admistum est etiam ambiguum, fit salsius: ut apud Nævium videtur esse misericors ille, qui judicatum duci videt, percunctatus ita,

Quanti

† *Quid? Decius, nuculam an confixum vis facere? inquit.* Hominem *confixum* facere may mean to thrust a man through with a sword, spear, &c. nuculam *confixam* facere, to crack (pierce through) a nut.

Butler uses a similar antithesis, in these lines:

Will you employ your conqu'ring sword,
To break a fiddle, and your word?

HUDIBRAS, Canto 2.

Quanti addictus? mille nummum.

Si addidisset tantummodo, *ducas licet*, esset illud genus ridiculi præter exspectationem; sed quia addidit,

——— *Nihil addo, ducas licet,*

addito ambiguo, altero genere ridiculi, fuit (ut mihi quidem videtur) salsissimus. Hoc tum est venustissimum, cum in altercatione arripitur ab adversario verbum, et ex eo, ut a Catulo in Philippum, in eum ipsum aliquid, qui lacessivit, infligitur. Sed, cum plura sint ambigui genera, de quibus est doctrina quædam subtilior, attendere et aucupari verba oportebit: in quo, ut ea, quæ sint frigidiora, vitemus (etenim cavendum est, ne arcessitum dictum putetur) permulta tamen acute dicemus. Alterum genus est, quod habet parvam verbi immutationem, quod in litera positum Græci vocant *paronomasian*, ut *Nobiliorem*,* *mobiliorem* Cato: aut, ut idem, cum cuidam dixisset, *eamus deambulatum;* et ille, *Quid opus fuit de? Imo vero*, inquit, *quid opus fuit te?* aut ejusdem responsio illa, *si tu et adversus et aversus impudicus es.* Etiam interpretatio nominis habet acumen, cum ad ridiculum convertas, quamobrem ita quis vocetur; ut ego nuper, Nummium divisorem, ut Neoptolemum ad Trojam, sic illum in campo Martio nomen invenisse.

§ LXIV. Atque hæc omnia verbo continentur. Sæpe etiam versus facete interponitur, vel ut est vel paullulum immutatus, aut aliqua pars versus; ut Statius Scauro stomachanti (ex quo sunt nonnulli, qui tuam legem de civitate natam, Crasse, dicant,)

St,

* *Ut nobiliorem, mobiliorem Cato.* As (when) Cato (said,) that the nobility were the mobility.

*St, tacete, quid hoc clamoris? quibus nec mater nec pater,**
Tanta confidentia estis? auferte istam enim superbiam.

Nam in Cœlio sane etiam ad caussam utile fuit tuum illud, Antoni: cum ille a se pecuniam profectam diceret testis, et haberet filium delicatiorem, abeunte jam illo,

Sentin' senem esse tactum triginta minis?

In hoc genus conjiciuntur proverbia; ut illud Scipionis, cum Asellus omnes provincias stipendia merentem se peragrasse gloriaretur, *agas asellum*, et cætera. Quare ea quoque, quoniam mutatis verbis non possunt retinere eandem venustatem, non in re, sed in verbis posita ducantur. Est etiam in verbo positum non insulsum genus, ex eo, cum ad verbum, non ad sententiam rem accipere videare: ex quo uno genere totus est Tutor, mimus vetus, oppido ridiculus. Sed abeo a mimis; tantum genus hujus ridiculi insigni aliqua et nota re notari volo. Est autem ex hoc genere illud, quod tu, Crasse, nuper ei, qui te rogasset, *num tibi molestus esset futurus, si ad te bene ante lucem venisset: Tu vero*, inquisti, *molestus non eris: Jubebis igitur te*, inquit, *suscitari?* et tu, *certe negaram te molestum futurum.* Ex eodem hoc vetus illud est, quod aiunt Maluginensem illum M. Scipionem,

* *Quibus nec mater nec pater.* Who have neither mother nor father. Those, who, sprung from unknown or obscure families, were said to have neither father nor mother. Thus, Horace, *Viros nullis majoribus ortos;* meaning those men, whose ancestors were distinguished by no honors, and therefore, unknown. Sat. I. I. 6, 10.

In like manner, Melchisedec is said to have been without father and without mother. Heb. VII. 3.

pionem, cum ex centuria sua renuntiaret Acidinum consulem, præcoque dixisset, *dic de L. Manlio: Virum bonum*, inquit, *egregiumque civem esse arbitror.* Ridicule etiam illud L. Porcius Nasica censori Catoni, cum ille, *ex tui animi sententia, tu uxorem habes? Non hercule*, inquit, *ex mei animi sententia.* Hæc aut frigida sunt, aut tum salsa, cum aliud est exspectatum: natura enim nos (ut ante dixi) noster delectat error; ex quo, cum quasi decepti sumus exspectatione, ridemus.

§ LXV. In verbis etiam illa sunt, quæ aut ex immutata oratione ducuntur, aut ex unius verbi translatione,* aut ex inversione verborum. Ex immutatione; ut, olim Rusca cum legem ferret annalem, dissuasor M. Servilius, *dic mihi* inquit, *M. Pinari, num, si contra te dixero, mihi male dicturus es, ut cæteris fecisti? Ut sementem feceris, ita metes*, inquit. Ex translatione autem; ut, cum Scipio ille major Corinthiis statuam pollicentibus eo loco, ubi aliorum essent imperatorum, *turmales* dixit *displicere.* Invertuntur autem verba; ut Crassus apud M. Perpernam judicem pro Aculeone cum diceret, aderat contra Aculeonem Gratidiano L. Ælius Lamia, deformis, ut nostis; qui cum interpellaret odiose, *audiamus*, inquit, *pulcellum puerum*, Crassus: cum esset arrisum, *non potui mihi*, inquit Lamia, *formam ipse fingere; ingenium potui:* tum hic, *audiamus*, inquit, *disertum:* multo etiam arrisum est vehementius. Sunt etiam illa venusta, ut in gravibus sententiis, sic in facetiis: dixi enim

* *Ex unius verbi translatione*; from the metaphorical application of a word.

enim dudum, materiam aliam esse joci, aliam severitatis; gravium autem et jocorum unam esse rationem. Ornant igitur in primis orationem verba relata contrarie:* quod idem genus est sæpe etiam facetum; ut Servius ille Galba, cum judices L. Scribonio tribuno plebis ferret familiares suos, et dixisset Libo, *quando tandem, Galba, de triclinio tuo exibis?* *Cum tu*, inquit, *de cubiculo alieno.* A quo genere ne illud quidem plurimum distat, quod Glaucia Metello, *villam in Tiburte habes, cortem in Palatio.*

§ LXVI. Ac verborum quidem genera quæ essent faceta, dixisse me puto. Rerum plura sunt, eaque magis (ut dixi ante) ridentur: in quibus est narratio; res sane difficilis: exprimenda enim sunt, et ponenda ante oculos ea, quæ videantur esse verisimilia, quod est proprium narrationis; et quæ sint, quod ridiculi proprium est, subturpia: cujus exemplum, ut brevissimum, sit sane illud, quod ante posui, Crassi de Memmio. Et ad hoc genus adscribamus etiam narrationes apologorum. Trahitur etiam aliquid ex historia; ut cum Sext. Titius se Cassandram esse diceret, *multos*, inquit Antonius, *possum tuos Ajaces Oileos*† *nominare.* Est etiam ex similitudine, quæ aut collationem habet, aut tamquam imaginem. Collationem, ut ille Gallus olim testis in Pisonem, cum innumerabilem Magio præfecto pecuniam dixisset datam, idque Scaurus tenuitate Magii redargueret, *Erras*, inquit, *Scaure: ego enim Magium non conservasse dico, sed, tamquam nudus nuces legeret, in ventrem abstulisse.*

A a Ut

* *Verba relata contrarie*; antitheses.

† *Ajax Oileus*, according to the Greek story, ravished Cassandra.

Ut illud M. Cicero senex, hujus viri optimi, nostri familiaris, pater, *nostros homines similes esse Syrorum venalium; ut quisque optime Græce sciret, ita esse nequissimum.* Valde autem ridentur etiam imagines, quæ fere in deformitatem, aut in aliquod vitium corporis ducuntur cum similitudine turpioris; ut meum illud in Helvium Manciam, *jam ostendam, cujusmodi sis:* cum ille, *ostende, quæso*, demonstravi digito pictum Gallum in Mariano scuto Cimbrico sub Novis distortum, ejecta lingua, buccis fluentibus: risus est commotus: nihil tum Manciæ simile visum est: ut cum Testio Penario, mentum in dicendo intorquenti, *tum ut diceret, si quid vellet, si nucem fregisset.* Etiam illa, quæ minuendi aut augendi caussa ad incredibilem admirationem efferuntur; velut tu, Crasse, in concione, *ita sibi ipsum magnum videri Memmium, ut, in forum descendens, caput ad fornicem Fabii demitteret.* Ex quo genere etiam illud est, quod Scipio apud Numantiam, cum stomacharetur cum C. Metello, dixisse dicitur, *si quintum pareret mater ejus, asinum fuisse parituram.* Arguta etiam significatio est, cum parva re, et sæpe verbo res obscura et latens illustratur; ut cum C. Fabricio P. Cornelius, homo, ut existimabatur, avarus et furax, sed egregie fortis et bonus imperator, gratias ageret, *quod se homo inimicus consulem fecisset, bello præsertim magno et gravi; Nihil est, quo mihi gratias agas*, inquit, *si malui compilari, quam vænire.* Ut Asello, Africanus objicienti lustrum illud infelix, *noli*, inquit, *mirari: is enim, qui te ex ærariis exemit, lustrum condidit et taurum immolavit.* Tanta suspicio est, ut religione civitatem obstrinxisse videatur Mummius, quod Asellum ignominia levarit.

§ LXVII.

§ LXVII. Urbana etiam dissimulatio est, cum alia dicuntur, ac sentias; non illo genere, de quo ante dixi, cum contraria dicas, ut Lamiæ Crassus; sed cum toto genere orationis severe ludas, cum aliter sentias ac loquare; ut noster Scævola Septumuleio illi Anagnino, cui pro C. Gracchi capite erat aurum repensum, roganti, *ut se in Asiam præfectum duceret: Quid tibi vis*, inquit, *insane? tanta malorum est multitudo civium, ut tibi ego hoc confirmem, si Romæ manseris, te paucis annis ad maximas pecunias esse venturum.* In hoc genere Fannius in annalibus suis Africanum hunc Æmilianum dicit fuisse, et eum Græco verbo appellat *eiroona*: sed, uti ferunt, qui melius hæc norunt, Socratem opinor in hac ironia dissimulantiaque longe lepore et humanitate omnibus præstitisse: genus est perelegans, et cum gravitate salsum, cumque oratoriis dictionibus tum urbanis sermonibus accommodatum. Et hercule omnia hæc, quæ a me de facetiis disputantur, non majora forensium actionum, quam omnium sermonum condimenta* sunt. Nam quod apud Catonem est, qui multa retulit, ex quibus a me exempli caussa multa ponuntur, per mihi scitum videtur, C Publicium solitum dicere, *P. Mummium cuivis tempori hominum esse:* sic profecto res se habet, nullum ut sit vitæ tempus, in quo non deceat leporem humanitatemque versari. Sed redeo ad cætera. Est huic finitimum dissimulationi, cum honesto verbo vitiosa res appellatur; ut cum Africanus censor tribu movebat eum centurionem, qui in Paulli pugna non affuerat: cum ille se custodiæ caussa diceret in castris remansisse quæreretque,

* *Non majora——condimenta:* are not more suitable ingredients.

reretque, cur ab eo notaretur; *non amo*, inquit, *nimium diligentes.* Acutum etiam illud est, cum ex alterius oratione aliud excipias, atque ille vult; ut Salinatori Maximus, cum, Tarento amisso, arcem tamen Livius retinuisset, multaque ex ea prælia præclara fecisset, cum aliquot post annos Maximus id oppidum recepisset, rogaretque eum Salinator, ut meminisset opera sua se Tarentum recepisse, *quidni*, inquit, *meminerim? numquam enim recepissem, nisi tu perdidisses.* Sunt etiam illa subabsurda, sed eo ipso nomine sæpe ridicula, non solum mimis perapposita, sed etiam quodammodo nobis:

——— *Homo fatuus,*
Postquam rem habere cœpit, est mortuus.
——— *Quid est tibi*
Ista mulier? uxor: similis medius fidius: et,
Quamdiu ad aquas fuit, numquam est mortuus.

§ LXVIII. Genus hoc levius, et, ut dixi, mimicum: sed habet nonnumquam aliquid etiam apud nos loci ut vel non stultus quasi stulte cum sale dicat aliquid; ut tibi, Antoni, Mancia, cum audisset te censorem a M. Duronio de ambitu postulatum, *aliquando*, inquit, *tibi tuum negotium agere licebit.* Valde hæc ridentur, et hercule omnia, quæ a prudentibus, quasi per dissimulationem non intelligendi, subabsurde salseque dicuntur. Ex quo genere est etiam, non videri intelligere, quod intelligas; ut Pontidius, *qualem existimas, qui in adulterio deprehenditur? tardum:* ut ego, qui in delectu Metello, cum excusationem oculorum a me non acciperet, et dixisset, *tu igitur nihil vides? Ego*

vero,

vero, inquam, *aperta Esquilina video villam** *tuam*: ut illud Nasicæ, qui cum ad poetam Ennium venisset, eique ab ostio quærenti Ennium ancilla dixisset, domi non esse; Nasica sensit illam domini jussu dixisse, et illum intus esse: paucis post diebus cum ad Nasicam venisset Ennius, et eum a janua quæreret, exclamat Nasica, se domi non esse: tum Ennius, *quid? ego non cognosco vocem*, inquit, *tuam?* Hic Nasica, *homo es impudens: ego, cum te quærerem, ancillæ tuæ credidi, te domi non esse; tu mihi non credis ipsi?* Est bellum illud quoque, ex quo is, qui dixit, irridetur in eo ipso genere, quod dixit; ut, cum Q. Opimius consularis, qui adolescentulus male† audisset, festivo homini Egilio, qui videretur mollior nec esset, dixisset, *quid tu, Egilia mea? quando ad me venis cum tua colu et lana? Non pol*, inquit, *audeo; nam me ad famosas vetuit mater accedere.*

§ LXIX. Salsa sunt etiam, quæ habent suspicionem ridiculi absconditam; quo in genere est illud Siculi, cui cum familiaris quidam quereretur, quod diceret uxorem suam suspendisse se de ficu, *amabo te*, inquit, *da mihi ex ista arbore, quos seram*,‡ *surculos*. In eodem genere est, quod Catulus dixit cuidam oratori malo; qui cum in epilogo misericordiam se movisse putaret, postquam assedit,

* *Video villam tuam*. This was a severe remark; for Metellus had built an elegant country house, and was liable to be called to an account for the money, which he had expended in building it.

† *Male audisset*; had been reproached. Audio, qualified with male, signifies to be reproached, or to have a bad character.

‡ *Seram*. In some editions it is inseram, which is better. Seram, however, may be compounded with *in* understood. N. H. Lat. Gram. Part. III. Sect. 3. 6. Note *. Sc. Quos *inseram* arbori.

assedit, rogavit hunc, videreturne misericordiam movisse: *Ac magnam quidem*, inquit: *neminem enim puto esse tam durum, cui non oratio tua miseranda visa sit.* Me quidem hercule valde illa movent stomachosa et quasi submorosa ridicula, non cum a moroso dicuntur; tum enim non sal, sed natura ridetur: in quo, ut mihi videtur, persalsum illum est apud Nævium;

—— Quid ploras, pater?
Mirum, ni cantem: condemnatus sum.

Huic generi quasi contrarium est ridiculi genus patientis ac lenti; ut, cum Cato percussus esset ab eo, qui arcam ferebat, cum ille diceret, *cave;* rogavit, *numquid aliud ferret præter arcam?* Etiam stultitiæ salsa reprehensio; ut ille Siculus, cui prætor Scipio patronum caussæ dabat hospitem suum, hominem nobilem, sed admodum stultum; *quæso*, inquit, *prætor, adversario meo da istum patronum; deinde mihi neminem dederis.* Movent illa etiam, quæ conjectura explanantur longe aliter atque sunt, sed acute atque concinne; ut cum Scaurus accusaret Rutilium ambitus, cum ipse consul esset factus, ille repulsam tulisset, et in ejus tabulis ostenderet literas, A. F. P. R. idque diceret esse, *actum fide P. Rutilii;* Rutilius autem, *ante factum, post relatum;* C. Cannius eques Romanus, cum Rufo adesset, exclamat, neutrum illis literis declarari: *Quid ergo?* inquit Scaurus: *Æmilius fecit, plectitur Rutilius.*

§ LXX. Ridentur etiam discrepantia; *Quid huic abest, nisi res et virtus?* Bella etiam est familiaris reprehensio, quasi errantis; ut cum objurgavit Albius Granium, quod, cum ejus tabulis quiddam ab Albucio probatum

probatum videretur, et valde absoluto Scævola gauderet, neque intelligeret contra suas tabulas esse judicatum. Huic similis est etiam admonitio in consilio dando familiaris; ut cum patrono malo, cum vocem in dicendo obtudisset, suadebat Granius, ut mulsum frigidum biberet, simulac domum redisset: *perdam*, inquit, *vocem si id fecero: melius est*, inquit, *quam reum*. Bellum etiam est, cum, quid cuique sit consentaneum, dicitur; ut cum Scaurus nonnullam haberet invidiam ex eo, quod Phrygionis Pompeii, locupletis hominis, bona sine testamento possederat, sederetque advocatus reo Bestiæ, cum funus quoddam duceretur, accusator C. Memmius, *vide*, inquit, *Scaure, mortuus rapitur, si potes esse possessor*. Sed ex his omnibus nihil magis ridetur, quam quod est præter exspectationem; cujus innumerabilia sunt exempla, vel Appii majoris illius, qui, in senatu cum ageretur de agris publicis et de lege Thoria, et premeretur Lucullus ab iis, qui a pecore ejus depasci agros publicos dicerent; *non est*, inquit, *Luculli pecus illud, erratis* (defendere Lucullum videbatur,) *ego liberum puto esse: qua lubet, pascitur*. Placet etiam mihi illud Scipionis illius, qui Tib. Gracchum perculit: cum ei M. Flaccus multis probris objectis P. Mutium judicem tulisset, *ejero*, inquit; *iniquus est*: cum esset admurmuratum, *ah*, inquit, *Patres conscripti, non ego mihi illum iniquum ejero, verum omnibus*. Ab hoc vero Crasso nihil facetius: cum læsisset testis Silus Pisonem, quod se in eum audisse dixisset, *potest fieri*, inquit, *Sile, ut is, unde te audisse dicis, iratus dixerit*: annuit Silus: *potest etiam, ut tu non recte intellexeris*: id quoque toto capite annuit, ut

sc

se Crasso daret: *potest etiam fieri*, inquit, *ut omnino, quod te audisse dicis, numquam audieris:* hoc ita præter exspectationem accidit, ut testem omnium risus obrueret. Hujus generis est plenus Nævius, et jocus est familiaris,

—— *Sapiens si algebis, tremes*,*

et alia permulta.

§ LXXI. Sæpe etiam facete concedas adversario id ipsum, quod tibi ille detrahit; ut C. Lælius, cum ei quidam malo genere natus diceret, indignum esse suis majoribus, *at hercule*, inquit, *tu tuis dignus*. Sæpe etiam sententiose ridicula dicuntur; ut M. Cincius quo die legem de donis et muneribus tulit, cum C. Cento prodisset, et satis contumeliose, *quid fers, Cinciole?*† quæsisset: *ut emas*, inquit, *Cai, si uti velis*. Sæpe enim salse, quæ fieri non possunt, optantur; ut M. Lepidus, cum, cæteris se in campo exercentibus, in herba ipse recubuisset *vellem hoc esset*, inquit, *laborare*. Salsum est etiam quærentibus et quasi percunctantibus lente respondere, quod nollent; ut censor Lepidus, cum M. Antistio Pyrgensi equum ademisset, amicique cum vociferarentur et quærerent, quid ille patri suo responderet, cur ademptum sibi equum diceret, cum optimus colonus, parcissimus, modestissimus, frugalissimus esset, *me istorum*, inquit, *nihil credere*. Colliguntur a Græcis alia nonnulla, exsecrationes, admirationes, minationes.

Sed

* *Sapiens si algebis, tremes.* Although you are a philosopher, you will tremble, if you be cold.

† *Cinciole;* Cinciolus: a diminutive from *Cincius*.

Sed hæc ipsa nimis mihi videor multa in genera descripsisse: nam illa, quæ verbi ratione et vi continentur, certa fere ac definita sunt; quæ plerumque, ut ante dixi, laudari magis, quam rideri solent. Hæc autem, quæ sunt in re et in ipsa sententia, partibus sunt innumerabilia, generibus pauca: exspectationibus enim decipiendis, et naturis aliorum irridendis, ipsorum ridicule indicandis, et similitudine turpioris, et dissimulatione, et subabsurda dicendo, et stulta reprehendendo risus moventur. Itaque imbuendus est is, qui jocose vult dicere, quasi natura quadam apta ad hæc genera, et moribus, ut ad cujusque modi genus ridiculi vultus etiam accommodetur; qui quidem quo severior est et tristior, ut in te, Crasse, hoc illa, quæ dicuntur, salsiora videri solent. Sed jam tu, Antoni, qui hoc diversorio sermonis mei libenter acquieturum te esse dixisti, tamquam in Pomtinum deverteris, neque amœnum neque salubrem locum, censeo, ut satis diu te putes requiesse, et iter reliquum conficere pergas. Ego vero, atque hilare quidem a te acceptus, inquit, et cum doctior per te, tum etiam audacior factus sum ad jocandum: non enim vereor, ne quis me in isto genere leviorem jam putet, quoniam quidem tu Fabricios mihi auctores, et Africanos, Maximos, Catones, Lepidos protulisti. Sed habetis ea, quæ voluistis ex me audire, de quibus quidem accuratius dicendum et cogitandum fuit: nam cætera faciliora sunt, atque ex iis, quæ jam dicta sunt, reliqua nascuntur omnia.

§ LXXII. Ego enim cum ad caussam sum aggressus, atque omnia cogitando, quoad facere potui, persecutus,

cum et argumenta caussæ, et eos locos, quibus animi judicum conciliantur, et illos, quibus permoventur, vidi atque cognovi: tum constituo, quid habeat quæque caussa boni, quid mali: nulla enim fere res potest in dicendi disceptationem aut controversiam vocari, quæ non habeat utrumque: sed, quantum habeat, id* refert. Mea autem ratio in dicendo hæc esse solet, ut boni quod habeat, id amplectar, exornem, exaggerem; ibi commoror, ibi habitem, ibi hæream: a malo autem vitioque caussæ ita recedam, non ut id me defugere appareat, sed ut totum bono illo ornando et augendo dissimulatum obruatur. Et, si caussa est in argumentis, firmissima quæque maxime tueor, sive plura sunt, sive aliquod unum: sin autem in conciliatione aut in permotione caussa est, ad eam me potissimum partem, quæ maxime commovere animos hominum potest, confero. Summa denique hujus generis hæc est, ut, si in refellendo adversario firmior esse oratio, quam in confirmandis nostris rebus, potest, omnia in illum conferam tela; sin nostra facilius probari, quam illa redargui possunt, abducere animos a contraria defensione, et ad nostram coner traducere. Duo denique illa, quæ facillima videntur (quoniam, quæ difficiliora sunt, non possum,) mihi pro meo jure sumo: Unum, ut molesto aut difficili argumento aut loco nonnumquam omnino nihil respondeam; quod forsitan aliquis jure irriserit: quis enim est, qui id facere non possit? sed tamen ego de mea nunc, non de aliorum facultate, disputo; confiteorque me si quæ premat res vehementius, ita cedere solere, ut

non

* *Id refert;* that is the point or question.

non modo non abjecto, sed ne rejecto quidem scuto fugere videar; sed adhibere quandam in dicendo speciem atque pompam, et pugnæ similem fugam: consistere vero in meo præsidio sic, ut non fugiendi hostis, sed capiendi loci caussa cessisse videar: Alterum est illud, quod ego oratori maxime cavendum et providendum puto, quodque me sollicitare summe solet; non tam, ut prosim caussis, elaborare soleo, quam ut ne quid obsim: non quin enitendum sit in utroque: sed tamen multo est turpius oratori nocuisse videri caussæ, quam non profuisse.

§ LXXIII. Sed quid hoc loco vos inter vos, Catule? an hæc, ut sunt contemnenda, contemnitis? Minime, inquit, ille; sed Cæsar de isto ipso quiddam velle dicere videbatur. Me vero lubente, inquit, Antonius, dixerit, sive refellendi caussa sive quærendi. Tum Julius, Ego mehercule, inquit, Antoni, semper is fui, qui de te oratore sic prædicarem, unum te in dicendo mihi videri tectissimum; propriumque hoc esse laudis tuæ, nihil a te unquam esse dictum, quod obesset ei, pro quo diceres. Idque memoria teneo, cum mihi sermo cum hoc ipso Crasso, multis audientibus, esset de te institutus, Crassusque plurimis verbis eloquentiam laudaret tuam, dixisse me, cum cæteris tuis laudibus hanc esse vel maximam, quod non solum, quod opus* esset, diceres, sed etiam, quod non opus esset, non diceres: tum illum mihi respondere memini, cætera in te summe esse laudanda, illud vero improbi esse hominis et perfidiosi, dicere

* *Opus*, necessary, is an indeclinable adjective.

cere quod alienum esset, et noceret ei, pro quo quis diceret: quare non sibi eum disertum, qui id non faceret, videri; sed improbum, qui faceret. Nunc, si tibi videtur, Antoni, demonstres, velim, quare tu hoc ita magnum putes, nihil in caussa mali facere, ut nihil tibi in oratore majus esse videatur.

§ LXXIV. Dicam equidem, Cæsar, inquit, quid intelligam: sed et tu, et vos omnes, hoc, inquit, mementote, non me de perfecti oratoris divinitate quadam loqui, sed de exercitationis et consuetudinis meæ mediocritate. Crassi quidem responsum excellentis cujusdam est ingenii ac singularis; cui quidem portenti simile esse visum est, posse aliquem inveniri oratorem, qui aliquid mali faceret dicendo, obessetque ei, quem defenderet. Facit enim de se conjecturam, cujus tanta vis ingenii est, ut neminem, nisi consulto, putet, quod contra seipsum sit, dicere: sed ego non de præstanti quadam et eximia, sed prope de vulgari et communi prudentia disputo. Apud Græcos fertur incredibili quadam magnitudine consilii atque ingenii Atheniensis ille fuisse Themistocles; ad quem quidam doctus homo, atque in primis eruditus accessisse dicitur, eique artem memoriæ, quæ tum primum proferebatur, pollicitus esse se traditurum: cum ille quæsisset, quidnam illa ars efficere posset, dixisse illum doctorem, *ut omnia meminisset*; et ei Themistoclem respondisse, *gratius sibi illum esse facturum, si se oblivisci, quæ vellet, quam si meminisse docuisset.* Videsne, quæ vis in homine acerrimi ingenii, quam potens, et quanta mens fuerit? qui ita responderit, ut intelligere possemus, nihil ex illius animo, quod semel

semel esset infusum, umquam effluere potuisse: cum quidem ei fuerit optabilius, oblivisci posse potius, quod meminisse nollet, quam, quod semel audisset vidissetve, meminisse. Sed neque propter hoc Themistoclis responsum, memoriæ nobis opera danda non est; neque illa mea cautio et timiditas in caussis propter præstantem prudentiam Crassi negligenda est: uterque enim istorum non mihi attulit aliquam, sed suam significavit facultatem. Etenim permulta sunt in caussis, in omni parte orationis circumspicienda, ne quid offendas, ne quo irruas. Sæpe aliquis testis aut non lædit, aut minus lædit, nisi lacessatur: orat reus, urgent advocati, ut invehamur, ut maledicamus, denique ut interrogemus: non moveor, non obtempero, non satisfacio, neque tamen ullam assequor laudem: homines enim imperiti facilius, quod stulte dixeris, reprehendere, quam, quod sapienter tacueris, laudare possunt. Hic, quantum sit mali, si iratum, si non stultum, si non levem testem læseris? habet enim et voluntatem nocendi in iracundia, et vim in ingenio, et pondus in vita: nec, si hoc Crassus non committit, ideo non multi et sæpe committunt: quo quidem mihi videri turpius nihil solet, quam cum ex oratoris dicto aliquo aut responso aut rogatu sermo ille sequitur, *occidit ille: adversariumne? imo vero, aiunt, se, et eum, quem defendit.**

§ LXXV.

* *Occidit ille: adversariumne? imo vero, aiunt, se, et eum quem defendit.* He has destroyed—whom? his adversary? No, but himself, and his client.

§ LXXV. Hoc Crassus non putat nisi perfidia accidere posse: ego autem sæpissime video in caussis aliquid mali facere homines minime malos. Quid? illud, quod supra dixi, solere me cedere, et, ut planius dicam, fugere ea, quæ valde caussam meam premerent, cum id non faciunt alii, versanturque in hostium castris, ac sua præsidia dimittunt, mediocriterne caussis nocent, cum aut adversariorum adjumenta confirmant, aut ea, quæ sanare nequeunt, exulcerant? Quid? cum personarum, quas defendunt, rationem non habent? Si, quæ sunt in his invidiosa, non mitigant extenuando, sed laudando et efferendo invidiosiora faciunt, quantum in eo tandem mali? Quid? si in homines caros judicibusque jucundos sine ulla præmunitione orationis acerbius et contumeliosius invehare, nonne abs te judices abalienes? Quid? si, quæ vitia aut incommoda sunt in aliquo judice uno, aut pluribus, ea tu in adversariis exprobrando non intelligas te in judices invehi, mediocre peccatum est? Quid? si, cum pro altero dicas, litem tuam facias, aut læsus efferare iracundia, caussam relinquas, nihilne noceas? In quo ego, non quo libenter male audiam,* sed quia ego caussam non libenter relinquo, nimium patiens et lentus existimor: ut cum te ipsum, Sulpiti, objurgabam, quod ministratorem† peteres, non adversarium. Ex quo etiam illud assequor, ut, si quis mihi maledicat, petulans aut plane insanus esse videatur. In ipsis autem argumentis si quid posueris aut aperte falsum, aut ei, quod dixeris dicturusve sis, contrarium, aut genere ipso remotum

* *Non quo libenter male audiam.* Not that I would willingly hear myself reproached. See Sect. LXVIII, Note †.

† *Ministratorem,* an assistant, or agent.

motum ab usu judiciorum ac foro, nihilne noceas? Quid multa? omnis cura mea solet in hoc versari semper (dicam enim sæpius,) si possim, ut boni aliquid efficiam dicendo; sin id minus, ut certe ne quid mali.

§ LXXVI. Itaque nunc illuc redeo, Catule, in quo tu me paulo ante laudabas, ad ordinem collocationemque rerum ac locorum, cujus ratio est duplex;* altera, quam affert natura caussarum; altera, quæ oratorum judicio et prudentia comparatur. Nam ut aliquid ante rem dicamus; deinde ut rem exponamus: post ut eam probemus nostris præsidiis confirmandis, contrariis refutandis; deinde ut concludamus, atque ita peroremus; hoc dicendi genus natura ipsa præscribit. Ut vero statuamus, ea, quæ probandi, docendi, persuadendi caussa dicenda sunt, quemadmodum componamus; id est vel maxime proprium oratoris prudentiæ. Multa enim occurrunt argumenta: multa, quæ in dicendo profutura videantur: sed eorum partim ita levia sunt, ut contemnenda sint; partim etiam, si quid habent adjumenti, sunt nonnumquam ejusmodi, ut insit in iis aliquid vitii, neque tanti sit illud, quod prodesse videatur, ut cum aliquo malo conjungatur. Quæ autem sunt utilia atque firma, si ea tamen (ut sæpe fit) valde multa sunt, ea, quæ ex iis aut levissima sunt, aut aliis gravioribus consimilia, secerni arbitror oportere, atque ex oratione removeri. Equidem cum colligo argumenta caussarum, non tam ea numerare soleo, quam expendere.

§ LXXVII.

* *Cujus ratio est duplex.* Of which order or arrangement there is a double method (i. e. there are two methods.)

§ LXXVII. Et quoniam, quod sæpe jam dixi, tribus rebus omnes ad nostram sententiam perducimus, aut docendo, aut conciliando, aut permovendo; una ex tribus his rebus res præ nobis est ferenda, ut nihil aliud, nisi docere, velle videamur: reliquæ duæ, sicuti sanguis in corporibus, sic illæ in perpetuis orationibus fusæ esse debebunt. Nam et principia, et cæteræ partes orationis, de quibus paulo post pauca dicemus, habere hanc vim magnopere debent, ut ad eorum mentes, apud quos agetur, movendas permanere possint: sed his partibus orationis, quæ etsi nihil docent argumentando, persuadendo tamen ut commovendo proficiunt plurimum, quamquam maxime proprius est locus et in exordiendo et in perorando; degredi tamen ab eo, quod proposueris atque agas, permovendorum animorum caussa, sæpe utile est. Itaque vel narratione exposita sæpe datur ad commovendos animos degrediendi locus; vel argumentis nostris confirmatis, vel contrariis refutatis, vel utroque loco, vel omnibus, si habet eam caussa dignitatem atque copiam, recte id fieri potest: eæque caussæ sunt ad augendum et ad ornandum gravissimæ atque plenissimæ, quæ plurimos exitus dant ad ejusmodi degressionem, ut his locis uti liceat, quibus animorum impetus eorum, qui audiunt, aut impellantur aut reflectantur. Atque etiam in illo reprehendo eos, qui quæ minime firma sunt, ea prima collocant: in quo illos quoque errare arbitror, qui, si quando (id quod mihi numquam placuit) plures adhibent patronos, ut in quoque eorum minimum* putant esse, ita eum primum volunt dicere: res enim hoc postulat, ut eorum exspectationi, qui audiunt, quam celerrime

* *Minimum* (ingenii is understood.)

celerrime occurratur; cui si initio satisfactum non sit, multo plus sit in reliqua caussa laborandum: male enim se res habet, quæ non statim, ut dici cœpta est, melior fieri videtur. Ergo, ut in oratore optimus quisque, sic et in oratione firmissimum quodque sit primum dum illud tamen in utroque teneatur, ut ea, quæ excellant, serventur etiam ad perorandum: si quæ erunt mediocria (nam vitiosis nusquam esse oportet locum,) in mediam turbam atque in gregem conjiciantur. Hisce omnibus rebus consideratis, tum denique id, quod primum est dicendum, postremum soleo cogitare, quo utar exordio. Nam si quando id primum invenire volui, nullum mihi occurrit, nisi aut exile, aut nugatorium, aut vulgare atque commune.

§ LXXVIII. Principia autem dicendi semper cum accurata, et acuta, et instructa sententiis, apta verbis, tum vero caussarum propria esse debent: prima est enim quasi cognitio et commendatio orationis in principio; quæ continuo eum, qui audit, permulcere atque allicere debet. In quo admirari soleo non equidem istos, qui nullam huic rei operam dederunt, sed hominem in primis disertum atque eruditum Philippum; qui ita solet ad dicendum surgere, ut, quod primum verbum habiturus, sit nesciat: et ait idem, *cum brachium concalefecerit, tum se solere pugnare*: neque attendit, eos ipsos, unde hoc simile ducat, illas primas hastas ita jactare leniter, ut et venustati vel maxime serviant, et reliquis viribus suis consulant. Neque est dubium, quin exordium dicendi vehemens et pugnax non sæpe esse debeat: sed si in ipso illo gladiatorio vitæ certamine, quod ferro de-

 cernitur,

cernitur, tamen ante congressum multa fiunt, quæ non ad vulnus, sed ad speciem valere videantur; quanto hoc magis in oratione exspectandum, in qua non vis potius,* quam delectatio postulatur. Nihil est denique in natura rerum omnium, quod se universum profundat, et quod totum repente evolet: sic omnia quæ fiunt, quæque aguntur acerrime, lenioribus principiis natura ipsa prætexuit. Hæc autem in dicendo non extrinsecus aliunde quærenda, sed ex ipsis visceribus caussæ sumenda sunt (idcirco, tota caussa pertentata atque perspecta, locis omnibus inventis atque instructis, considerandum est, quo principio sit utendum; sic et facile reperietur:) sumentur enim ex iis rebus, quæ erunt uberrimæ vel in argumentis, vel in iis partibus, ad quas dixi degredi sæpe oportere. Ita et momenti aliquid afferent, cum erunt pæne ex intima defensione depromta; et apparebit ea non modo non esse communia, nec in alias caussas posse transferri; sed penitus ex ea caussa, quæ tum agatur, effloruisse.

§ LXXIX. Omne autem principium aut rei totius, de qua agetur, significationem habere debebit, aut aditum ad caussam et munitionem, aut quoddam ornamentum et dignitatem. Sed oportet, ut ædibus ac templis vestibula et aditus, sic caussis principia proportione rerum præponere: itaque in parvis atque in frequenti-

bus

* *In qua non vis potius, quam delectatio postulatur.* This reading is preferable to *in qua non vis potius, sed delectatio postulatur,* which some editions have.

bus* caussis ab ipsa re est exordiri sæpe commodius. Sed, cum erit utendum principio (quod plerumque erit,) aut ex reo, aut ex adversario, aut ex re, aut ex eis, apud quos agetur, sententias duci licebit. Ex reo (reos appello, quorum res est,) quæ significent virum bonum, quæ liberalem, quæ calamitosum, quæ misericordia dignum, quæ valeant contra falsam criminationem: ex adversario, iisdem ex locis fere contraria: ex re, si crudelis, si infanda, si præter opinionem, si immerito, si misera, si ingrata, si indigna, si nova, si quæ restitui sanarique non possit: ex iis autem, apud quos agetur, ut benevolos beneque existimantes efficiamus; quod agendo efficitur melius, quam rogando. Est id quidem in totam orationem confundendum, nec minime in extremam; sed tamen multa principia ex eo genere gignuntur. Nam et attentum, monent Græci, ut principio faciamus judicem et docilem; quæ sunt utilia, sed non principii magis propria, quam reliquarum partium: faciliora etiam in principiis, quod et attenti tum maxime sunt, cum omnia exspectant, et dociles magis initiis esse possunt; illustriora enim sunt, quæ in principiis, quam quæ in mediis caussis dicuntur, aut arguendo aut refellendo. Maxima autem copia principiorum ad judicem aut alliciendum aut incitandum ex iis locis trahitur, qui ad motus animorum conficiendos inerunt in caussa: quos tamen totos in principio explicari non oportebit, sed tantum impelli primo judicem leviter, ut jam inclinato reliqua incumbat oratio.

§ LXXX.

* *Infrequentibus*, unusual, or trifling.

§ LXXX. Connexum autem ita sit principium consequenti orationi, ut non, tamquam citharœdi procemium, affictum aliquod, sed cohærens cum omni corpore membrum esse videatur: nam nonnulli, cum illud meditati ediderunt, sic ad reliqua transeunt, ut audientiam sibi fieri nolle videantur.* Atque ejusmodi illa prolusio debet esse, non ut Samnitium, qui vibrant hastas ante pugnam, quibus in pugnando nihil utuntur; sed ut ipsis sententiis, quibus luserunt, vel pugnare possint. Narrare vero rem quod breviter jubent, si brevitas appellanda est, cum verbum nullum redundat, brevis est L. Crassi oratio: sin tum est brevitas, cum tantum verborum est, quantum necesse est, aliquando id opus est: sed sæpe obest vel maxime in narrando: non solum quod obscuritatem affert, sed etiam quod eam virtutem, quæ narrationis est maxima, ut jucunda, et ad persuadendum accommodata sit, tollit: ut, illa,

Nam is postquam excessit ex ephebis etc.

quam longa est narratio?† mores adolescentis ipsius, et servilis percunctatio, mors Chrysidis, vultus et forma et lamentatio sororis, reliqua pervarie jucundeque narrantur. Quod si hanc brevitatem quæsisset,

Effertur, imus, ad sepulchrum venimus,

In ignem posita est——‡

fere decem versiculis totum conficere potuisset: quamquam

* *Ut audientiam sibi fieri nolle videantur.* That they seem to be unwilling, that audience (attention) should be given them.

† *Quam longa est narratio?* How, (or, in what respect) is this narrative long (or tedious?)

‡ See the Andria of Terence. Act I. Scene 1.

quam hoc ipsum, *Effertur*, *imus*, concisum est ita, ut non brevitati servitum sit, sed magis venustati. Quod si nihil fuisset, nisi *In ignem posita est*, tamen res tota cognosci facile potuisset. Sed et festivitatem habet narratio distincta personis et interpuncta sermonibus: et est probabilius, quod gestum esse dicas, cum, quemadmodum actum sit exponas. Et multo apertius ad intelligendum est, si sic consistitur aliquando, ac non ista brevitate percurritur: apertam enim narrationem tam esse oportet, quam cæteras orationis partes; sed hoc magis in hæc elaborandum est, quod et difficilius est non esse obscurum in re narranda, quam aut in principio, aut in argumento, aut in purgando, aut in perorando: et majore periculo hæc pars orationis obscura est, quam cætera: vel quia, si quo alio in loco est dictum quid obscurius, tantum id perit, quod ita dictum est; narratio obscura totam obcæcat orationem: vel quod alia possis, semel si obscurius dixeris, dicere alio loco planius; narrationis unus est in caussa locus: erit autem perspicua narratio, si verbis usitatis, si ordine temporum conservato, si non interrupte narrabitur.

§ LXXXI. Sed quando utendum sit aut non sit narratione, id est consilii: neque enim, si nota res est, nec si dubium, quid gestum sit, narrari oportet; nec si adversarius narravit, nisi refellemus. Ac, si quando erit narrandum, ne illa, quæ suspicionem et crimen efficient, contraque nos erunt, acriter persequamur, et quidquid poterit, detrahamus; ne illud, quod Crassus, si quando fiat, perfidia, non stultitia fieri putat, ut caussæ noceamus accidat: nam ad summam totius caussæ pertinet, caute an

an contra demonstrata res sit, quod omnis orationis reliquæ fons est narratio. Sequitur, ut caussa ponatur, in quo videndum est, quid in controversiam veniat. Tum suggerenda sunt firmamenta caussæ conjuncte, et infirmandis contrariis, et tuis confirmandis: namque una in caussis ratio quædam est ejus orationis, quæ ad probandam argumentationem valet; ea autem et confirmationem et reprehensionem quærit: sed quia neque reprehendi, quæ contra dicuntur, possunt nisi tua confirmes; neque hæc confirmari, nisi illa reprehendas; idcirco hæc et natura et utilitate et tractatione conjuncta sunt. Omnia autem concludenda plerumque rebus augendis, vel inflammando judice vel mitigando; omniaque cum superioribus orationis locis, tum maxime extremo, ad mentes judicum quam maxime permovendas, et ad utilitatem nostram vocandas, conferenda sunt. Neque sane jam caussa videtur esse, cur secernamus ea præcepta, quæ de suasionibus tradenda sunt aut laudationibus*, sunt enim pleraque communia; sed tamen suadere aliquid aut, dissuadere, gravissimæ mihi videtur esse personæ: nam et sapientis est, consilium explicare suum de maximis rebus; et honesti et diserti, ut mente providere, auctoritate probare, oratione persuadere possit.

§ LXXXII. Atque hæc in senatu minore apparatu agenda sunt: sapiens enim est consilium, multisque aliis dicendi relinquendus locus: vitanda etiam ingenii ostentationis suspicio. Concio† capit omnem vim orationis, et gravitatem varietatemque desiderat. Ergo in suadendo

* *Laudationibus*, concerning panegyrics.

† *Concio*, a public assembly.

dendo nihil est optabilius, quam dignitas: nam qui utilitatem putat, non quid maxime velit suasor, sed quid interdum magis sequatur, videt; nemo est enim, præsertim in tam clara civitate, quin putet expetendam maxime dignitatem: sed vincit utilitas plerumque, cum subest ille timor, ea neglecta ne dignitatem quidem posse retineri. Controversia autem inter hominum sententias aut in illo est, Utrum sit utilius; aut etiam, cum id convenit, certatur, Utrum honestati potius, an utilitati consulendum sit. Quæ quia pugnare sæpe inter se videntur, qui utilitatem defendit, enumerabit commoda pacis, opum, potentiæ, pecuniæ, vectigalium, præsidii, militum, utilitates cæterarum rerum, quarum fructum utilitate metimur, itemque incommoda contrariorum. Qui ad dignitatem impellit, majorum exempla, quæ erunt vel cum periculo gloriosa, colliget; posteritatis immortalem memoriam augebit; utilitatem ex laude nasci defendet, semperque eam cum dignitate esse conjunctam. Sed, quid fieri possit aut non possit, quidque etiam sit necesse aut non sit, in utraque re maxime est quærendum: inciditur enim omnis jam deliberatio, si intelligitur non posse fieri, aut si necessitas affertur; et qui id docuit, non videntibus aliis, is plurimum vidit. Ad consilium autem de Republica dandum caput est, nosse Rempublicam: ad dicendum vero probabiliter, nosse mores civitatis; qui quia crebro mutantur, genus quoque orationis est sæpe mutandum: et, quamquam una fere vis est eloquentiæ, tamen, quia summa dignitas est populi, gravissima caussà Reipublicæ, maximi motus multitudinis, genus quoque

dicendi

dicendi grandius quoddam et illustrius esse adhibendum videtur: maximaque pars orationis admovenda est ad animorum motus nonnumquam aut cohortatione, aut commemoratione aliqua, aut in spem, aut in metum, aut ad cupiditatem, aut ad gloriam concitandos: sæpe etiam a temeritate, iracundia, spe, injuria, invidia, crudelitate revocandos.

§ LXXXIII. Fit autem, ut, quia maxima quasi oratori scena videatur concio, natura ipsa ad ornatius dicendi genus excitetur: habet enim multitudo vim quandam talem, ut, quemadmodum tibicen sine tibiis canere, sic orator sine multitudine audiente eloquens esse non possit. Et, cum sint populares multi variique lapsus,* vitanda est acclamatio adversa† populi, quæ aut orationis peccato aliquo excitatur, si aspere, si arroganter, si turpiter, si sordide, si quoquo animi vitio dictum esse aliquid videatur; aut hominum offensione, vel invidia, quæ aut justa est, aut ex criminatione atque fama; aut res si displicet; aut si est in aliquo motu suæ cupiditatis aut metus multitudo: hisque quatuor caussis totidem medicinæ opponuntur: tum objurgatio, si est auctoritas; tum admonitio, quasi lenior objurgatio; tum promissio, si audierint, probaturos; tum deprecatio, quod est infimum, sed nonnumquam utile. Nullo autem loco plus facetiæ prosunt, et celeritas, et breve aliquod dictum, nec sine dignitate et cum lepore: nihil enim tam facile, quam multitudo, a tristitia et sæpe ab acerbitate

* *Lapsus*, humors.

† *Acclamatio adversa*, the adverse acclamation of the people; i. e. their shouts of disapprobation.

tate commode ac breviter et acute et hilare dicto deducitur.

§ LXXXIV. Exposui fere, ut potui, vobis, in utroque genere caussarum quæ sequi solerem, quæ fugere, quæ spectare, quaque omnino in caussis ratione versari. Nec illud tertium, laudationum, genus est difficile, quod ego initio quasi a præceptis nostris secreveram: sed et quia multa sunt orationum genera et graviora, et majoris copiæ, de quibus nemo fere præciperet; et quod nos laudationibus non ita multum uti soleremus, totum hunc segregabam locum. Ipsi enim Græci, magis legendi et delectationis aut hominis alicujus ornandi, quam utilitatis hujus forensis caussa, laudationes scriptitaverunt: quorum sunt libri, quibus Themistocles, Aristides, Agesilaus, Epaminondas, Philippus, Alexander, aliique laudantur. Nostræ laudationes, quibus in foro utimur, aut testimonii brevitatem habent nudam atque inornatam, aut scribuntur ad funebrem concionem, quæ ad orationis laudem minime accommodata est. Sed tamen, quoniam est utendum aliquando, nonnumquam etiam scribendum, vel ut P. Tuberoni Africanum avunculum laudanti scripsit C. Lælius, vel ut nosmetipsi ornandi caussa Græcorum more, si quos velimus, laudare possimus; sit a nobis quoque tractatus is locus. Perspicuum est igitur, alia esse in homine optanda, alia laudanda. Genus, forma, vires, opes, divitiæ, cæteraque, quæ fortuna det aut extrinsecus aut corpori non habent in se veram laudem, quæ deberi virtuti uni putatur; sed tamen, quod ipsa virtus in earum rerum usu ac moderatione maxime cernitur, tractanda etiam in laudationibus hæc sunt

naturæ et fortunæ bona: in quibus est summa laus, non extulisse se in potestate, non fuisse insolentem in pecunia, non se prætulisse aliis propter abundantiam fortunæ: ut opes et copiæ non superbiæ videantur ac libidini, sed bonitati ac moderationi facultatem et materiam dedisse. Virtus autem, quæ est per se ipsa laudabilis, et sine qua nihil laudari potest, tamen habet plures partes, quarum alia est alia ad laudationem aptior: sunt enim aliæ virtutes, quæ videntur in moribus hominum, et quadam comitate ac beneficentia positæ: aliæ, quæ ingenii aliqua facultate, aut animi magnitudine ac robore. Nam clementia, justitia, benignitas, fides, fortitudo in periculis communibus, jucunda est auditu in laudationibus: (omnes enim hæ virtutes non tam ipsis, qui eas habent, quam generi hominum fructuosæ putantur:) sapientia et magnitudo animi, qua omnes res humanæ tenues et pro nihilo putantur; et in excogitando vis quædam ingenii, et ipsa eloquentia admirationis habet non minus, jucunditatis minus: ipsos enim magis videtur, quos laudamus, quam illos, apud quos laudamus, ornare ac tueri: sed tamen in laudando jungenda sunt etiam hæc genera virtutum: ferunt* enim aures hominum cum illa, quæ jucunda et grata, tum etiam illa, quæ mirabilia sunt in virtute, laudari.

§ LXXXV. Et, quoniam singularum virtutum sunt certa quædam officia ac munera, et sua cuique virtuti laus propria debetur; erit explicandum in laude justitiæ, quid cum fide, quid cum æquabilitate, quid cum ejusmodi

* *Ferunt.* The vulgar reading is feriunt. Ferunt is preferable.

di aliquo officio is, qui laudabitur, fecerit: itemque in cæteris res gestæ ad cujusque virtutis genus et vim et nomen accommodabuntur. Gratissima autem laus eorum factorum habetur, quæ suscepta videntur a viris fortibus sine emolumento ac præmio: quæ vero etiam cum labore et periculo ipsorum, hæc habent uberrimam copiam ad laudandum, quod et dici ornatissime possunt, et audiri facillime: ea enim denique virtus esse videtur præstantis viri, quæ est fructuosa aliis, ipsi autem laboriosa aut periculosa aut certe gratuita. Magna etiam illa laus et admirabilis videri solet, tulisse casus sapienter adversos, non fractum esse fortuna, retinuisse in rebus asperis dignitatem. Neque tamen illa non ornant, habiti honores decreta virtutis præmia, res gestæ judiciis hominum comprobatæ; in quibus etiam, felicitatem ipsam deorum immortalium judicio tribui, laudationis est. Sumendæ autem res erunt aut magnitudine præstabiles, aut novitate primæ,* aut genere ipso singulares: neque enim parvæ, neque usitatæ, neque vulgares, admiratione aut omnino laude dignæ videri solent. Est etiam cum cæteris præstantibus viris comparatio in laudatione præclara. De quo genere libitum est mihi paulo plura, quam ostenderam, dicere, non tam propter usum forensem, qui est a me in omni hoc sermone tractatus, quam ut hoc videretis, si laudationes essent in oratoris officio quod nemo negat, oratori virtutum omnium cognitionem, sine qua laudatio effici non possit, esse necessariam. Jam vituperandi præcepta contrariis ex vitiis sumenda esse, perspicuum est; simul est illud ante

* *Novitate primæ*, unprecedented.

ante oculos, nec bonum virum proprie et copiose laudari sine virtutum, nec improbum notari ac vituperari sine vitiorum cognitione satis insignite atque aspere posse: atque his locis et laudandi et vituperandi sæpe nobis est utendum in omni genere caussarum. Habetis, de inveniendis rebus disponendisque quid sentiam. Adjungam etiam de memoria, ut labore Crassum levem, neque ei quidquam aliud, de quo disserat, relinquam, nisi ea, quibus hæc exornentur.

§ LXXXVI. Perge vero, inquit Crassus: libenter enim te cognitum jam artificem, aliquandoque evolutum illis integumentis dissimulationis tuæ nudatumque perspicio; et, quod mihi nihil, aut quod non multum relinquis, percommode facis, estque mihi gratum. Jam istuc, quantum tibi ego reliquerim, inquit Antonius, erit in tua potestate; si enim vere agere volueris, omnia tibi relinquo: sin dissimulare, tu, quemadmodum his satisfacias, videris. Sed, ut ad rem redeam, non sum tanto ego, inquit, ingenio, quanto Themistocles fuit, ut oblivionis artem, quam memoriæ malim: gratiamque habeo Simonidi illi Ceio, quem primum ferunt artem memoriæ protulisse. Dicunt enim, cum cœnaret Crannone in Thessalia Simonides apud Scopam, fortunatum hominem et nobilem, cecinissetque id carmen, quod in eum scripsisset, in quo multa ornandi caussa, poetarum more, in Castorem scripta et Pollucem fuisssent, nimis illum sordide Simonidi dixisse, *se dimidium ejus ei, quod pactus esset pro illo carmine, daturum: reliquum a suis Tyndaridis, quos æque laudasset, peteret, si ei videretur.* Paulo post esse ferunt nuntiatum Simonidi, ut

prodiret

prodiret juvenes stare ad januam duos quosdam, qui eum magnopere evocarent; surrexisse illum, prodisse, vidisse neminem; hoc interim spatio conclave illud, ubi epularetur Scopas, concidisse; ea ruina ipsum oppressum cum suis interiisse: quos cum humare vellent sui, neque possent obtritos internoscere ullo modo, Simonides dicitur ex eo, quod meminisset, quo eorum loco quisque cubuisset, demonstrator uniuscujusque sepeliendi fuisse. Hac tum re admonitus invenisse fertur, ordinem esse maxime, qui memoriæ lumen afferet: itaque iis, qui hanc partem ingenii exercerent, locos esse capiendos, et ea, quæ memoria* tenere vellent, effingenda animo, atque in his locis collocanda: sic fore ut ordinem rerum locorum ordo conservaret, res autem ipsas rerum effigies notaret; atque ut locis pro cera, simulacris pro literis uteremur.

§ LXXXVII. Qui sit autem oratori memoriæ fructus, quanta utilitas, quanta vis, quid me attinet dicere: tenere, quæ didiceris in accipienda caussa, quæ ipse cogitaris? omnes fixas esse in animo sententias? omnem descriptum verborum apparatum? ita audire vel eum, unde dicas, vel eum, cui respondendum sit, ut illi non infundere in aures tuas orationem, sed in animo videantur inscribere? Itaque soli, qui memoria vigent, sciunt quid, et quatenus, et quomodo dicturi sint, quid responderint, quid supersit: iidemque multa ex aliis caussis aliquando a se acta, multa ab aliis audita meminerunt. Quare confiteor equidem hujus boni naturam esse principem, sicut earum rerum, de quibus ante locutus sum, omnium;

* See Book I. Sect. XXXIV. Note *.

omnium ; sed hæc ars tota dicendi, sive artis imago quædam est et similitudo, habet hanc vim, non ut totum aliquid, cujus in ingeniis nostris pars nulla sit, pariat et procreet, verum ut ea, quæ sunt orta jam in nobis et procreata, educet* atque confirmet. Verumtamen neque tam acri memoria fere quisquam est, ut, non dispositis notatisque rebus, ordinem verborum aut sententiarum complectatur ; neque vero tam hebeti ; ut nihil hac consuetudine et exercitatione adjuvetur. Vidit enim hoc prudenter sive Simonides, sive alius quis invenit, ea maxime animis affigi nostris, quæ essent a sensu tradita atque impressa ; acerrimum autem ex omnibus nostris sensibus esse sensum videndi : quare facillime animo teneri posse ea, quæ perciperentur auribus aut cogitatione, si etiam oculorum commendatione animis traderentur ; ut res cæcas et ab adspectus judicio remotas conformatio quædam et imago et figura ita notaret, ut ea, quæ cogitando complecti non possemus, intuendo quasi teneremus. His autem formis atque corporibus, sicut omnibus, quæ sub adspectum veniunt, sedes opus† est : etenim corpus intelligi sine loco non potest. Quare ne in re nota et pervulgata multus et insolens sim, locis est utendum multis, illustribus, explicatis, modicis intervallis : imaginibus autem agentibus, acribus, insignitis, quæ occurrere celeriterque percutere animum possint. Quam facultatem et exercitatio dabit, ex qua consuetudo gignitur, et similium verborum conversa, et immutata casibus, aut traducta ex parte ad genus notatio, et unius

* *Educet* is from educo, educare.

† *Opus.* See Sect. LXXIII. Note.

us verbi imagine totius sententiæ informatio, pictoris cujusdam summi ratione et modo, formarum varietate locos distinguentis.

§ LXXXVIII. Sed verborum memoria, quæ minus est nobis necessaria, majore imaginum varietate distinguitur: multa enim sunt verba, quæ, quasi articuli, connectunt membra orationis, quæ formari similitudine nulla possunt: eorum fingendæ nobis sunt imagines, quibus semper utamur. Rerum memoria propria est oratoris: eam singulis personis bene positis notare possumus, ut sententias imaginibus, ordinem locis comprehendamus. Neque verum est, quod ab inertibus dicitur, opprimi memoriam imaginum pondere, et obscurari etiam id, quod per se natura tenere potuisset: vidi enim ego summos homines, et divina prope memoria, Athenis Charmadam, in Asia (quem vivere hodie aiunt) Scepsium Metrodorum; quorum uterque, tamquam literis in cera, sic se aiebat imaginibus in iis locis, quos haberet, quæ meminisse vellet, perscribere. Quare hac exercitatione non eruenda memoria est, si est nulla naturalis:* sed certe, si latet, evocanda est. Habetis sermonem bene longum hominis utinam non impudentis: illud quidem certe, non nimis verecundi; qui quidem, cum te, Catule, tum etiam L. Crasso audiente, de dicendi ratione tam multa dixerim: nam istorum ætas minus me fortasse movere debuit: sed mihi ignoscetis profecto,

* *Quare hac exercitatione non eruenda memoria est, si est nulla naturalis.* Therefore, memory is not to be excited by this practice, where nature does not co-operate (if there be none natural.)

to, si modo, quæ caussa me ad hanc insolitam mihi loquacitatem impulerit, acceperitis.

§ LXXXIX. Nos vero, inquit Catulus, (etenim pro me hoc, et pro meo fratre respondeo,) non modo tibi ignoscimus, sed te diligimus, magnamque tibi habemus gratiam; et cum humanitatem et facilitatem agnoscimus tuam, tum admiramur istam scientiam et copiam. Equidem etiam hoc me assecutum puto, quod magno sum levatus errore, et illa admiratione liberatus, quod multis cum aliis semper admirari solebam, unde esset illa tanta tua in caussis divinitas: nec enim te ista attigisse arbitrabar, quæ diligentissime cognosse et undique collegisse, usuque doctum partim correxisse video, partim comprobasse. Neque eo minus eloquentiam tuam, et multo magis virtutem et diligentiam admiror: et simul gaudeo judicium animi mei comprobari, quod semper statui, neminem sapientiæ laudem et eloquentiæ sine summo studio et labore et doctrina consequi posse. Sed tamen quidnam est id, quod dixisti, fore ut tibi ignosceremus, si cognossemus, quæ te caussa in sermonem impulisset? Quæ est enim alia caussa, nisi quod nobis et horum adolescentium studio, qui te attentissime audierunt, morem gerere voluisti? Tum ille, Adimere, inquit, omnem recusationem Crasso volui, quem ego paulo sciebam vel pudentius, vel invitius (nolo enim dicere de tam suavi homine, fastidiosius) ad hoc genus sermonis accedere. Quid enim poterit dicere? consularem se esse hominem et censorium? eadem nostra caussa est. An ætatem afferet? quadriennio minor est. An se nescire, quæ ego sero, quæ

cursim

cursim arripui, quæ subsicivis* operis (ut aiunt;) iste a puero, summo studio, summis doctoribus? Nihil dicam de ingenio, cui par nemo fuit: etenim me dicentem qui audierit, nemo umquam tam sui despiciens fuit, quin speraret aut melius, aut eodem modo se posse dicere: Crasso dicente, nemo tam arrogans, qui similiter se umquam dicturum esse confideret. Quamobrem, ne frustra hi tales viri venerint, te aliquando, Crasse, audiamus.

§ XC. Tum ille, Ut ita ista esse concedam, inquit, Antoni, quæ sunt longe secus, quid mihi tu tandem hodie, aut cuiquam homini, quod dici possit, reliquisti? Dicam enim vere, amicissimi homines, quod sentio: sæpe ego doctos homines, quid dico sæpe? imo nonnumquam: sæpe enim qui potui, qui puer in forum venerim, neque inde umquam diutius, quam quæstor, abfuerim? sed tamen audivi, ut heri dicebam, et Athenis cum essem, doctissimos viros, et in Asia istum ipsum Scepsium Metrodorum, cum de his ipsis rebus disputaret: neque vero mihi quisquam copiosius umquam visus est, neque subtilius in hoc genere dicendi, quam iste hodie, esse versatus: quod si esset aliter, et aliquid intelligerem ab Antonio prætermissum, non essem tam inurbanus ac pæne inhumanus, uti eo gravarer, quod vos cupere sentirem. Tum Sulpitius, An ergo, inquit, oblitus es, Crasse, Antonium ita partitum esse tecum, ut ipse instrumentum oratoris exponeret, tibi ejus distinctionem atque ornatum relinqueret? Hic ille, Primum,

* *Subsicivis operis*, in leisure hours.

quis Antonio permisit, inquit, ut et partes faceret, et utram vellet, prior ipse sumeret? deinde, si ego recte intellexi, cum valde libenter audirem, mihi conjuncte est visus de utraque re dicere. Ille vero, inquit Cotta, ornamenta orationis non attigit, neque eam laudem, ex qua eloquentia nomen ipsum invenit. Verba igitur, inquit Crassus, mihi reliquit Antonius, rem ipse sumsit. Tum Cæsar, Si, quod difficilius est, id tibi reliquit, est nobis, inquit, caussa, cur te audire cupiamus; sin, quod facilius, tibi caussa non est, cur recuses. Et Catulus, Quid? quod dixisti, inquit, Crasse, si hic hodie apud te maneremus, te morem nobis esse gesturum,* nihilne ad fidem tuam putas pertinere? Tum Cotta ridens, Possem tibi, inquit, Crasse, concedere; sed vide, ne quid Catulus attulerit religionis:† opus hoc censorium est: id autem committere, vide, quam sit homini turpe censorio. Agite vero, ille inquit, ut vultis: sed nunc quidem, quoniam id temporis est, surgendum censeo et requiescendum: post meridiem, si ita vobis est commodum, loquemur aliquid, nisi forte in crastinum differre mavultis. Omnes se vel statim, vel, si ipse post meridiem mallet, quamprimum tamen audire velle dixerunt.

* *Te morem nobis esse gesturum.* See Book I. Sect. XXIII. Note.

† The signification of the word *religio*, amongst the Romans, was different from the meaning of religion, with us. Seditious magistrates frequently pretended some inauspicious omen, or superstitious trifle, to break off the business of the most important assemblies. In such cases, they pretended to act *religiously*.

M. TULLII

M. TULLII CICERONIS

DE

O R A T O R E

AD

Q. FRATREM

DIALOGUS, SEU LIBER III.

§ I. INSTITUENTI mihi, Quinte frater, eum sermonem referre et mandare huic tertio libro, quem post Antonii disputationem Crassus habuisset, acerba sane recordatio veterem animi curam molestiamque renovavit. Nam illud immortalitate dignum ingenium, illa humanitas, illa virtus, L. Crassi morte exstincta subita est vix diebus decem post eum diem, qui hoc et superiore libro continetur: ut enim Romam rediit extremo scenicorum ludorum die, vehementer commotus ea oratione, quæ ferebatur habita esse in concione a Philippo, quem dixisse constabat, *videndum sibi aliud esse consilium, illo senatu se Rempublicam gerere non posse;* mane idibus Septembris et ille et senatus frequens vocatu Drusi in curiam venit. Ibi, cum Drusus multa

multa de Philippo questus esset, retulit ad senatum de illo ipso, quod consul in eum ordinem tam graviter in concione esset invectus. Hic, ut sæpe inter homines sapientissimos constare vidi, quamquam hoc Crasso, cum aliquid accuratius dixisset, semper fere contigisset, ut numquam dixisse melius putaretur, tamen omnium consensu sic esse tum judicatum, cæteros a Crasso semper omnes, illo autem die etiam ipsum a sese superatum: deploravit enim casum atque orbitatem senatus; cujus ordinis a consule, qui quasi parens bonus aut tutor* fidelis esse deberet, tamquam ab aliquo nefario prædone, diriperetur patrimonium dignitatis; neque vero esse mirandum, si, cum suis consiliis Rempublicam profligasset, consilium senatus a Republica repudiaret. Hic, cum homini et vehementi et diserto, et in primis forti ad resistendum, Philippo, quasi quasdam verborum faces admovisset, non tulit ille et graviter exarsit, pignoribusque† ablatis Crassum instituit coercere. Quo quidem ipso in loco multa a Crasso divinitus dicta efferebantur, cum sibi illum consulem esse negaret, cui senator ipse non esset: *An tu, quum omnem auctoritatem universi ordinis pro pignore putaris, eamque in conspectu populi Romani concideris, me his pignoribus existimas posse terreri? Non tibi illa sunt cædenda, si Crassum vis coercere hæc* ... *tibi*

* *Tutor*, guardian.

† *Pignoribusque ablatis Crassum instituit coercere.* And he determined to restrain Crassus, by the forfeiture of his pledges (his forfeited pledges.)

The Consuls sometimes obliged the Senators to deposite in their hands certain pledges. These the latter were to lose, whenever they refused to obey the commands of the former.

tibi est excidenda lingua; qua vel evulsa, spiritu ipso libidinem tuam libertas mea refutabit.

§ II. Permulta tum vehementissima contentione animi, ingenii, virium ab eo dicta esse constabat; sententiamque eam, quam senatus frequens secutus est, ornatissimis et gravissimis verbis, ut populo Romano satisfieret numquam senatus neque consilium Reipublicæ neque fidem defuisse, ab eo dictam; et eundem (id quod in auctoritatibus præscriptis exstat) scribendo adfuisse. Illa tamquam cycnea fuit divini hominis vox et oratio; quam quasi exspectantes, post ejus interitum veniebamus in curiam, ut vestigium illud ipsum, in quo ille postremum institisset, contueremur. Namque tum latus ei dicenti condoluisse, sudoremque multum consecutum esse audiebamus: ex quo cum cohorruisset, cum febri domum rediit, dieque septimo lateris* dolore consumtus est. O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, et inanes nostras contentiones! quæ in medio spatio sæpe franguntur et corruunt, aut ante in ipso cursu obruuntur, quam portum conspicere potuerunt. Nam, quamdiu Crassi fuit ambitionis labore vita districta,† tamdiu privatis magis officiis et ingenii laude floruit, quam fructu amplitudinis aut Reipublicæ dignitate: qui autem ei annus primus ab honorum perfunctione aditum, omnium concessu, ad summam auctoritatem dabat, is ejus omnem spem atque omnia vitæ consilia morte pervertit. Fuit hoc luctuosum suis, acerbum patriæ, grave bonis omni-

bus:

* *Lateris dolore consumtus est.* Died of a pleurisy.

† *Districta*, employed, busied.

bus: sed ii tamen Rempublicam casus secuti sunt, ut mihi non erepta L. Crasso a diis immortalibus vita, sed donata mors esse videatur. Non vidit flagrantem bello Italiam, non ardentem invidia senatum, non sceleris nefarii principes civitatis reos, non luctum filiæ, non exsilium generi, non acerbissimam C. Marii fugam, non illam post reditum ejus cædem omnium crudelissimam, non denique in omni genere deformatam eam civitatem, in qua ipse florentissima multum omnibus gloria præstitisset.

§ III. Sed, quoniam attigi cogitatione vim varietatemque fortunæ, non vagabitur oratio mea longius, atque eis fere ipsis definietur viris, qui hoc sermone, quem referre cœpimus, continentur. Quis enim non jure beatam L. Crassi mortem illam, quæ est a multis sæpe defleta, dixerit, cum horum ipsorum sit, qui tum cum illo postremum fere collocuti sunt, eventum recordatus? Tenemus enim memoria, Q. Catulum, virum omni laude præstantem, dum sibi non incolumem fortunam, sed exsilium et fugam deprecaretur, esse coactum, ut vita se ipse privaret. Jam M. Antonii in his ipsis rostris, in quibus ille Rempublicam constantissime consul defenderat, quæque censor imperatoriis manubiis ornarat, positum caput illud fuit, a quo erant multorum civium capita servata. Neque vero longe ab eo C. Julii caput, hospitis Etrusci scelere proditum, cum L. Julii fratris capite jacuit; ut ille, qui hæc non vidit, et vixisse cum Republica pariter, et cum illa simul extinctus esse videatur. Neque enim propinquum suum, maximi animi virum, P. Crassum, suapte interfectum manu, neque collegæ

collagæ sui, pontificis maximi, sanguine simulacrum Vestæ respersum esse vidit: cui mœrori (qua* mente ille in patriam fuit) etiam C. Carbonis, inimicissimi hominis, eodem illo die mors nefaria fuisset. Non vidit eorum ipsorum, qui tum adolescentes Crasso se dicarant, horribiles miserosque casus; ex quibus C. Cotta, quem ille florentem reliquerat, paucis diebus post mortem Crassi depulsus per invidiam tribunatu, non multis ab eo tempore mensibus ejectus est e civitate: Sulpitius autem, qui in eadem invidiæ flamma fuisset, quibuscum privatus conjunctissime vixerat, hos in tribunatu spoliare instituit omni dignitate: cui quidem, ad summam gloriam eloquentiæ florescenti, ferro erepta vita est, et pœna temeritatis non sine magno Reipublicæ malo constituta. Ego vero te, Crasse, cum vitæ flore tum mortis opportunitate, divino consilio et ortum et exstinctum esse arbitror: nam tibi aut pro virtute animi constantiaque tua civilis ferri subeunda fuit crudelitas; aut, si qua te fortuna ab atrocitate mortis vindicasset, eadem esse te funerum patriæ spectatorem coegisset: neque solum tibi improborum dominatus, sed etiam, propter admistam civium cædem, bonorum victoria mœrori fuisset.

§ IV. Mihi quidem, Quinte frater, et eorum casus, de quibus ante dixi, et ea, quæ nosmetipsi ob amorem in Rempublicam incredibilem et singularem pertulimus

* *Qua mente ille in patriam fuit.* He was of such a disposition towards his country. Thus Horace uses *quæ*: Tua quæ virtus, such is your merit. Sat. Lib. I. IX. 54.

mus ac sensimus cogitanti, sententia sæpe tua vera ac sapiens videri solet, qui propter tot, tantos, tamque præcipites casus clarissimorum hominum atque optimorum virorum me semper ab omni contentione ac dimicatione revocasti. Sed, quoniam hæc jam neque integra* nobis esse possunt, et summi labores nostri magna compensati gloria mitigantur, pergamus ad ea solatia, quæ non modo sedatis molestiis jucunda, sed etiam hærentibus salutaria nobis esse possunt; sermonemque L. Crassi reliquum ac pæne postremum memoriæ prodamus; atque ei, etsi nequaquam parem illius ingenio, at pro nostro tamen studio meritam gratiam debitamque referamus: Neque enim quisquam nostrum, cum libros Platonis mirabiliter scriptos legit, in quibus omnibus fere Socrates exprimitur, non, quamquam illa scripta sunt divinitus, tamen majus quiddam de illo, de quo scripta sunt, suspicatur: quod item nos postulamus, non a te quidem, qui nobis omnia summa tribuis, sed a cæteris, qui hæc in manus sument, ut majus quiddam de L. Crasso, quam quantum a nobis exprimetur, suspicentur: nos enim, qui ipsi sermoni non interfuissemus, et quibus C. Cotta tantummodo locos ac sententias hujus disputationis tradidisset, quo in genere orationis utrumque oratorem cognoveramus, id ipsum sumus in eorum sermone adumbrare conati. Quod si quis erit, qui ductus opinione vulgi aut Antonium jejuniorem, aut Crassum pleniorem fuisse putet, quam quomodo a nobis uterque inductus est; is erit ex iis, qui aut illos non audierit,

* *Sed, quoniam hæc jam neque integra nobis esse possunt.* But, since these our misfortunes cannot be remedied (but, since these things cannot be in their former state to us.)

audierit, aut judicare non possit: nam fuit uterque (ut exposui antea) cum studio atque ingenio et doctrina præstans omnibus, tum in suo genere perfectus; ut neque in Antonio deesset hic ornatus orationis neque in Crasso redundaret.

§ V. Ut igiter ante meridiem discesserunt, paullulumque requierunt, in primis hoc a se Cotta animadversum esse dicebat, omne illud tempus meridianum Crassum in acerrima atque attentissima cogitatione posuisse; sese que, qui vultu m ejus, cum ei dicendum esset, obtutumque oculorum* in cogitando probe nosset, atque in maximis caussis sæpe vidisset, tum dedita† opera, quiescentibus aliis, in eam exhedram venisse, in qua Crassus lectulo posito recubuisset; cumque eum in cogitatione defixum esse sensisset, statim recessisse, atque in eo silentio duas horas fere esse consumtas. Deinde cum omnes, inclinato jam in pomeridianum tempus die, venissent ad Crassum, Quid est, Crasse, inquit Julius, imusne sessum? etsi admonitum venimus te, non flagitatum. Tum Crassus, An me tam impudentem esse existsimatis, ut vobis hoc præsertim munus putem diutius posse debere? Quinam igitur, inquit ille, locus? an in media silva placet? est enim is maxime et opacus et frigidus. Sane, inquit Crassus: etenim est in eo loco sedes huic nostro non inopportuna sermoni. Cum placuisset idem cæteris, in silvam venitur, et ibi magna cum audiendi exspectatione confiditur. Tum Crassus, Cum auctoritas atque amicitia vestra, tum

* *Obtutumque oculorum*, and the cast of his eyes.

† *Dedita opera*, designedly.

Antonii facilitas eripuit, inquit, mihi in optima mea caussa libertatem recusandi: quamquam in partienda disputatione nostra, cum sibi de iis, quæ dici ab oratore oporteret, sumeret, mihi autem relinqueret, ut explicarem, quemadmodum illi ornari oporteret, ea divisit, quæ sejuncta esse non possunt: nam, cum omnis ex re atque verbis constet oratio, neque verba sedem habere possunt, si rem subtraxeris; neque res lumen, si verba semoveris. Ac mihi quidem veteres illi, majus quiddam animo complexi, multo plus etiam vidisse videntur, quam quantum nostrorum ingeniorum acies intueri potest; qui omnia hæc, quæ supra et subter, unum esse, et una vi atque una consensione naturæ constricta esse dixerunt: nullum est enim genus rerum, quod aut avulsum a cæteris per se ipsum constare, aut quo cætera si careant, vim suam atque æternitatem conservare possint.

§ VI. Sed, si hæc major esse ratio videtur, quam ut hominum possit sensu aut cogitatione comprehendi, est etiam illa Platonis vera, et tibi, Catule, certe non inaudita vox, Omnem doctrinam harum ingenuarum et humanarum artium uno quodam societatis vinculo contineri: ubi enim perspecta vis est rationis ejus, qua caussæ rerum atque exitus cognoscuntur, mirus quidam omnium quasi consensus doctrinarum concentusque reperitur. Sed, si hoc quoque videtur esse altius, quam ut id nos humi strati suspicere possimus, illud certe tamen, quod amplexi sumus, quod profitemur, quod suscepimus, nosse et tenere debemus. Una est enim, quod et ego hesterna die dixi, et aliquot locis antemeridiano sermone significavit Antonius, eloquen-

tia,

tia, quascumque in oras disputationis regionesve delata est: nam sive de cœli natura loquitur, sive de terræ; sive de divina vi, sive de humana; sive ex inferiore loco, sive ex æquo, sive ex superiore; sive ut impellat homines, sive ut doceat, sive ut deterreat, sive ut concitet, sive ut reflectat, sive ut incendat, sive ut leniat; sive ad paucos, sive ad multos; sive inter alienos, sive cum suis, sive secum, rivis est deducta oratio, non fontibus; et, quocumque ingreditur, eodem est instructu ornatuque comitata. Sed, quoniam oppressi jam sumus opinionibus, non modo vulgi, verum etiam hominum leviter* eruditorum, qui, quæ complecti tota nequeunt, hæc facilius divulsa et quasi discerpta contrectant; et qui, tamquam ab animo corpus, sic a sententiis verba sejungunt, quorum sine interitu fieri neutrum potest; non suscipiam oratione mea plus, quam mihi imponitur: tantum significabo brevi, neque verborum ornatum inveniri posse, non partitis expressisque sententiis, neque esse ullam sententiam illustrem sine luce verborum. Sed prius, quam illa conor attingere, quibus orationem ornari atque illuminari putem, proponam breviter, quid sentiam de universo genere dicendi.

§ VII. Natura† nulla est (ut mihi videtur,) quæ non habeat in suo genere res complures dissimiles inter se, quæ tamen consimili laude dignentur: nam et auribus multa percipimus, quæ, etsi nos vocibus‡ delectant, tamen ita sunt varia sæpe, ut id, quod proximum audias, jucundissimum

* *Leviter eruditorum*, superficially educated.

† *Natura nulla est*, there is no one of our senses.

‡ *Vocibus*, with sounds.

jucundissimum esse videatur: et oculis colliguntur pæne innumerabiles voluptates, quæ nos ita capiunt, ut unum sensum dissimili genere delectent: et reliquos sensus voluptates oblectant dispares, ut sit difficile judicium excellentis maxime suavitatis. At hoc idem, quod est in naturis rerum, transferri potest etiam ad artes. Una fingendi* est ars, in qua præstantes fuerunt Myro, Polycletus, Lysippus; qui omnes inter se dissimiles fuerunt, sed ita tamen, ut neminem sui velis esse dissimilem. Una est ars ratioque picturæ, dissimilimique tamen inter se Zeuxis, Aglaophon, Apelles; neque eorum quisquam est, cui quidquam in arte sua deesse videatur. Et, si hoc in his quasi mutis artibus est mirandum, et tamen verum, quanto admirabilius in oratione atque in lingua? quæ, cum in iisdem sententiis verbisque versetur, summas habet dissimilitudines; non sic, ut alii vituperandi sint, sed ut ii, quos constet esse laudandos, in dispari tamen genere laudentur. Atque id primum in poetis cerni licet, quibus est proxima cognatio cum oratoribus, quam sint inter sese Ennius, Pacuvius, Acciusque dissimiles; quam apud Græcos Æschylus, Sophocles, Euripides: quamquam omnibus par pæne laus in dissimili scribendi genere tribuatur. Adspicite nunc eos homines, atque intuemini, quorum de facultate quærimus, quid intersit inter oratorum studia atque naturas. Suavitatem Isocrates, subtilitatem Lysias, acumen Hyperides, sonitum Æschines, vim Demosthenes habuit: quis eorum non egregius? tamen quis cujusquam nisi sui similis? Gravitatem Africanus, lenitatem Lælius, asperitatem

* *Fingendi*, of statuary.

asperitatem Galba, profluens quiddam habuit Carbo et canorum: quis horum non princeps temporibus illis fuit, et suo tamen quisque in genere princeps?

§ VIII. Sed quid ego vetera conquiram, cum mihi liceat uti præsentibus exemplis atque vivis? Quid jucundius auribus nostris umquam accidit hujus oratione Catuli? quæ est pura sic, ut Latine loqui pæne solus videatur; sic autem gravis, ut in singulari dignitate enim tamen adsit humanitas ac lepos. Quid multa? istum audiens equidem sic judicare soleo, quidquid aut addideris, aut mutaveris, aut detraxeris, vitiosus et deterius futurum. Quid noster hic Cæsar? nonne novam quandam rationem attulit orationis, et dicendi genus induxit prope singulare? Quis umquam res, præter hunc, tragicas pæne comice, tristes remisse, severas hilare, forenses scenica prope venustate tractavit? atque ita, ut neque jocus magnitudine rerum excluderetur, nec gravitas facetiis minueretur. Ecce præsentes duo prope æquales, Sulpitius et Cotta: quid tam inter se* dissimile? quid tam in suo genere præstans? limatus alter et subtilis, rem explicans propriis aptisque verbis, hæret in caussa semper, et, quid judici probandum sit, cum acutissime vidit, omissis cæteris argumentis, in eo mentem orationemque defigit; Sulpitius autem fortissimo quodam animi impetu, plenissima et maxima voce, summa contentione corporis, et dignitate motus, verborum quoque ea gravitate et copia est, ut unus ad dicendum instructissimus a natura esse videatur.

§ IX.

* *Quid tam inter se dissimile?* i. e. Quid tam dissimile, est cuivis, quam illi sunt inter se dissimiles?

§ IX. Ad nosmetipsos jam revertor; quoniam sic fuimus semper comparati, ut hominum sermonibus quasi in aliquod contentionis judicium vocaremur: quid tam dissimile, quam ego in dicendo et Antonius? cum ille is sit orator, ut nihil eo possit esse præstantius; ego autem, quamquam memet mei pœnitet, cum hoc maxime tamen in comparatione conjungar. Videtisne, genus hoc quod sit Antonii? forte vehemens, commotum in agendo præmunitum, et ex omni parte caussæ septum, acre, acutum, enucleatum,* in unaquaque re commorans, honeste cedens, acriter, insequens, terrens, supplicans, summa orationis varietate, nulla nostrarum aurium satietate: nos autem, quicumque in dicendo sumus quoniam esse aliquo in numero vobis videmur,) certe tamen ab hujus multum genere distamus; quod quale sit, non est meum dicere; propterea quod minime sibi quisque notus est, et difficillime de se quisque sentit: sed tamen dissimilitudo intelligi potest et ex motus mei mediocritate, et ex eo, quod quibus vestigiis primum institi, in iis fere soleo perorare; et quod aliquanto me major in verbis, quam in sententiis, eligendis labor et cura torquet, verentem, ne, si paulo obsoletior fuerit oratio, non digna exspectatione et silentio fuisse videatur. Quod si in nobis, qui adsumus, tantæ dissimilitudines, tam certæ res cujusque propriæ, et in ea varietate fere melius a deteriore, facultate magis, quam genere, distinguitur, atque omne laudatur, quod in suo genere perfectum est; quid censetis, si omnes, qui ubique sunt aut fuerunt, oratores amplecti voluerimus? nonne fore,

ut,

* *Enucleatum*, clear, perspicuous.

ut, quot oratores, totidem pæne reperiantur genera dicendi? Ex qua mea disputatione forsitan occurrat illud, si pæne innumerabiles sint quasi formæ figuræque dicendi, specie dispares, genere laudabiles, non posse ea, quæ inter se discrepant, iisdem præceptis atque in una institutione formari. Quod non est ita; diligentissimeque hoc est eis, qui instituunt aliquos atque erudiunt, videndum, quo sua quemque natura maxime ferre videatur. Etenim videmus, ex eodem quasi ludo summorum in suo cujusque genere artificum et magistrorum, exisse discipulos dissimiles inter se, attamen laudandos;* cum ad cujusque naturam institutio doctoris accommodaretur: cujus est vel maxime insigne illud exemplum (ut cæteras artes omittamus,) quod dicebat Isocrates, doctor singularis, *se calcaribus in Ephoro, contra autem in Theopompo frenis uti solere:* alterum enim exsultantem verborum audacia reprimebat: alterum cunctantem et quasi verecundantem incitabat: neque eos similes effecit inter se, sed tantum alteri affinxit, de altero limavit, ut id conformaret in utroque, quod utriusque natura pateretur.

§ X. Hæc eo mihi prædicenda fuerunt, ut, si non omnia quæ proponerentur a me, ad omnium vestrum studium, et ad genus id, quod quisque vestrum in dicendo probaret, adhærescerent, id a me genus exprimi sentiretis,

* *Etenim videmus, ex eodem quasi ludo summorum in suo cujusque genere artificum et magistrorum, exisse discipulos dissimiles inter se, attamen laudandos.* For we perceive, that, as it were, from the same school of artists and masters, distinguished each in his own profession, have proceeded scholars, dissimilar one to another, yet worthy of praise (to be praised).

tiretis, quod maxime mihi ipsi probaretur. Ergo hæc et agenda sunt ab oratore, quæ explicavit Antonius, et dicenda quodam modo. Quinam igitur dicendi est modus melior (nam de actione post videro,) quam ut Latine, ut plane, ut ornate, ut ad id, quodcumque agetur, apte, congruenterque dicamus? Atque eorum quidem, quæ duo prima dixi rationem non arbitror exspectari a me* puri dilucidique sermonis: neque enim conamur docere eum dicere, qui loqui nesciat; nec sperare, qui Latine non possit, hunc ornate esse dicturum; neque vero, qui non dicat, quod intelligamus, hunc posse, quod admiremur, dicere. Linquamus igitur hæc, quæ cognitionem habent facilem, usum necessarium: nam alterum traditur literis doctrinaque puerili; alterum adhibetur ob eam caussam, ut intelligatur, quid quisque dicat: quod videmus ita esse necessarium, ut tamen eo minus nihil esse possit. Sed omnis loquendi elegantia, quamquam expolitur scientia literarum, tamen augetur legendis oratoribus et poetis: sunt enim illi veteres, qui ornare nondum poterant ea, quæ dicebant, omnes prope præclare locuti: quorum sermone assuefacti qui erunt, ne cupientes quidem poterunt loqui, nisi Latine. Neque tamen erit utendum verbis iis, quibus jam consuetudo nostra non utitur, nisi quando ornandi caussa, parce quod ostendam; sed usitatis ita poterit uti, lectissimis ut

* *Atque eorum quidem, quæ duo prima dixi, rationem non arbitror expectari a me, puri dilucidique sermonis.* And I do not think, that an account of those two first particulars which I have mentioned, viz. of a pure and of a perspicuous style, is expected of me. Here, in the first clause, is an ellipsis of *duorum primorum*; in the next, *duo* and *prima* are redundant.

ut utatur, is, qui in veteribus erit scriptis studiose et multum volutatus.

§ XI. Atque, ut Latine loquamur, non solum videndum est, ut et verba efferamus ea, quæ nemo jure reprehendat; et ea sic et casibus et temporibus et genere et numero conservemus, ut ne quid perturbatum ac discrepans, aut præposterum sit; sed etiam lingua et spiritus et vocis sonus est ipse moderandus. Nolo exprimi literas putidius,* nolo obscurari negligentius: nolo verba exiliter exanimata exire, nolo inflata et quasi anhelata gravius: nam de voce nondum ea dico, quæ sunt actionis, sed hoc, quod mihi cum sermone quasi conjunctum videtur: sunt enim certa vitia, quæ nemo est, quin effugere cupiat, mollis vox, ut muliebris, aut quasi extra modum absona atque absurda. Est autem vitium quod nonnulli de industria consectantur: rustica vox et agrestis quosdam delectat, quo magis antiquitatem, si ita sonet, eorum sermo retinere videatur; ut tuus, Catule, sodalis L. Cotta gaudere mihi videtur gravitate linguæ sonoque vocis agresti;† et illud, quod loquitur, priscum visum iri putat, si plane fuerit rusticanum. Me autem tuus sonus et suavitas ista delectat; omitto, verborum; quamquam est caput: verum id affert ratio, docent literæ, confirmat consuetudo et legendi et loquendi: sed hanc dico suavitatem, quæ exit ex ore; quæ quidem, ut apud Græcos Atticorum, sic in Latino sermone hujus est urbis maxime propria. Athenis jam diu doctrina ipsorum

 Atheniensium

* *Putidius*, too formally; i. e. affectedly.

† *Gravitate linguæ sonoque vocis agresti!* in the rustic slowness of his expression and accent.

Atheniensium interiit: domicilium tantum in illa urbe remanet studiorum, quibus vacant cives, peregrini fruuntur, capti quodammodo nomine urbis et auctoritate: tamen eruditissimos homines Asiaticos quivis Atheniensis indoctus, non verbis, sed sono vocis, nec tam bene, quam suaviter loquendo facile superabit. Nostri minus student literis, quam Latini: tamen ex istis, quos nostis, urbanis, in quibus minimum est literarum, nemo est, quin literatissimum togatorum omnium, Q. Valerium Soranum, lenitate vocis, atque ipso oris pressu et sono facile vincat.

XII. Quare, cum sit quædam certa vox Romani generis urbisque propria, in qua nihil offendi, nihil displicere, nihil animadverti possit, nihil sonare aut olere peregrinum, hanc sequamur; neque solum rusticam asperitatem, sed etiam peregrinam insolentiam* fugere discamus. Equidem cum audio socrum meam Læliam (facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem conservant, quod multorum sermonis expertes ea tenent semper, quæ prima didicerunt; sed) eam sic audio, ut Plautum mihi aut Nævium videar audire: sono ipso vocis ita recto et simplici est, ut nihil ostentationis aut imitationis afferre videatur: ex quo sic locutum esse ejus patrem judico, sic majores; non aspere, ut ille, quem dixi; non vaste†, non rustice, non hiulce‡; sed presse et æquabiliter et leniter. Quare Cotta noster, cujus tu

* *Insolentiam*, affectation.

† *Vaste*, violently, or uncouthly.

‡ *Hiulce*, gapingly; i. e. in a yawning manner.

tu illa lata*, Sulpiti, nonnumquam imitaris, ut Iota literam tollas, et E plenissimum dicas, non mihi oratores antiquos, sed messores videtur imitari. Hic cum arrisisset ipse Sulpitius, Sic agam vobiscum, inquit Crassus, ut, quoniam me loqui voluistis, aliquid de vestris vitiis audiatis. Utinam quidem! inquit ille: id enim ipsum volumus; idque si feceris, multa (ut arbitror) hic hodie vitia ponemus. At enim non sine meo periculo, Crassus inquit, possum, Sulpiti, te reprehendere; quoniam Antonius mihi te simillimum dixit sibi videri. Tum ille, Tum quod monuit idem, ut ea, quæ in quoque maxima essent, imitaremur; ex quo vereor, ne nihil sim tui, nisi supplosionem pedis imitatus, et pauca quædam verba, et aliquem, si forte, motum. Ergo ista, inquit Crassus, quæ habes a me, non reprehendo, ne me ipse irrideam (sunt autem mea multo et plura et majora, quam dicis); quæ autem sunt aut tua plane aut imitatione ex aliquo expressa, de iis te, si qui me forte locus admonuerit, commonebo.

§ XIII. Prætereamus igitur præcepta Latine† loquendi, quæ puerilis doctrina tradit, et subtilior cognitio ac ratio literarum alit, aut consuetudo sermonis quotidiani ac domestici, libri confirmant et lectio veterum oratorum et poetarum: neque vero in illo altero diutius commoremur, ut disputemus, quibus rebus assequi possimus, ut ea, quæ dicamus, intelligantur; Latine scilicet dicendo, verbis usitatis ac proprie demonstrantibus ea,

quæ

* *Cujus —— illa lata,* whose broad words, or expressions.

† *Latine,* in good latin, or grammatically.

quæ significari ac declarari volemus, sine ambiguo verbo aut sermone, non nimis longa continuatione verborum,* non valde productis iis, quæ similitudinis caussa ex aliis rebus transferuntur, non discerptis sententiis, non præposteris temporibus, non confusis personis, non perturbato ordine. Quid multa? tam facilis est tota res, ut mihi permirum sæpe videatur, cum difficilius intelligatur, quid patronus velit dicere, quam si ipse ille, qui patronum adhibet, de re sua diceret; isti enim, qui ad nos caussas deferunt, ita nos plerumque ipsi docent, ut non desideres planius dici: easdem res autem simulac Fufius aut vester æqualis Pomponius agere cœpit, non æque, quid dicant, nisi admodum attendi, intelligo; ita confusa est oratio, ita perturbata, nihil ut sit primum, nihil ut secundum; tantaque insolentia† ac turba verborum, ut oratio, quæ lumen adhibere rebus debet, ea obscuritatem et tenebras afferat, atque ut quodammodo ipsi sibi in dicendo obstrepere‡ videantur. Verum, si placet, quoniam hæc satis spero, vobis quidem certe majoribus, molesta et putida videri, ad reliqua aliquanto odiosiora pergamus.

§ XIV. Atqui vides, inquit Antonius, cum alias res agamus, quam non inviti quidem adduci possumus (de me enim conjicio), relictis ut rebus omnibus te sectemur, te audiamus: ita de horridis rebus nitida, de jejunis plena, de pervulgatis nova quædam est oratio tua. Faciles enim, inquit, Antoni, partes eæ fuerunt duæ, quas modo percucurri, vel potius, pæne præterii, Latine loquendi,

* *Non nimis longa continuatione verborum;* without too long periods.

† *Insolentia,* impropriety.

‡ *Sibi —— obstrepere,* to stun or confound themselves.

loquendi, planeque dicendi: reliqua sunt magnæ, implacatæ, variæ, graves, quibus omnis admiratio ingenii, omnis laus eloquentiæ continetur; nemo enim umquam est oratorem, quod Latine loqueretur, admiratus: si est aliter, irrident*; neque eum oratorem tantummodo, sed hominem non putant. Nemo extulit eum verbis, qui ita dixisset, ut, qui adessent, intelligerent, quid diceret; sed contemsit eum, qui minus id facere potuisset. In quo igitur homines exhorrescunt? quem stupefacti dicentem intuentur? in quo exclamant? quem deum, ut ita dicam, inter homines putant? qui distincte, qui explicate, qui abundanter, qui illuminate et rebus et verbis dicunt, et in ipsa oratione quasi quendam numerum versumque conficiunt; id est, quod dico *ornate:* qui idem ita moderantur, ut rerum, ut personarum dignitates ferunt, ii sunt in eo genere laudandi laudis, quod ego *aptum* et *congruens* nomino. Qui ita dicerent, eos negavit adhuc se vidisse Antonius, et iis hoc nomen dixit *eloquentiæ* solis esse tribuendum. Quare omnes istos, me auctore, deridete atque contemnite, qui se horum, qui nunc ita appellantur, rhetorum præceptis omnem oratorum vim complexos esse arbitrantur; neque adhuc quam personam teneant, aut quid profiteantur, intelligere potuerunt. Verum enim oratori, quæ sunt in hominum vita, (quandoquidem in ea versatur orator, atque ea est ei subjecta materies,) omnia quæsita, audita, lecta, disputata, tractata, agitata esse debent. Est enim eloquentia una quædam de summis virtutibus; quamquam sunt omnes virtutes æquales et pares; sed tamen est species alia magis alia formosa et illustris: sicut hæc vis,

* *Irrident.* Homines is understood.

vis, quæ scientiam complexa rerum, sensa mentis et consilia sic verbis explicat, ut eos, qui audiant, quocumque incubuerit, possit impellere; quæ quo major est vis, hoc est magis probitate jungenda summaque prudentia: quarum virtutum expertibus si dicendi copiam tradiderimus, non eos quidem oratores effecerimus, sed furentibus quædam arma dederimus.

§ XV. Hanc, inquam, cogitandi pronuntiandique rationem, vimque dicendi veteres Græci sapientiam nominabant: hinc illi Lycurgi, hinc Pittaci, hinc Solones; atque ab hac similitudine Coruncanii nostri, Fabricii, Catones, Scipiones fuerunt, non tam fortasse docti, sed impetu mentis simili et voluntate. Eadem autem alii prudentia, sed consilio ad vitæ studia dispari, quietem atque otium secuti, ut Pythagoras, Democritus, Anaxagoras, a regendis civitatibus totos se ad cognitionem rerum transtulerunt: quæ vita propter tranquillitatem, et propter ipsius scientiæ suavitatem, qua nihil est hominibus jucundius, plures, quam utile fuit rebus publicis, delectavit. Itaque, ut ei studio se excellentissimis ingeniis homines dediderunt, ex ea summa facultate vacui ac liberi temporis multo plura, quam erat necesse, doctissimi homines, otio nimio et ingeniis uberrimis affluentes, curanda sibi esse ac quærenda et investiganda duxerunt. Nam vetus quidem illa doctrina eadem videtur et recte faciendi et bene dicendi magistra; neque disjuncti doctores, sed iidem erant vivendi præceptores atque dicendi, ut ille apud Homerum Phœnix, qui se a Peleo patre Achilli juveni comitem esse datum dicit ad bellum, ut illum efficeret *oratorem verborum actoremque*

*remque rerum.** Sed, ut homines labore assiduo et quotidiano assueti, cum tempestatis caussa opere prohibentur, ad pilam se aut ad talos aut ad tesseras conferunt, aut etiam novum sibi ipsi aliquem excogitant in otio ludum: sic illi a negotiis publicis, tamquam ab opere, aut temporibus exclusi, aut voluntate sua feriati, totos se alii ad poetas, alii ad geometras, alii ad musicos contulerunt; alii etiam, ut dialectici, novum sibi ipsi studium ludumque pepererunt, atque in iis artibus, quæ repertæ sunt, ut puerorum mentes ad humanitatem fingerentur atque virtutem, omne tempus atque ætates suas consumserunt.

§ XVI. Sed, quod erant quidam, iique multi, qui aut in Republica propter ancipitem, quæ non potest esse sejuncta, faciendi dicendique sapientiam florerent, ut Themistocles, ut Pericles, ut Theramenes; aut, qui minus ipsi in Republica versarentur, sed hujus tamen ejusdem sapientiæ doctores essent, ut Gorgias, Thrasymachus, Isocrates; inventi sunt qui, cum ipsi doctrina et ingeniis abundarent, a re autem civili et a negotiis animi quodam judicio abhorrerent, hanc dicendi exercitationem exagitarent atque contemnerent: quorum princeps Socrates fuit. Is (qui omnium eruditorum testimonio, totiusque judicio Græciæ cum prudentia et acumine et venustate et subtilitate, tum vero eloquentia, varietate, copia, quam se cumque in partem dedisset, omnium fuit facile

* *Oratorem verborum actoremque rerum.* Cicero here refers to Hom. Iliad, IX. 443.

Muthoon te reeteer emenai, preekteera te ergoon.

facile princeps), iis*, qui hæc, quæ nos nunc quærimus, tractarent, agerent, docerent, cum nomine appellarentur uno, quod omnis rerum optimarum cognitio atque in iis exercitatio *philosophia* nominaretur, hoc commune nomen eripuit, sapienterque sentiendi et ornate dicendi scientiam, re cohærentes, disputationibus suis separavit: cujus ingenium variosque sermones immortalitati scriptis suis Plato tradidit, cum ipse literam Socrates nullum reliquisset. Hinc discidium illud exstitit quasi linguæ atque cordis, absurdum sane et inutile et reprehendendum, ut alii nos sapere, alii dicere docerent: nam cum essent plures orti fere a Socrate, (quod ex illius variis et diversis, et in omnem partem diffusis, disputationibus alius aliud apprehenderat), proseminatæ sunt quasi familiæ dissentientes inter se, et multum disjunctæ et dispares, cum tamen omnes se philosophi Socraticos et dici vellent et esse arbitrarentur.

§ XVII. Ac primo ab ipso Platone Aristoteles et Xenocrates; quorum alter Peripateticorum, alter Academiæ nomen obtinuit†: deinde ab Antisthene, qui patientiam et duritiam in Socratico sermone maxime adamarat, Cynici primum, deinde Stoici: tum ab Aristippo, quem illæ magis voluptariæ disputationes delectarant, Cyrenaica philosophia manavit, quam ille et ejus posteri

* *Iis* is in the dative case, governed by the verb *eripuit.* Is (qui omnium, &c.) ——— iis qui hæc, &c. ——— hoc commune nomen eripuit.

† *Quorum alter Peripateticorum, alter Academiæ nomen obtinuit.* One of whom established the name of the Peripatetics, the other, that of the Academy. Sc. One of whom was the founder of the Peripatetics, the other of the Academics.

posteri simpliciter defenderunt: ii, qui nunc voluptate omnia metiuntur, dum verecundius id agunt, nec dignitati satisfaciunt, quam non aspernantur, nec voluptatem tuentur, quam amplexari volunt. Fuerunt etiam alia genera philosophorum, fere qui se omnes Socraticos esse dicebant; Eretriacorum, Herilliorum, Megaricorum, Pyrrhoneorum: sed ea horum vi et disputationibus sunt jamdiu fracta et exstincta. Ex illis autem, quæ remanent, ea philosophia, quæ suscepit patrocinium voluptatis, etsi cui vera videatur, procul abest tamen ab eo viro, quem quærimus, et quem auctorem publici consilii, et regendæ civitatis ducem, et sententiæ atque eloquentiæ principem in senatu, in populo, in caussis publicis esse volumus. Nec ulla tamen ei philosophiæ fiet injuria a nobis: non enim repelletur inde, quo aggredi cupiet, sed in hortulis quiescet suis, ubi vult; ubi etiam recubans molliter et delicate, nos avocat a rostris, a judiciis, a curia, fortasse sapienter, hac præsertim Republica. Verum ego non quæro nunc, quæ sit philosophia verissima, sed quæ oratori conjuncta maxime. Quare istos sine ulla contumelia dimittamus; sunt enim et boni viri, et, quoniam sibi ita videntur, beati: tantumque eos admoneamus, ut illud, etiam si est verissimum, tacitum tamen, tamquam mysterium, teneant, Quod negant versari in Republica esse sapientis: nam, si hoc nobis atque optimo cuique persuaserint, non poterunt ipsi esse, id quod maxime cupiunt, otiosi.

§ XVIII. Stoicos autem, quos minime improbo, dimitto tamen; nec eos iratos vereor, quoniam omnino irasci nesciunt: atque hanc iis habeo gratiam, quod soli

ex omnibus eloquentiam virtutem ac sapientiam esse dixerunt: sed utrumque est in his, quod ab hoc, quem instruimus, oratore valde abhorreat*, vel quod omnes, qui sapientes non sint, servos, latrones, hostes, insanos esse dicunt; neque tamen quemquam esse sapientem: valde autem est absurdum, ei concionem aut senatum aut ullum cœtum hominum committere, cui nemo illorum, qui adsint, sanus, nemo civis, nemo liber esse videatur. Accedit, quod orationis etiam genus habent fortasse subtile et certe acutum: (sed, ut in oratore, exile, inusitatum, abhorrens ab auribus vulgi, obscurum, inane, jejunum); attamen ejusmodi, quo uti ad vulgus nullo modo possit: alia enim et bona et mala videntur Stoicis et cæteris civibus, vel potius gentibus; alia vis honoris, ignominiæ, præmii, supplicii: vere, an secus, nihil ad hoc tempus: sed, ea si sequamur, nullam umquam rem dicendo expedire possimus. Reliqui sunt Peripatetici et Academici: quamquam Academicorum nomen est unum, sententiæ duæ nam Speusippus Platonis sororis filius, et Xenocrates, qui Platonem audierat, et, qui Xenocratem, Polemo, et Crantor nihil ab Aristotele, qui una audierat Platonem, magnopere dissensit: copia fortasse et varietate dicendi pares non fuerunt. Arcesilas primum, qui Polemonem audierat, ex variis Platonis libris, sermonibusque Socraticis hoc maxime arripuit, Nihil esse certi, quod aut sensibus aut animo percipi possit: quem ferunt, eximio quodam usum lepore

* *Sed utrumque est in his, quod ab hoc, quem instruimus, oratore valde abhorreat.* But there are two qualities (observable) in them, which are widely different from the purposes of the orator, whom we are now forming. Literally, both the one and the other of two things, &c.

pore dicendi, aspernatum esse omne animi sensusque judicium, primumque instituisse (quamquam id fuit Socraticum maxime), non, quid ipse sentiret, ostendere; sed contra id, quod quisque se sentire dixisset, disputare. Hinc hæc recentior Academia emanavit, in qua exstitit divina quadam celeritate ingenii dicendique copia Carneades; cujus ego etsi multos auditores cognovi Athenis, tamen auctores certissimos laudare possum, et socerum meum Scævolam, qui eum Romæ audivit adolescens, et Q. Metellum L. filium, familiarem meum, clarissimum virum, qui illum a se adolescente Athenis, jam affectum senectute, multos dies auditum esse dicebat.

§ XIX. Hæc autem, ut ex Appennino fluminum, sic ex communi sapientium jugo sunt doctrinarum facta divortia; ut philosophi tamquam in superum mare Ionium defluerent, Græcum quoddam et portuosum: oratores autem in inferum hoc. Tuscum et barbarum, scopulosum atque infestum, laberentur; in quo etiam ipse Ulysses errasset. Quare si hac eloquentia atque hoc oratore contenti sumus, qui sciat aut negare oportere, quod arguare; aut, si id non possis, tum ostendere, quod is fecerit, qui insimuletur, aut recte factum, aut alterius culpa aut injuria, aut ex lege, aut non contra legem, aut imprudentia, aut necessario; aut non eo nomine usurpandum, quo arguatur; aut non ita agi, ut debuerit ac licuerit: et, si satis esse putatis, ea, quæ isti scriptores artis docent, discere, quæ multo tamen ornatius, quam ab illis dicuntur, et uberius explicavit Antonius; sed, si his contenti estis, atque iis etiam, quæ dici voluistis

voluistis a me, ex ingenti quodam oratorem immensoque campo in exiguum sane gyrum compellitis: sin veterem illum Periclem, aut hunc etiam, qui familiarior nobis propter scriptorum multitudinem est, Demosthenem sequi vultis; et, si illam præclaram et eximiam speciem oratoris perfecti et pulcritudinem adamastis, aut vobis hæc Carneadia aut illa Aristotelia vis comprehendenda est. Namque (ut ante dixi) veteres illi usque ad Socratem omnem omnium rerum, quæ ad mores hominum, quæ ad vitam, quæ ad virtutem, quæ ad Rempublicam pertinebant, cognitionem et scientiam cum dicendi ratione jungebant: postea dissociati, ut exposui, a Socrate diserti a doctis, et deinceps a Socraticis item omnibus, philosophi eloquentiam despexerunt, oratores sapientiam: neque quidquam ex alterius parte tetigerunt, nisi quod illi ab his, aut ab illis hi mutuarentur, ex quo promiscue haurirent, si manere in pristina communione voluissent. Sed, ut pontifices veteres propter sacrificiorum multitudinem tres viros *epulones esse voluerunt, cum essent ipsi a Numa, ut etiam illud ludorum epulare sacrificium facerent, instituti; sic Socratici a se caussarum actores, et a communi philosophiæ nomine separaverunt, cum veteres dicendi et intelligendi mirificam societatem esse voluissent.

§ XX. Quæ cum ita sint, paullulum equidem de me deprecabor, et petam a vobis, ut ea, quæ dicam, non de memetipso, sed de oratore dicere putetis. Ego enim sum† is, qui, cum summo studio patris in pueritia doctus essem,

* *Epulones*, assistants, or inferior officers.

† *Ego enim sum is, qui.* For I am one, qui, &c.

essem, et in forum ingenii tantum, quantum ipse sentio, non tantum quantum ipse forsitan vobis videar, detulissem, non possim dicere me hæc, quæ nunc complector, perinde, ut dicam discenda esse, didicisse: quippe qui omnium maturrime ad publicas caussas accesserim, annosque natus unum et viginti nobilissimum hominem et eloquentissimum in judicium vocarim; cui disciplina fuerit forum, magister usus et leges, et instituta populi Romani, mosque majorum. Paulum, sitiens istarum artium, de quibus loquor, gustavi, quæstor in Asia cum essem, æqualem fere meum ex Academia rhetorem nactus, Metrodorum illum, de cujus memoria commemoravit Antonius; et inde decedens, Athenis; ubi ego diutius essem moratus, nisi Atheniensibus, quod mysteria non referrent, ad quæ biduo serius veneram, succensuissem. Quare hoc, quod complector tantam scientiam vimque doctrinæ, non modo non pro me, sed contra me est potius (non enim, quid ego, sed quid orator possit, disputo,) atque hos omnes, qui artes rhetoricas exponunt, perridiculos: scribunt enim de litium genere, et de principiis, et de narrationibus. Illa vis autem eloquentiæ tanta est, ut omnium rerum, virtutum, officiorum omnisque naturæ, quæ mores hominum, quæ animos, quæ vitam continet, originem vim mutationesque teneat: eadem mores, leges, jura describat, Rempublicam regat, omniaque, ad quamcumque rem pertineant, ornate copioseque dicat. In quo genere nos quidem versamur tantum, quantum possumus, quantum ingenio, quantum mediocri doctrina, quantum usu valemus: neque tamen istis, qui in una philosophia quasi tabernaculum vitæ

suæ

suæ collocarunt multum sane in disputatione concedimus.

§ XXI. Quid enim meus familiaris C. Velleius afferre potest, quamobrem voluptas sit summum bonum, quod ego non copiosius possim vel tutari, si velim, vel refellere ex illis locis, quos exposuit Antonius, hac dicendi exercitatione, in qua Velleius est rudis, unusquisque nostrum versatus? Quid est, quod aut Sext. Pompeius, aut duo Balbi, aut meus amicus, qui cum Panætio vixit, M. Vigellius de virtute, homines Stoici, possint dicere, qua in disputatione ego his debeam, aut vestrum quisquam concedere? Non est enim philosophia similis artium reliquarum: nam quid faciat in geometria, qui non didicerit? quid in musicis? aut taceat oportebit, aut ne sanus quidem judicetur: hæc vero quæ sunt in philosophia, ingeniis eruuntur ad id, quod in quoque verisimile est, eliciendum acutis atque acribus, eaque exercitata oratione poliuntur. Hic, hic noster vulgaris orator, si minus erit doctus, attamen in dicendo exercitatus, hac ipsa exercitatione communi istos quidem nostros verberabit, neque se ab iis contemni ac despici sinet: sin aliquis exstiterit aliquando, qui Aristotelio more de omnibus rebus in utramque partem sententiam possit dicere, et in omni caussa duas contrarias orationes, præceptis illius cognitis, explicare, aut hoc Arcesilæ modo et Carneadis contra omne, quod propositum sit, disserat; quique ad eam rationem adjungat hunc rhetoricum usum moremque exercitationemque dicendi; is sit verus, is perfectus, is solus orator: nam neque sine forensibus nervis satis vehemens et gravis, nec sine varietate doctrinæ

trinæ satis politus et sapiens esse orator potest. Quare Coracem* istum vestrum patiamur nos quidem pullos suos excludere in nido, qui evolent clamatores odiosi ac molesti; Pamphilumque nescio quem sinamus in infulis tantam rem, tamquam pueriles delicias aliquas, depingere; nosque ipsi hac tam exigua disputatione hesterni et hodierni diei totum oratoris munus explicemus; dummodo illa res tanta sit, ut omnibus philosophorum libris, quos nemo oratorum istorum umquam attigit, comprehensa esse videatur.

§ XXII. Tum Catulus, Haudquaquam hercle, inquit, Crasse, mirandum est, esse in te tantam dicendi vel vim, vel suavitatem, vel copiam; quem quidem antea natura rebar ita dicere, ut mihi non solum orator summus, sed etiam sapientissimus homo viderere: nunc intelligo, illa te semper etiam potiora duxisse, quæ ad sapientiam spectarent, atque ex his hanc dicendi copiam fluxisse: sed tamen, cum omnes gradus ætatis recordor tuæ, cumque vitam tuam ac studia considero; neque, quo tempore ista didiceris, video; nec magnopere te istis studiis, hominibus, libris intelligo deditum; neque tamen possum statuere, utrum magis mirer, te illa, quæ mihi persuades maxima esse adjumenta, potuisse in tuis tantis occupationibus perdiscere; an, si non potueris, posse isto modo dicere. Hic Crassus, Hoc tibi, inquit, Catule, primum persuadeas velim, me non multo secus facere, cum de oratore disputem, ac facerem, si esset mihi de histrione dicendum: negarem enim posse eum satisfacere

* *Corax*, a crow or raven. It is here the name of a man.

facere in gestu, nisi palæstram, nisi saltare didicisset; neque, ea cum dicerem, me esse histrionem necesse esset, sed fortasse non stultum alieni artificii existimatorem. Similiter nunc de oratore, vestro impulsu, loquor, summo scilicet: semper enim, quacumque de arte aut facultate quæritur, de absoluta* et perfecta quæri solet. Quare si jam me vultis esse oratorem, si etiam sat bonum, si bonum denique, non repugnabo (quid enim nunc sim ineptus? ita me existimari scio): quod si ita est, summus tamen certe non sum: neque enim apud homines res est ulla difficilior, neque major, neque quæ plura adjumenta doctrinæ desideret. Attamen, quoniam de oratore nobis disputandum est, de summo oratore dicam necesse est: vis enim et natura rei, nisi perfecta ante oculos ponitur, qualis et quanta sit, intelligi non potest. Me autem, Catule, fateor neque hodie in istis libris, et cum istis hominibus vivere; nec vero, id quod tu recte commeministi, ullum umquam habuisse sepositum tempus ad discendum: ac tantum tribuisse doctrinæ temporis, quantum mihi puerilis ætas, forenses feriæ concesserint.

XXIII. At si quæris, Catule, de doctrina ista quid ego sentiam; non tantum ingenioso homini, et ei, qui forum, qui curiam, qui caussas, qui Rempublicam spectet, opus esse arbitror temporis, quantum sibi ii sumserunt, quos discentes vita defecit: omnes enim artes aliter ab iis tractantur, qui eas ad usum transferunt; aliter ab iis, qui, ipsarum artium tractatu delectati, nihil in vita sunt aliud acturi. Magister hic Samnitium summa jam senectute

* *Absoluta et perfecta*, finished and perfect; i. e. in its highest perfection.

nectute est, et quotidie commentatur; nihil enim curat aliud: at Q. Velocius puer addidicerat; sed, quod erat aptus ad illud, totumque cognorat, fuit, ut est apud Lucilium,

——————*Quamvis bonus ipse,*
Samnis in ludo ac rudibus cuivis satis asper:*

sed† plus operæ foro tribuebat, amicis, rei familiari. Valerius quotidie cantabat: erat enim scenicus: quid faceret aliud? at Numerius Furius, noster familiaris, cum est commodum, cantat: est enim paterfamilias, est eques Romanus: puer didicit, quod discendum fuit. Eadem ratio est harum artium maximarum: dies et noctes virum summa virtute et prudentia videbamus, philosopho cum operam daret, Q. Tuberonem: at ejus avunculum vix intelligeres id agere, cum ageret tamen, Africanum. Ista discuntur facile, si et tantum sumas, quantum opus sit, et habeas, qui docere fideliter possit, et scias etiam ipse discere. Sed, si tota vita nihil velis aliud agere, ipsa tractatio et quæstio quotidie ex se gignit aliquid, quod cum desidiosa delectatione vestiges: ita fit, ut agitatione rerum sit infinita cognitio. Facilis usus doctrinam confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria studiumque permaneat: libet autem semper discere, ut si velim ego talis optime ludere, aut pilæ studio tenear, etiam fortasse si assequi non possim: ut alii, quia præclare faciunt, vehementius, quam caussa postulat, delectantur: ut Titius pila, Brulla talis. Quare nihil est, quod quisquam magnitudinem artium

* Pearce informs us, that many manuscripts have *civis*, although he has preferred *cuivis*.

† *Sed.* By substituting *nam* for sed, and *civis* for cuivis, the sentence will be much more perspicuous.

tium ex eo, quod senes discunt, pertimescat; namque aut senes ad eas accesserunt, aut usque ad senectutem in studiis detinentur, aut sunt tardissimi. Res quidem se mea sententia sic habet, ut, nisi quod quisque cito potuerit, numquam omnino possit perdiscere.

§ XXIV. Jam, jam, inquit Catulus, intelligo, Crasse, quid dicas, et hercule assentior: satis video tibi homini ad perdiscendum acerrimo ad ea cognoscenda, quæ dicis, fuisse temporis. Pergisne, inquit Crassus, me, quæ dicam, de me non de re putare dicere? Sed jam, si placet, ad instituta redeamus. Mihi vero, Catulus inquit, placet. Tum Crassus, Quorsum igitur hæc spectat, inquit, tam longa et tam alte repetita* oratio? hæ duæ partes, quæ mihi supersunt, illustrandæ orationis, ac totius eloquentiæ cumulandæ, quarum altera dici postulat ornate, altera apte, hanc habent vim, ut sit quam maxime jucunda, quam maxime in sensus eorum, qui audiunt, influat, et quam plurimis sit rebus instructa. Instrumentum autem hoc forense, litigiosum, acre, tractum ex vulgi opinionibus, exiguum sane atque mendicum est: illud rursus ipsum, quod tradunt isti, qui profitentur se dicendi magistros, non multum est majus, quam illud vulgare ac forense. Apparatu† nobis opus est, et rebus exquisitis undique et collectis, arcessitis, comportatis, ut tibi, Cæsar, faciendum est ad annum; ut ego in ædilitate laboravi, quod quotidianis et vernaculis rebus satisfacere me posse huic populo non putabam. Verborum eligendorum et collocandorum et concludendorum

* *Tam alte repetita,* so far fetched.

† *Apparatu,* parade or pomp.

dorum facilis est vel ratio, vel sine ratione ipsa exercitatio: rerum est silva magna*; quam cum Græci jam non tenerent, ob eamque caussam juventus nostra dedisceret pæne discendo, etiam Latini, si diis placet†, hoc biennio magistri dicendi exstiterunt; quos ego censor edicto meo sustuleram, non quo (ut nescio quos dicere aiebant) acui ingenia adolescentium nollem, sed contra ingenia obtundi nolui, corroborari impudentiam: nam apud Græcos, cuicuimodi essent, videbam tamen esse, præter hanc exercitationem linguæ, doctrinam aliquam et humanitatem dignam scientia: hos vero novos magistros nihil intelligebam posse docere, nisi ut auderent; quod, etiam cum bonis rebus conjunctum, per seipsum est magnopere fugiendum. Hoc cum unum traderetur, et cum impudentiæ ludus esset, putavi esse censoris, ne longius id serperet, providere. Quamquam non hæc ita statuo atque decerno, ut desperem Latine ea, de quibus disputavimus, tradi ac perpoliri: patitur enim et lingua nostra, et natura rerum veterem illam excellentemque prudentiam Græcorum ad nostrum usum moremque transferri: sed hominibus opus est eruditis, qui adhuc in hoc quidem genere nostri nulli fuerunt: sin quando exstiterint, etiam Græcis erunt anteponendi.

§ XXV. Ornatur igitur oratio genere primum, et quasi colore quodam et succo suo‡; nam, ut gravis, ut suavis, ut erudita sit, ut liberalis, ut admirabilis, ut polita, ut

* *Rerum est silva magna.* There is an extensive field of subjects.

† *Si diis placet,* in the name of the gods.

‡ *Ornatur igitur oratio genere primum, et quasi colore quodam et succo suo.* An oration is embellished by the subject, and, as it were, its complexion and spirit.

ut sensus, ut dolores habeat, quantum opus sit, non est singulorum articulorum; in toto spectantur hæc corpore ut porro conspersa sit quasi verborum sententiarumque floribus, id non debet esse fusum æquabiliter per omnem orationem, sed ita distinctum, ut sint quasi in ornatu disposita quædam insignia et lumina. Genus igitur dicendi est eligendum, quod maxime teneat eos, qui audiant, et quod non solum delectet, sed etiam sine satietate delectet: (non enim a me jam exspectari puto, ut moneam, ut caveatis, ne exilis, ne inculta sit vestra oratio, ne vulgaris, ne obsoleta; aliud quiddam majus et ingenia me hortantur vestra et ætates:) difficile enim dictu est quænam caussa sit, cur ea quæ maxime sensus nostros impellunt voluptate, et specie prima acerrime commovent, ab iis celerrime fastidio quodam et satietate abalienemur. Quanto colorum pulchritudine et varietate floridiora sunt in picturis novis pleraque, quam in veteribus? quæ tamen, etiamsi primo adspectu nos ceperunt, diutius non delectant; cum iidem nos in antiquis tabulis illo ipso horrido obsoletoque teneamur. Quanto molliores sunt et delicatiores in cantu flexiones, et falsæ voculæ, quam certæ et severæ;* quibus tamen non modo austeri, sed, si sæpius fiunt, multitudo ipsa reclamat. Licet hoc videre in reliquis sensibus; unguentis minus diu nos delectari, summa et acerrima suavitate conditis, quam his moderatis; et magis laudari, quod ceram, quam quod crocum olere videatur: in ipso tactu esse modum et mollitudinis

* *Quanto molliores sunt et delicatiores in cantu flexiones, et falsæ voculæ, quam certæ et severæ.* How much more soft and delicate are quavers and insignificant sounds, in music, than those sounds which are expressive and manly.

nis et levitatis. Quin etiam gustatus, qui est sensus ex omnibus maxime voluptarius, quique dulcitudine præter cæteros sensus commovetur, quam cito id, quod valde dulce est, aspernatur ac respuit? Quis potione uti aut cibo dulci diutius potest? cum utroque in genere ea, quæ leviter sensum voluptate moveant, facillime fugiant satietatem: sic omnibus in rebus voluptatibus maximis fastidium finitimum est: quo hoc minus in oratione miremur, in qua vel ex poetis vel ex oratoribus possumus judicare concinnam, distinctam, ornatam, festivam, sine intermissione, sine reprehensione, sine varietate, quamvis claris sit coloribus picta vel poesis vel oratio, non posse in delectatione esse diuturna. Atque eo citius in oratoris aut in poetæ cincinnis ac fuco offenditur, quod sensus in nimia voluptate natura, non mente satiantur; in scriptis et in dictis non aurium solum, sed animi judicio etiam magis, infucata vitia noscuntur.

§ XXVI. Quare, *bene* et *præclare*, quamvis nobis sæpe dicatur: *belle* et *festive*, nimium sæpe nolo: quamquam illa ipsa exclamatio, *non potest melius*, sit velim crebra; sed habeat tamen illa in dicendo admiratio ac summa laus umbram aliquam et recessum, quo magis id, quod erit illuminatum, exstare atque eminere videatur. Numquam agit hunc versum Roscius eo gestu, quo potest,

Nam sapiens virtuti honorem præmium, haud prædam petit:

sed abjicit prorsus, ut in proximos,

Ecquid video? ferro septus possidet sedes sacras,

incidat, adspiciat, admiretur, stupescat. Quid ille alter?

—*Quid*

——— *Quid petam præsidi?*
quam leniter? quam remisse? quam non actuose? instat enim,

O pater, o patria, o Priami domus!

in quo tanta commoveri actio non posset, si esset consumta superiore motu et exhausta. Neque id actores prius viderunt, quam ipsi poetæ, quam denique illi etiam, qui fecerunt modos, a quibus utrisque summittitur aliquid, deinde augetur, extenuatur, inflatur, variatur, distinguitur. Ita sit nobis igitur ornatus et suavis orator (nec tamen potest aliter esse,) ut suavitatem habeat *austeram et solidam, non dulcem atque †decoctam: nam ipsa ad ornandum præcepta quæ dantur, ejusmodi sunt, ut ea quamvis vitiosissimus orator explicare possit. Quare, ut ante dixi, primum silva rerum ac sententiarum comparanda est; qua de parte dixit Antonius: hæc formanda filo ipso et genere orationis, illuminanda verbis, varianda sententiis.

§ XXVII. Summa autem laus eloquentiæ est, amplificare rem ornando; quod valet non solum ad augendum aliquid et tollendum altius dicendo, sed etiam ad extenuandum atque abjiciendum. Id desideratur omnibus iis in locis, quos ad fidem orationis faciendam‡ adhiberi dixit Antonius, vel cum explanamus aliquid, vel cum conciliamus animos, vel cum concitamus: sed in hoc, quod postremum dixi, amplificatio potest plurimum; eaque una laus oratoris est et propria maxime. Etiam major est illa exercitatio, quam extremo sermone instruxit Antonius, primo rejiciebat,

* *Austeram*, manly.

† *Decoctam*, luscious.

‡ *Ad fidem orationis faciendam*, to establish the credit of an oration or speech.

rejiciebat, laudandi et vituperandi: nihil est enim ad exaggerandam et amplificandam orationem accommodatius, quam utrumque horum cumulatissime facere posse. Consequentur etiam illi loci, qui, quamquam proprii caussarum et inhærentes in earum nervis esse debent, tamen, quia de universa re tractari solent, *communes* a veteribus nominati sunt: quorum partim habent vitiorum et peccatorum acrem quandam cum amplificatione incusationem aut querelam, contra quam dici nihil solet nec potest; ut in depeculatorem, in proditorem, in parricidam; quibus uti, confirmatis criminibus, oportet; aliter enim jejuni sunt atque inanes: alii autem habent deprecationem aut miserationem: alii vero ancipites disputationes, in quibus de universo genere in utramque partem disseri copiose licet. Quæ exercitatio nunc propria duarum philosophiarum, de quibus ante dixi, putatur: apud antiquos erat, eorum, a quibus omnis de rebus forensibus dicendi ratio et copia petebatur: de virtute enim, de officio, de æquo et bono, de dignitate, utilitate, honore, ignominia, præmio, pœna, similibusque de rebus in utramque partem dicendi animos et vim et artem habere debemus. Sed quoniam, de nostra possessione depulsi, in parvo et eo litigioso prædiolo relicti sumus, et aliorum patroni nostra tenere tuerique non potuimus, ab iis (quod indignissimum est) qui in nostrum patrimonium irruperunt, quod opus est nobis, mutuemur.

§ XXVIII. Dicunt igitur nunc quidem illi (qui ex particula parva urbis ac loci nomen habent et Peripatetici philosophi aut Academici nominantur; olim autem,

propter

propter eximiam rerum maximarum scientiam a Græcis politici philosophi appellati universarum rerum publicarum nomine vocabantur,) omnem civilem orationem in horum alterutro genere versari, aut definita controversia certis temporibus ac reis, hoc modo, Placeatne a Carthaginiensibus captivos nostros, redditis suis, recuperari; aut infinite de universo genere quærentis, Quid omnino de captivo statuendum ac sentiendum sit. Atque horum superius illud genus caussam aut controversiam appellant, eamque tribus, lite aut deliberatione aut laudatione, definiunt: hæc autem altera quæstio, infinita et quasi proposita, consultatio nominatur: atque hactenus loquuntur. Etiam hac instituendo divisione utuntur, sed ita, non ut jure aut judicio, ut denique recuperare amissam possessionem, sed ut ex jure civili, surculo defringendo*, usurpare videantur. Nam illud alterum genus, quod est temporibus, locis, reis definitum, obtinent, atque id ipsum lacinia†: nunc enim apud Philonem, quem in Academia maxime vigere audio, etiam harum jam caussarum cognitio exercitatioque celebratur: alterum vero tantummodo in prima arte tradenda nominant, et oratoris esse dicunt: sed neque vim, neque naturam ejus, nec partes, nec genera proponunt; ut præteriri omnino fuerit satius, quam attentatum deseri: nunc enim inopia reticere intelliguntur, tum judicio viderentur.

§ XXIX.

* *Surculo defringendo*, by breaking off a twig, i. e. forcibly. It is a law phrase.

† *Lacinia*, properly signifies a fringe or the border of a garment. *Lacinia obtinere* is to hold property by a precarious tenure or title.

§ XXIX. Omnis igitur res eandem habet naturam ambigendi, de qua quæri et disceptari potest, sive in infinitis consultationibus disceptatur, sive in iis caussis, quæ in civitate et in forensi disceptatione versantur: neque est ulla, quæ non aut ad cognoscendi aut ad agendi vim rationemque referatur. Nam aut ipsa cognitio rei scientiaque perquiritur, ut, Virtus suamne propter dignitatem, an propter fructus aliquos expetatur; aut agendi consilium exquiritur, ut, Sitne sapienti capessenda Respublica. Cognitionis* autem tres modi, conjectura, definitio, et, ut ita dicam, consecutio: Nam, quid in re sit, conjectura quæritur; ut illud, Sitne in humano genere sapientia. Quam autem vim quæque res habeat, definitio explicat; ut si quæratur, quid sit sapientia. Consecutio autem tractatur, cum, quid quamque rem sequatur, inquiritur; ut illud, Sitne aliquando mentiri boni viri. Redeunt rursus ad conjecturam, eamque in quatuor genera dispertiunt: nam aut, quid sit, quæritur, hoc modo; Naturane sit jus inter homines, an opinionibus; aut, quæ sit origo cujusque rei; ut, Quod sit initium legum aut Rerumpublicarum: aut caussa et ratio; ut, si quæratur, Cur doctisssimi homines de maximis rebus dissentiant: aut de immutatione; ut, si disputetur, Num interire virtus in homine, aut num in vitium possit converti. Definitionis autem sunt disceptationes, aut cum quæritur, quid in communi mente quasi impressum sit: ut, si disseratur, Idne sit jus, quod maximæ parti sit utile: aut cum, quid cujusque sit proprium, exquiritur; ut,

* *Cognitionis,* of speculation.

Ornate dicere, propriumne sit oratoris, an id etiam aliquis præterea possit: aut cum res distribuitur in partes; ut si quæratur, Quot sint genera rerum expetendarum, aut, Sintne tria, corporis, animi, externarumque rerum: aut cum, quæ forma et quasi naturalis nota cujusque sit, describitur; ut, si quæratur avari species, seditiosi, gloriosi. Consecutionis autem duo prima quæstionum genera ponuntur: nam aut simplex est disceptatio; ut, si disseratur, Expetendane sit gloria: aut ex comparatione; Laus, an divitiæ magis expetendæ sint. Simplicium autem sunt tres modi: de expetendis fugiendisve rebus; ut, Expetendine honores sint, num fugienda paupertas: de æquo aut iniquo, Æquumne sit ulcisci injurias etiam propinquorum: de honesto aut turpi; ut hoc, Sitne honestum gloriæ caussa mortem obire. Comparationis autem duo sunt modi; unus, cum, idemne sit, an aliquid intersit, quæritur; ut *metuere* et *vereri*, ut *rex* et *tyrannus*, ut *assentator* et *amicus*: alter, cum, quid præstet aliud alii, quæritur; ut illud, Optimine cujusque sapientes, an populari laude ducantur: atque eæ quidem disceptationes, quæ ad cognitionem referuntur, sic fere a doctissimis hominibus describuntur.

§ XXX. Quæ vero referuntur ad agendum, aut in officii disceptatione versantur, quo in genere, quid rectum faciendumque sit, quæritur; cui loco omnis virtutum et vitiorum est silva subjecta:* aut in animorum aliqua

* *Cui loco omnis virtutum et vitiorum est silva subjecta.* To which topic the whole field (grove) of virtues and vices is applied.

aliqua permotione, aut gignenda aut sedanda tollendave, tractantur. Huic generi subjectæ sunt cohortationes, objurgationes, consolationes, miserationes, omnisque ad omnem animi motum et impulsio, et, si ita res feret, mitigatio. Explicatis igitur his generibus ac modis disceptationum omnium, nihil sane ad rem pertinet, si qua in re discrepavit ab Antonii divisione nostra partitio: eadem enim sunt membra in utriusque disputatione, sed paulo secus a me, atque ab illo, partita ac distributa. Nunc ad reliqua progrediar, meque ad meum munus pensumque revocabo: nam ex illis locis, quos exposuit Antonius, omnia sunt ad quæque genera quæstionum argumenta sumenda; sed aliis generibus alii loci magis erunt apti: de quo, non tam quia longum est, quam quia perspicuum, dici nihil est necesse. Ornatissimæ sunt igitur orationes eæ, quæ latissime vagantur, et a privata ac singulari controversia se ad universi generis vim explicandam conferunt et convertunt; ut ii, qui audiant, natura et genere et universa re cognita, de singulis reis et criminibus et litibus statuere possint. Hanc ad consuetudinem exercitationis vos, adolescentes, est cohortatus Antonius, atque a minutis angustisque concertationibus ad omnem vim varietatemque vos disserendi traducendos putavit. Quare non est paucorum libellorum hoc munus, ut ii, qui scripserunt de dicendi ratione, arbitrati sunt; neque Tusculani, atque hujus ambulationis antemeridianæ, aut nostræ pomeridianæ sessionis: non enim solum acuenda nobis, neque procudenda lingua est; sed onerandum complendumque pectus maximarum rerum et plurimarum suavitate, copia, varietate.

§ XXXI.

§ XXXI. Nostra est enim, (si modo nos oratores sumus, si in civium disceptationibus, si in periculis, si in deliberationibus publicis adhibendi auctores et principes sumus,) nostra est, inquam, omnis ista prudentiæ doctrinæque possessio, in quam homines, quasi caducam atque vacuam, abundantes otio, nobis occupatis, involaverunt; atque etiam aut irridentes oratorem, ut ille in Gorgia Socrates, cavillantur, aut aliquid de oratoris arte paucis præcipiunt libellis, eosque rhetoricos inscribunt: quasi non illa sunt propria rhetorum, quæ ab iisdem de justicia, de officio, de civitatibus instituendis et regendis, de omni vivendi, denique etiam de naturæ ratione dicuntur. Quæ, quoniam jam aliunde non possumus, sumenda sunt nobis ab iis ipsis, a quibus expilati sumus; dummodo illa ad hanc civilem scientiam, quo pertinent et quam intuentur, transferamus: neque (ut ante dixi) omnem teramus in his discendis rebus ætatem, sed, cum fontes viderimus (quos nisi qui celeriter cognorit, numquam cognoscet omnino,) tum, quotiescumque opus erit, ex iis tantum, quantum res petet, hauriemus. Nam neque tam est acris acies in naturis hominum et ingeniis,* ut res tantas quisquam, nisi monstratas, possit videre: neque tanta tamen in rebus obscuritas, ut eas non penitus acri vir ingenio cernat, si modo adspexerit. In hoc igitur tanto tam immensoque campo cum liceat oratori vagari libere, atque, ubicumque constiterit, consistere in suo, facile suppeditat omnis apparatus ornatusque dicendi: rerum enim copia verborum copiam gignit: et,

* *Nam neque tam est acris acies in naturis hominum et ingeniis.* For the eye of discernment is not so piercing in men (in the natures and geniuses of men.)

et, si est honestas in rebus ipsis, de quibus dicitur, exsistet ex rei natura quidam splendor in verbis: sit modo is, qui dicet aut scribet, institutus liberaliter educatione doctrinaque puerili, et flagret studio, et a natura adjuvetur, et in universorum generum infinitis disceptationibus exercitatus, ornatissimos scriptores oratoresque ad cognoscendum imitandumque delegerit: næ ille haud sane, quemadmodum verba struat et illuminet, a magistris istis requirit: ita facile in rerum abundantia ad orationis ornamenta sine duce, natura ipsa, si modo est exercitata, labetur.

§ XXXII. Hic Catulus, Dii immortales, inquit, quantam rerum varietatem, quantam vim, quantam copiam, Crasse, complexus es, quantisque ex angustiis oratorem educere ausus es, et in majorum suorum regno collocare! Namque illos veteres doctores auctoresque dicendi nullum genus disputationis a se alienum putasse accepimus, semperque esse in omni orationis ratione versatos: ex quibus Eleus Hippias, cum Olympiam venisset maxima illa quinquennali celebritate ludorum, gloriatus est, cuncta pæne audiente Græcia, nihil esse ulla in arte rerum omnium, quod ipse nesciret: nec solum has artes,* quibus liberales doctrinæ atque ingenuæ continerentur, geometriam, musicam, literarum cognitionem et poetarum, atque illa, quæ de naturis rerum, quæ de hominum moribus, quæ de Rebuspublicis dicerentur; sed annulum, quem haberet, pallium, quo amictus, soccos, quibus indutus

* *Nec solum has artes,* &c. sc. gloriatus est *nec solum has artes* scire—— *sed annulum,* &c. *se* sua *manu confecisse.*

dutus esset, se sua manu confecisse. Scilicet nimis hic quidem est progressus: sed ex eo ipso est conjectura facilis, quantum sibi illi ipsi oratores de præclarissimis artibus appetierint qui ne sordidiores quidem repudiarint. Quid de Prodico Chio? quid de Thrasymacho Chalcedonio; de Protagora Abderita loquar? quorum unusquisque plurimum temporibus illis etiam de natura rerum et disseruit et scripsit. Ipse ille Leontinus Gorgias, quo patrono (ut Plato voluit) philosopho succubuit orator; qui aut non est victus umquam a Socrate, neque sermo ille Platonis verus est; aut si est victus, eloquentior videlicet fuit et disertior Socrates, et, ut tu appellas, copiosior et melior orator; sed hic in illo ipso Platonis libro de omni re, quæ cumque in disceptationem quæstionemque vocaretur, se copiosissime dicturum esse profitetur; isque princeps ex omnibus ausus est in conventu poscere, qua de re quisque vellet audire; cui tantus honos habitus est a Græcia, soli ut ex omnibus Delphis non inaurata statua, sed aurea statueretur. Atque ii, quos nominavi, multique præterea summi dicendi doctores uno tempore fuerunt: ex quibus intelligi potest, ita se rem habere, ut tu, Crasse, dicis, oratorisque nomen apud antiquos in Græcia majore quadam vel copia vel gloria floruisse. Quo quidem magis dubito, tibine plus laudis, an Græcis vituperationis esse tribuendum statuam: cum tu, in alia lingua ac moribus natus, occupatissima in civitate, vel privatorum negotiis pæne omnibus, vel orbis terræ procuratione ac summi imperii gubernatione districtus, tantam vim rerum cognitionemque comprehenderis, eamque omnem cum ejus, qui consilio et oratione in civitate valeat, sci-

entia

entia atque exercitatione sociaris; illi, nati in literis ardentesque his studiis, otio vero diffluentes, non modo nihil acquisierint, sed ne relictum quidem et traditum et suum conservaverint.

§ XXXIII. Tum Crassus, Non in hac, inquit, una, Catule, re, sed in aliis etiam compluribus distributione partium ac separatione magnitudines sunt artium diminutæ. An tu existimas, cum esset Hippocrates ille Cous, fuisse tum alios medicos, qui morbis, alios, qui vulneribus, alios, qui oculis mederentur? num geometriam Euclide aut Archimede, num musicam Damone aut Aristoxeno, num ipsas literas, Aristophane aut Callimacho tractante, tam discerptas fuisse, ut nemo genus universum complecteretur, atque ut alius aliam sibi partem, in qua elaboraret seponeret? Equidem sæpe hoc audivi de patre et de socero meo, Nostros quoque homines, qui excellere sapientiæ gloria vellent, omnia, quæ quidem tum hæc civitas nosset, solitos esse complecti. Meminerant illi Sex. Ælium: M' vero Manilium nos etiam vidimus transverso* ambulantem foro; quod erat insigne, eum, qui id faceret, facere civibus omnibus consilii sui copiam: ad quos olim et ita ambulantes, et in solio sedentes domi sic adibatur, non solum ut de jure civili ad eos, verum etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique aut officio aut negotio referretur. Hæc fuit P. Crassi illius veteris, hæc Tib. Coruncanii, hæc proavi generi mei, Scipionis, prudentissimi hominis, sapientia: qui omnes pontifices maximi fuerunt, ut ad eos de omnibus divinis atque humanis

* *Transverso ambulantem foro,* walking across the forum.

manis rebus referretur: iidemque et in senatu, et apud populum, et in caussis amicorum, et domi et militiæ consilium suum fidemque præstabant. Quid enim M. Catoni, præter hanc politissimam doctrinam transmarinam atque adventitiam defuit? num, quia jus civile didicerat, caussas non dicebat? aut, quia poterat dicere, juris scientiam negligebat? utroque in genere et laboravit et præstitit. Num propter hanc ex privatorum negotiis collectam gratiam tardior in Republica capessenda fuit? nemo apud populum fortior, nemo melior senator; idem facile optimus imperator: denique nihil in hac civitate temporibus illis sciri discive potuit, quod ille non cum investigarit et scierit, tum etiam conscripserit. Nunc contra plerique ad honores adipiscendos, et ad Rempublicam gerendam nudi veniunt atque inermes; nulla cognitione rerum, nulla scientia ornati. Sin aliquis excellit unus e multis, effert se, si unum aliquid affert, ut bellicam virtutem, aut usum aliquem militarem (quæ sane nunc quidem obsoleverunt,) aut juris scientiam (ne ejus quidem universi; nam pontificium, quod est conjunctum, nemo discit,) aut eloquentiam, quam in clamore et in verborum cursu positam putant: omnium vero bonarum artium, denique virtutum ipsarum societatem cognationemque non norunt.

§ XXXIV. Sed, ut ad Græcos referam orationem (quibus carere in hoc quidem sermonis genere non possumus; nam, ut virtutis a nostris, sic doctrinæ sunt ab illis exempla repetenda,) septem fuisse dicuntur uno tempore, qui sapientes et haberentur et vocarentur: hi omnes, præter Milesium Thalen, civitatibus suis præfuerunt.

runt. Quis doctior iisdem illis temporibus, aut cujus eloquentia literis instructior fuisse traditur, quam Pisistrati? qui primus Homeri libros, confusos antea, sic disposuisse dicitur, ut nunc habemus. Non fuit ille quidem civibus suis utilis, sed ita eloquentia floruit, ut literis doctrinaque præstaret. Quid Pericles? de cujus dicendi copia sic accepimus, ut, cum contra voluntatem Atheniensium loqueretur pro salute patriæ severius, tamen id ipsum, quod ille contra populares homines diceret, populare omnibus et jucundum videretur: cujus in labris veteres comici, etiam cum illi maledicerent (quod tum Athenis fieri licebat,) leporem habitasse dixerunt; tantamque in eo vim fuisse, ut in eorum mentibus, qui audissent, quasi aculeos quosdam relinqueret. At hunc non clamator aliquis ad clepsydram* latrare docuerat, sed, ut accepimus, Clazomenius ille Anaxagoras, vir summus in maximarum rerum scientia. Itaque hic doctrina, consilio, eloquentia excellens quadraginta annos præfuit Athenis et urbanis eodem tempore et bellicis rebus. Quid Critias? quid Alcibiades? civitatibus suis quidem non boni, sed certe docti atque eloquentes, nonne Socraticis erant disputationibus eruditi? Quis Dionem Syracusium doctrinis omnibus expolivit? non Plato? atque cum idem ille non linguæ solum, verum etiam animi ac virtutis magister ad liberandam patriam impulit, instruxit, armavit. Aliisne igitur artibus hunc Dionem instituit Plato, aliis Isocrates clarissimum virum Timotheum, Cononis, præstantissimi imperatoris, filium, summum ipsum imperatorem hominemque doctissimum?

* *Clepsydram*, a vessel measuring time, by water running through a hole in the bottom: from *kleptoo* and *udoor*—an hour-glass.

aut aliis Pythagoreus ille Lysis Thebanum Epaminondam, haud scio an summum virum unum omnis Græciæ? aut Xenophon Agesilaum? aut Philolaum Archytas Tarentinus? aut ipse Pythagoras totam illam veterem Italiæ Græciam, quæ quondam Magna vocitata est? Equidem non arbitror.

§ XXXV. Sic enim video, unam quandam omnium rerum, quæ essent homine erudito digna, atque eo, qui in Republica vellet excellere, fuisse doctrinam;* quam qui accepissent, si iidem ingenio ad pronuntiandum valuissent, et se ad dicendum quoque, non repugnante natura, dedissent, eloquentia præstitisse. Itaque ipse Aristoteles, cum florere Isocratem nobilitate discipulorum videret, quod ipse suas disputationes a caussis forensibus et civilibus ad inanem sermonis elegantiam transtulisset, mutavit repente totam formam prope disciplinæ suæ, versumque quendam Philoctetæ paulo secus dixit: ille enim *turpe* sibi ait *esse tacere, cum barbaros;* hic autem, *cum Isocratem pateretur dicere.* Itaque ornavit et illustravit doctrinam illam omnem; rerumque cognitionem cum orationis exercitatione conjunxit. Neque vero hoc fugit sapientissimum regem, Philippum, qui hunc Alexandro filio doctorem accierit, a quo eodem ille et agendi acciperet præcepta et loquendi. Nunc sive qui volet, eum philosophum, qui copiam nobis

* *Sic enim video, unam quandam omnium rerum, quæ essent homine erudito digna, atque eo, qui in republica vellet excellere, fuisse doctrinam.* Thus I perceive, that there was but one kind of general learning, which comprises all subjects worthy of a man of science, and one who would wish to excel in the state.

nobis rerum orationisque tradat, per me appellet oratorem licet; sive hunc oratorem, quem ego dico sapientiam junctam habere eloquentiæ, philosophum appellare malit, non impediam: dummodo hoc constet, neque infantiam ejus, qui rem norit, sed eam explicare dicendo non queat; neque inscientiam illius, cui res non suppetat, verba non desint, esse laudandam: quorum si alterum sit optandum, malim equidem indisertam prudentiam, quam stultitiam loquacem. Sin quærimus, quid unum excellat ex omnibus, docto oratori palma danda est: quem si patiuntur eundem esse philosophum, sublata controversia est: sin eos disjungent, hoc erunt inferiores, quod in oratore perfecto inest illorum omnis scientia; in philosophorum autem cognitione non continuo inest eloquentia: quæ quamvis contemnatur ab eis, necesse est tamen, aliquem cumulum illorum artibus afferre videatur. Hæc cum Crassus dixisset, parumper et ipse conticuit, et cæteris silentium fuit.

§ XXXVI. Tum Cotta, Equidem, inquit, Crasse, non possum queri, quod mihi videare aliud quiddam, et non id, quod susceperis, disputasse: plus enim aliquanto attulisti, quam tibi esset tributum a nobis ac denuntiatum. Sed certe et hæ partes fuerunt tuæ, de illustranda oratione ut diceres, et eras ipse jam ingressus, atque in quatuor partes omnem orationis laudem descripseras: cumque de duabus primis nobis quidem satis, sed, ut ipse dicebas, celeriter exigueque dixisses, duas tibi reliquas feceras; quemadmodum primum ornate, deinde etiam apte diceremus. Quo cum ingressus esses, repente te quasi quidam æstus ingenii tui procul

a terra abripuit, atque in altum a conspectu pæne omnium abstraxit; omnem enim rerum scientiam complexus, non tu quidem eam nobis tradidisti (neque enim fuit tam exigui temporis,) sed, apud hos quid profeceris, nescio; me quidem in Academiam totum compulisti: in qua velim sit illud, quod sæpe posuisti, ut non necesse sit consumere ætatem, atque ut possit is illa omnia cernere, qui tantummodo adspexerit; sed, etiam si est aliquanto spissius, aut si ego sum tardior,* profecto numquam conquiescam, neque defatigabor ante, quam illorum ancipites vias rationesque et pro omnibus et contra omnia disputandi percepero. Tum Cæsar, Unum, inquit, me ex tuo sermone maxime, Crasse, commovit, quod eum negasti, qui non cito quid didicisset, umquam omnino posse perdiscere: ut mihi non sit difficile periclitari, et aut statim percipere ista, quæ tu verbis ad cœlum extulisti; aut, si non potuerim, tempus non perdere, cum tamen his nostris possim esse contentus. Hic Sulpitius, Ego vero inquit, Crasse, neque Aristotelem istum, neque Carneadem, nec philosophorum quemquam desidero: vel me licet existimes desperare posse ista perdiscere; vel, id quod facio, contemnere. Mihi rerum forensium et communium vulgaris hæc cognitio satis magna est ad eam, quam specto, eloquentiam; ex qua ipsa tamen permulta nescio, quæ tum denique, cum caussa aliqua, quæ a me dicenda est, desiderat, quæro. Quamobrem, nisi forte es jam defessus, et si tibi non graves sumus, refer ad illa te, quæ ad ipsius orationis laudem splendoremque pertinent; quæ ego ex te audire volui,

* *Etiam si est aliquanto spissius, aut si ego sum* tardior; if this be too difficult, or if I be too dull.

volui, non ut desperarem me eloquentiam consequi posse, sed ut aliquid addiscerem.

§ XXXVII. Tum, Crassus, Pervulgatas res requiris, inquit, et tibi non incognitas, Sulpiti: quis enim de isto genere non docuit? non instituit? non etiam scriptum reliquit? sed geram morem, et ea duntaxat, quæ mihi nota sunt, breviter exponam tibi: censebo tamen ad eos, qui auctores et inventores sunt harum sane minutarum rerum, revertendum. Omnis igitur oratio conficitur ex verbis, quorum primum nobis ratio simpliciter videnda est, deinde conjuncte: nam est quidam ornatus orationis, qui ex singulis verbis est; alius, qui ex continuatis conjunctisque constat. Ergo utemur verbis aut iis, quæ propria sunt et certa quasi vocabula rerum, pæne una nata cum rebus ipsis; aut iis, quæ transferuntur* et quasi alieno in loco collocantur; aut iis, quæ novamus et facimus ipsi. In propriis est igitur verbis illa laus oratoris, ut abjecta atque obsoleta fugiat; lectis atque illustribus utatur, in quibus plenum quiddam et sonans inesse videatur. Sed in hoc verborum genere propriorum delectus est quidam habendus, atque is aurium quodam judicio ponderandus; in quo consuetudo etiam bene loquendi valet plurimum. Etiam hoc, quod vulgo de oratoribus ab imperitis dici solet, *bonis is verbis*, aut *aliquis non bonis utitur*, non arte aliqua propenditur, sed quodam quasi naturali sensu judicatur; in quo non magna laus est vitare vitium (quamquam id est magnum,) verum hoc quasi solum quoddam atque fundamentum est, verborum usus et copia bonorum. Sed, quid ipse ædificit

* *Quæ transferuntur*, which are metaphorically used.

ficit orator, et in quo adjungat artem, id esse a nobis quærendum atque explicandum videtur.

§ XXXVIII. Tria sunt igitur in verbos implici, quæ orator afferat ad illustrandam atque exornandam orationem; aut inusitatum verbum, aut novatum, aut translatum.* Inusitata sunt prisca fere ac vetusta, et ab usu quotidiani sermonis jam diu intermissa, quæ sunt poetarum licentiæ liberiora, quam nostræ; sed tamen raro habet etiam in oratione poeticum aliquod verbum dignitatem: neque enim illud fugerim dicere, ut Cælius, *Qua tempestate Pœnus in Italiam venit:* nec *prolem*, aut *subolem*, aut *effari*, aut *nuncupari*, aut, ut tu soles, Catule, *non rebar*, aut *opinabar;* aut alia multa, quibus loco positis grandior atque antiquior oratio sæpe videri solet. Novantur autem verba, quæ ab eo, qui dicit, ipso gignuntur ac fiunt; vel conjungendis verbis; ut hæc,

Tum pavor sapientiam omnem mihi exanimato expectorat.

Num non vis hujus me versutiloquas malitias?

videtis enim et *versutiloquas* et *expectorat*, ex conjunctione facta esse verba, non nata: vel sæpe sine conjunctione verba novantur; ut, *ille senius;* ut, *dii genitales;* ut *baccarum ubertate incurvescere.* Tertius ille modus, transferendi verbi, late patet, quem necessitas genuit, inopia coacta et angustiis; post autem delectatio jucunditasque celebravit: nam ut vestis frigoris depellendi caussa repertaprimo, post adhiberi cœpta est ad ornatum etiam corporis et dignitatem: sic verbi translatio instituta

* *Inusitatum,* disused—*novatum,* new-coined—*translatum,* metaphorical.

tuta est inopiæ caussa, frequentata delectationis. Nam *gemmare vites*, *luxuriem esse in herbis*, *lætas segetes* etiam rustici dicunt: quod enim declarari vix verbo proprio potest, id translato cum est dictum, illustrat id, quod intelligi volumus, ejus rei, quam alieno verbo posuimus, similitudo.* Ergo hæ translationes quasi mutuationes sunt, cum, quod non habeas, aliunde sumas: illæ paulo audaciores, quæ non inopiam indicant, sed orationi splendoris aliquid arcessunt; quarum ego quid vobis aut inveniendi rationem, aut genera ponam?

§ XXXIX. Similitudinis est ad verbum unum contracta brevitas,† quod verbum in alieno loco, tamquam in suo, positum, si agnoscitur, delectat; si simile nihil habet, repudiatur. Sed ea transferri oportet, quæ aut clariorem faciunt rem; ut ille omnia,

——inhorrescit mare,
Tenebræ conduplicantur, noctisque et nimbum occæcat nigror,
Flamma inter nubes coruscat, cælum tonitru contremit,
Grando mista imbri largifluo subita præcipitans cadit,
Undique omnes venti erumpunt, sævi exsistunt turbines,
Fervit æstu pelagus——

omnia

* *Quod enim declarari vix verbo proprio potest, id translato cum est dictum, illustrat id, quod intelligi volumus, ejus rei, quam alieno verbo posuimus, similitudo.* For when that is expressed by a metaphor, which could scarcely be done by a proper (or literal) word, the similarity of the thing, which we have uttered by a metaphorical term, illustrates that which we desire should be understood.

† *Similitudinis est ad verbum unum contracta brevitas.* The brevity of a metaphor is contracted to one word.—A metaphor consists in one word.

omnia fere, quo essent clariora, translatis per similitudinem verbis dicta sunt: aut quo significetur magis res tota, sive facti alicujus, sive consilii; ut ille, qui occultantem consulto, ne id, quod ageretur, intelligi posset, duobus translatis verbis similitudine ipsa indicat.

Quandoquidem iste circumvestit dictis, sepit sedulo.

Nonnunquam etiam brevitas translatione conficitur; ut illud, *si telum manu fugit:* imprudentia teli emissi brevius propriis verbis exponi non potuit, quam est uno significata translato.

§ XL. Atque hoc in genere persæpe mihi admirandum videtur, quid sit, quod omnes translatis et alienis magis delectantur verbis, quam propriis et suis.* Nam, si res suum nomen et proprium vocabulum non habet, ut *pes* in navi, ut *nexum*,† quod per libram agitur, ut in uxore *divortium*; necessitas cogit, quod non habeas, aliunde sumere: sed in suorum verborum maxima copia tamen homines aliena multo magis, si sunt ratione translata, delectant. Id accidere credo, vel quod ingenii specimen est quoddam, transilire ante pedes posita, et alia longe repetita sumere: vel quod is, qui audit, alio ducitur cogitatione, neque tamen aberrat; quæ maxima est delectatio: vel quod singulis verbis res ac totum simile conficitur: vel quod omnis translatio, quæ quidem sumta ratione est, ad sensus ipsos admovetur, maxime

* *Propriis et suis*, with literal and unborrowed expressions.

† *Nexum*, a bond or obligation to give possession of property. Nex-um, i, et nex-us, us, abalienatio civilis quædam est, quæ fiebat per æs et libram, i. e. ære nummove aliquo percussa libra, quo pacto solutio representabatur. Calep. Dictionar. in verb.

ime oculorum, qui est sensus acerrimus. Nam et *odor urbanitatis*, et *mollitudo humanitatis*, et *murmur maris*, et *dulcedo orationis*, sunt ducta a cæteris sensibus : illa vero oculorum multo acriora, quæ ponunt pæne in conspectu animi, quæ cernere et videre non possumus. Nihil est enim in rerum natura, cujus nos non in aliis rebus possimus uti vocabulo et nomine : unde enim simile duci potest (potest autem ex omnibus,) indidem verbum unum, quod similitudinem continet, translatum lumen affert orationi. Quo in genere primum fugienda est dissimilitudo ;

——*Cœli ingentes fornices :*

Quamvis sphæram in scenam (ut dicitur) attulerit Ennius, tamen in sphæra fornicis similitudo non potest inesse.

——*Vive, Ulysses ; dum licet,*
Oculis postremum lumen radiatum rape.

Non dixit *cape*, non *pete* ; haberet enim moram sperantis diutius esse victurum ; sed *rape* : hoc verbum est ad id aptatum, quod ante dixerat, *dum licet.*

§ XLI Deinde videndum est, ne longe simile sit ductum : *Syrtim patrimonii*, *scopulum* libentius dixerim ; *Charybdim bonorum*, *voraginem* potius :* facilius enim ad ea, quæ visa, quam ad illa, quæ audita sunt, mentis oculi feruntur. Et, quoniam hæc vel summa laus est in

 verbis

* *Syrtim patrimonii, scopulum* libentius dixerim ; *Charybdim bonorum, voraginem* potius. I would rather say, the rock on which an estate was wrecked, than the syrtis where it sunk : I would rather say the gulph, than the Charybdis of wealth.

verbis transferendis, ut sensum feriat id, quod translatum sit, fugienda est omnis turpitudo earum rerum, ad quas eorum animos, qui audient trahet similitudo. Nolo dici morte Africani *castratam* esse Rempublicam : nolo *stercas curiæ* dici Glauciam : quamvis sit simile, tamen est in utroque deformis cogitatio similitudinis. Nolo esse aut majus, quam res postulet ; *tempestas commissationis* : aut minus ; *commissatio tempestatis*. Nolo esse verbum angustius id, quod translatum sit, quam fuisset illud proprium ac suum ;

Quidnam est, obsecro ? quid te adiri abnutas ?

Melius esset, *vetas, prohibes, absterres ;* quoniam ille dixerat,

——illico istic,
Ne contagio mea bonis, umbrave obsit.

Atque etiam, si vereare, ne paulo durior translatio esse videatur, mollienda est præposito sæpe verbo ; ut si olim, M. Catone mortuo, *pupillum* senatum quis relictum diceret, paulo durius ; sin, *ut ita dicam, pupillum*, aliquanto mitius : etinim verecunda debet esse translatio, ut deducta esse in alienum locum, non irruisse ; atque ut precario, non vi, venisse videatur. Modus autem nullus est florentior in singulis verbis, nec qui plus luminis afferat orationi : nam illud, quod ex hoc genere profluit, non est in uno verbo translato, sed ex pluribus continuatis connectitur, ut aliud dicatur, aliud intelligendum sit ;

—— Neque me patiar iterum
Ad unum scopulum et telum classem Achivum offendere.

Atque illud,

Erras,

Erras, erras: nam exsultantem te et præsidentem tibi
Repriment validæ legum habenæ, atque imperii insistent
jugo.

Sumta re simili, verba ejus rei propria deinceps in rem aliam (ut dixi) transferuntur.*

§ XLII. Est hoc magnum ornamentum orationis, in quo obscuritas fugienda est: etenim ex hoc genere fiunt ea, quæ dicuntur Ænigmata. Non est autem in verbo modus hic, sed in oratione, id est, in continuatione verborum. Ne illa quidem traductio† atque immutatio in verbo quandam fabricationem habet, sed in oratione,

Africa terribili tremit horrida terra tumultu:

pro *Afris* est sumta *Africa:* neque factum verbum est, ut, *mare saxifragis undis:* neque translatum ut, *mollitur mare:* sed ornandi caussa proprium proprio commutatum,

Desine, Roma, tuos hostes——

Et—*Testes sunt campi magni.*——

Gravis est modus in ornatu orationis, et sæpe sumendus: ex quo genere hæc sunt; *Martem belli esse communem, Cererem* pro frugibus, *Liberum* appellare pro vino, *Neptunum* pro mari, *curiam* pro senatu, *campum* pro comitiis, *togam* pro pace, *arma* ac *tela* pro bello. Quo item in genere et virtutes et vitia pro ipsis, in quibus illa sunt, appellantur: *luxuries quam in domum irrupit:* et, *quo avaritia penetravit;* aut *fides valuit, justitia*

* *Sumta re simili, verba ejus rei propria deinceps in rem aliam——transferuntur.* Words borrowed from a similar object, proper to that object, are applied to another.

† *Traductio,* metonymy.

justitia confecit. Videtis profecto genus hoc totum, cum inflexo commutatoque verbo res eadem enuntiatur ornatius; cui sunt finitima illa minus ornata, sed tamen non ignoranda, cum intelligi volumus aliquid, aut ex parte totum; ut, pro ædificiis cum *parietes* aut *tecta* dicimus: aut ex toto partem;* ut cum unam turmam *equitatum populi Romani* dicimus; aut ex uno plures,

At Romanus homo tamen, etsi res bene gesta est,
Corde suo trepidat;——

aut cum ex pluribus intelligitur unus,

Nos summu' Romani, qui fuvimus ante Rudini;

aut quocumque modo non, ut dictum est, in eo genere intelligitur, sed ut sensum est.

§ XLIII. Abutimur† sæpe etiam verbo, non tam eleganter, quam in transferendo; sed etiam si licentius, tamen interdum non impudenter; ut cum *grandem orationem* pro magna, *minutum animum* pro parvo dicimus. Verum illa videtisne esse non verbi, sed orationis, quæ ex pluribus, ut exposui, translationibus connexa sunt? hæc autem, quæ aut immutata esse dixi, aut aliter intelligenda ac dicerentur, sunt translata quodammodo. Ita fit, ut omnis singulorum verborum virtus atque laus tribus exsistat ex rebus, si aut vetustum verbum sit, quod tamen consuetudo ferre possit; aut factum vel conjunctione vel novitate, in quo item est auribus consuetudinique parcendum; aut translatum, quod maxime tamquam stellis quibusdam notat et illuminat orationem.

Sequitur

* Cicero here treats of the trope called *synecdoche.*

† This trope rhetoricians call *catachresis.*

Sequitur continuatio verborum,* quæ duas res maxime, collocationem primum, deinde modum quendam formamque desiderat. Collocationis, est, componere et struere verba sic, ut neve asper eorum concursus, neve hiulcus sit, sed quodammodo coagmentatus et lævis: in quo lepide soceri mei persona lusit is, qui elegantissime id facere potuit, Lucilius;

Quam lepide lexeis compostæ, ut tesserulæ omnes
Arte pavimento, atque emblemate vermiculato!

Quæ cum dixisset in Albucium illudens, ne a me quidem abstinuit,

Crassum habeo generum, ne rhetoricotero tu sis.

Quid ergo? iste Crassus, quoniam ejus abuteris nomine, quid efficit? idem illud scilicet, ut ille voluit, et ego vellem; melius aliquanto, quam Albucius: verum in me quidem lusit ille, ut solet. Sed est tamen hæc collocatio conservanda verborum, de qua loquor, quæ junctam orationem efficit, quæ cohærentem, quæ lævem, quæ æquabiliter fluentem: id assequemini, si verba extrema cum consequentibus primis ita jungetis, ut ne aspere concurrant, neve vastius diducantur.

§ XLIV. Hanc diligentiam subsequitur modus etiam et forma verborum; (quod jam vereor ne huic Catulo videatur esse puerile;) versus enim veteres illi in hæc soluta oratione propemodum, hoc est, numeros quosdam nobis esse adhibendos putaverunt: interspirationis enim,

* *Continuatio verborum*, the formation of sentences.

enim,* non defatigationis nostræ, neque librariorum notis, sed verborum et sententiarum modo, interpunctas clausulas in orationibus esse voluerunt; idque princeps Isocrates instituisse fertur, ut inconditam antiquorum dicendi consuetudinem, delectationis atque aurium caussa (quemadmodum scribit discipulus ejus Naucrates,) numeris adstringeret. Namque hæc duo musici, qui erant quondam iidem poetæ, machinati ad voluptatem sunt, versum atque cantum; ut, et verborum numero et vocum modo, delectatione vincerent aurium satietatem. Hæc igitur duo, vocis dico moderationem et verborum conclusionem, quoad orationis severitas pati possit, a poetica ad eloquentiam traducenda duxerunt. In quo illud est vel maximum, quod, versus in oratione si efficitur conjunctione verborum, vitium est; et tamen eam conjunctionem, sicuti versum, numerose cadere et quadrare et perfici volumus: neque est ex multis res una, quæ magis oratorem ab imperito dicendi ignaroque distinguat, quam quod ille rudis incondite fundit, quantum potest, et id, quod dicit, spiritu, non arte determinat; orator autem sic illigat sententiam verbis, ut eam numero quodam complectatur et adstricto et soluto: nam, cum vinxit modis et forma, relaxat et liberat immutatione ordinis, ut verba neque alligata sint quasi certa aliqua lege versus, neque ita soluta, ut vagentur.

§ XLV. Quonam igitur modo tantum munus insistemus, ut arbitremur nos hanc vim numerose dicendi consequi posse? Non est res tam difficilis, quam necessaria:

* *Interspirationis enim*; sc. caussa, which is expressed towards the end of the sentence.

ria: nihil est enim tam tenerum, neque tam flexibile, neque quod tam facile sequatur, quocumque ducas, quam oratio: ex hac versus,* ex eadem dispares numeri† conficiuntur; ex hac hæc etiam soluta variis modis, multorumque generum oratio: non enim sunt alia sermonis, alia contentionis verba; neque ex alio genere ad usum quotidianum, alio ad scenam pompamque sumuntur; sed eas nos cum jacentia sustulimus e medio, sicut mollissimam ceram, ad nostrum arbitrium formamus et fingimus. Itaque tum graves sumus, tum subtiles, tum medium quiddam tenemus: sic institutam nostram sententiam sequitur orationis genus; idque ad omnem rationem, et aurium voluptatem et animorum motum, mutatur et vertitur. Sed, ut in plerisque rebus incredibiliter hoc natura est ipsa fabricata, sic in oratione; ut ea quæ maximam utilitatem in se continerent, eadem haberent plurimum vel dignitatis, vel sæpe etiam venustatis. Incolumitatis ac salutis omnium caussa videmus hunc statum esse hujus totius mundi atque naturæ; rotundum ut cælum, terraque ut media sit, eaque sua vi nutuque teneatur: sol ut circumferatur, ut accedat ad brumale signum, et inde sensim adscendat in diversam partem: ut luna accessu et recessu suo solis lumen accipiat; ut eadem spatia quinque stellæ dispari motu cursuque conficiant. Hæc tantam habent vim, ut paulum immutata cohærere non possint; tantam pulcritudinem, ut nulla species ne excogitari quidem possit ornatior. Referte nunc animum ad hominum, vel etiam cæterarum animantium

* *Versus*, verses of equal measures; as hexameters.

† *Dispares numeri*, unequal measures in verse; as in the pentameter and sapphic.

mantiam formam et figuram: nullam partem corporis sine aliqua necessitate affictam, totamque formam quasi perfectam reperietes arte, non casu.

§ XLVI. Quid in arboribus? in quibus non truncus, non rami, non folia sunt denique, nisi ad suam retinendam conservandamque naturam; nusquam tamen est ulla pars, nisi venusta. Linquamus naturam, artesque videamus: quid tam in navigio necessarium, quam latera, quam cavernæ, quam prora, quam puppis, quam antennæ, quam vela, quam mali? quæ tamen hanc habent in specie venustatem, ut non solum salutis sed etiam voluptatis caussa inventa esse videantur. Columnæ et templa et porticus sustinent; tamen habent non plus utilitatis, quam dignitatis. Capitolii fastigium* illud et cæterarum ædium non venustas, sed necessitas ipsa fabricata est: nam, cum esset habita ratio, quemadmodum ex utraque tecti parte aqua delaberetur, utilitatum templi fastigii dignitas consecuta est; ut, etiam si in cœlo Capitolium statueretur, ubi imber esse non posset, nullam sine fastigio dignitatem habiturum fuisse videatur. Hoc in omnibus item partibus orationis evenit, ut utilitatem ac prope necessitatem suavitas quædam et lepos consequatur: clausulas enim atque interpuncta verborum animæ interclusio atque angustiæ spiritus attulerunt: id inventum ita suave, ut, si cui sit infinitus spiritus datus, tamen eum perpetuare verba nolimus: id enim auribus nostris gratum est inventum, quod homin-

um

* *Capitolii fastigium*, the cupola of the capitol.

um lateribus non tolerabile solum, sed etiam facile esse posset.

§ XLVII. Longissima est igitur complexio verborum,* quæ volvi uno spiritu potest: sed hic naturæ modus est, artis illius: nam cum sint numeri plures, iambum et trochæum frequentem segregat ab oratore Aristoteles, Catule, vester; qui natura tamen incurrunt ipsi in orationem sermonemque nostrum; sed sunt insignes percussiones eorum numerorum, et minuti pedes. Quare primum ad heroum nos, dactyli et anapæsti et spondei, pedem invitat; in quo impune progredi licet duo duntaxat pedes, aut paulo plus, ne plane in versum, aut similitudinem versus incidamus: aliæ sunt geminæ,† quibus hi tres heroi pedes in principia continuandorum verborum satis decore cadunt. Probatur autem ab eodem illo maxime pæan, qui est duplex; nam aut a longa oritur, quam tres breves consequuntur; ut hæc verba, *desinite, incipite, comprimite*;‡ aut a brevibus deinceps tribus, extrema producta atque longa; sicut illa sunt, *domuerant, sonipedes*. Atque illi philosopho ordiri placet a superiore pæane, posteriore finire: est autem pæan hic posterior non syllabarum numero, sed aurium mensura, quod est acrius judicium et certius, par fere cretico, qui est ex longa et brevi et longa; ut,

Quid petam | præsidi, aut | exsequar ? | quove nunc ?

 A quo

* *Longissima——complexio verborum*, the longest period.

† *Aliæ sunt geminæ*, There are some dissyllable measures.

‡ *Desinite, incipite, comprimite*, and the other words, which are mentioned as examples of certain feet, need not be translated.

A quo numero exorsus est Fannius, *Si, Quiri|tes, minas|illius*. Hunc ille clausulis aptiorem putat, quas vult longa plerumque syllaba terminari.

§ XLVIII. Neque vero hæc tam acrem curam diligentiamque desiderant, quam est illa poetarum; quos necessitas cogit, et ipsi numeri ac modi, sic verba versu includere, ut nihil sit ne spiritu quidem minimo brevius aut longius, quam necesse est. Liberior est oratio, et plane, ut dicitur, sic et est vere, soluta; non ut fugiat tamen aut erret, sed ut sine vinculis sibi ipsa moderetur. Namque ego illud assentior Theophrasto, qui putat orationem, quæ quidem sit polita atque facta quodammodo, non adstricte, sed remissius numerosam esse oportere. Etenim, sicut ille suspicatur, ex illis modis, quibus hic usitatus versus efficitur, post anapæstus, procerior quidam numerus, effloruit; inde ille licentior et divitior fluxit dithyrambus, cujus membra et pedes, ut ait idem, sunt in omni locupleti oratione diffusa: et, si numerosum est id in omnibus sonis atque vocibus, quod habet quasdam impressiones, et quod metiri possumus intervallis æqualibus, recta genus hoc numerorum, dummodo ne continuum sit, in orationis laude ponetur. Nam, si rudis et impolita putanda est illa sine intervallis loquacitas perennis et profluens, quid est aliud caussæ, cur repudietur, nisi quod hominum aures vocem natura modulantur ipsa? quod fieri, nisi inest numerus in voce, non potest: numerus autem in continuatione nullus est: distinctio, et æqualium et sæpe variorum intervallorum percussio numerum conficit; quem in cadentibus guttis, quod intervallis distinguuntur, notare possumus,

sumus ; in amni præcipitante non possumus. Quod si continuatio verborum hæc soluta multo est aptior atque jucundior, si est articulis membrisque distincta, quam si continuata ac producta, membra illa modificata esse debebunt ; quæ si in extremo breviora sunt, infringitur ille quasi verborum ambitus* (sic enim has orationis conversiones Græci nominant :) quare aut paria esse debent posteriora superioribus, extrema primis ; aut, quod etiam est melius et jucundius, longiora.

§ XLIX. Atque hæc quidem ab iis philosophis, quos tu maxime diligis, Catule, dicta sunt : quod eo sæpius testificor, ut auctoribus laudandis† ineptiarum crimen effugiam. Quarum tandem ? inquit Catulus ; aut quid disputatione ista afferri potest elegantius ? aut omnino dici subtilius ? At enim vereor, inquit Crassus, ne hæc aut difficiliora istis ad persequendum esse videantur ; aut, quia non traduntur in vulgari ista disciplina, nos ea majora ac difficiliora videri velle videamur. Tum Catulus, Erras, inquit, Crasse, si aut me, aut horum quemquam putas a te hæc opera quotidiana et pervagata exspectare : ista, quæ dicis, dici volumus ; neque tam dici, quam isto dici modo ; neque tibi hoc pro me solum, sed pro his omnibus sine ulla dubitatione respondeo. Ego vero, inquit Antonius, inveni tandem, quem negaram in eo, quem scripsi libello, me invenisse, *eloquentem* : sed eo te ne laudandi quidem caussa interpellavi, ne quid de hoc tam exiguo sermonis tui tempore verbo uno meo

* *Verborum ambitus*, the close of a period.

† *Auctoribus laudandis*, by quoting authors.

meo diminueretur. Hanc igitur, Crassus inquit, ad legem cum exercitatione, tum stilo (qui et alia et hoc maxime ornat ac limat) formanda vobis oratio est. Neque tamen hoc tanti laboris est, quanti videtur: nec sunt hæc rhythmicorum* ac musicorum acerrima norma dirigenda: et efficiendum est illud modo vobis, ne fluat oratio, ne vagetur; ne insistat interius, ne excurrat longius; ut membris distinguatur, ut conversiones† habeat absolutas. Neque semper utendum est perpetuitate et quasi conversione verborum, sed sæpe carpenda membris minutioribus oratio est; quæ tamen ipsa membra sunt numeris vincienda. Neque vos pæan aut herous ille conturbet: ipsi occurrent orationi; ipsi, inquam, se offerent et respondebunt non vocati: consuetudo modo illa sit scribendi atque dicendi, ut sententiæ verbis finiantur, eorumque verborum junctio nascatur a proceris numeris ac liberis, maxime heroo, aut pæne priore aut cretico: sed varie distincteque considat; notatur enim maxime similitudo in conquiescendo: et, si primi et postremi illi pedes sunt hac ratione servati, medii possunt latere; modo ne circuitus ipse verborum sit aut brevior, quam aures exspectent; aut longior, quam vires atque anima patiatur.

§ L. Clausulas‡ autem diligentius etiam servandas esse arbitror, quam superiora; quod in his maxime perfectio atque absolutio judicatur: nam versus æque prima et media et extrema pars attenditur; qui debilitatur,

* *Rhythmicorum,* of poets.

† *Conversiones* —— *absolutas,* finished periods.

‡ *Clausulas,* stops, or the ending of sentences.

tur, in quacumque sit parte titubatum: in oratione autem prima pauci cernunt, postrema plerique: quæ, quoniam apparent et intelliguntur, varianda sunt, ne aut animorum judiciis repudientur, aut aurium satietate. Duo enim aut tres sunt fere extremi servandi et notandi pedes (si modo non breviora et præcisa erunt superiora,) quos aut choreos, aut heroos, aut alternos esse oportebit, aut in pæane illo posteriore, quem Aristoteles probat, aut ei pari cretico. Horum vicissitudines efficient, ut neque ii satientur, qui audient, fastidio similitudinis; nec nos id, quod faciemus, opera dedita facere videamur. Quod si Antipater ille Sidonius, quem tu probe, Catule, meministi, solitus est versus hexametros aliosque variis modis atque numeris fundere ex tempore, tantumque hominis ingeniosi ac memoris valuit exercitatio, ut, cum se mente ac voluntate conjecisset in versum,* verba sequerentur; quanto id facilius in oratione, exercitatione et consuetudine adhibita, consequemur? Illud autem ne quis admiretur, quoniam modo hæc vulgus imperitorum in audiendo notet; cum in omni genere, tum in hoc ipso magna quædam est vis incredibilisque naturæ: omnes enim tacito quodam sensu, sine ulla arte aut ratione, quæ sint in artibus ac rationibus recta ac prava dijudicant; idque cum faciunt in picturis et in signis, et in aliis operibus, ad quorum intelligentiam a natura minus habent instrumenti, tum multo ostendunt magis in verborum, numerorum, vocumque judicio; quod ea sunt in communibus infixa sensibus, neque earum rerum quemquam funditus natura voluit esse expertem. Itaque non solum verbis arte

positis

* *Cum se mente ac voluntate conjecisset in versum*; when with attention and of choice he applied himself to poetry (or versifying.)

positis moventur omnes, verum etiam numeris ac vocibus: quotus enim quisque est, qui teneat artem numerorum ac modorum? at in his si paulum modo offensum est, ut aut contractione brevius fieret, aut productione longius, theatra tota reclamant. Quid? hoc non idem fit in vocibus, ut a multitudine et populo non modo catervæ atque conventus, sed etiam ipsi sibi singuli discrepantes ejiciantur?

§ LI. Mirabile est, cum plurimum in faciendo intersit inter doctum et rudem, quam non multum differat in judicando: ars enim, cum a natura profecta sit,* nisi naturam moveat ac delectet, nihil sane egisse videatur. Nihil est autem tam cognatum mentibus nostris, quam numeri atque voces; quibus et excitamur et incendimur et lenimur et languescimus, et ad hilaritatem et ad tristitiam sæpe deducimur: quorum illa summa vis carminibus est aptior et cantibus; non neglecta, ut mihi videtur, a Numa rege doctissimo, majoribusque nostris (ut epularum solennium fides ac tibiæ, Saliorumque versus indicant;) maxime autem a Græcia vetere celebrata: quibus utinam similibusque de rebus disputari, quam de puerilibus his verborum translationibus maluissetis. Verum ut in versu vulgus, si est peccatum, videt; sic, si quid in nostra oratione claudicat, sentit: sed poetæ non ignoscit, nobis concedit; tacite tamen omnes non esse illud, quod diximus, aptum perfectumque cernunt. Itaque illi veteres, sicut hodie etiam nonnullos videmus, cum circuitum et quasi orbem verborum conficere non possent

* *Ars enim, cum a natura profecta sit;* for art, since she is the daughter of nature.—*Profecta* is a participle, from proficiscor.

possent* (nam id quidem nuper vel posse vel audere cœpimus,) terna, aut bina, aut nonnulli singula etiam verba dicebant: qui in illa infantia naturale illud, quod aures hominum flagitabant, tenebant tamen; ut et illa essent paria, quæ dicerent, et æqualibus interspirationibus uterentur.

§ LII. Exposui fere, ut potui, quæ maxime ad ornatum orationis pertinere arbitrabar: dixi enim de singulorum laude verborum; dixi de conjunctione eorum; dixi de numero atque forma.

Sed, si habitum orationis etiam et quasi colorem aliquem requiritis, est et plena quædam, sed tamen teres;† et tenuis,‡ non sine nervis ac viribus; et ea, quæ particeps utriusque generis quadam mediocritate laudatur. His tribus figuris insidere quidam venustatis, non fuco illitus, sed sanguine diffusus debet color. Tum denique nobis hic orator ita conformandus est et verbis et sententiis, ut, quemadmodum qui utuntur armis aut palæstra, non solum sibi vitandi aut feriendi rationem esse habendam putant, sed etiam ut cum venustate moveantur; sic verbis quidem ad aptam compositionem et decentiam, sententiis vero ad gravitatem orationis utatur, [ut ii, qui in armorum tractatione versantur.] Formantur autem et verba et sententiæ pæne innumerabiles; quod satis

* *Cum circuitum et quasi orbem verborum conficere non possent*; when they were unable to complete the circuit, and, as it were, the extent or roundness of a period. That is, when they were unable to compose a handsome or finished period.

† *Teres*, smooth or graceful.

‡ *Tenuis*, delicate.

satis scio notum esse vobis: sed inter conformationem verborum et sententiarum hoc interest, quod verborum tollitur, si verba mutaris; sententiarum permanet, quibuscumque verbis uti velis. Quod quidem vos etsi facitis, tamen admonendos puto, ne quid esse aliud oratoris putetis, quod quidem sit egregium atque mirabile, nisi in singulis verbis illa tria tenere, ut translatis utamur frequenter, interdumque factis, raro autem etiam pervetustis: in perpetua autem oratione, cum et conjunctionis lenitatem, et numerorum, quam dixi, rationem tenuerimus, tum est quasi luminibus distinguenda et frequentanda omnis oratio sententiarum atque verborum.

§ LIII. Nam et commoratio una in re permultum movet: et illustris explanatio, rerumque, quasi gerantur, sub adspectum pæne subjectio; quæ et in exponenda re plurimum valet, et ad illustrandum id, quod exponitur, et ad amplificandum; ut iis, qui audient, illud, quod augebimus, quantum efficere oratio poterit, tantum esse videatur: et huic contraria sæpe præcisio est: et plus ad intelligendum, quam dixeris, significatio: et distincte concisa brevitas: et extenuatio: et huic adjuncta illusio, a præceptis Cæsaris non abhorrens: et ab re degressio; in qua cum fuerit delectatio, tum reditus ad rem aptus et concinnus esse debebit: propositioque, quid sis dicturus: et ab eo, quod est dictum, sejunctio: et reditus ad propositum: et iteratio: et rationis apta conclusio: tum augendi minuendive caussa veritatis superlatio atque trajectio; et rogatio: atque huic finitima quasi percunctatio, expositioque sententiæ suæ: tum illa, quæ maxime quasi irrepit in hominum mentes, alia dicentis

ac

ac significantis dissimulatio,* quæ est perjucunda, cum in orationis non contentione, sed sermone tractatur: deinde dubitatio: tum distributio: tum correctio, vel ante vel post quam dixeris, vel cum aliquid a te ipso rejicias: præmunitio est etiam ad id, quod aggrediare: et trajectio in alium: communicatio, quæ est quasi cum iis ipsis, apud quos dicas, deliberatio: morum ac vitæ imitatio, vel in personis, vel sine illis, magnum quoddam ornamentum orationis, et aptum ad animos conciliandos vel maxime; sæpe autem etiam ad commovendos: personarum ficta inductio, vel gravissimum lumen augendi: descriptio, erroris inductio, ad hilaritatem impulsio, ante occupatio: tum duo illa, quæ maxime movent, similitudo et exemplum: digestio, interpellatio, contentio, reticentia, commendatio: vox quædam libera, atque etiam effrenatior, augendi caussa: iracundia, objurgatio, promissio, deprecatio, obsecratio: declinatio brevis a proposito, non ut superior illa degressio: purgatio, conciliatio, læsio, optatio, atque exsecratio. His fere luminibus illustrant orationem sententiæ.

§ LIV. Orationis autem ipsius, tamquam armorum, est vel ad usum comminatio et quasi petitio, vel ad venustatem ipsa tractatio: nam et geminatio verborum habet interdum vim, leporem alias: et paulum immutatum verbum atque deflexum: et ejusdem verbi crebra tum a primo repetitio, tum in extremum conversio; et in eadem verba impetus, et concursio: et adjunctio, et progressio;

* *Alia dicentis ac significantis dissimulatio*, irony. Literally, the dissimulation of one saying different things from what he means, (saying and meaning different things.)

progressio; et ejusdem verbi crebrius positi quædam distinctio: et revocatio verbi: et illa, quæ similiter desinunt, aut quæ cadunt similiter, aut quæ paribus paria referuntur, aut quæ sunt inter se similia:* est etiam gradatio quædam, et conversio, et verborum concinna transgressio, et contrarium, et dissolutum, et declinatio, et reprehensio, et exclamatio, et imminutio: et quod in multis casibus ponitur: et quod de singulis rebus propositis ductum refertur ad singula: et ad propositum subjecta ratio, et item in distributis supposita ratio, et permissio, et rursum alia dubitatio, et improvisum quiddam, et dinumeratio, et alia correctio, et dissipatio, et quod continuatum, et interruptum, et imago, et sibi ipsi responsio, et immutatio, et disjunctio, et ordo, et relatio, et degressio, et circumscriptio. Hæc enim sunt fere, atque horum similia, vel plura etiam esse possunt, quæ sententiis orationem, verborumque confirmationibus illuminent.

§ LV. Quæ quidem te, Crasse, video, inquit Cotta, quod nota esse nobis putes, sine definitionibus et sine exemplis effudisse.†. Ego vero, inquit Crassus, ne illa quidem,

* *Et illa, quæ similiter desinunt, aut quæ cadunt similiter, aut quæ paribus paria referuntur, aut quæ sunt inter se similia.* And those words which have the like terminations, and the like cadences; those which form the respondent parts of a period, and have a mutual similarity to one another. Guth.

† *Quæ quidem te, Crasse, video, inquit Cotta, quod nota esse nobis putes, sine definitionibus et sine exemplis effudisse.* Said Cotta, I perceive, that you have poured forth these points without definitions, and without examples, because you suppose they are known to us. N. B. Many of the tropes and figures, mentioned in the two last sections, are now disused.

quidem, quæ supra dixi, nova vobis esse arbitrabar, sed voluntati vestrum omnium parui. His autem de rebus sol me ille admonuit, ut brevior essem, qui ipse jam præcipitans me quoque hæc præcipitem pæne evolvere coegit. Sed tamen hujus generis demonstratio est, et doctrina ipsa, vulgaris; usus autem gravissimus, et in hoc toto dicendi studio difficillimus. Quamobrem, quoniam de ornatu omni orationis sunt omnes, si non patefacti, at certe commonstrati loci; nunc, quid *aptum* sit, hoc est, quid maxime deceat in oratione, videamus: quamquam id quidem perspicuum est, non omni caussæ, nec auditori, neque personæ, neque tempori congruere orationis unum genus. Nam et caussæ capitis alium quendam verborum sonum requirunt, alium rerum privatarum atque parvarum: et aliud dicendi genus deliberationes, aliud laudationes, aliud judicia, aliud sermones, aliud consolatio, aliud objurgatio, aliud disputatio, aliud historia desiderat. Refert etiam, qui audiant, senatus, an populus, an judices; frequentes, an pauci, an singuli; et, quales ipsi quoque oratores, qua sint ætate, honore, auctoritate, debet videri; tempus, pacis, an belli; festinationis, an otii. Itaque hoc loco nihil sane est, quod præcipi posse videatur, nisi ut figuram orationis plenioris et tenuioris, et item illius mediocris ad id, quod agimus, accommodatam deligamus; ornamentis iisdem uti fere licebit, alias contentius, alias summissius: omnique in re posse, quod deceat, facere, artis et naturæ est: scire, quid quandoque deceat, prudentiæ.

§ LVI. Sed hæc ipsa omnia perinde sunt, ut agun-

tur.

tur.* Actio, inquam, in dicendo una dominatur: sine hac summus orator esse in numero nullo potest; mediocris hac instructus summos sæpe superare. Huic primas dedisse Demosthenes dicitur, quum rogaretur, quid in dicendo esset primum; huic secundas; huic tertias.† Quo mihi melius etiam illud ab Æschine dictum videri solet, qui, cum propter ignominiam judicii cessisset Athenis, et se Rhodum contulisset, rogatus a Rhodiis, legisse fertur orationem illam egregiam, quam in Ctesiphontem contra Demosthenem dixerat: qua perlecta, petitum est ab eo postridie, ut legeret illam etiam, quæ erat contra a Demosthene pro Ctesiphonte edita: quam cum suavissima et maxima voce legisset, admirantibus omnibus, *quanto*, inquit, *magis admiraremini, si audissetis ipsum?* ex quo satis significavit, quantum esset in actione, qui orationem eandem aliam fore putaret, actore mutato. Quid fuit in Graccho, quem tu, Catule, melius meministi, quod me puero tantopere ferretur? *Quo me miser conferam? quo vertam? in Capitoliumne? at fratris sanguine redundat: an domum? matremne ut miseram lamentantemque videam, et abjectam?* Quæ sic ab illo acta esse constabat oculis, voce, gestu, inimici ut lacrymas tenere non possent. Hæc eo dico pluribus, quod genus hoc totum oratores, qui sunt veritatis ipsius actores, reliquerunt; imitatores autem veritatis histriones occupaverunt.

§ LVII.

* *Sed hæc ipsa omnia perinde sunt, ut aguntur.* For the effect of all these particulars depends upon the action. *Literally*, but all these things are so, as they are acted.

† *Primas——secundas——tertias.* Sc. primas partes—secundas partes—tertias partes.

§ LVII. Ac sine dubio in omni re vincit imitationem veritas; sed, ea si satis in actione efficeret ipsa per sese, arte profecto non egeremus: verum, quia animi permotio, quæ maxime aut declaranda aut imitanda est actione, perturbata sæpe ita est, ut obscuretur ac pæne obruatur, discutienda sunt ea,* quæ obscurant, et ea, quæ sunt eminentia et prompta, sumenda. Omnis enim motus animi suum quendam a natura habet vultum et sonum et gestum; totumque corpus hominis, et ejus omnis vultus omnesque voces, ut nervi in fidibus, ita sonant, ut a motu animi quoque sunt pulsæ. Nam voces, ut chordæ, sunt intentæ, quæ ad quemque tactum respondeant, acuta, gravis: cita, tarda; magna, parva: quas tamen inter omnes est suo quæque in genere mediocris. Atque etiam illa sunt ab his delapsa plura genera, lene, asperum; contractum, diffusum; continenti spiritu, intermisso; fractum, scissum; flexo sono attenuatum, inflatum: nullum est enim horum similium generum, quod non arte ac moderatione tractetur. Hi sunt actori, ut pictori, expositi ad variandum colores.

§ LVIII. Aliud enim vocis genus iracundia sibi sumat; acutum, incitatum, crebro incidens;

Impius hortatur me frater, ut meos malis miser
Manderem natos——

et ea, quæ tu dudum, Antoni, protulisti,

Segregare abs te ausus? et
Ecquis hoc animadvertit? vincite:†—

et

* *Discutienda sunt ea,* those causes (things) are to be dispelled.

† *Vincite:* from vincio, ire, nxi, nctum.

et Atreus fere totus. Aliud miseratio ac mœror; flexibile, plenum, interruptum, flebili voce;

Quo nunc me vertam? quod iter incipiam ingredi?
Domum paternamne? anne ad Peliæ filias?

et illa,

O pater, o patria, o Priami domus!

et quæ sequuntur,

Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam evitari.

Aliud metus; demissum, et hæsitans, et abjectum;

Multi' modis sum circumventus, morbo, exsilio, atque inopia:
Tum pavor sapientiam omnem mihi exanimato expectorat:
Alter terribilem minitatur vitæ cruciatum et necem;
Quæ nemo est tam firmo ingenio, et tanta confidentia,
Quin refugiat timido sanguine, atque exalbescat metu.

Aliud vis; contentum, vehemens, imminens quadam incitatione gravitatis;

Iterum Thyestes Atreum attractum advenit:
Iterum jam aggreditur me, et quietum exsuscitat.
Major mihi moles, majus miscendum est malum,
Qui illius acerbum cor contundam et comprimam.

Aliud voluptas; effusum, lene, tenerum, hilaratum, ac remissum;

Sed, mihi cum tetulit coronam ob collocandas nuptias,
Tibi ferebat; cum simulabat sese alteri dare,
Tum ad te ludibunda docte et delicate detulit.

Aliud molestia; sine commiseratione grave quiddam, et uno pressu ac sono obductum;

Qua

Qua tempestate Paris Helenam innuptis junxit nuptiis,
Ego tum gravida expletis jam fere ad pariendum mensibus:
Per idem tempus Polydorum Hecuba partu postremo parit.

§ LIX. Omnes autem hos motus subsequi debet gestus; non hic verba exprimens scenicus, sed universam rem et sententiam non demonstratione, sed significatione declarans, laterum inflexione hac forti ac virili, non ab scena et histrionibus, sed ab armis aut etiam a palæstra; manus autem minus arguta,* digitis subsequens verba, non exprimens; brachium procerius projectum, quasi quoddam telum orationis; supplosio pedis in contentionibus aut incipiendis aut finiendis. Sed in ore sunt omnia; in eo autem ipso dominatus est omnis oculorum: quo melius nostri illi senes, qui personatum ne Roscium quidem magnopere laudabant; animi est enim omnis actio, et imago animi vultus est, indices oculi. Nam hæc est una pars corporis, quæ, quot animi motus sunt, tot significationes et commutationes possit efficere: neque vero est quisquam, qui eadem contuens efficiat. Theophrastus quidem Tauriscum quendam dixit actorem *aversum* solitum esse dicere, qui in agendo, contuens aliquid, pronuntiaret. Quare oculorum est magna moderatio: nam oris non est nimium mutanda species, ne aut ad ineptias, aut ad pravitatem aliquam deferamur:

* *Manus autem minus arguta.* Argutus may signify the quick motion of a body in a straight line, as that of a weaver's shuttle. The words *minus arguta* imply here, that the hand of an orator should describe, not a straight but a curving line.

deferamur : oculi sunt, quorum tum intentione, tum remissione, tum conjectu, tum hilaritate motus animorum significemus apte cum genere ipso orationis : est enim actio quasi sermo corporis ; quo magis menti congruens esse debet. Oculos autem natura nobis, ut equo et leoni setas, caudam, aures, ad motus animorum declarandos dedit : quare in hac nostra actione secundum vocem vultus valet ; is autem oculis gubernatur. Atque in iis omnibus, quæ sunt actionis, inest quædam vis a natura data : quare etiam hac imperiti, hac vulgus, hac denique barbari maxime commoventur : verba enim neminem movent, nisi eum, qui ejusdem linguæ societate conjunctus est ; sententiæque sæpe acutæ non acutorum hominum sensus prætervolant : actio, quæ præ se motum animi fert, omnes movet ; iisdem enim omnium animi motibus concitantur, et eos iisdem notis et in aliis agnoscunt, et in se ipsi indicant.

§ LX. Ad actionis autem usum atque laudem, maximam sine dubio partem vox obtinet ; quæ primum est optanda nobis ; deinde, quæcumque erit, ea tuenda :* de quo illud jam nihil ad hoc præcipiendi genus, quemadmodum voci serviatur ; equidem magnopere censeo serviendum. Sed illud videtur ab hujus nostri sermonis officio non abhorrere, quod, ut dixi paulo ante, plurimis in rebus, quod maxime est utile, id, nescio quo pacto, etiam decet maxime : nam ad vocem obtinendam nihil est utilius, quam crebra mutatio ; nihil perniciosius, quam effusa sine intermissione contentio. Quid ? ad aures nostras et actionis suavitatem quid est vicissitudine et varietate et commutatione aptius ? Itaque idem Gracchus

* *Tuenda*, to be cultivated.

Gracchus (quod potes audire, Catule, ex Licino, cliente tuo, literato homine, quem servum sibi ille habuit ad manum)* cum eburneola solitus est habere fistula, qui staret occulte post ipsum, cum concionaretur, peritum hominem, qui inflaret celeriter eum sonum, quo illum aut remissum excitaret, aut a contentione revocaret. Audivi mehercule, inquit Catulus, et sæpe sum admiratus hominis cum diligentiam, tum etiam doctrinam et scientiam. Ego vero, inquit Crassus, ac doleo quidem illos viros in eam fraudem in Republica esse delapsos: quamquam ea tela texitur, et ea incitatur in civitate ratio vivendi, ac posteritati ostenditur, ut eorum civium, quos nostri patres non tulerunt, jam similes habere cupiamus. Mitte obsecro, inquit, Crasse, Julius, sermonem istum, et te ad Gracchi fistulam refer, cujus ego nondum plane rationem intelligo.

§ LXI. In omni voce, inquit Crassus, est quiddam medium, sed suum cuique voci: hinc gradatim adscendere vocem, utile et suave est; (nam a principio clamare, agreste quiddam est, et illud idem ad firmandam est vocem salutare;)† deinde est quiddam contentionis extremum, quod tamen interius est, quam acutissimus clamor, quo te fistula progredi non sinet, et tamen ab ipsa contentione revocabit; est item contra quiddam in

P p remissione

* *Quem servum sibi ille habuit ad manum.* Whom he employed as his amanuensis, or scribe.

† *Nam a principio clamare, agreste quiddam est, et illud idem ad firmandam est vocem salutare.* For to exclaim, at the beginning of a discourse, is rustic; and the other method is salutary to form (strengthen) the voice.

remissione gravissimum, quoque tamquam sonorum gradibus descenditur. Hæc varietas, et hic per omnes sonos vocis cursus et se tuebitur, et actioni afferet suavitatem. Sed fistulatorem domi relinquetis, sensum hujus consuetudinis vobiscum ad forum deferetis.

Edidi quæ potui, non ut volui, sed ut me temporis angustiæ coegerunt; scitum est enim, causam conferre in tempus, cum afferre plura, si cupias non queas. Tu vero, inquit Catulus, collegisti omnia, quantum ego possum judicare, ita divinitus, ut non a Græcis didicisse, sed eos ipsos hæc docere posse videare. Me quidem istius sermonis participem factum esse gaudeo; ac vellem, ut meus gener, sodalis tuus, Hortensius affuisset: quem quidem ego confido omnibus istis laudibus, quas tu oratione complexus es, excellentem fore. Et Crassus, *fore* dicis? inquit: ego vero esse jam judico, et tum judicavi, cum, me consule, in senatu caussam defendit Africæ; nuperque etiam magis, cum pro Bithyniæ rege dixit. Quamobrem recte vides, Catule; nihil enim isti adolescenti neque a natura neque a doctrina deesse sentio. Quo magis est tibi, Cotta, et tibi, Sulpiti, vigilandum ac laborandum: non enim ille mediocris orator vestræ quasi succrescit ætati; sed et ingenio peracri, et studio flagranti, et doctrina eximia, et memoria singulari; cui quamquam faveo tamen illum ætati suæ præstare cupio; vobis vero illum tanto minorem præcurrere vix honestum est. Sed jam surgamus, inquit, nosque curemus, et aliquando ab hac contentione disputationis animos nostros curamque laxemus.

FINIS